

1920 aasta

Riigikohtu otsused

„Õiguse“ väljaanne

Tartus 1921 a.

AR Fr. R. Kreutzwald
nim. ENSV Riiklik
Raamatukogu

67.313

Ar 981 E. Ringkodu

Riigikohtu üldkogu otsustes 1920 a. käsitatud seaduste nimestik.

Seaduste §§	Otsuste §§	Seaduste §§	Otsuste §§	Seaduste §§	Otsuste §§
Kriminaal kohtupidamise seadustik		Sõja-kohtupidamise seadustik		Sõjanuhtlusseadus	
1246	96	260 p. 3	96	232	96

Riigikohtu tsiviil-osakonna 1920 a. otsustes käsitatud seaduste §§.

Balti eraseadus.		Tsiviil-kohtupidamise seadus		Notariaalseadus	
Sissej.				352 p. 4	13
§ XXXIV	6	4	9	Poschliniseadus	
516	4	29	15	202 p. 1	7
517		31	19	Vene Seaduste kogu I köide	
530	17	31 p. 1	16	(1906) 86	6
536		103	14	8	Ajutised administratiivseadused
624	15	104		6	2
625		185	6	3	
626	15	248	6	Registreerimiseadus	
627		275	6	2	1
634	17	464	6	4	
682		15	584 p. 1	9	5
690	707		6	Tempeltariifi muutmise seadus	
771	17	792	8	p. 9	2
2529	5	1405		12	Kohtumaksude seadus
3121	1	1445	19	5	2
3215	14	1806 p.p. 1, 2	4	Verordnungsblatt für Liv- und Estland № 28 — 1918	
3243		1940	4	Tempeltariif	
3247	18	Liivi Talurahva seadus		p. 5, 25	3
3522		189	12	Okupatsioonilaegne tempeltariif	
3523	15	Maaseadus		§ 5 p. 6	2
4053		1	5		
4054	11	2	10		
4104		5	10		
4105	12	Maareformi teostamise määrused			
4116		19	10		
4464	13				
4496					

Riigikohtu administratiiv-osakonnas 1920 a. käsitatud seaduste ja määruste nimestik.

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
I.		Eesti Lutheri usu kog. oma-valitsuse ajut. korraldus. (R. T. № 28/29 — 1919 a.)		Seadus riigi lisaärimaksu nõudmise kohta ettevõtelt, kelle Peavalitsused väljaspool E. V. asuvad. (R. T. № 16 — 1919 a.)	
Admin. k. kord. (R. T. № 10 — 1919 a.)		14, 15 35		— 36	
2	26, 54	Juhatuskiri linnade ja maakondade valitsustele tervishoiu küsimuste korraldamiseks. (R. T. № 6 — 1918 a.)		Seadus Ajut. Valitsuse komisсарide kohta. (R. T. № 10 — 1919 a.)	
3	20	— 41		4 p. 4 27	
4, 5	26, 54	Juhatuskiri riigimaksude asjas. (R. T. № 9 — 1918 a.)		Seisuste kaotamise seadus. №№ 254, 255 (R. T. 129/130 — 1920 a.)	
6	26, 33, 54, 64	2 46		— 59	
6 p. 1	49	Maaseadus. (R. T. № 79/80 — 1919 a.)		Seltside ja ühisuste registreerimise seadus. (R. T. № 18 — 1919 a.)	
9, 11	44	1 m. 1 p. 1 57		6 39	
25	48	4 29		13 51	
31, 37	65	Maareformi teost. määrused. (R. T. № 16/17 — 1920 a.)		13—18 43	
Ajut. admin. seadused № 1. (R. T. № 1 — 1918 a.)		68 ^{da} märkus 58		Tulumaksu seadus. (R. T. № 63/64 — 1920 a.)	
2	34, 35, 46	73 53		64, 65 56	
3	34, 46	75 52		Valla omavalitsuse asutuste valimise kohta käiv määrus. (R. T. № 4 — 1919 a.)	
Ajut. notariaal-seadus. (R. T. № 24 — 1919 a.)		80 58		— 21	
17	32	Politsei korraldus. (R. T. № 4/5 — 1920 a.)		1 47	
Ajutine seadus valla- ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta. (R. T. № 18/19 — 1920 a.)		10 55		Õpetajate palga kohta käiv määrus. (R. T. № 60 — 1919 a.)	
2 p. 8	60	Rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjonide ja peakomisjoni kohta käiv määrus. (R. T. № 14 — 1919 a.)		3 p. 1 30	
10—18	40	18 62			
23—36	60	Riigikohtu seadus. (R. T. № 82/83 — 1919 a.)		II.	
Eesti Ajut. Valitsuse ajutised määrus. koolide kohta. (R. T. № 5 — 1918 a.)		1 64		Maa võõrandamise kohta käivad määrused. (Verordnungsblatt für Liv- und Estland 16. V. 18. № 21)	
1, 2 50		15 23		— 84	
Eesti Vabariigi valitsemise ajutine kord. (R. T. № 44 — 1919 a.)		15 64			
5	50	17 23			
—	64	18 64			
Eesti vallanduskogude valimise ajutised määrused.		20 23			
33, 35	21				
35	47				
38	59				

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Ärimaksu seadus. Verordnungsblatt für Liv- und Estland 23. V. 18. № 23.) 11, 20 46		Üleüld. Kub. As. (1917 a. v) 21-se märk. lisa \$ 17 p. 15 21 29 59		Ts. kp. seadus. 1 38 4 27 800 65	
III.		V. S. K. III k. (1896 a. v.) Kodanl. teen. seadustik. 788 24		Sead. ja korr. kogu (1916 a.) № 106 (838). Sissetuleku maksu seadus. 11 p. 5 28	
V. S. K. (1892 a. v.) I k. 2 j. Sen. as. sead. 193 p. 3 23		V. S. K. V k. (1914 a. v.) Otsek. maks. seadus. 532 46 550 36		Sead. ja korr. kogu (1917 a.): V jagu. № 173 (953)	
Min. as. sead. 176 p. 6 23		V. S. K. XIII k. Tervishoiu seadus. 48 41		a) Ajut. adm. ja omaval. asutuste seadus. 2 21 № 97 (537)	
V. S. K. (1917 a. v.) I k. 2 j. Sen. as. sead. 76 p. 10 23 103 23		V. S. K. XIV k. Heakorra ja julgeoleku sead. 121—125 31		b) Ajut. millitsa korrald. seadus. 12, 51 24 № 274.	
V. S. K. I k. Sen. as. sead. 1 64		V. S. K. XVI k. (1892 a. v.) Kohtuasut. seadus. 117, 259 ¹ 23		d) Seadus linnade sisse- tulekute ja väljaminekute kohta. 81 45	
V. S. K. II k. Valla Kogukonna seadustik. 111 p. 1 osa 21 18 märk. lisa 25, 26 21					

Riigikohtu kriminaal osakonna otsustes 1920 a. käsitatud seaduste nimestik.

Kohtute As. sead. 5 95 250 84	955 79 1246 75	Uus Nuhtlussead. 1 89 14 89 102 91 102 p. 1 90 108 74 109 74 115 88
Kriminaal-kohtup. sead. 1 74 2 92 3 86 42 p. 3 92 49 82, 92 93—99 85 119 85, 84 124 83 159 85, 87 416—421 89 557 80 577 80 733 80 878 80 891 79 893 89	Nuhtlussead. 15 75 126 75 152 ¹ 79 162 66 287 86 287 j. 2 82 1412 66 1627 94 1629 94 1681 75	Sõjanuhtlussead. 31 70 48 70 90 78 127 ¹ 72 232 75 243 74 273 ¹ 90, 91 279 74
	Rahukohtu Nuhtlussead. 16 ¹ 79 115 88 169 93 180 ² p. 1 95	

Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№	Sead. ja määr. §§	Riigikohtu ots. №№
Sõja-kohtupidamissead.		Aj. Val. määrus viinapõletamise ja põletisviinaga kauplemise kohta 7 dets. 1918 a. (R. T. № 7 — 1918 a.) — 81, 89		Maanõuk. määrus 26. nov. 1918 a. E. V. kodakondsuse kohta. (R. T. № 4 — 1918 a.) — 89	
223	74	Aj. Val. poolt 19 nov. 1918 a. vastuvõetud ajutised administratiiv seadused. (R. T. № 1 — 1918 a.) — 79, 89		Määrus maakondade kohta, kus sõjaseisukord on väljakuulutatud. (Sead. kogu II köide 1892 a. väljaanne § 23 lisa.)	
245	77	Aj. Val. määrus väljakohtute asut. kohta 5. dets. 1918 a. (R. T. № 6 — 1918 a.)		8	90
248	77	Ajutine sead. ja adm. korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise kord. (R. T. № 1 — 1919 a.)		13	90
250	74	Aj. Val. määrus 25. märtsil 1919 a. väljakohtute üle. (R. T. № 19 — 1919 a.)		17 p. 1	74
280 uus red. (R. T. № 21 — 1919 a.)	90	Aj. Val. määrus 9. jaan. 1919. (R. T. № 2.)		17 p. 5	74
334 p. 5	74	As. Kogu poolt 3. mail 1919 a. vastuv. amnestia seadus. (R. T. № 30/31 — 1919 a.)		17 p. 20	74
346	90	Eesti Vabariigi valitsemise ajutine kord. (R. T. № 44 — 1919 a.)		17	90
553	74	Kaitseliidu juhatuse määrus 17. nov. 1918 a. (R. T. № 1 — 1918 a.)		19	90
724	74	Maanõukogu otsus kõrge- mast võimust. (R. T. № 1 — 1918 a.)		20	90
728	67	Balti-Erasead.		—	78
746	67, 69, 71, 73	1442 95		Saksa sõjaväe juhatuse määrused 7. V. 18. ja 1. VII. 18. salaväinapõletamise kohta. (Verordnungsbl.) — 89	
747	67, 69, 73	Aj. Val. poolt 18. 11. 18 a. väljaantud määrus		Sead. Kogu I köide 1 jagu. 74 89	
758	76	„Ajutiste kohtute sissesead- miste üle“.		Sõjaväg. valitsemise määrus sõja ajal (Полож. о полевомъ управленіи войскъ въ военное время). (Sead. ja val. korrald. kogu 1915 a. № 317 art. 2348.)	
810	76	(R. T. № 1 — 1918 a. p. 1)		29	} 78
837	71, 75	— 83		291	
892	68	— 83		Sõjavägede Ülemjuhataja sunduslik määrus 16. I. 19. (R. T. № 4 — 1919 a.)	
896	67, 75, 91	— 83		— 81	
899	67, 91	— 83		Sõjavägede Ülemjuhataja sunduslik määrus 20. III. 19. (R. T. № 23 — 1919.)	
902	75	— 83		— 81	
931	67, 75, 76	— 83		Vab. Val. otsus 21. I. 20. (R. T. № 47/48.)	
946	75	— 83		— 90	
948	75	— 83		Sead. ja val. korralduste kogu 1917 a. № 173.	
950	75	— 83		— 89	
963	67	— 83		— 89	
994	65	— 83		— 89	
1002	70, 74, 75	— 83		— 89	
1013	75	— 83		— 89	
1014	75	— 83		— 89	
1030	75	— 83		— 89	
1041	90	— 83		— 89	
1262	75	— 83		— 89	
1347	90	— 83		— 89	
1351	90	— 83		— 89	
1393	90	— 83		— 89	
1394	90	— 83		— 89	
1399	90	— 83		— 89	
1401	71	— 83		— 89	
1404	71, 90	— 83		— 89	
1433	90	— 83		— 89	

Riigikohtu otsused 1920 a.

№ 1.

TSIVIIL OSAKOND.

10 märtsil 1920 a.

Kohtuministri järelepärimine, kas võivad aktsiaseltsid, kelle põhikirjades on ette nähtud blanko- ehk ettenäitaja nimele väljaantavate aktsiate väljaandmise õigus, registreeruda administratiiv- ehk seadusandliku võimu loaga?

(Eesistuja: Riigikohtu esimees K. PARTS, aruandja riigikohtunik M. TAEVERE; E. V. prokuröör A. MAURER).

Kohtuminister on 16. II. 1920 nr. 471 all Riigikohtule lahendada annud küsimuse: kas võivad aktsiaseltsid, kelle põhikirjades on ette nähtud blanko ehk ettenäitaja nimele väljaantavate aktsiate väljaandmise õigus, registreeruda administratiiv- ehk seadusandliku võimu loaga? Selle küsimuse ülesvõtmiseks on Kohtuministrile põhjust annud see asjaolu, et esialgu mõned kohtud registreerisid aktsiaseltsa Registreerimisseaduse (R. T. nr. 18 — 1919) § 2. ja 4. korras administratiiv-võimu loaga, aga hiljemini loobusid nad oma esialgsest seisukohast ja, mõistes Balti Eraseaduse III köite § 3121. ettenähtud valitsuse (правительство) all seadusandlikku võimu, hakkasid eelnimetatud aktsiaseltside põhikirjade registreerimisel seadusandliku võimu luba nõudma, toetudes Vene Seaduste Kogu X k. I j. § 2160 peale, kus nimeta aktsiate väljaandmine keelatud on. Et selle küsimuse selgitamine kohtute praktika ühtlustuse mõttes tähtis on, siis pani Kohtuminister selle küsimuse Kohtuasut. Sead. § 259¹ põhjal Riigikohtule seletusenõutamiseks ette.

Vabariigi prokurööri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et seltside, ühisuste ja nende liitude Registreerimisseaduse (R. T. nr. 18 — 1919) § 5 järele võib seltside ja ühisustele ja nende liitudele, mille põhikirjad iseäralisi, maksvates seadustes mitte ettenähtud eesõigusi ja teguvõimalusi sisaldavad, registreerimise luba anda ainult seadusandlik võim. Tekib küsimus, kas ilma nimeta aktsiate väljaandmise õigus aktsiaseltside poolt on mingi eesõigus ehk teguvõimalus, mida seadus üleüldiselt kõigile

selleaolistele seltsidele ei ole annud, või on see üks üldine aktsiaseltside õigus, mida seadus kõigile annab?

Balti Eraseadust käsitledes, leiame, et § 3131 lubab küll aktsiaseltsidele ilma nimeta võlakohustusi ehk väärtpaberid (Inhaberpapiere, papier au porteur) välja anda, kuid nagu selle paragrahvi sisust kui ka tema lisamärkusest näha, milles keelatakse eraisikutele ja seltsidele välja anda ilma nimeta rahamärka markade, kviiitungite, sedelite ja muul kujul ehk nimeta kohustuste näol, mis sisaldavad eneses lubaduse teatava rahasumma, toiduainete ehk muu peale, on siin jutt võlakohustustest. Kui siin ka nimetatakse „nimeta väärtpaberid“ (бумаги на предъявителя), siis mitte kui iseseisvat gruppi, vaid kui seletust ehk sarnastust mõistele „nimeta võlakohustused“, mis iseäraldi ka sellest näha, et venekeelses tekstis on need sõnad „безыменные долговыя обязательства“ ja „бумаги на предъявителя“ mitte sidesõna „и — ja“, vaid „или — ehk“ ga liidetud. Saksakeelses tekstis seisab ainult „auf den Inhaber lautende Schuldscheine“, kuna „Inhaberpapiere, papier au porteur“ mõlemates tekstides klambritesse on mahutatud, nähtavasti kui sarnaste dokumentide kohta harilikult tarvitav nimetus. Sarnaste võlakohustuste hulka käivad krediidiasutuste protsendipaberid, pantkirjad, raudteeseltside obligatsioonid jne. Ka teised selle osa paragrahvid §§ 3124, 3122, 3125 räägivad selget keelt, et siin ainult võlakohustustega tegemist on. Nii näituseks määrab § 3122, et nimeta väärtpaberi pidaja loetakse väärtpaberi väljaandja kreditoriks, väljaandja aga tema võlgnikuks. Aktsia ei ole aga võlakohustus. Aktsia on osanikuks olemise tunnistus teatava osa ehk summaga ettevõttes, milleks selts asutatud. Võlakohustused kannavad kindlat kasu (intressi); aktsiad toovad ainult kõiguvait kasu või kahju ja võivad juuremaksudele (aktsia talendusele) kohustada.

Veel vähem võib B. E. S. § 3473 nimeta aktsiate üldist lubatavust põhjendada, sest see paragrahv räägib ainult võlakohustuste edasiandmise kujust, määrates, et võlakohustust võib edasi anda pealekirjutuse teel mitte üksi kindla kreditori, vaid ka iga ettenäitaja nime peale. Ei ärielus, ega kohtupraktikas pole võlakohustuste edasiandmise õigus blanko peale kirjutuste teel kunagi teist liiki dokumentide kohta, iseäraldi mitte omanduse dokumentide kohta, tarvitusele võetud. Ka teisel ei ole Balti kohalikkudes seadustes mingid erimäärusi aktsiaseltside kohta, mis ka arusaadav, sest aktsiaseltsid on kõigi oma iseäraldustega uuema aja sünnitus. B. E. S. § 4266 lisamärkus määrab, et aktsiaseltsid ja maa kreditasutused käivad oma eri-põhikirjade (saksakeelses tekstis „Statuten“) alla ja et kaubandusliste ühisuste kohta iseäralised määrused Kaubandusseaduse (въ Уставѣ Торговомъ) üles on pandud. Balti Seaduste Kogus iseäralikka kaubandusseadusi ei ole, ei olnud ka nende eraldi väljaandmine Balti Kohaliku Seadustiku väljaandmisel kavatsatud (Vaata Sissejuhatus Balti Kohalikkude Seaduste Kogule ja eraldi Sissejuhatus § 3).

Normid aktsiaseltside kohta leiduvad üldises Vene Seaduste Kogu XI kõite II jaos Kaubandusseaduses (Уставъ Торговый), 1 osa, 2. liik, 4. peatükk, mis omakord (§ 77) Vene tsiviilseaduste ja kreditseaduse juure

juhatab. Vene tsiviilseaduse hulka on üles võetud aktsiaseltside kohta 1836. a. väljaantud määrused mõningate pärastiste täiendustega Nende 1836. a. väljaantud Aktsiaseltsi-seaduse järele (Vene Sead. Kogu X k. I. j. § 2160) on nimeta aktsiate väljaandmine keelatud. Ainult seadusandlikul teel võidi üksikutele aktsiaseltsidele maksvatel seadustel erandid teha ja mõnele seltsile iseäralisi eesõigusi anda (V. S. K. X k. I j. §§ 2194—2197).

Nimeta aktsiate väljaandmist tuleb, kuigi vahest neid kaunis tihti lubati, seaduse seisukohast ikka erandiks lugeda ja ta sisaldab eneses suurt eesõigust. Kuna muidu elus lepingusse astuja pool selle ettevõtte omaniku kohta, kellega tegemist on, omale selgust võib muretseda, kes ta on ehk missugust tagatist ta võib pakkuda, olgu see muidu eraselts ehk avalik-õiguslik kogukond, on see nimeta aktsiate peale rajatud aktsiaseltsi juures sootu teisiti. Ainult üleüldistel aktsionääride koosolekutel on võimalik aktsiaseltsi tõsist nägu näha. Ettevõtte tõsised tegelased saavad end palju hõlpsamini ära peita, rääkimata kõigist raskustest, mis riigile näit. nimeta aktsiate pealt tuleva sissetuleku-maksu väljaarvamise juures tekivad.

Vene aktsiaseltside arenemise loos on kõrvalekaldumisi olnud ülesseatud nõuetest nimeliste aktsiate kohta ja paljudele aktsiaseltsidele on nimeta aktsiate väljaandmist lubatud eri-põhikirjade kaudu, kus lubaandmisel ikkagi seltsi iseäralist korraldust ja asutajate koosseisu jne. arvesse võeti. Nimeta aktsiate üleüldise tunnustamiseni ei ole Vene Seaduseandlus mitte jõudnud. Kus teistes riikides nimeta aktsiate väljaandmine on lubatud, seal on ühtlasi tarviline leitud, näit. Saksamaal ja Prantsusmaal, rida kaitse-normisid välja anda, mis seltsi asutajaid ja tegelasi vastutama panevad kuritarvituste puhul. Ei saa ka oletada, et 10. 3. 1917. a. aktsiaseltside kohta antud seadus, millega kaubandus- ja tööstusministrile õigus anti aktsiaseltsi kinnitada, oleks selle nõude ära kaotanud, et põhikirjades sisalduvad lahkumineku maksvatel seadustel mitte enam ei tarvitse seaduseandja võimu heakskiitmist. Igatahes aga on ka 10. 3. 1917. a. antud kord meie seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seaduse § 5-ga ära muudetud.

Kõike seda kokku võttes tuleb järeldada, et nimeta aktsiate väljaandmise õigus aktsiaseltside poolt on teatav eesõigus, mida seadus üleüldiselt kõigile selletaolistele seltsidele pole annud, ja selle eesõiguse võivad aktsiaseltsid omandada ainult seadusandliku võimu käest.

Sellepärast tegi Riigikohus **otsuseks**: seletada, et aktsiaseltsid, kelle põhikirjades on ette nähtud nimeta aktsiate väljaandmise õigus, võivad registreeruda, kui nad seadusandlikult võimult seltsi asutamiseks luba on saanud.

Nõ 2

TSIVIIL OSAKOND.

10 märtsil 1920 a.

Riigikohtu esimehe ettepanek küsimuse seletamiseks volikirjade pealt võetava tempelmaksu kohta.

(Eesistuja ja aruandja Riigikohtu esimees K. PARTS, E. V. prokuröör A. MAURER.).

Riigikohtu esimees on tähelepanu juhtinud selle peale, et volituste tempelmaksu küsimuses mitmesugustes asutustes lahkvaated valitsevad. Peale üldiste volituste, millega volinikud on võimustatud kõiki volitaja asju ajama on laialt tarvitusel volitused, millega volinikud volitatakse mõnda liiki asju ajama, näit- kohtu- ja administratiiv-asju, ehk üksikuid liikisid nendest, näit. ainult teatavates kohtu- või administratiiv asutustes (näit. rahukohtudes, tolliasutustes), või kõiki asju, mis teatava ettevõtte, näit. äri, vabriku, maja mõisa ehk talu valitsemises tekivad, ilma üksikuid asju ette ära tähendamata. Kuna mõned seesugused volikirjad 20-margalise tempelmaksu alla panevad, arvavad teised vähemaga leppida ja tempelmaksu võtta selle asja väärtuse järele, milleks neid tegelikult tarvitatakse ehk aga volikirja peale tehtud märkuse järele volituse väärtuse kohta, s. o. erivolituste jaoks seatud tariifide järele. Nõndasama ollakse ka volituste ära kirjade kohta lahkavamistel: kuna ühed nende pealt 3 marka ehk — kui algkiri 1 m. 50 penniltse maksu alla käis — selles alammääras maksu võtavad, võtavad teised siis, kui ära kiri algkirja asemel ette pannakse ja algkirja aset täidab, tempelmaksu algkirja jaoks määratud kõrguses, kuna kolmandad nad siis maksuvabaks arvavad, kui nad ametlikult poolt ustavaks ei ole tunnistatud. Ülespandud lahkavamiste kõrvaldamiseks on kohtu esimees ettepannud seletust anda järgmiste küsimuste peale:

1) missuguses määras peab volituste pealt, mis mõne kogu ehk liigi asjade ajamiseks on antud, sel korral, kui asju üksikult pole ära tähendatud, tempelmaksu võetama? 2) kas tohib volikirju, mis sisu poolest üldised ehk koguvolikirjad on, sel põhjal, et need teatava kindla summa peale on hinnatud ehk nende märkus on tehtud, et nende väärtus mitte-hinnatav ei ole, tempelmaksu poolest nende tariifimäärade alla panna, mis vastavalt kindlaväärtusliste ehk mitte-hinnatavate erivolikirjade jaoks on seatud? 3) missuguse tempelmaksu alla käivad volikirjade ära kirjad, mis alg-volikirjade asemel ette pannakse?

Nende küsimuste lahendamisele asudes ja Vabariigi prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et kuna Vene tempelmaksuseaduse järele tempelmaks volikirjade pealt peajaslikult selle järgi kujunes, missugustele asutustele ettepanemiseks volitus oli määratud, seadis okupatsiooniga tempelmaksu-kord 24. juunist 1918 tempelmaksu võtmiseks uue aluse, volituse ulatuse, ja tegi vahet selle vahel, kas volitus on antud üksikute õigusliste toimetuste kordasaatmiseks või on laialisem, ilmääramata hulga asjade jaoks antud, nõndanimetatud generaal- ehk koguvolitus. Viimaste

pealt pidi 20 marka tempelmaksu võetama, kuna esimeste, s. o. erivolituste pealt asja väärtuse järele, nimelt 1000 marga väärtuseni — 1 m. 50 penni, 3000 marga väärtuseni 3 marka, 6000 marga väärtuseni 6 marka, kõrgema väärtusega asjade pealt 10 marka ja kui väärtus hinnatav ei olnud, — 3 marka tempelmaksu nõuti.

Okupatsiooni-aegne tempelmaksu-kord oli volikirjade kohta maksev kuni Vabariigi valitsuse poolt 18. jaan. 1920 a. antud tempeltariifi muutmise seaduse ilmumiseni, mis 31. jaan. 1920. a. Riigi Teatajas nr. 14/15 avaldati. Viimane seadus käsitleb 9. punktis volikirjade tempelmaksu küsimust ja seisab okupatsiooni-aegse tariifiga peaaesjalikult ühisel alusel. Ühel pool, p. 1 all, on välja eraldatud erivolitused, mis aga veel kitsama kuju on saanud, nimelt „volitused üheks ainsaks toimetuseks“, mille peale, kui asja väärtus üle 3000 marga ei ulata, 1 mark 50 penni ja kui asja väärtus üle 3000 marga on ehk kui ta hinnatav ei ole, 5 marka tempelmaksu võetakse, teisel pool, punkt 3. all, „üleüldised (generaal) volitused“, mille pealt tempelmaks 20 marka on. Sinna juure on aga veel punkt 2. all kui iseliik üles loetud „volitused asjaajamiseks rahukohtutes ja rahukogudes II astme kohtutena“ — 5-margalise tempelmaksuga ja punkt 4. all „iga-sugused muud volitused“ — 10-margalise tempelmaksuga.

Kui siamaani volikirjade tempelmaksu alla panemise asjus segadus valitses ja paljud sarnaste volikirjade pealt, mis, kuigi mitte kõikide, vaid mõnda liiki asjade ajamiseks antud, näit. kohtuasutustele üleüldse ehk mõnele kohtuasutusele alluvate asjade ajamiseks, kui erivolituste peale vaatasid, iseäraldi veel siis, kui nendel mingisugune märkus volituse väärtuse kohta peale oli tehtud, siis tuleb seda nähtavasti sellega seletada, et üleminek ühelt maksualuselt teisele võõras oli ja et mitte selgusel ei olnud volituste vahede kohta. Vene tempelmaksu-seaduse maksvuse ajal oli maks ühtlane, kas oli volitus antud ühe ainsa asja toimetuseks või terve liigi asjade ehk koguni kõigi asjade ajamiseks. Et mõnes asutuses asjaajamine tempelmaksust vabastatud oli ehk vähema maksu all seisis kui teises, siis vaadati ka nende volituste peale, mis eriti ainult seesuguste asutuste jaoks olid määratud, kui erandite peale neist üleüldist laadi volitustest, mis asjade ajamiseks kõigis teistes ametikohtades olid antud. Kuid säärane üksikute asutuste jaoks määratud volituste väljaerandamine tempelmaksu suhtes kui ka volituse kitsendamine teatavat liiki asjade ehk asutuste kohta ei tee volitust mitte erivolituseks. Volituste õige vahe seisab asjade piires, mis ajada antakse, mitte asutuste piires, kus neid peab ajama. Maksva Balti Eraseaduse § 4371. järele loetakse erivolituseks volitust, mis üksikute ja kindlasti äramääratud asjade toimetamiseks (Besorgung einzelner und bestimmter Geschäfte) on antud. Neile vastandiks on volitused kõigi asjade toimetamiseks — nõndanimetud universaal-volitused (üldvolitused) — ja volitused teatava liigi ehk kogu asjade ajamiseks — generaal- ehk koguvolitused. On selge, et volitused, mis terve kogu ehk liigi (genus) asjade ajamiseks on antud, ilma üksikuid asju ära tähendamata, olgu see kogu lai või kitsas, olgu see volitus mitme või ühe asutuse jaoks määratud, mitte, ei käi erivolituste hulka, nagu neid meie Eraseadus mõistab. Niisama on selge, et ka kirjalikkude volituste peale

tehtavad märkused nende väärtuste ehk hindamatuse kohta „mittehinnatav“ — ei õigusta sarnaseid volikirju erivolitusteks lugema, kui volikiri ikkagi oma sisu järele mitte üksikute kindlasti äratähendatud asjade, vaid ette äramääramata kogu asjade ajamiseks on antud.

Tempelmaksu suhtes ei olnud okupatsiooni-aegse tempelmaksu-korra järele volitused kõigi asjade ajamiseks (universaal- ehk üldvolitused) mitte eraldatud kogu- ehk generaal-volitustest, ja sellesamale seisukohale on ka uus tempelmaksu muutmise seadus asunud, kes nad ühe nimetuse all „üleüldised (generaal) volitused“ kokku on võtnud, nähtavasti sel põhjusel, et raske on vahet teha ühe ja teise kujulise volituse majanduslise väärtuse vahel, mis tempelmaksu võtmisel õigusliste toimingute pealt üleüldiselt mõõduandev on.

Mis volikirjade ära kirjadesse puutub, mis algkirjade asemel asjatoimetusesse antakse, siis ei ole nende tempelmaksu kohta, niipalju kui see kohtuasutusesse puutub, mingit kahtlust, kuna 8. jaan. 1919. a. antud kohtumaksude-seaduse § 5. järele seesugused ära kirjad 3-margalise tempelmaksu alla langevad, aga siiski mitte rohkemal määral, kui seadus algtoikumendi pealt nõuab. Kui teistes asutustes selles küsimuses lahkvaated olid, siis võib seda sellega seletada, et okupatsiooni-aegses tempelmaksuseaduses ära kirjad mitte eraldi ette ei ole nähtud. Kuid sellest ei või järeldada, et volituste aset täitvad ära kirjad tempelmaksu-vabad oleksid ehk, nagu teised arvavad, selle tempelmaksu alla langevad, mille alla algkiri käib. Tempelmaks makstakse volituse kui õiguslike toimingute pealt tema väljaandmisel ehk teataval tähtajal pärast väljaandmist. Ära kiri on algtoikumendi sisu tõenduseks ja ei või sellena enam uue alg-tempelmaksu alla langeda; kuid et volikirja ära kirjad volituse olemasolu tõendusena ustavaks tunnistamist nõuavad, sündigu see ametlikult, näit. notaariuse ehk rahukohunikute ehk teise ametiasutuse kaudu, ehk olgu, et voliniku enese ustavaks tunnistamisega lepitakse, siis käivad säärase volituste ära kirjad, mis algkirja asemele ette pannakse, okupatsiooni-aegse tempeltariifi § 5. punkt b põhjal tempelmaksu alla, mis ka kohtutes maksva tempelmaksuga oma kõrguse poolest kokku langeb; nimelt üleüldiselt 3 marka volikirja pealt, peale nende juhtumiste, kus algvolikiri madalama maksu alla langeb, mis kordadel ka ära kirja pealt tempelmaksu selsamal madalamal määral maksta on.

Eeltoodud põhjustel tegi Riigikohus **otsuseks**: seletada, et 1) kogu volitused, s. o. volitused, mis mõne kogu ehk liigi asjade ajamiseks on antud, ilma et asju üksikult oleks ära tähendatud, käivad „üleüldiste volituste“ jaoks seatud 20-margalise tempelmaksu alla, 2) üld. kui ka kogu volituste peale tehtud märkustel nende väärtuse hindamise kohta kindla summa peale kui ka nende mittehinnatavuse üle ei ole ei okupatsiooni-aegse tempelmaksu-korra ega ka Vabariigi valitsuse poolt 18. jaanuaril 1920. a. antud tempeltariifi muutmise seaduse järele mingit tähendust tempelmaksu alandamise mõttes; ja 3) ära kirjade pealt, mis algvolikirjade asemel ettepannakse, tuleb kohtumaksude-sead. § 5. ja okupatsiooni-aegse tempeltariifi § 5. p. b põhjal 3-margalist tempelmaksu võtta, kuid siiski mitte rohkem, kui algvolikirja enese eest maksta oli.

№ 3.

TSIVIIL OSAKOND.

11 septembril 1920 a.

Kohtuministri seletuse pärimine tempelmaksu võtmise kohta 1) avalduse teel tehtud aktides sisalduva allkirja tõestamise ja 2) kinnitamise toimetamiseks kiinitavas aktis antud volituse pealt.

(Eesistuja ja aruandja Riigikohtu esimees K. PARTS, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Kohtuminister pani 30. III. 1920. nr. 1017 all Riigikohtule ette seletada järgmisi küsimusi:

1) kas käib tempelmaksu alla notaariuse ehk kreposti-jaoskonna poolt avalduse teel (явочнымъ порядкомъ) tehtud aktides sisalduva allkirja tõestamine?

2) kas käib tempelmaksu alla kinnitamise toimetamiseks antud volitus notaariusele, kes kinnitamispalvet sisaldava akti kokku seadis, või kreposti-jaoskonna sekretäärile, kui volitus sisaldub aktis eneses?

Tõuget nende küsimuste ülesvõtmiseks olid annud Tartu-Võru kinnitusjaoskonna sekretääri ja Otsekoheste Maksude Peavalitsuse vahel tekkinud lahkarvamised neis asjus.

Prokurööri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et maksva tempelmaksu-seaduse järele allkirjade tõestamine iseäralise tempelmaksu alla käib (Verordnungsblatt für Liv- und Estland № 28 — 1918, Ziffer 317, tariifi punkt 5, eestikeelses tõlkes nr. 21) ja et sellepärast seda maksu tuleb võtta mitte üksi hariliku allkirjade tõestamise puhul, vaid ka aktide avaldamise tõestamise (засвидѣтельствовање явки) korral, sest et viimasega ühtlasi ka allkirjade tõestamine ühendud on. Akti maksvuseks nõutakse, kui akti olulist osa Balti Eraseaduse III jao § 3036 järele, et akt olgu temast osavõtjate isikute ehk nende asemikkude poolt oma käega alla kirjutatud; järjekult ei saa akti tõestamist olla ilma akti osaliste allkirjade tõestamiseta. Ka on notariaalpraktika alati sellel seisukohal olnud, kuigi notariaalseaduse § 146 ja 147, mis aktide avaldamise tõestamist käsitlevad, seda iseäraldi ei nimeta, ja volikirjade kohta oli see allkirjade tõestamine koguni vene kohtuministri poolt väljaantud avalduse tõestamise vormis ette nähtud (lisa nr. 12 ajutiste määruste juure rahukohtunikkuude, notaariuste ja vanemate notaariuste jaoks notariaalseaduse tarvitamisel). Sellepärast ei ole põhjust tempelmaksu võtmise suhtes vahet teha lihtsa allkirjade tõestamise ja aktide avaldamise juures tehtava allkirja tõestamise vahel. Kui veel silmas pidada, et avalduse teel tehtud aktid oma ustavuse ja kõikumatususe poolest seaduses hoopis rohkem kindlustatakse kui kodusel teel ehk lihtsa allkirja tõestamisega tehtud aktid ja Ts. kp. sead. § 410 järele oma sisu poolest neid enam tunnistajate varal ei või ümber lükata, siis on veel vähem põhjust eeldada, et seadus seesuguste aktide allkirjade tõestamist oleks tahtnud vastupidi eesõigustada ja tempelmaksust vabastada.

Mis puutub teisesse küsimusesse, siis tuleb tempelmaksu-seaduse § 7 p. I järele juhtumisel, kui dokument eneses sisaldab mitu tempelmaksu alla käivat õiguslist toimingut, võtta tempelmaksu iga toimingu pealt eraldi. Järjekult käib eraldi tempelmaksu alla ka aktis sisalduv volitus kinnitamise toimetamiseks, kui iseäraline õigusline toiming — volitusleping — voliandja ja voliniku vahel, tariifi punkt 25 (tõlkes nr. 26) järele.

Nendel põhjustel ja Kohtu as. sead. § 151 p. 6 ja § 259¹ põhjal **otsustas** Riigikohus: seletada, et 1) avalduse teel tehtavates aktides leiduvate allkirjade tõestamine käib tempelmaksu alla tempeltariifi punkt 5 (tõlkes nr. 21) järele, ja 2) kinnitamise toimetamiseks antud volitus, mis kinnitamise aluseks olevas aktis eneses sisaldub, käib tempelmaksu alla tempeltariifi punkt 25 (tõlkes nr. 26) järele.

№ 4.

TSIVIIL OSAKOND.

10. märtsil 1920 a.

Kohtuministeeriumi seletusepärimine selle kohta, kas võib esindajata jäänud juriidilise isiku varanduse üle seada hoolekannet hoiukohtu määruste korras Ts. kp. s. § 1940 ja järgmiste põhjal.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, aruandja riigikohtunik J. LÕO, prokuröör A. MAURER.)

Kohtuminister on Riigikohtule seletuse andmiseks järgmise küsimuse ette pannud: „Kas võib esindajata jäänud juriidilise isiku varanduse üle seada hoolekannet hoiukohtu määruste korras Ts. kp. s. § 1940 ja järgmiste põhjal?“

Ettepanud küsimuse lahendamist peab Kohtuminister tarvitseks järgmiste asjaolude pärast: Eesri Vabariigi territooriumil asuvad mitmesuguste äriliste ja tööstusliste aktsiaseltside asutused ja ettevõtted, millede keskvalitsused olid end. Vene riigi piirides, kuid väljaspool Eestit. Venemaa olude pärast on need keskvalitsused oma tegevuse pidanud lõpetama; aktsionärid ja volitustega esindajad on laiali valgunud; peakoosolekute kokkukutsumine on võimata. Kõige selle tagajärjel on Eestis mõned asutused ja ettevõtted sattunud isikute kätte, kelle volituste juures väga tuleb kahelda, olgu sellepärast, et volituste tähtajad juba möödas, ehk sellepärast, et esindajate kvoorumit kokku ei saa. Mainitud ettevõtted ja asutused, mille valdamist negotiorum gestor'ite läbi üleüldise mõiste järele mitte ei võimalda, on ilma seadusliku valdajata ja ei ole nende tegevuse üle mingisugust kontrolli olemas.

Kohtud, keda on palutud hoolekandjaid määrata (Ts. kp. s. § 1940 ja B. E. S. M. § 517) seesuguse peremeheata varanduse üle, on lahkarvamistele sattunud: üks kohus arvab võimaliku olevat seda täita, teine

leiab, et hoolekande-määrused sisalduvad B. E. S. III k. esimeses raamatus, mis käsitleb perekonnaõigust ja normeerib füüsiliste isikute olukorda, mispärast hoolekande-määrusi ei võivat juriidiliste isikute peale laiendada.

Selle küsimuse lahendamisele asudes ja Vabariigi prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohtu Tsiviil-osakond, et mele Tsiviilõigus (B. E. S. § 2913) tunnistab niihästi füüsilisi kui ka juriidilisi isikuid õigusvõimsaks (правоспособными) juriidilisi akte ette võtma ja korda saatma, nagu varandust omandama, võõrandama, kohustusi sõlmima j. n. e. Seda õigusvõimet võivad füüsilised isikud otsekohe ilma esindajata teostada, kui nad mitte oma nooruse ehk vaimliste ja kõlbliste defektide pärast eestkostuse ehk hoolekande all ei seisa. Juriidilised isikud saavad aga oma õigusvõimet ainult oma seaduslike orgaanide ja esindajate läbi teostada (B. E. S. § 2918). Need seaduslikud orgaanid on avalik-õigusliste juriidiliste isikute juures — nagu seda on riiklikud asutused, maa ja linna kogukonnad — vastavates seadustes ette nähtud. Eraõiguse alal tekkinud juriidiliste isikute, nagu seltside, ühisuste ja kooperatiivide seaduslikeks esindajaks on nende põhikirjades ülesloetud valitsused ja üleüldised koosolekud, millede läbi nad oma asju ajavad ja varanduste üle valitsevad. Igal juriidilisel isikul on möödapääsmata oma seaduslik esindus, mida tarbekorral saab uuendada ja täiendada. Harukordselt aga, nagu käesoleval puhul, tingitud pikalisest sõjast ehk muist oludest, võib juhtuda, et juriidiline isik oma seadusliku esinduse kaotab, ehk see puudub, ehk jääb teguvõimetuks. Mis säärasel korral juriidilise isiku varanduse ja õiguste kaitseks tuleb ette võtta, selle kohta ei leidu mele Tsiviil-õiguses otsekoheseid määrusi. Ainult füüsiliste isikute kohta on ette nähtud, et nende äraolekul ehk alalisest asukohast kaugel minekul, ilma volinikku maha jätmata, võib kohus äraolijate varandusliste huvide kaitseks hoolekandjat nimetada (B. E. S. § 516, 517; Ts. kp. s. § 1940 ja järgmised). Äraolijate füüsiliste isikutega on küll ka mõned liigid juriidilisi isikuid, nimelt korporatsioonid ja asutused, üheväärilisteks arvatud, ainult teisel kohal ja teises suhtes (Balti Erasead. § 3087 ja järgm.). Kui nad esindajata olles midagi oma kahjuks on lasknud sündida ja nendel muud abinõu ei ole kaotatud õiguse kättesaamiseks, siis võivad nad, samuti nagu füüsilised isikud, seisukorra ennistamist nõuda (возстановление въ прежнее состояние. B. E. S. § 3092).

Ühiskondliku majanduslise elu vajadused, kodanlise läbikäimise tarvidused, seltskondliku õigluse nõuded löid äraolija varandusliste huvide esinduse äraolija hoolekande näol, mis teenib äraolija õiguste kaitseks, aga ühtlasi ka nendele, kellel äraolijaga tegemist on ja kes huvitatud on äraolija varanduse alalhoidmisest ja korraspidamisest. Kui seaduses ilma esinduseta jäänud juriidiliste isikute huvide kaitse üle erimäärusi ei leidu, siis vististi mitte sellepärast, et neid oleks tahetud ära eraldada ja saatuse hooleks jätta, vaid et tol ajal, millesse meie Eraseaduse allikad ulatavad, tegelikult seesugust tarvidust ei tuntud, kuna siis majanduslik elu üksiku patriarhaal- ehk individuaal-majapidamisele oli rajatud, õiguslised isikud aga majanduselus alles uuemal ajal, möödaläinud aastasajal, suurema tähenduse omandasid, kus nad laema ulatusega ülesandeld, mida üksikud füüsilised isikud oma jõuga ei jaksanud täita, endi teostada on võtnud. Juriidilise

isiku esinduse alalise olemasolu nõue on nende huvide pärast, mida juriidilised isikud ühiskondlikus ja kodanlikes elus kannavad, niisama põhjendatud, nagu äraolijate füüsiliste isikute esindus, tegelikult on see aga tihti palju tähtsam ja käskivam, mida laialisem ja suurem juriidiline isik oma varanduse ja tegevuseulatuse poolest on.

Balti Eraõiguse sissejuhatus punkt XXI käsib niisugusel korral, kui küsimuse kohta seaduses otsekohest määrust ei leidu, asja otsustada analoogia põhjal, nende määruste järele, millega küsimusel ühine alus ja sise-mine sarnasus. Juriidiline isik on õigusvõimsusega varustatud olevus, on oma õiguslise olemasolemisega füüsiliste isikute järelkujutus ja valdab selles tegevuses, milleks ta elule on kutsutud, neidsama õigusi, mis füüsilistel isikutel on.

Nagu äraolijale füüsilisele isikule, kes omale asemikku ei ole jätnud, kohtu poolt hoolekandja nimetatakse, nii tuleb ka juriidilise isiku suhtes toimetada, kellel koha peal seaduslikku esindust ei ole. See asjalugu, et äraolija füüsilise isiku hoolekande-instituut Balti Eraseaduses perekonnaõiguse hulka on mahutatud, ei või takistada analoogia tarvitamist, sest oma sisu poolest ei ole ta sugugi eriline perekonnaõiguse instituut ega kaitse mingid puhtperekonnaõiguse huvisid, vaid on Eraõiguse üleüldisesse osasse kuuluv määrus, kuid meie eraseadus ei ole peale sissejuhatus üleüldisi määrusi mitte välja eraldanud. Oma sisu poolest on äraolija hoolekande-instituudil palju sarnasust pärandustombu hoolekandega, täisealiste hoolekandega, alaealiste eestkostusega ja võõraste asjade ajamise instituudiga, kõige rohkem esimesega; pärandustombu hoolekanne käib aga pärandusõiguse hulka, kuhu juba äraolija hoolekannet ei võidud mahutada. Pärandustombu hoolekandesse puutuvad määrused (§ 2594) juhatavad täisealiste hoolekandesse puutuvate määruste juure ja need oma kord (§ 495) jälle alaealiste eestkostusesse puutuvate määruste juure, mis kõige laiemalt esindatava varanduse valitsemist käsitlevad. Seega on seletatav, et äraolija hoolekande-määrused perekonnaõigust käsitleva osa juure on liidetud. Äraolija hoolekande-instituudi tunnistusega juriidiliste isikute kohta ei looda midagi uut, mis meie seadusele võõras ehk võimatu näitaks. Balti Erasead. § 3090 määrab, et äraolijatega ühesugusteks arvatutel on kaitseõigus kahjude vastu ainult siis, kui nendel eestkostjaid ehk hoolekandjaid ei ole. Järjekult võivad ka juriidilistel isikutel hoolekandjad olla, ja siis nad juba ei saa tarvitada seda kaitset, millest jutt on § 3088.

Kõigil eeltoodud põhjustel tegi Riigikohus Kohtuministeeriumi poolt ülesseatud küsimuse kohta **otsuseks**: seletada, et käesoleva küsimuse peale jaatavalt tuleb vastata.

Nõ 5

TSIVIIL OSAKOND.

15 mail 1920 a.

Kohtuministeeriumi järelepärimine, maaseaduse § 1. põhjal võõrandamise alla kuuluvate mõisate päralt olevate väärtasjade j. n. e. kohta, millel B. E. S. § 2529. järele kestev väärtus on.

(Eesistuja Riigikohtu Esimees K. PARTS, aruandja riigikoh-
tunik J. LÕO, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Kohtuminister andis kohtuasut.-sead. § 259¹ põhjal Riigikohtu kätte otsustamiseks järgmise küsimuse: „Kas käivad kapitalid, teaduslikud ja kunstikollektsioonid (pildigalleriid, raamatukogud), väärtasjad (kuld- ja hõbe-
asjad) ning teised sarnased asjad, millel on kestev väärtus ja mis B. E. S. § 2529 järele seotud aadeli-sugukonna, fideikommiss-mõisatega, mõisate päraltolemiste hulka maaseaduse § 1. mõtte järele, mis tuleb võõrandada ühes mõisaga ehk mitte?“

Seda küsimust läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et B. E. S. § 2529. järele aadeli-sugukonna fideikommissi objektiks on mõisad. Seesugustele, mõisate näol asutatud fideikommissidele, võib päraldustena juure liita kapitalid, teaduslikka ja kunstikollektsioone, kallisasju ja muid sarnaseid kestva väärtusega objekte. Senikaua kui aadeli fideikommiss alles püsib, käivad ka kõik temale kui päraldus juurelisatud kapitalid ja väärtasjad temaga ühes ja jagavad tema saatust. Lõpeb aga fideikommiss ära, siis katkevad ühes sellega ka kõik juriidilised sidemed, mis üksikuid asju ja objekte fideikommissi varandusmassiks kokku liitsid. Fideikommissi peaobjekt, mõisa, kaotab fideikommissi omadused. Mõisale kui fideikommissi peaobjektile päraldustena juurearvatud kapitalid, kollektsioonid ja kallisvarad vabanevad fideikommissi läbi tingitud päraldusriippuvusest. Kas seesugusel juhtumisel ülemalmainitud kapitalid, kollektsioonid jne. veel endise fideikommiss-mõisa päralduseks edasi jäävad, tuleb B. E. S. päraltolemistesse puutuvate määruste järele ära otsustada (§§ 557—573).—

Nende määruste põhjal võib mõisas olevast liikuvast varandusest mõisa päralduseks lugeda ainult sõnniku, õlgede ja loomatoidu tagavarad (§ 566), mõisa tokumendid, kaardid ja plaanid (§ 572) ning üksikute mõisa ehituste kui ka vabrikute päraldused (§ 557, 562, 573). Muu liikuv varandus on vaba sellest ärarippuvusest ja ei lähe mõisa võõrandamise korral isenesest ühes mõisaga mitte uue peremehe omanduseks.—

Asutava Kogu poolt 10. okt. 1919. a. vastuvõetud maaseaduse (Riigi Teat. nr. 79/80 — 1919. a.) läbi on sugukonna fideikommissõigused ära kaotatud (Maasead. § 8). Järjekult kaotavad ka kõik liikuvad väärtasjad ja nende kogud, mis rüütlimõisale, kui fideikommissi tüviobjektile päraldustena juure olid antud, oma fideikommissilise ja päralduslise ärarippuvuse mõisast. — Tuleb nimetatud maaseaduse § 1. järele endine sugukonna fideikommissi-mõisa ühes kõigi päraldustega võõranduse alla, siis ei

saa tema päralduste hulka enam lugeda seda varandust, mis eriliselt fideikommissi määruste järele sinna kuulus, vaid tuleb iga kord päralduste kindlaksmääramise juures B. E. S. § 557—573 järele käia.

Kõiki neid asjaolusid silmas pidades ja tähele pannes, **otsustas** Riigikohus: seletada, et kapitalid, teaduslikud ja kunstikollektsioonid (pildigalleriid, raamatukogud), väärtasjad (kuld- ja hõbeasjad) ning teised sarnased asjad, millel on kestev väärtus ja mis on B. E. S. § 2529. järele seotud aadelsugukonna fideikommiss-mõisatega, ei käi mõisate päralduste hulka, mis maaseaduse § 1. järele mõisatega ühes võõrandada tulevad. —

№ 6.

TSIVIIL OSAKOND.

31. mail 1920 a.

Gustav Priimetsa voliniku v. adv. G. Poska kassatsioonikaebus Tallinna Ringkonnakohtu otsuse peale Karl Einbergi nõudmise asjas Gustav Priimetsa vastu 15.000 marga (rubla) suuruses.

(Eesistuja ja aruandja Riigikohtu esimees K. PARTS, prokuröri abi k. t. R. RÄGO.)

Einberg nõudis kostjalt Priimetsalt okupatsiooni-aegse Saksa Rahukohtu kaudu Tallinnas ühe tema Tallinna maja peale kinnitatud 15.000 rublalise obligatsiooni tagasiandmist ja kustutamist, mille kapitali ja protsendid ta Tallinna Krediidühisuses 1. septembril 1917. a. Tartu Vastastiku Krediidühisuse kaudu kostjale väljamaksamiseks sisse oli maksnud. Saksa Rahu kohus rahuldab nõudmise, mille peale kostja nimel adv. Oldekop Tallinna Saksa Ringkonnakohtusse edasi kaebas, volituse põhjal, mis koduselt antud ja millega Oldekop oli võimustatud kostja protsessi asjas edasikaebust andma ja asja ajama. Okupatsioonivõimude lahkumisel jäi asi Saksa Ringkonnakohtus otsustamata. 25. jaan. 1919. a. palus nõudja Priimetsa volinik vann. adv. Jürine Eesti Valitsuse poolt uuesti asutatud Tallinna Ringkonnakohtu eelnimetatud asja harutusele võtta ja kostja edasikaebuse tagajärjeta jätta. Tallinna Ringkonnakohtus võttis asja 7. veebruarikuu-päeval harutusele ja kinnitas Saksa rahukohtuniku otsuse, kostja peale kohtu- ja asjaajamise-kulud pannes. Kostja poolt ei olnud keegi kohtusse ilmunud; kohtukutse oli saadetud adv. Oldekopile, kui tema volinikule, tema Tallinna aadressi järele, ei olnud aga viimsele mitte isiklikult kätte antud, vaid 3/4. veebruaril müllitsaülema kätte jäetud, kuna adv. Oldekopi kodurahvas kutset vastu ei võtnud, sellepärast, et Oldekop Tallinnast ära Soome oli sõitnud ja mitte enne 8 päeva koju ei pidanud tulema.

Kostja Priimetsa volinik vann. adv. G. Poska palub Ringkonnakohtu otsuse peale tõstetud kassatsioonikaebuses kohtuotsuse muutmist, sel põhjusel, et kohus asja harutusele oli võtnud, kutset kostja endisele volinikule adv. Oldekopile saates, kes omal ajal ainult Saksa kohtus käimiseks volitatud oli olnud, kuna temale Eesti Vabariigi kohtutes asjaajamiseks volikirja, mis kellegi poolt ustavaks oleks tunnistatud, nagu seda maksev Vene Ts. Kohtupid. Sead. § 248 nõuab, polnud antud, ja ta pealegi Tallinnast ära oli sõitnud, arvatavasti enamlaste paku — kuna aga kohus oleks pidanud Priimetsa enese kohtusse kutsuma; nüüd aga ei ole Priimetsa huvid kohtus kellegi läbi kaitstud olnud ja on kohus sellega Ts. Kp. S. § 767 rikkunud, ühtlasi olla kohus sisuliselt otsuse aluseks võetud Priimetsa kirja raha väljamaksmise kohta väänanud ning võõriti seletanud ja seega Ts. Kp. Sead. § 711 rikkunud. — Selle vastu on nõudja Einbergi volinik vann. adv. T. Jürine seletuse saatnud, et kohus on õieti talitanud, kui ta kutse Priimetsa volinikule Oldekopile saatis tema Tallinna aadressi järele, sest Priimets ei olnud oma volitust Oldekopile lõpetanud, ei olnud ka ise oma aadressi Tallinnas kohtule üles annud, mispärast kutse temale Ts. Kp. Sead. § 311 järele kohtu kantseleisse võidi jätta; Oldekopi ärapagamine Tallinnast, kus valitsus ja kohus töötasid, ei ole mitte kohtu süü, ja Oldekopi volitus, mis okupatsiooni ajal välja antud, vastas tol ajal maksvatele seadustele ja on Ts. Kp. Sead. § 464 ja 708 kui ka Balti Erasead. III kõite sissejuhatuses § XXXVI ja Vene sead. Kogu I kõite § 89 järele jõus, edasi, et Ts. Kp. Sead. § 711 ei ole rikutud, näidates, et kohus asjaolusid õieti on kujutanud, ilma mingi väänamiseta.

Prokurööri abi arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kuigi kostja voliniku vann. adv. Jürise seletusega ühes nõus tuleb olla selle poolest et okupatsiooni ajal antud volitus maksev on, ka ilma et volitaja allkiri kellegi poolt ametlikult ustavaks oleks tunnistatud, sest et see okupatsiooni ajal siin maksva Saksa Tsiiviilprotsessi Korra § 80 järele lubatud oli, ja Ts. Kp. Sead. § 464 ja 707 ja Balti Erasead. III kõite sissejuhatuses § XXXVI kui ka Vene Sead. Kogu I kõite § 89 (1906. a. väljaanne) määruste mõttes volituse, kui õiguslike tehte tähendus peab nende seaduste järele otsustatama, mille all ta on tehtud, siiski teiselt poolt peab tunnistama, et käesolevas asjas seaduses määratud korda asja käimapanemisel ja kostja poole kohtussekutsumisel mitte pole tähele pandud. Ei või ütelda, nagu oleks siin Priimetsa oma süü pärast temale kutse kätte toimetamata jäänud. Kohtukäijad pooled peavad kohtule oma aadressi selles linnas, kus kohus, üles andma, siis kui asi kohtus käima on pandud, ja Ts. Kp. S. § 309 ja 310 järele selle eest hoolitsema, et protsessi vältusel aadress kohtul teada olgu, vastasel korral jäetakse sellesama seaduse § 311 järele paberid ja kutsed kohtu kantseleisse. Käesoleval korral oli poolte tüliasi küll okupatsiooni-aegsetes kohtutes harutada olnud, kuid okupatsiooni-aegsete kohtute likvideerimisega jäi ta seisma. Kui 18. novembril 1918. a. uued ajutised kohtud ellu kutsuti, siis lubati küll okupatsiooni-aegsetes kohtutes pooleli jäänud asju nendes käima panna, kuid mitte kohtute eneste algatusel, vaid ainult asjaosaliste palve peale sellekohastes kohtutes. Niikaua kui asi käima ei ole pandud, olgu et mõlemad pooled seda palusid või olgu et üks pool

seda tegi, ja kohus selle peale teisele poolele kutse saatis, — niikaua kui seda pole tehtud, ei ole pooltel põhjust, veel vähem kohustust kohtule oma aadressi kohtu asukoha linnas üles anda. Kui okupatsiooni-aegsetes kohtutes poolelijäänud asjade käimapanemise peale ka mitte kui asja uuesti hakkamise peale vaadata, vaid kui seisma jäänud asja jätkamise ja uuendamise peale, siis tuleb ikkagi, seisma jäänud asjade uuesti ülesvõtmise korra järele, siis kui asja uuendamist ainult üks pool on palunud, teine pool sessamas korras kohtusse kutsuda, kui seda nõudmise-palvekirjade järele toimetakse. Nõudmise-palvekirjade peale kohtusse kutsumise kord on Ts. Kp. S. § 275 ja järgmistes ära määratud ja sünnib kutseteel, mis vastasele poolele isiklikult tema elukohta saadetakse (§§ 277, 282 ja 283 seals.) ehk kuulutuse teel. Sellepärast ei või käesolevas asjas tarvitatud korda, kus kutse mitte kostjale enesele tema elukohta ei läkitatud, vaid tema volinikule, õigeks tunnistada (võrdle Ts. Kass. Dep. Ots. 1896 nr. 58), sellest kõnelemata, et volinik oli ära sõitnud ja ei pidanud asja harutamise ajaks, mis ligida tähtpäeva peale oli määratud, mitte tagasi tulema, nagu seda kohtu käskjal on teatanud. Siinjuures peab veel silmas pidama, et ajutiste kohtute sisseseadmise seaduses 18. novembrist 1918 a. mitte ei olnud ette nähtud, et asjad, mis okupatsiooni ajal juba ühest kohtust läbi olid jõudnud teise astme kohtusse, oleksid pidanud Eesti kohtus vastavas astmes edasi harutatama, vaid oli ainult määratud, et neid sellekohastes kohtutes käima võidakse panna. Sellest võidi ja oli õigus järeldada, nagu seda Koh-tuministeerium pärastpoole, 2. juunil 1919. a. nr. 20 all Riigi Teatajas nr. 37 ka ametlikult on seletanud, et pooleli jäänud asjad tulevad vastavas esimese astme kohtus käima panna. Nii siis tuleks tunnistada, et kostjal Priimetsal mitte põhjust ei olnud käesolevas asjas Tallinnas Ringkonnakohtus oma huvide asjus valvel olla ehk temale oma Tallinna aadressi üles anda, niikaua kui tema asi veel mitte esimese astme kohtus, s. o. rahukogus, harutusele ei olnud võetud. — Kui nüüd Tallinna Ringkonnakohtus Ts. Kp. Sead. § 687 vastu talitades kostja kohtusse kutsumata jättis ja temalt seega võimaluse võttis oma õiguste kaitseks kohtus suusõnaliste seletustega esineda, milleks temal Ts. Kp. S. § 329 — 331 põhjal õigus oli, ja juba sellepärast kohtu otsus muuta tuleb, siis leiab Riigikohus Kohtu As. Sead. § 250 ettenähtud ülevahtekorras õige olevat ühtlasi Ringkonnakohtu toimetuse kui teise kohtuastme toimetuse, mis, eeltähendatud Ajutise kohtute sisseseadmise seaduse § 4 mõtte vastu, Ts. Kp. Sead. § 12 rikkumisega ette on võetud, enne kui Rahukogu seda asja oleks läbi vaadanud, tühjaks tunnistada, et asjale nõudja voliniku poolt 25. jaan. 1919. a. antud asja harutuselevõtmise palve peale käik esimese astme kohtus antaks.

Kõigil eeltoodud põhjustel **otsustas** Riigikohus: Tallinna Ringkonnakohtu otsus 7. veebruarist 1919. a. muuta ja Ringkonnakohtu toimetust maha kustutada, käesolev asi Kohtupalatile tagasi saata Tallinna-Haapsalu Rahukogule edasiandmiseks.

№ 7.

TSIVIIL OSAKOND.

17. septembril 1920 a.

Otsekoheste maksude Peavalitsuse kassatsioonikaebus Tallinna Ringkonnakohtu otsuse peale 26. septembrist 1919 a. Luise Marie-Johanna Saueri päranduse asjas päranduse poshlinitemaksust vabastamise pärast.

(Eesistuja ja aruandja Riigikohtu esimees K. PARTS, prokurööri abi k. t. R. RÄGO).

24. septembrist 1918 pöörasid okupatsiooni-aegsesse Tartu Rahu-kohtusse Elise-lida Sahker, sünd. Jurs, Helene-Matilde-Elisabet Jurs ja August-Georg-Moorits Jurs, viimane ühtlasi oma venna Leopold-David-Hugo Jursi volitusel, ja palusid neid oma õe Luise-Marie-Johanna Saueri, sünd. Jursi, päranduse õigustesse ühesugustes osades kinnitada ja andsid üles, et pärandus seisab Tartu linna Kroonuaija tän. olevas liikumata varanduses, mis tulekinnituse seltsi poolt 7462 rubla peale, pärijate eneste poolt aga 8000 marga peale hinnatud, millest üks 2000-rublaline obligatsioonivõlg, 800 marka matusekulu ja 1600 marka matuse kordaseadmise kulu maha tulevat arvata, nii et päranduse puhast väärtus 3600 marka välja tegevat. Muude dokumentide hulgas panid nad Liivimaa Vastastiku Tulekinnituse Seltsi tunnistuse ette, et kad. Luise Saueri majad 1914. a. 7462 rubla peale on hinnatud. Tartu-Võru Rahukogu, kes pärast okupatsiooni-aegsete kohtute tegevuse lõppemist asjaosaliste palve peale asja oma toimetada võttis, kinnitas 27. juunil 1919. a. eelnimetatud neli palujat oma surnud õe L. M. J. Saueri päranduse õigustesse ja vabastas nad pärandusmaksu maksmisest Poshl. sead. § 202 p 1 põhjal, sellepärast, et üksiku pärija osa vähem kui 1000 rubla ehk 1500 marka välja teeb. Selle otsuse peale pööras Otsekoheste maksude Peavalitsus Tallinna Ringkonnakohtusse erakaebusega, milles ta seletas, et pärandusejätja liikumata varandus on Liivimaa Vastastiku Tulekinnituse Seltsis 7462 marga peale hinnatud ja sellele summale $\frac{1}{6}$ hinda krundi ja alusmüüri hinnana juure tuleb arvata 4. oktoobril 1914. a. antud seaduse põhjal, seega päranduse üleüldine väärtus 8954 marka 40 penni välja teeb, millest, kui võlg ja matmiskulud kokku 3600 marka maha arvata, puhast varandust 5334 marka 40 penni üle jääb, nii et iga pärija osaks 1338 marka 60 penni langeb, mis pärandusmaksu alla käib, ja palus Rahukogu otsuse muuta ja pärijatelt ühiselt 321 marka 26 penni ehk lgaühelt 80 marka 32 penni pärandusmaksu välja nõuda. Tallinna ringkonnakohus jättis kaebuse tähelepanemata sel põhjusel, et tema arvamise järele poshliniseaduses § 202 p. l. ettenähtud pärandusosa 1000-rublaline ülemmäär, mis maksuvabaks jäetakse, 1500 Eesti marga peale tuleb ümber arvata ja sellepärast käesoleval juhtumisel pärijate osad maksu alla ei käi. Otsekoheste Maksude Peavalitsus palub selle otsuse muutmist Ajutiste Administratiiv-seaduste § 2 ja 3 ja maksude võtmise määruse rikkumise pärast, mis 24. juunil 1918. a. antud, mille

järele Vene rubla 1 Saksa ehk idamarga peale maksude õiendamisel ümber tuleb arvata, kuna nüüd selle asemele Eesti mark on astunud.

Prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus: 1) et maksude võtmise asjas 24. juunil 1918. a. erimäärus välja on antud, mis Määrustelehes Nr. 28 — 1. juulil 1918. a. — välja on kuulutatud Nr. 321 all, mille järele kõikide avalikkude maksude juures, mis Vene rublades seatud ehk põhjendatud (veranlagt) on, maksualune rubla ühe marga (Saksa marga) ette pidi arvatama ja ainult mark ehk idarubla (idarubla = 2 marka) maksuks tarvitatama; 2) et 20. juulil ja 15. septembril 1918. a. antud määrused, mis Määrustelehtedes nr. nr. 31 ja 35, esimene 29. juulil 1918. järjenumbril 352 all ja teine 11. oktoobril 1918 a. järjenumbril 394 all, välja on kuulutatud, millele Ringkonnakohus naaldub, sugugi avalikke makse enam ei puuduta, vaid käivad Vene rubla, kui seadusliku maksu-abinõu käimast äravõtmise kohta teistel aladel, kus juures esimeses määruses üldise reeglina 1 rubla asemele — 1 mark peab astuma, teine määrus aga, mis esimese asemele seati, rubla ümberarvamise vahetõrke, meil peasjalikult selle järele korraldab, kas nõudmine enne 1. augustit 1918 ehk sel päeval või pärast seda tähta oli, viimases 11. oktoobril 1918 a. avaldatud määruses nr. 394 on üles loetud ka endised määrused, mis tema väljandamisega ära muudeti, seal hulgas määrus nr. 352 täielikult ja osa määrustest nr. 681 — 1917. a. ja nr. nr. 121 ja 131 — 1918. a., kuna 24. juunil antud määrus nr. 321 äramuudetute hulgas — arusaadavalt muidugi — mitte ei ole nimetatud; 3) et Eesti Ajutise Valitsuse poolt 19. novembril 1918. a. antud Ajutiste administratiiv-seaduste § 3 järele okupatsiooni-aegsetest määrustest ajutiseks need maksma jäeti, mis Saksa võimude poolt Liivi- ja Eestimaa jaoks olid antud ja Määrustelehes ära on tähendatud; 4) et Rahaministri teadaanne 3. detsembrist 1918 (Riigi Teat. nr. 5) ja tema juhatuskiri riigimaksude asjus, mis 1918. a. Riigi Teat. nr. 9, on avaldatud, käsitlevad ainult teatavaid riigimakse, mis seal ligemalt üles on pandud, nimelt ärimaksu kõigis tema osades, sõjakasuhoiuse summade kontokorrent, obligatsiooni, liikumata varanduste, maa- ja kaudseid makse; 5) et maksuseadusi, mis riigikodanikkude maksukohustusi normeerivad mitte laetendavalt ei või seletada; 6) et selle järele peab tunnistama, et avalikkude maksude asjus rubla ümberarvamise kohta kindel määrus 24. juunist 1918. a. olemas on, mis Rahaministri korraldusel detsembrikuul 1918 a. ainult seal ülesloetud eelnimetatud maksude kohta on muudetud, sellega Ringkonna-kohtu seletus määruse puudumise kohta ekslik on ja Ringkonna-kohtu poolt Ts. Kp. S. § 9 teise poole põhjal tunnistatud tarvidus, seaduseandja tahtmist seletuse teel täiendada, aluseta on, 7) et pärandusmaks eelnimetatud maksude hulgas, mille kohta Rahaminister oma 1918 a. detsembrikuul avaldatud eeskirjades käskis rubla poolelise marga peale ümber arvata, mitte ei seisa, — siis tuleb tema kohta endine 24. juunil 1918. a. kindlaks määratud rubla-ümberarvamise viis maksuaks lugeda, mille järele rubla ühe marga peale arvatakse, missugust määrust küll nii maksu enese kui ka maksualuse varanduse väärtuse rubla kohta tuleb tarvitada, sest et määruses eneses mingit vahet ühe kui teise kohta ei ole tehtud ja sellepärast loomulic vastane oleks see puhtul, kus maks 1 rubla ühe marga ette arvatakse,

maksualuse kohta teist ümberarvamis-viisi tarvitada ehk eeldada. Ekslikult Ts. Kp., Sead. § 9 teise osa tarvituselevõtmisega rikkus Ringkonnakohus selle seaduseparagrahvi esimestki osa, mis käsib jõusolevate seaduste järele käta, ja Aj. adm. sead. § 3, millega okupatsiooni-aegsed määrused ajutiselt maksuma jäeti.

Kõigil neil põhjustel **otsustas** Riigikohus: Tallinna-Ringkonnakohtu otsus ära muuta 24. juunil 1918. a. antud ja 1. juulil 1918. väljakuulutatud maksudevõtmise määruse ja sellega ühenduses Aj. Val. poolt 19. nov. 1918. a. antud Ajutiste administratiiv-seaduste § 3 ja Ts. Kp. Sead. § 9 rikkumise pärast ja asjatoimetus Kohtupalatile tagasi saata uueks läbivaatamiseks teises kohtu-koosseisus.

№ 8.

TSIVIIL OSAKOND.

16. sept. 1920 a.

Marie Jaakoni erakaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale kassatsioonikaebuse tagasisaatmise asjas.

(Eesistuja ja aruandja Riigikohtu esimees K. PARTS; prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Koonga vallakohus kinnitas 27. sept. 1918. a. täitmisele lese Marie Jaakoni palve peale tema surnud mehe Mihkel Jaakoni suusõnalise testamendi, mille järele pärandusjätja liikuv ja liikumata varandus „Kruusi-augu“ maatükk nr. 274 — Mari Jaakoni vennapojale Jaan Piknerile oli lubatud. Selle otsuse peale tõstis Mihkel Jaakoni vend Hans Jaakon kaebuse okupatsiooni-aegses Tartu Ringkonnakohtus, kus aga asi, okupatsiooni-aegsete kohtute tegevuse lõppemisel otsustamata jäi. Mari Jaakoni palve peale, asja uuesti üles võtta ja temale seaduslik käik anda, tuli asi 26. märtsil 1919. a. harutusele Viljandi-Pärnu Rahukogus, kes pärast asjaosaliste poolte seletuste ärakuulamist leidis, et testamendi tunnistajad mitte küllalt usaldatavad ei ole, ja otsustas Koonga vallakohtu otsuse ära muuta ja Mihkel Jaakoni suusõnalise testamendi maksvusetaks arvata. Selle otsuse peale andis Mari Jaakon 10. aprillil 1919. a. kassatsioonikaebuse Riigikohtu nime peale Rahukogule, mis aga kaebajale 11. aprillil 1919. a. tagasi on saadetud seletusega, et Rahukogu otsuse peale Valla kohtu sead. § 121, 122 ja 287 järele edasikaebust ette ei ole nähtud ja et Riigi Teatajas nr. 22 — 1919. avaldatud asjade hulgas, mis kõrgemale Riigikohtule alluvad, kaebusi nende määruste ehk otsuste üle, mis Rahukogu erakaebuste põhjal vallakohtu hoiukorra asjas on teinud, ette ei ole nähtud. Selle korralduse peale on Mari Jaakon kõrvalise kaebuse annud Kõrgema Riigikohtu nimele, milles tema seletab: 1) et Kõrgema Riigikohtu seadus 1. aprillist 1919. a. ei keela päranduse asjus kassatsioonikaebusi andmast, 2) et Riigikohtu alla kõik need asjad käivad, mis vanast Vene Senati kassatsioonideparteman-

gudele allusid; nende asjade hulka käivad ka pärandusajad, mida kohtupraktika määratu hulga Senati otsustega kinnitab, kuigi seaduses see iseäraldi polnud nimetatud, ja palub kassatsioonikaebuse vastu võtta ja Viljandi-Pärnu Rahukogu määruse ja otsuse ära muuta. Riigikohtu järelepärimise peale, kas Rahukogu oma otsuse kohta edasikaebamise tähtaega on seletanud, vastas Rahukogu 6. juunil 1920, et tema arvates vallakohtus alganud protsessides edasikaebust ei ole tema otsuste peale ja et asjaosalistele edasikaebust ei ole kuulutatud.

Prokurööri arvamist ära kuulates, peatab Riigikohus kõige pealt küsimusel: kas on kaebajal õigus käesolevas asjas kassatsioonikaebust tõsta? Kassatsioonikaebused on lubatud teise astme kohtute otsuste peale, mis asja lõpulikult lahendavad (Ts. Kp. Sead. § 185, 792). Tekib küsimus: missuguses korras käis käesolev asi Rahukogu otsustamise alla ehk mitmenda astme kohtuna oli tema käesolevat ajsa kutsutud ja seatud harutama. Ajutiste kohtute sisseseadmise seaduse mõttes on Rahukogudel kahesugune osa täita: ühelt poolt teise astme kohtuks olla kõigis nendes asjades, mis esimeses astmes rahukohtunikkude võimkonda on antud, teiselt poolt endise Vene Ringkonnakohtu aset täita ja esimese astme kohtuna neid asju õiendada, mis rahukohtunikkude võimupiirist üle ulatavad. Talurahva hoiuasjad käisid meil Vene ajal talurahva kohtute alla, kuid need otsustati meil Ajutiste kohtute sisseseadmise seaduses, mis 18. nov. 1918. a Ajutise Valitsuse poolt anti, ära kaotada, kuna nende võimkonda kuulunud asjad pidid asjakohaste kohtute kätte üldiste määruste põhjal üle minema. Sellisama seaduse järele võidi okupatsiooni-aegsetes kohtutes pooleli jäänud asju asjaosaliste palve peale selleskohases kohtus käima panna. Sellest kõigest selgub, et käesolev asi, milles testamendi kinnitamist liikumata varanduse kohta hoiukorras taoteldakse, Ajutiste kohtute sisseseadm. seaduse põhjal rahukogule, kui endise Vene Ringkonnakohtu asemele astuvale esimese astme kohtule, harutada allus. Sellel asjaolul et käesolevat asja varemalt ka vallakohus kui esimese astme kohus oli harutanud ja otsustanud, ei ole mingit tähendust, kuna Ajutiste kohtute sisseseadmise seaduses niisuguste asjade kohta mingit erandit pole tehtud. Et Rahukogu neis asjades, milles tema ületõldise reegli järele esimese astme kohtuna peab tegutsema, oleks võinud, teise astme kohtuna ehk koguni kassatsioonikohtuna tegutseda, nagu seda Viljandi-Pärnu Rahukogu näikse arvavat, see oleks pidanud seaduses otsekohe ette nähtud olema. Et seadus aga mingid erandid üldisest korrast talurahva kohtutes alustatud ja pooleli jäetud asjade kohta ei ole teinud, siis käivad ka need asjad harutamise alla üldise korra järele; tähendab, kui nad endise Vene Rahukohtu võimkonda kuuluvad, siis käivad nad esimeses astmes rahukohtunikku alla, teises astmes edasikaebuse teel Rahukogu alla ja lõpuks kassatsioonikorras Riigikohtu alla, kõik teised asjad aga käivad esimeses astmes Rahukogu läbivaatamise alla, kust nad edasikaebamise teel Kohtupalatisse ja sealt lõpuks kassatsiooni teel ka jälle Riigikohtusse võivad liikuda. Selle järele peab tunnistama, et asjaosalised käesoleval korral mitte õigustatud ei olnud kassatsioonikaebust Riigikohtule andma ja antud kaebus tagasi tuli anda, kuid Rahukogu on võõriti seletanud, nagu

ei oleks selles asjas mingit edasikaebust lubatud. Kaebuse tagasisaatmise kirjas ettetoodud põhjendused ja paragrahvid valla kohtu pidamise seadusest ei ole maksvad juba sellepärast, et rahukohtud ja rahukogud oma uuesti ülesvõetavas asjatoimetamises peavad üleüldiste kohtuseaduste järele talitama, aga mitte ärakaotatud kohtute korra järele. Hoiukohtu asjus tehtud otsused käivad meie juures maksmapandud Vene kohtukorra järele (Ts. Kp. S. § 1405, 1445), kokkukõlas kohtu praktikaga, edasikaebuse alla erakaebuste teel ja vaadatakse läbi Ts. Kp. S. § 784—790 ettenähtud korra järele. — Kui kõige selle järele Marie Jaakoni kõrvaline kaebus tema kassatsioonikaebuse tagasiandmise kohta ja tema palve kassatsioonikaebuse läbivaatamise kohta lugupidamist ei teeni, siis leiab Riigikohus Kohtu Asut Sead. § 249 p. 1, 249¹ ja 250 põhjal valvekorrast tarviliku olevat Rahukogule ettekirjutada asjatoimetamisel antud väärseletuste asemel asjaosalistele eelnimetatud õige edasikaebamise kord kuulutada.

Kõigil eeltoodud põhjustel Marie Jaakoni kõrvalist kaebust tagajärgeta jättes **otsustas** Riigikohus: toimetuse tagasisaatmisega Kohtu As. Sead. § 250 põhjal valvekorrast Viljandi-Pärnu Rahukogule ette kirjutada käesolevas asjas asjaosalistele kuulutada edasikaebamise kord Rahukogu otsuse peale 26. märtsist 1919. a. erakaebuse teel Kohtupalatisse.

N° 9.

TSIVIIL OSAKOND.

17. sept. 1920 a.

Amalie Raukase voliniku vann. adv. T. Jürise kassatsioonikaebus Tallinna Ringkonnakohtu otsuse peale 23. jaanuarist 1920. a. Amalie Raukase nõudmise asjas Anna Roos'i vastu talukohast väljatõstmise pärast.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik J. LÕO, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Nõudja Amalie Raukase volinik vann. adv. Jürine andis Rakvere-Paide Rahukogusse 28. aprillil 1919. a. Anna Roos'i vastu nõudmise Tanksema talukohast väljatõstmise pärast, hinnates nõudmist 3600 marga peale. Nõudepalves seletab Raukase volinik, tema volitaja olevat Tanksema koha omanik, kuid koha peal elavat kostja oma perekonnaga ilma seadusliku aluseta ja ei tahtvat kohta nõudjale vabatahtlikult kätte anda, mille pärast palub: kostja Anna Roos'i välja tõsta ühes tema perega ja temast ärarippuvate isikute ja asjadega Tanksema talu koha pealt. Nõudele on juurde lisatud varandusjagamiseakti ärakiri, mis on tehtud 27. nov. 1918. a. Tallinnas not. Linnamäe juures ja mille järele lesk Marie Tanksema ja tema lapsed päranduse teel saadud Tanksema talukoha oma kaaspärijatele Amalie Raukasele tervelt omanduseks annavad. — Rahukogu esimees saatis palvekirja alluvuse järele I. jaosk. rahukohtunikule. Rahukohtuniku poolt ettekutsutud pooled avaldasid nõudmist ja soovi asja mitte

rahukohtuniku juures, vaid Rahukogus harutada, mille peale rahukohtunik akti Rahukogule tagasi saatis.

Rahukogus vaidles Anna Roos'i volinik nõudmise vastu, seletades, et vaidluse all oleva Tanksema koha on Anna Roos'i mees, kes nüüd surnud on, Marie Tanksema käest ostnud 1904. a. Pärast Kusta Roos'i surma saanud 1916. a. tema, lesk Anna Roos, ja 7 last, kelle hulgast üks poeg nüüd, juba täisealine, Albu vallakohtu poolt ostetud Tanksema talu koha peale pärijaiks kinnitatud, mille tõenduseks sellekohase vallakohtu otsuse ärakirja ette pani. Nõudmine oleks pidanud tõstetama kõikide Kusta Roos'i pärijate, see on Anna Roos'i ja tema laste vastu, kes kui selle koha omanikud kohta jagamata peavad.

Rahukogu rahuldab Raukase nõudmise ja otsustas välja tõsta Anna Roos'i ühes tema perega ja temast ärarippuvate isikute ning asjadega Tanksema talukoha pealt. Edasikaebuses selle otsuse peale palus Anna Roos, korrates oma Rahukogus ettetoodud vastuvaidlusi, rahukogu otsuse ära muuta ja nõudmise tagasi lükata.

Tallinna Ringkonnakohus leidis, et kostja poolt ette pandud vallakohtu-otsuse järele Kusta Roos'i pärijate kinnituse üle käesoleva nõudmise tõstmise päeval valdasid Anna Roos ja tema lapsed juriidiliselt tüli all olevat talukohta ühiselt; et nõudmine on tahtlikult tõstetud ainult Anna Roos'i vastu, millega on rikutud ts. kp. s. § 4, sest et nõudmine, mis on sihitud liikumata varandusest väljatõstmise peale, peab, kui see varandus seisab mõnede isikute kaasvaldamises, tõstetama ühtlasi nende kõikide vastu. Oma vaatekoha kaitseks toetab end Ringkonnakohus Vene Senati seletuste peale (Sen. ots. nr. 11 ja 20 — 1912 a., nr. 104 — 1901, nr. 923 — 1875, nr. 758 — 1870 j. t.), arvab, et nende järele nõudmine läbi vaatamata tuleb jätta, ning määras: Rahukogu otsus tühjaks tunnistada ja Raukase nõudmine Anna Roos'i vastu läbi vaatamata jätta; nõudja käest kostja kasuks 446 marka kohtu- ja asjaajamise-kulu sisse nõuda.

Selle otsuse peale andis nõudja volinik vann. adv. Jürine Riigikohule kassatsioonikaebuse.

Oma kaebuses seletab kassaator, et tema volitajal, kui koha omanikul B. E. S. III jao §§ 874, 876, 897 ja 899, 812 ja 813 järele õigus oli igähele selle koha tarvitamist ära keelda; omanik ei ole mitte kohustatud kõikide rikkujate peale korruga kaebama. Vastutusele võetud rikkujale ei või see kaitseks olla; et ka teised nõudja õigusi rikuvad. Edasi leiab kassaator, et Ringkonnakohtu oletus juriidilise kaasvaldamise kohta ekslik olla, sest et Anna Roosil kui lesel Eestimaa Talurahva-sead. § 1064 p. 1-a põhjal juriidiliselt eluaegne varanduse valdamise õigus on, üksinda temal, mitte tema lastel. Seda avaldanud ta ka Ringkonnakohtus, kuid kohus ei olnud seda põhjendust harutuselegi võtnud. Ringkonnakohus olevat ebaõigelt tarvitanud ts. kp. s. § 4, sest kostja valik olevat nõudja õigus; kostja olevat see, keda nõudja oma õiguse rikkujaks peab; mitte see, keda kohus selleks arvab. Ringkonnakohtu poolt ettetoodud Vene Senati seletustes ei leiduvat neid oletusi, mida Ringkonnakohus seal näha. Lõpuks väidab kassaator, et kohtul õigust ei olnud asja ära lõpetada, sest et ka kostja seda ei nõudnud, ja viimaks, et asja sisuliselt ära ei otsustatud; ei

olnud kohtul õigust kohtu- ja asjaajamise kulusid mõista vastu ts. kp. s. § 869 määrust.

Prokurööri abi arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et eespoolse otsuse ja tema peale antud kassatsioonikaebuse lahendamise puhul küsimus tekib, kas on kohtul õigus asja läbi vaatamata jätta, kui nõudja kohtu arvamise järele mitte kõiki isikuid, kes tema õigusi rikuvad, kostjatena vastutusele ei ole võtnud.

Vene tsiviilkohtu-pidamise korras, mis ka meil maksev, valitseb poolte vaba võistluse printsiip (состязательное начало), seal ei või kohus mitte ette kirjutada, kelle nõudja kui kostja vastutusele peab võtma. Nõudjal on õigus oma heaksarvamise järele kostjat valida. Vastaspool ts. kp. s. § 4 järele on see, keda nõudja oma nõudeavalduses kostjaks nimetab (Ven. sen. ots. nr. 21 — 1900, nr. 72 — 1899). Harukordadel loobus vene kohus sellest põhimõttest. Nii näituseks testamendi maksvuse protsessides. Neis asjus vaatasid Vene kohtud valjult selle järele, et kõik, kelle õiguslised hüvid testamendi maksvusega seotud (pärijad, legataarid), ka kui kostjad asjasse oleksid tõmmatud. Vastasel korral mõistsid nad nõudmise tühjaks (Sen. otsus nr. 923 — 1875. a.) või jätsid asja läbivaatamata ja lõpetasid ära (Sen. otsus nr. 104 — 1901. a.). Ka siis, kui tüli all olev maa mitme isiku käes jagamata vallata oli ja nõudja maa äravõtmist ja oma kätte andmist taotas, mõistis kohus ts. kp. s. § 4. põhjal nõude tühja, kui ta mitte kõikide valdajate vastu ei olnud tõstetud (Sen. otsus nr. 72 — 1890. a.). Silmas pidades Vene kohtupidamise korda ja praktikast, tuleb eespool ülesseatud küsimuse peale vastata, et kohus ainult ts. kp. s. § 4 põhjal asja läbi vaatamata võib jätta ja lõpetada, kui ta leiab, et nõude rahuldamine teiste, mitte kostjatena asjasse tõmmatud isikute iseseisvaid õigusi ehk huviseid lõpulikult hävitaks ehk kaotaks.

Käesolevas asjas taotab nõudja Anna Roosi talukohast väljatõstmist. Ringkonnakohtu arvamine, et nõudmine, mis sihitud on liikumata varandusest väljatõstmise peale, kui see varandus seisab mõnede isikute koosvaldamises, peab tõstetama ühtlasi nende kõikide vastu, ei leia enesele tuge ei seadusest ega Vene Senati praktikast, nagu kassaator õigusega väidab. Ringkonnakohtu poolt ettetoodud ühed senati otsused (nr. 923 — 1875 ja nr. 104 — 1901) käsitlevad, nagu eespool mainitud, ainult testamendi maksvuse protsessi. Teised sisaldavad juhtumisi, kus nõudja, kes asja kaasvaldamisest tahab osa saada, mitte ei tarvitse kõigi kaasvaldajate vastu nõuet tõsta (nr. 11 — 1912. a.) ja kus nõudja, kes omast kohast väljapääsmise tee pärast naabriga kohut käib, seda sunnitud pole kõikide otsekoheste naabrite vastu tegema (nr. 20 — 1912. a.). Iseenesest ei tähenda ühe isiku väljatõstmise koha pealt veel mitte teiste temaga ühiselt protsessiobjekti valdavate isikute õiguste rikkumist ehk hävitamist, sest niisugune väljatõstmise nõue võib ka kavatsatud olla, et teistel seal lähedam oleks elada. Ainult siis, kui nõudja taotab valduse kostja käest ära võtmist ja enesele üleandmist (Sen. ots. nr. 92 — 1890), rikub ta koosvaldajate õigusi. Seda valduse äravõtmist (изъятие изъ владѣнія) ja üleandmist ei nõuta käesolevas asjas mitte. Kuid sellegi pärast on Ringkonnakohtu otsus oma lõpulauses õige ja tuleb jõusse jätta. Peab tähele panema ni-

melt, et Raukas mitte lihtsalt Anna Roosi väljatöstmist ei nõua, vaid taotab, et Anna Roos kõige oma perega ja temast ärarippuvate isikutega ja asjadega koha pealt kõrvaldataks. See on küll harilik väljatöstmise nõude formel, sest perekonna-pea õigustest protsessi all oleva asja peale olenevad ka tema pere ja perekonna liikmete õigused. Kui perekonna-pea oma väljatöstmise-protsessi kostjana kaotab, siis peab ka tema pere ja temast ärarippuvad isikud (nagu allrentnik, allüürnik j. n. e., kel iseseisvaid õigusi asja peale ei ole), välja minema. Võib aga juhtuda, et perekonna liikmeil iseseisev, perekonna-peast ärarippumata õigus asja peale on; siis on nemad kollektiivselt kui perekond, pere (pere alla kuuluvad mitte ükski teenijad vaid ka perekonnaliikmed, lapsed) küll vastutusele võetud, kuid ilma et neid individuaalselt kostjatena ette oleks kutsutud ts. kp. s. § 4. järele.— Anna Roosi laste õigused tüli all oleva talu peale olenevad nende kadunud isa Kusta Roosi õigustest ja mitte ema, Anna Roosi õigustest, kes nendega ühes ainult üks kaaspärijatest on. Anna Roosi väljatöstmise puhul oleksid tema lapsed tema pere nime all ühes pidanud välja minema, oleksid ühes emaga oma valduse kaotanud, olgugi et nad selles suhtes emast ära ei ripu. Kui neid asjaolusid ka arvesse võtta, siis on Ringkonnakohus siin ts. kp. s. § 4 õieti käsitelles asja läbi vaatamata jätnud, olgugi et Ringkonnakohus neid põhjusl just ette ei too ja oma otsust Vene praktika presedentidele rajab, mis käesolevale juhtumisele kõigiti ei vasta.

Kassaatori väite kohta, et kohtul õigust ei olnud asja ära lõpetada, sest et kostja seda ei nõudnud, tuleb tähendada, et ts. kp. s. § 4 kohus juba oma ameti poolst (*ex officio*) peab täpsealt täitma, ilma poolte sellekohaseid nõudeid ära ootamata. Pealegi on kostja kõik aeg seda toonitanud, et tema mitte ainuke kostja ei ole, vaid ka tema lapsed. Ka pole mitte õige kassaatori väide, et asjaajamise kulud ts. kp. s. § 869 rikkumise-ga tema peale oleks pandud. Mainitud paragrahv kõneleb juhtumistest, kus asi ära lõpetatakse mittealluvuse pärast. Käesoleval korral ei lõpetanud Ringkonnakohus asja mitte sellepärast ära, et ta sinna mitte ei oleks allunud, vaid puuduste pärast nõudekirjas kostjate väljavaliiku suhtes. Vene kohtute praktika on mõistnud igal juhtumisel asjaajamise-kulusid kostjale ka siis, kui asi ära lõpetati, ilma et teda sisuliselt oleks harutatud (Sen. otsus nr. 104 — 1901 a.).

Peale selle loeb kassaator B. E. S. § 874, 876, 897, 899, 812 ja 813 üles ja kinnitab, et tal nende järele õigus oli nõudmist alustada, et tema nõudmine neist tingitud ja tekkinud. Selle vastu Ringkonnakohus ei vaidle ja asja ärälõpetamine neid ka ei riivanud, nii et nende rikkumist siin ei saa oletada. Ka Eesti Talurahvasead. § 1067 p. 1 ei ole Ringkonnakohus rikkunud, tunnistades leske kaasvaldajaks ühes lastega. Mainitud seaduse järele on lesel eluäegne pärandusvara tarvitamise õigus. Kuid sellega ühtlast on lesel pärandusvara üle lastega koos ka valdamisõigus (B. E. S. § 1711), seda enam, et kostja ühes lastega pärandusõigustesse oma mehe järele on kinnitatud.

Lõpuks ei saa Riigikohus tähendamata jätta, et Raukase voliniku poolt Roosi vastu tõstetud nõue, niisugusel kujul nagu ta kohtusse antud, sugugi Rahukogule, kui esimese astme kohtule, ei allunud. Käesoleva nõu-

dega taotab nõudja väljatõstmist ja on määranud nõudehinnaks 3600 marka. Nõudja kui ka kostja tahtmisest ärarippumata peavad kohtukohad tähele panema, et nad nõudmisi harutusele ei võtaks, mis nende alluvuse piirkonda ei kuulu (ts. kp. s. § 584 p. 1.) Rahukogu esimees toimetab väga õieti, kui ta asja alluvuse järele rahukohtunikule saatis. Et rahukohtunik asja nõudja tahtel ja kostja nõusolekul Rahukogule tagasi saatis ja viilmane ta harutusele võttis, ei olnud õige. Asjade alluvust nende tõu järele (по поды дѣль) ei või nõudja omal tahtel ega kostja nõusolemisega muuta. Mis nõudja poolt rahukohtuniku juures antud seletusesse puutub, et nõudmine omandusõiguse peal põhjeneb ja sellepärast rahukohtunikule ei allu, siis on see vaade alluvuse suhtes ekslik. Mitte see, mille põhjal keegi nõuab ehk mille peal nõudmine põhjeneb, ei määra ära alluvust, vaid see, mida nõutakse. Peaaegu kõik väljatõstmise nõuded põhjenevad nõudja omandusõiguse peal, mida kostja seega rikub, et ta nõudja asja edasi peab pärast üüri ehk mõne muu kasutamise vahekorra lõppemist, ehk lihtsalt ilma põhjata. Nende alluvuse määrab ära nõude hind. Hoopis teistsugusena kujuneb asi, kui nõudja nõudepunktis ühes väljatõstmisega ka oma omandusõiguse tunnustamist palub kostja vastu. Siis muutub nõue omandusõiguse nõudeks ja käib ts. kp. s. § 1810 ja Eesti ajut. kohtute sisseseade seaduse § 1 p. d. järele Rahukogude mõistmise alla esimeses astmes. Käesolevas asjas puudub nõudepunktis taotus, et omandusõigus kostja vastu tunnustataks ja seega ka nõudel, kui omandusnõudel (*rei vindicatio*), tga alus Balti Erasead. § 897 ja 876 järele.

Ringkonnakohus oleks asja ka kui omale mitte alluva (ts. kp. s. § 584 p. 1) ära lõpetada võinud, kuid läbi vaatamata jättes teda ts. kp. s. § 4 põhjal on ta saavutanud sellesama tagajärje — asja lõpetamise.

Kõrke seda tähele pannes ja silmas pidades **otsustas** Riigikohus: Amalie Raukase voliniku vann. adv. T. Jürise kassatsioonikaebus tagajärgeta jätta.

№ 10

TSIVIIL OSAKOND.

13. oktoobril 1920 a.

Nõudja Liisa Põderi kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 16. juulist 1920. a. nõudmise asjus Johan Täakeri vastu rendilepingu tühjastunnistamise pärast.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik J. LÕO, prokurööril abi k. t. R. RÄGO.)

Viljandi-Pärnu 4. jaoskonna rahukohtunikule antud nõudekirjas palus Liisa Põder tühjaks tunnistada tema ja kostja Johan Täakeri vahel tehtud rendilepingu ja kostja välja tõsta Roometi talust, mis Suure-Jaani kirikuvallas.

Asja harutusel rahukohtuniku juures 19. mail 1920. a. ei tunnistanud kostja volinik nõudmist õigeks, seletades, et Roometi talu oli enne Suure-Jaani koguduse oma ja nüüd maa-seaduse järele riigi omaks saanud.

Kõik endised rendilepingud on maaseadusega oma maksvuse kaotanud, mispärast nõudjal, kui edasirentijal, enam mingit õigust ei ole kostjat kui allrentniku Roometi talust väljatõsta.

Rahukohtunik tunnistas kostja poole vastuvaidluse kaaluvaks ja mõistis nõudmise tühjaks. Selle otsuse peale kaebas nõudja Liisa Pöder Viljandi-Pärnu Rahukogule edasi, seletades, et temal kui esimesel rentnikul õigus olevat allrentniku väljatõstmist nõuda. Tema olevat ühes oma mehega 53 aastat Roometi talus rentnik olnud ja talu hooned olla tema omad.

Asja harutusel Rahukogus pani nõudja ette Suure-Jaani õpetaja tunnistuse hoonete kohta, mis nõudja mehe poolt ehitatud. Rahukogu leidis, et maaseaduse põhjal kõik rendilepingud riigistatud maade peale oma maksvuse on kaotanud. Riigi „*negotiorum gestoritena*“ jäid kohtadele maapidajad. Maapidajaks maaseaduse mõtte järele on allrentnik, käesoleval korral kostja. Nõudjal ei olla mingisugust õigust Roometi nr. 4., kui kirikuvalla vakutalu peale, mis kogudusele tarvitamiseks tagasi ei ole antud; ainult riigil olevat õigus nõudjat uuesti rentnikuks seada. Seda ei olla siamaani veel mitte sündinud. Suure-Jaani õpetaja tunnistusest olla näha, et Roometi nr. 4 talu maa peal on mitu nõudja eraomanduses seisvat hoonet. Need hooned riigistamise alla ei käivat ja nõudja võivat kostja väljatõstmist neist hoonetest nõuda. Nõudmine tulevat selles osas rahuldada. Kõige sellepärast mõistis Pärnu-Viljandi Rahukogu: rahukohtuniku otsus muuta ja kostja välja tõsta Taevere vallas Suure-Jaani kirikuvalla Roometi nr. 4. talu maa peal olevatest hoonetest; muus osas nõudmine tagasi lükata.

Selle otsuse peale andis nõudja Riigikohtule kassatsioonikaebuse ja palus Rahukogu otsuse B. E. S. § 4029 põhjal ära muuta.

Prokurööri abi arvamist ära kuulates lelab Riigikohus, et käesolevas asjas järgmine lahendust nõudev küsimus tõuseb: millal missugusest silmapilgust peale kaotavad maaseaduse § 5. mainitud rendilepingud oma maksvuse?

Ainukene paragrahv, mille määrused otsekohe maareformi seadusesse astumise päevast peale tegelikult maksma hakkasid, on maaseaduse § 2. Selle järele lähevad ülalnimetatud päevast alates kõik võõrandatav maa ja inventar Eesti Vabariigi omanduseks ja vastutavad nende eest nende pidajad, kui võõraste asjade volitusteta ajajad (*negotiorum gestores*) kuni varanduste üleandmiseni põllutöömisteeriumile. Teiste sõnadega, seniste omanikkude omandusõigus võõrandatava maa ja inventari peale lõppes tähendatud tärimil. — Rahukogu arvab, et samal ajal ka riigistatava maa peale tehtud rendilepingud oma maksvuse kaotasid.

Vaevalt võib seda vaadet õigeks pidada. — Oleksid maaseaduse andjad tahtnud rendilepinguid teatavast silmapilgust peale, enne maaseaduse tegeliku maksmapanekut (§ 28), lõppenuteks tunnistada, siis oleksid nad seaduses eneses selle momendi ligemalt ära tähendanud, nagu nad seda omandusõiguse suhtes tegid. Omandusõigust, mis kõige kaugemale ulatavat voli asjade üle annab, oli tarvis enne tegelikku ülevõtmist — meie tsiviil — õiguse määruste vastu, kus omandusõigus alles ülevõtmisega üle võib minna (B. E. S. § 799) — riigi heaks kindlustada, et kuritahtlikku liikuva varanduse, inventari pillamist ära hoida. Hulga vähema ulatusega

ja tähtsusega rendiõiguse ärakaotamine ei olnud riigile mitte nii tähtis et sellepärast tarvis oleks olnud endisi rendilepinguid erakordse tähtsusega enne maaseaduse tegelikkude maksmapanemist maksvusetuks tunnistada nagu endist omandusõigust. Maaseaduse § 5 deklareerib ainult, et rendilepingud oma maksvuse kaotavad. Sellega tahetakse kõrvaldada kõik takistused, mis endiste omanikkude ehk pidajate poolt sõlmitud rendilepingute läbi võiksid tekkida maade tegeliku ülevõtmise puhul riigi poolt. Riik kui maade uus omanik ja põlütööministeerium kui nende tegelik ülevõtja ei tarvitse nende lepingutega seotud olla, vaid võib oma äranägemise järele toimetada maaseaduse ja tema teostamise määruste piirides, neid lepinguid uuendades või uuendamata jättes. Teiselt poolt ei pruugi rendileandja ja tema õiguste tarvitaja mitte iga kord asja omanik olla (B. E. S. § 4029). Omandusõiguse kaotamine ei halva iseenesest veel mitte endise omaniku kui rendileandja õigusi, mis enne seda tehtud rendilepingust tingitud. Sedasama tuleb ütelda ka rendilevõtja, rentniku kohta. Rentnikkude huvide seisukohalt on ükskõikne, missugused õigused rendileandjal rendiobjekti peale on, kui aga rentnik nimetatud objekti oma lepingu kohaselt kasutada saab, seda temalt mitte ära ei võeta. Kuni selle äravõtmise ehk ka ainult ülevõtmise silmapilguni jääb rendi vahetõid endiseks rendileandja (omaniku) ja rentniku, kui ka viimase ning tema allrentniku vahel. Sellele ei seisa vastu ka mitte see asjaolu, et maaseaduse § 2 järele maa ja inventari pidajad (kelle hulgas võivad olla endine omanik, rentnik, allrentnik j. n. c.) nende eest vastutavad kui „negotiorum gestores“. See vastutus riigi ees, mida ta endise omanikuga ühes kannab, ei vabasta rentnikku kui maapidajat veel mitte rendilepingu kõitvusest, mille põhjal ta maad peab, enne kui maa tegelikult riigi poolt üle pole võetud. Rentnik peab mõad edasi vana rendilepingu määruste järele pidama ja neid läitma. Endine omanik ei ole mitte sunnitud sallima, et rentnik lepinguvastaselt rendiobjektiga ümber käib ja seega objekti väärtust ja tema eest saadavat tasumäära vähendab. Rendileandja võib rentnikku, kui see oma lepingu tingimusi ei täida ehk lepingu lõppemise puhul rendiobjektist lahkuda ei taha, kohtu teel sundida seda tegema.

Seda vaadet kinnitavad kaudselt ka maareformi teostamise määrused. Nende määruste § 19 käsib töölistele ja teenijatele kuni ülevõtmise-päevani endise omaniku poolt võlgnevat palgamoona kinni pidada. Sellest tuleb järeldada, et majandus ülevõtmise-päevani endise omaniku arvel peeti, kõik väljaminekud tema kulul tehti ja kõik sissetulekud, muu seas ka rendilepingute järele saadavad, tema heaks läksid. Ülevõetud maade kohta tehakse nende pidajatega uued rendilepingud, mis jõusse astuvad alles 1. maist 1920 (§ 37 seals.), ja tööstusettevõtete kohta tuleb arvata, et ka nende endised rendilepingud jõusse jäävad kuni nende ülevõtmiseni (§ 125 seals.).

Kõike seda arvesse võttes tuleb järeldada, et maaseaduse § 5 mainitud rendilepingud oma maksvuse kaotavad igal üksikul juhtumisel alles nende rendiobjekti riigi poolt ülevõtmise läbi.

Käesoleval korral ei ole riigi poolt veel mitte üle võetud Roometi № 4 talu maad, kust nõudja Põder kostja Täakeri kui oma allrentniku

väljatöstmist nõuab, tähendab, rendilepingu läbi tingitud vahekord poolte vahel kestab edasi. Nõudjal on õigus kostja väljatöstmist nõuda, sest et nõudja ja kostja vahel olnud alarentimise vahekord ülesütlemise läbi määratud tähtajal ära lõppes, mille tagajärjel kostja talus viibimine oma õiguslase aluse kaotas. Vastupidisel arvamusel olles, et rendilepingud juba maaseaduse väljakuulutamise päevaga oma maksvuse kaotasid, et kostja kui riigi negotiorum gestor enam endise rendileandjaga seotud ei ole, on Viljandi-Pärnu Rahukogu maaseaduse §§ 2, 5 ja 28 ning B. E. S. III j. § 4029 rikkunud, mispärast tema otsus kaevatud osas, kus kostja maast väljatöstmise tagajärjeta jäeti, ära tuleb muuta.

Kõike seda silmas pidades ja tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus käesolevas asjas B. E. S. III jao § 4029 ja Maaseaduse § 28 rikkumise pärast ära muuta ja asi Tallinna-Haapsalu rahukogu kätte anda uueks läbivaatamiseks.

N° 11.

TSIVIIL OSAKOND.

16. oktoobril 1920 a.

Villem Eresi kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 23. veebruarist 1920 a. Villem Eresi nõude asjas Aleksander Ernitse vastu väljatöstmise pärast.

(Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. PARTS; prokurööri abi k. t. R. RÄGO).

30. oktoobril 1919 a. rahukohtunikule antud nõudepalves seletas nõudja Villem Eres, tema annud kostjale Aleksander Ernitsale poeruumid kaheks aastaks üürile, s. o. 1. jaan. 1917 a. kuni 1. jaan. 1919 a. 28. novembril 1918 a. ütelnud ta kostjale üles ja nõudnud, et viimane 1. jaanuariks 1919 a. rendiobjekti temale tagasi annaks. Kostja ei olla seda senini täitnud. Palub sellepärast kostjat rendileantud ruumidest 1. jaanuar ks 1920 a. välja tõsta ja 1919 aasta eest võlgu jäänud üür 45 rbl. ehk 167 m. 50 p. tema käest välja mõista. Rahukohtunik jättis nõudmise rahuldamata, leides, et B. E. S. § 4105 põhjal ülesütlemine kuus kuud enne lepinguaja lõppu oleks pidanud sündima, kuna aga kostjale alles 28. nov. 1918 a. 1-seks jaanuariks 1919 a. üles on öeldud. Üüriraha nõudmise leidis rahukohtunik enneaegse olevat, sest üüri võib ainult üüriraja lõpul nõuda, kui maksmiseaja kohta iseäralist kokkulepet ei olnud (B. E. S. § 4070).

Nõudja edasikaebusel tuli asi Tartu-Võru Rahukogus harutusele. Rahukogu leidis tunnistaja läbi tõendatud olevat, et üür pidi ette makstama, mispärast ta üüri 67 m. 50 p. suuruses nõudjale välja mõistis, muus osas aga rahukohtuniku otsuse kinnitas. Selle otsuse peale andis nõudja Riigikohtule kassatsioonikaebuse ja palus Rahukogu otsuse B. E. S. § 4104 ja 4105 rikkumise pärast tühjaks tunnistada.

Prokurööri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et nõudja kaebus Balti Eraseaduse § 4105 rikkumise üle õigustatud on, sest selle seaduse määruse järele, ühenduses Balti Erasead. § 4104, kestavad maja ehk ruumide üürilepingud, mis ühe aasta ehk pikema aja peale olid tehtud, aga mitte kuus kuud enne tähtaja lõppu — Tallinnamaa linnades poodide ja keldrite suhtes aga kolm kuud enne lõpetatud tähtaega — üles üteldud ei ole — vait olles endistel tingimustel edasi, välja arvatud tähtaeg. Tallinnas loetakse korterite, poeruumide, keldrite jne. üür pikendatuks ühe aasta peale, mujal aga sinnamaale, kuni üles üteldakse, s. o. nad loetakse edasi kestva ilma aega määramata ja neid võib sellesama sead. § 4104 põhjal igal ajal pärast kuuekuulist ülesütlemist lõpetada. Kuna käesolevas asjas kindlaks on tehtud, et nõudja kostjale 28. novembril 1918 a. poe üürilepingu üles on ütelnud ja see leping endisel ajal kalendriaasta peale oli tehtud, siis pidil ülesütlemise mõju igatahes kuue kuu tagant avalduma ja ei või nõudmist, mis alles 30. oktoobril 1919 tõstetud, enneaegseks lugeda, nagu rahukohtunik ja Rahukogu seda ilma põhjendamata on teinud.

Sellepärast tuleb Rahukogu otsus, niivõrd kui käesolev nõudmine üüritud ruumide tagasiandmise kohustusesse ja selle mittetäitmise korral kostja väljatõstmisesse puutub, muuta.

Lõpuks juhib Riigikohus valvekorras rahukogu tähelepanu selle peale, et 24. juunil 1918 a. antud tempelmaksu-seaduse § 2 järele tempelmaksu ka nende lepingute pealt võetakse, mis suusõnal on tehtud, niipea kui kohtus nende põhjal nõudmist tõstetakse, ja et käesolevas asjas kohus selle nõudmise aluseks pandud rendilepingu suhtes tähele panemata on jätnud.

Neil põhjustel otsustas Riigikohus: 1. Tartu-Võru Rahukogu otsus Eresi väljatõstmise nõude tähelepanemata jätmise suhtes ära muuta Balti Erasead. III jao § 4105 rikkumise pärast ja asi samale Rahukogule teises koosseisus uueks läbivaatamiseks anda; 2. Valvekorras Kohtuas. sead. § 250. põhjal ette kirjutada asjas ettetoodud suusõnalise rendilepingu tempelmaksustamise küsimus 24. juunil 1918 antud tempelmaksu-seaduse § 2 nõuetel harutusele võtta.

№ 12.

TSIVIIL OSAKOND.

16. oktoobril 1920 a.

Johannes ja Ella Rammuli kassatsioonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale kassaatorite nõude asjas Jaan Maido vastu rendilepingu tühjaks-tunnistamise pärast.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS; ettekandja Riigikohtu liige J. LÕO; prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Prokurööri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Johannes ja Ella Rammulite kassatsioonikaebus tuleb rahuldada. Muu seas põhjenda-

vad Rammulid oma nõudmist rendilepingu lõpetamise pärast selle peale, et kostjal rent maksmata on ühe tähtaja eest tervelt ja teise eest osalt. Selles suhtes on rahukohtunik oma otsuse, millega ta Rammulite nõudmise tühjaks mõistis, põhjendanud Liivimaa Talur. Seaduse § 189. peale, mille järele rendilepingu lõpetamist võib nõuda ainult siis, kui 2 pool-aasta rent täielikult maksmata on. Rahukohtuniku otsust kinnitades on Rahukogu oma otsuses läbikaalumata jätnud Rammulite apellatsioonikaebuses ettetoodud vastuvaidluse, et mainitud Liivimaa Talur. Seaduse paragrahv käib parandavate rendilepingute kohta, kuna käesolevas asjas rendileping kuue aasta peale on tehtud, ja sellepärast rendileandjad õigustatud on lepingu lõpetamist ka siis nõudma, kui rent ühe ainsa tähtaja eest maksmata on jäänud (B. E. S. § 4116. põhjal).

Neid asjaolusid hindamata ja harutamata jättes on Rahukogu Ts. Kp. S. § 129, B. E. S. § 4116 ja Liivimaa Talur. Seaduse § 189. rikkunud, mispärast Riigikohus **otsustas**: Tartu-Võru Rahukogu otsus käesolevas asjas Ts. Kp. S. §129, B. E. S. § 4116 ja Liivi Talurahva Sead. § 189. rikkumise pärast ära muuta ja asi uueks otsustamiseks tagasi saata samale Rahukogule teises koosseisus.

№ 13.

TSIVIIL OSAKOND

9. novembril 1920.

Katarina Kriegeri ja tema abielumehe Märt Kriegeri kui nõuandja katsatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 20. juunist 1920. a. Taevere valla „Lepiku“ nr. 50 talukoha Katarina Kriegeri nime peale kreposteerimata jätmise pärast.

(Ettekandja Riigikohtu esimees K. PARTS, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Viljandi-Pärnu Kinnitusjaoskonna ülem on Viljandi endise rahukohtuniku Jaak Kangru poolt ettepanud Hans Tirmanni ja Katarina Kriegeri süüd. Tirmanni vahel Taevere Talu „Lepiku“ kohta tehtud kingituslepingu kinnitamise tagasi lükanud sel põhjusel, et lepingu tegijad kõne all olevas lepingus kingituse varanduse väärtuse 6000 marga peale on hinnanud ja üles annud, sessamas lepingus aga kingituse saaja on enese peale võtnud kui sunduslikud kohustused täita talu peal olevad obligatsioonivõlad 4000 marga kõrguses, maksukohustusi kingituse saaja õdede heaks 5900 marga suuruses ja lõpuks kinkija ja tema naise eluaegse ülespidamise 15000 marga väärtuses, kokku 24900 marga väärtuses, Balti Eraseaduse § 4496 ja Vene Senati seletuse põhjal Tirmannide asjas nr. 208/1892 kingituse saaja kohustused kingitava asja väärtusest vähemad peaksid olema, et kingituse saajale midagi kingitusena üle jääks ja sellepärast käesolevas asjas ettepanud kontrahti mitte kingituslepinguks ei saa pidada. Asjatoimetuses leiduva lepingu järele on lepingu tegijad koha hinna 6000 marga peale hinnanud (§ 2) ja kingituse saaja on enese peale võtnud tasuda kaks ob-

ligatsioonivõlga ühes protsentidega 4000 marga väärtuses (§ 2 ja 3), siis välja maksta õe Annale 500 marka ühe aasta jooksul, õde Liisit koolitada 5 aasta jooksul ehk selle asemel iga puuduva aasta eest 1000 marka maksta (§ 4), õe Liisile ühe mullika ehk 400 marka rahas anda, kui tema teenistusesse astub ehk mehele läheb (§ 5), ja kinkijat ning tema naist kuni surmani „Lepiku“ talus üles pidada, nendele sea anda, lehma ja lamba pidada ja 150 marka raha anda (§ 6), ehk kui ühes elada ei saa, siis § 8 ülesloetud moona anda; ülespidamise kohustus on § 9. hinnatud 1500 marga peale ja peab 10-aastasest normis ingrosseeritama.

Kinnitusjaoskonna ülema otsuse peale tõstis volinik Kangur kaebust Viljandi-Pärnu Rahukogus, kuid viimane ühines kinnitusjaoskonna ülema otsusega. Nüüd on Katarina Krieger ühes oma mehega kassatsioonikaebusega Riigikohtuse pööranud ja Rahukogu otsuse muutmist palunud. Kaebuses seletatakse, et kingitusleping on seaduslikult notaariuse juures tehtud, vastab kõigile seaduslikele nõuetele ja kinnitusjaoskonna ülemal ei ole õigust küsimust üles võtta, kas see leping kingitusleping on või mitte, sest et Kinnitusjaoskond ei ole kohtuasutus, kes lepinguid seletab ja neid tühjaks tunnistab; see asjaolu iseenesest, et pealepandud ülespidamiskohustus 10 aasta eest kapitaliseeritud suurema summa välja teeb kui kingitud talu väärtus, ei sisalda mingit nähtavat seaduse rikkumist, sest need kohustused on tingivalt kingituse saaja peale pandud selleks korraks, kui isa seal talus lahus peab elama, ja 10-aastane kapitaliseerimisviis on lõivu (posliini) maksmise mõttes võetud ja kapitaliseeriti Saksa okupatsioonialajal 12 $\frac{1}{2}$ aasta eest; senikui lepinguosalisel lepingut kingituslepinguks peavad, ei olevat Kinnitusjaoskonnal mingit õigust teda selleks mitte tunnistada, seda võivat ainult üks või teine pool kohtu teel nõuda katsuda. Balti Eraseaduse § 4496 kui ka teised seaduse määrused ei piira kingituse saajale pealepandavate kohustuste summat ja Vene Senati seletus Tirmannide asjas ei ole mitte departemangu otsus, vaid ainult ühe senati-jaoskonna otsus ja ei ole temal Ts. Kp. S. § 815. järele mingit kohustavat võimu. Kaebaja palub otsuse selle seaduse, niisama ka Notariaalseaduste § 337, 338, 344, 353 ja 354. p. 4. rikkumise ning Balti Erasead. § 4496 mitte õieti tarvitamise pärast ära muuta.

Prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kuigi õige on, et Balti Eraseaduse § 4496. järele-kinkijal õigus on kingituse saaja peale maksulisi kohustusi panna ja et eelosutatud Vene Senati otsus mitte departemangu otsus ei ole, vaid on jaoskonna otsus, mis mitte ei ole Ts. Kp. S. § 815 ettenähtud viisil trükkis välja kuulutatud ühtlaseks seaduse seletamiseks ja kohaldamiseks ja sellepärast iseenesest mitte mõõduandev ei ole, siiski ei saa ometi ütelda, et Rahukogu otsus, mis kokkukõlas on osutatud otsusega, seaduse rikkumisega oleks tehtud. Balti Eraseaduse § 4464. järele loetakse kingituslepinguks niisugust toimingut, mille põhjal üks pool heldusest teisele ilma tasuta mõnesuguse varanduse annab. Kui sellesama seaduse § 4496. järele kingituse saaja peale ka teatavaid maksulisi kohustusi võib panna, ilma et nende kogu seaduses ligemalt piiratud oleks, siis on ometi ilmselgelt selge, et need kohustused ei või nii suured olla, kui kingitava asja väärtus, ehk koguni sellest üle ulatada, sest siis ei oleks

ju kinkija pool mingit heldust avaldanud, ei ole mingit varanduse tasuta üleminekut kinkijalt kingituse saajale, mis kingituslepingu oluline nõue on. Kohus on ühes Kinnitusjaoskonna ülemaga ettepannud lepingust leidnud, et kingituse saaja peale on üle nelja korra rohkem kohustusi pandud, kui lepingu tegijad kingitava varanduse väärtuse üles on annud. Kaebaja seletus, nagu ei peaks neid kohustusi arvesse võtma, sest et nad, kui iseäraline elatuskohustus, tingimisi tema peale on pandud, on ilma seadusliku aluseta ja tõepõhjata. Ei ole seaduslikku alust neid kohustusi, mis kellelegi tingimisi peale pannakse, lihtsalt arvest välja jätta, nagu seda kassaator tahab, ei ole ta aga ka näidanud, et need kohustused tingimisi peale oleksid pandud, peale ühe 400-margalise mullika andmise kohustuse; oleksid need kohustused tingimisi peale pandud, siis oleks pidanud need tingimused, millest kohustuste täitmine ära ripub, kinnitatavas lepingus ka nimetatud olema. Kaebaja ise ütleb, vanemate elatuskohustuse seadusega kokkukõlas, 10-aastase normi järele hinnanud olevat, 1500 marka aastas, 15000 marka 10 aasta pealt, ei too aga mingit seaduslikku põhjendust ette, mis temale õiguse annaks seda kohustust väärtusetaks lugeda. Kui siin mitte silmapaistva arusaamatusega tegemist ei ole ja kui kassaatori väide õige on, et käesoleval juhtumisel ikkagi kingituslepinguga tegemist on, siis on selge, et lepinguosalisel kingitusvaranduse väärtust ei ole õieti hinnanud. Mõlemal puhul peab Kinnitusjaoskonna ülem, kes Notariaalseaduse § 352 p 4. põhjal peab järele vaatama, kas kinnitatav leping ei sisalda midagi seadusevastast, kinnitamise sooviavalduse tagasi lükkama. Arusaamatus ja oluline eksimine lepingu tegemisel hävitab Balti Eraseaduse § 2961. järele lepingu jõu, sest et selle juures eeldatakse, et eksija ei ole oma nõusolekut nii hästi kui mitte sugugi avaldanud ja järjekult ei ole toiming sugugi täide saanud. On siin ikkagi kingitusega tegemist, see tähendab, et kingitud varanduse väärtus suurem on kui kingituse saaja peale pandud kohustused, siis on leping tõelude vastaselt kirja pandud, mis kolmandaid isikuid eksitusesse võib viia ja muu seas riigimaksu huvide rikkumist peab võimaldama, — ripub ju toimingu tempelmaks ülesantud kingitava varanduse väärtusest, niisama kui ülesantud hinnal edaspidiste maksude väljaarvamisel oma tähendus on. Lõivuseaduse § 205. järele nõutakse, et lepingu tegijad peavad oma sisetunde järele üleantava varanduse tõepoolse väärtuse üles andma. Vene Seadustekogu X kõite § 1529. järele on leping tühine muu seas, kui ta riigikassa kahjuks on tehtud. Balti Eraseaduse § 2951. järele on tahteavaldus, mis ainult silmakirjaks on tehtud, tühine ja ei tekita mingit õiguslikka tagajärki. Kui sellesama seaduse § 2952. järele teise kaju all varjatud lepingut ka kaitsta lubatakse, siis ikkagi ainult sel korral, kui selle all kolmandate kasud ei kannata ehk mingit seadusevastast sihti ei ole taga aetud. Kinnitusraamatute pidamisel on sihiks liikumata varanduste kohta käivaid asjalisi õigusi kindlustada, kusjuures nende õiguste aluseks olevad õiguslised toimingud ehk aktid kinnituste aluseks võetakse. Kinnitusraamatud ja riikõstrid on asjast huvitatuile, kes liikumata varanduse õiguslise seisukorra, tema omaniku, tema peal lasuvate võlgade ja kohustuste ja tema väärtuse üle omandamise ajal teateid tahavad, avatud ja peavad usaldatavad olema. Sellepärast on ka üles seatud nõue, et

kinnitatavad lepingud, mis eraisikutest välja lähevad, olgu notariaalsed ehk notaariuse juures avaldatud, mis omakord peab kindlustama, et nad seaduse nõuetele vastavalt on tehtud, lepingu tegijate tõepoolist, mitte peidetud tahtmist sisaldavad ja nendes midagi seaduse- ja korravastast ei sisalda (Not. sead. §§ 344, 147, 130, 90 ja 89). Eelnimetatud Lõivuseaduse § 205. põhjal nõutud õiglane, puhta sisetunde järele toimetatud ülesantava varanduse hind kantakse Notariaalseaduse § 321. põhjal kinnitusraamatute juures peetavasse liikumata varanduste riikõstrisse teise osa esimesse lahtrisse. Võetakse nüüd sinna andmed ainult lepinguosaliste tühipalja meelevalla järele üles, ka siis, kui need, lausa näha, õiged ei ole, siis kaotaksid kinnitusraamatud tähenduse ja mõtte. Selle asemel, et õigeid teateid anda, aitaksid nad kolmandaid isikuid eksitusse viia. Kinnitusjaoskonna ülem peab muu seas Not. sead. § 352 p. 4. järele selle järele vaatama, et kinnitatavad aktid ei sisaldaks midagi lausa seadusevastast.

Leides, et ettepanud kingitusleping, nii kui ta kirja pandud, lausa seaduse nõuetele ei vasta, oli kinnitusjaoskonna ülema õigus ja kohus kinnitamispalve tagasi lükata. Mille poolest Not. sead. § 337, 338 ehk 344 oleks rikutud, ei ole kaebaja üleüldse ligemalt seletanud ja ei tule see osa kaebust sellepärast Ts. Kp. S. § 798. põhjal härutusele. Ka ei võinud käesolevas asjas mingisugust osalist kinnitamist järgneda, kui leping niisugusel kujul oma olemise poolest seda ei või olla, milleks teda kujutatakse. Eeltoodud põhjusi silmas pidades **otsustas** Riigikohus: Katarina ja Märt Kriegeri kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 14.

TSIVIIL OSAKOND.

9. novembril 1920.

August Kitse kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 5. märtsist 1920. a. August Kitse nõudmise asjus Peeter Saapa vastu 1230 marga pärast.

(Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. PARTS.; prokurööri abi k. t. R. RÄGO.

Nõudja Kits kaebab, et rahukogu 1) Ts. Kohtup. Seaduse §§ 129, 142, 181, 339 ja 711 rikkudes tähele panemata on jätnud tema apellatsioonikaebuse põhjenduse, et kostja hobuse ostes hinna tagasiandmisel lubas temale hobuse tagasi anda, hobune aga juba koolnud olnud ja tema sellega eksitusesse viidud ning petetud, mis Balti Eras. § 2977. järele lubatud ei ole, 2) unnistajate Riimani ja Jantsoni tunnistusi küllalt asjalikult ei ole hinnanud, 3) asjaajamise tasu temalt rohkem mõistnud kui Ts. Kp. S. § 867 ja 868 lubab, mille põhjal temalt käesoleva 1230-margalise nõudmise pealt mitte üle 123 marga asjaajamise-tasu ei oleks tohtinud mõista, ja 4) tunnistajate kulusid temalt rohkem mõistnud, kui Ts. Kp. S. § 103 ja 104 lubatud, peale selle ka kostja tunnistajate Laose ja Reieri kulud

tema kanda mõistnud, selle asemel, et neid kostja käest mõista ja tähele panna, et ilma sooviavalduseta tunnistajatele tasu ei tohi määrata.

Kaebuse üksikasjalisele harutamisele minnes ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et viimane kaebuse punkt põhjendamata on. Tunnistajate ülekuulamise protokollist on näha, et kõik tunnistajad on jalavaeva nõudnud. Kui kohus ka kostja poolt ülesantud tunnistajate jalavaeva nõudja käest, kes protsessi kaotas, välja on mõistnud, siis ei käi see Ts. Kp. S. § 103 nõuetega kokku, kes tunnistajate tasud sellelt poolt käsib sisse nõuda, kes tunnistaja üles on annud, kuid Ts. Kp. S. § 103 peamõte on see, et tunnistajad õieti oma vaevatasu kohe pärast ülekuulamist peavad kätte saama ja nad seda mitte ei pruugi ootama jääda, kuni poolte tüliasi kohtus lõpule jõuab. Loomulik on, et enne asja lõpulikku otsustamist iga pool ise oma tunnistajate kulud peab ära tasuma. Lõpuliku otsuse tegemisel aga mõistetakse kaotajalt poolt Ts. Kp. S. § 133. ja 868. järele võitjale poolele, kui see sellekohase palve on avaldanud, kõik asja-toimetuse kulud. Käesolevas asjas on nõudja nõudmine tühja mõistetud ja kostja on palunud nõudja peale kõik kohtu- ja asjaajamise-kulud panna. Kui siis nüüd kohus, käesolevas asjas ühtiasi lõpuotsust tehes, ka kostja poolt ülesantud tunnistajate kulud otsejoont nõudja käest nende heaks välja mõistis, selle asemel et neid tunnistajatele kostja käest ja kostjale omakoold sellekohast kulutasu nõudja käest mõista, siis ei ole nõudja huvid selle all iseenesest mitte karvavõrd kannatanud; kannatada võiksid selle all ainult tunnistajate huvid, kui kaotajalt poolt ei peaks võimalik olema tasu kätte saada, kuna nendel siis, kui tasu teiselt poolt on mõistetud, võimalik oleks oma tasu kätte saada viimase varandusest, nii muust kui ka sellest, mis temale vastaselt mõisteti. Ka tunnistajate vaevatasu määrades, mis üksikutele tunnistajatele 20—150 marga suuruseni on mõistetud, ei näe Riigikohus eksimist, sest tunnistajate vaevatasu kõrgust ei määra meil enam Ts. Kp. Sead. § 104, nagu kaebaja väidab, vaid Eesti Aj. Val. poolt antud Kohtumaksude Seaduse § 11 (Riigi Teat. 1919. Nr. 2, mille järele tunnistajatele iga ilmumise eest kuni 10 marka tasu mõistetakse, missugune maks tänavu 24. aprillil väljakuulutatud täiendava Kohtumaksude Seadusega veel kõrgendati kuni 25 margani, (R. T. 1920 nr. 59/60), ja peale selle saavad tunnistajad veel, kui nad ülekuulamise-kohast üle 15 versta kaugel elavad, tasu sõidu eest kohtu heaksarvamise järele tõsiste kulude kohaselt. Et meie kohtumaksude määre oleks rikutud, ei ole kaebaja näidanud.— Mis puutub asjaajamise tasusse, siis on Rahukogu ühes rahukohtunikuga kostjale asjaajamise kulusid 150 marka mõistnud, mis tõepoolest asjade ajamiseks seatud tasu määrast üle ulatab. Rahukohtud mõistavad Ts. Kp. S. § 133. järele kaotajalt poolt võitjale poolele asjaloometuse-kulud, sinna hulka käivad ka asjaajamise-kulud, mis ligemate määruste puudusel rahukohtukohtade jaoks sellesama seaduse § 80. juhatusel, üleüldiste kohtukohtade jaoks maksvate määruste järele tasuda tulevad. Ts. Kp. S. § 867. järele tasub kaotaja pool võitjale asjaajamise-kulud vannutatud advokaatide jaoks seatud taksi määradel. Kohtuasutuste Seaduse § 396. juurde lisatud taksi § 1. järele võib kohus asjade pealt 500—2000 rubla väärtuses asjaajamise tasu kahe astme pealt kümme protsenti mõista ja nimelt kaks kolmandiku esi-

mese astme ja ühe kolmandiku teise astme kohtu pealt. Kui nüüd nõudja käesoleva asja 1230 marga peale oli hinnanud ja see hindamine kellegi poolt vastuvaidlust ei leidnud, siis ei olnud muidugi kohtul seaduslikku alust asjaajamise-tasu määramisel seatud protsendist üle minna.

Kaebaja esimese kaebusepõhjenduse poole pöördes, peab tähendama, et Rahukogu on sellest välja läinud, et nõudja on kord hobuse müümisel vastutada lubanud, et hobune terve on, ja nähtavasti sellepärast nõudja peale hobuse hukkasaamise kahju pannud ilma selgitamata, mis põhjusel hobune ära koolis. Tõepoolest oli aga see oluliselt tähtis ja tarvilik. Kui keegi ühe asja terve pähe võõrandab ja selle terveolu eest ka vastutada lubab, siis ei saa vastutust ometi kuidagi nii laiendada, et müüja igasuguse juhtumise eest vastutagu, vaid Balti Eras. § 3215, 3243 ja 3247 mõtte järele tuleb mõista, et võõrandaja vastutab asja puuduste eest ainult siis, kui nad võõrandamise ajal juba olemas olid, aga mitte nende eest, mis hiljem tekkisid. Kui ostja tahab müüjat müüdüd asja eest vastutama panna, mis tema, s. o. ostja käes, hukka läks, siis peab tema ära näitama, et asi rikete, puuduste ehk haigusidude pärast, mis asjal juba tema omandamise ajal olid ehk olema pidid, hukka on läinud. Ei tee ta seda tõeks, siis peab ta ise asja eest, mis üleandmisest saadik tema omanduseks on saanud, kahju kandma üleüldise reegli järele, et õnnetu juhtumise kahju kannab omanik (BES § 3439; võrdl. ka § 3863). Rahukogu ei ole mitte üks selle nõudja poolt osutatud asjaolu peal, nimelt, et kostja ostukauba tagasitegemisel kuni raha tagasisaamiseni hobuse haigeksjäämisest ja koolmisest midagi ei pajatanud ja sellega nõudjat eksitusesse vedas, Ts. Kp. Sead. § 129. rikkudes, sugugi peatanud, vaid ei ole ka kostjalt, kes tõrkus hobuse osturaha nõudjale ära tasuda selle põhjendusega, et nõudja temale haige hobuse on müünud, selle tema vastulause tõendust nõudnud, ehk küll just kostja asi oli seda vastulause, mis teda nõudmisest võis vabastada, Ts. Kp. S. § 81. põhjal tõendada.

Tunnistajate tunnistuste hindamise küsimus ei käi kassatsioonikohtu läbivaatamise alla, vaid tuleb igal kohtul, kes asja sisuliselt otsustab, enesel Ts. Kp. S. § 102. ja 129. juhatusel oma kaalumise ja südametunnistuse järele iseseisvalt ära otsustada, eelkäivate kohtuotsuste peale vaatamata.

Kõigil eeltoodud põhjustel **otsustas** Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus Ts. Kp. S. §§ 129 ja 867 ja vannutatud advokaatide tasu taksi § 1 (Kohtuas. Sead. § 396. lisa) rikkumise pärast ära muuta ja asi Tallinna-Haapsalu Rahukogu kätte uueks läbivaatamiseks anda.

AR

Fr. R. Kreutzwaldi
nim. ENSV Riiklik
Raamatukogu

№ 15

TSIVIIL OSAKOND.

3. detsembril 1920 a.

Vladimir Brandmanni kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 30. juulist 1920 a. Vladimir Brandmanni nõudeasjas Voldemar Johansonile vastu rikutud pidamise jaluleseadmise pärast.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS; ettekandja riigikohtunik J. LÕO; prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Viljandi-Pärnu 2 jaosk. rahukohtunikule antud palvekirjas seletab nõudja Brandmann, et tema 1918 aastal ja veel mõni aasta enne seda vahet pidamata Tahkuranna Jaanikese metsavahi maade rentnik olnud. Kostja Johanson saanud Saksa okupatsiooni võimude abil osa neist maadest oma kätte ja rikkuda nüüd nõudja pidamist. Toetades end Eesti Ajut. Valitsuse määruse peale 27. nov. 1918 a. (Riigi Teat. nr. 5 — 1918 a.), mis kõik okupatsiooni ajal ettevõetud muudatused põlluharimiseks antud maade rendilepingutes tühjaks tunnistab, ja sama valitsuse määruse peale 19. veebr. 1919 a. (Riigi Teat. nr 19 — 1919 a.), mis endised rendilepingud veel ühe aasta peale edasi pikendab, palub nõudja Brandmann oma rikutud pidamise jalule seada ja kostjale, Johansonile, ära keelda nõudja käes olevat rendimaad tarvitada, seal heina teha ning loomi sööta. — Rahukohtunik lükkas Brandmanni nõudmise tagasi, leides, et vaidluse all olev metsavahi koht okupatsiooni võimude poolt Johansonile välja renditi, et viimane seda kohta pidama hakkas ja et see pidamine mitte omavoliline ei olnud; Brandmann oleks pidanud oma nõudmist tõstma Ts. Kp. S. § 29 p. 1 põhjal ja mitte sama seaduse § 29 p. 2 põhjal kui rikutud pidamise endistust. —

Edasikaebuses põhjendab Brandmann uuesti oma nõudmist E. Ajutise Valitsuse eespool-mainitud määruste peale ja seletab, et tema nõudmine mitte nende maade kohta ei käi, mis juba 1918 a. Johansonile käes olid, vaid heina- ja karjamaa kohta, mis kostja 1919 a. omavoliliselt tema käest ära võtnud. — Rahukogu kinnitas rahukohtuniku otsuse. Selle otsuse peale andis Brandmann kassatsioonikaebuse Riigikohtule.

Prokurööri abi arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et käesoleval korral kõige pealt küsimus tõuseb, kas nõudja, kui rentnik, üleüldse võib tõsta rikutud pidamise jaluleseadmise ehk, uuema juriidiliste oskussõnade terminoloogia järele, rikutud valduse endistuse nõuet? Rahukogu ja rahukohtunik seisavad selles küsimuses nähtavasti eitaval seisukohal. — Seda küsimust lahendades tuleb tähele panna, et Balti Tsiviilõigus tunneb ja kaitseb kahesugust valdust: asjavaldust (Sachbesitz, владѣніе вещью) ja õigusvaldust (Rechtsbesitz, владѣніе правомъ). Asjavalduseks tunnistab ta omandusõigusele vastavat tegelikku asjapidamist, kui kehalik asi tõepoolest kellegi isiku füüsilise võimu ehk meelevalla all seisab ja see isik tahtmist näitab asja üle kui omanik käsutada (B. Ts. O. § 625). Seda, kelle käes, kelle võimuses asi tõepoolest on, kes aga asja omanikuks kedagi teist tun-

nistab, loetakse, olgugi et temal õigus on asja oma käes pidada, mitte asja valdajaks, vaid ainult asja pidajaks, detentoriks (seal. § 626). Järjekult tuleb rentnikku ainult rendiobjekti pidajaks, detentoriks ja mitte valdajaks lugeda, nagu meie tsiviil-õigus teises kohas seda ka selgelt välja ütleb (B. Ts. O. § 4053). Neist eeldustest välja minnes on Vene kohtud Baltimaal, pärast 1889 a. läbiviidud kohtureformi, rentniku valduskaitset eitanud. Seda vaadet aitas kinnitada veel B. Ts. O. § 4054. mis rendileandjale ette kirjutab, et ta kolmandatele isikutele lubada ei tohi rentnikule takistusi teha ehk teda koguni kõrvaldada. Nimetatud paragrahvi algallikaks on Rooma õigusnormid, mis lühikesajalise, mittepärandatava rendi korral rentniku valduskaitset ei tunne ja rentniku selles suhtes rendiobjekti omaniku heaksarvamisest ärarippuvaks teevad. Näitab, et Balti Tsiviilõiguse kokkuseadjad, Rooma eeskujul, rentnikku valduskaitsest tahtsid ilma jätta. Mis asjavaldusesse ja selle kaitseesse puutub, siis on see küll ümberlökkamata õige, et rentnik meie õiguse järele neid instituute oma kaitseks ei saa tarvitusele võtta. Kuid asja valduse kõrval tunneb Balti Tsiviilõigus, nagu eespool tähendatud, ka veel õigusvaldust ja selle kaitset. Valduse objektiks võivad olla ka õigused (B. Ts. O. § 624). Vallata võib ainult niisuguseid õigusi, mis võimaldavad nende ühtesoodu edasikestvat ehk mitmekordset kasutamist (seals. § 627). Üks isik võib asja ennast vallata, kuna jälle teine isik samal ajal sama asja peale mingid õigust valdab (seals. § 634). Et rentnikku kui asja pidajat ühes sellega ka rendiõiguse valdajaks asja kohta võiks arvata ja selles suhtes temale kaitset lubada, selleks ei leidu eespoolnimetatud normides mitte takistusi. Rendi vahekorid võimaldab rendiõiguse ühtesoodu edasikestvat kasutamist ja seega rendiõiguse valdust. Seda tunnistab ka prof. Erdmann (System des Privatrechts I, lhk. 285, märkus 5), arvab aga, et rentnik seega ainult omaniku, rendileandja, vastu valduskaitset võib leida. Kuid sealsamas (System II, lhk. 107, märkus 2, ja lhk. 109) peab Erdmann jälle teiselt poolt tunnistama, et B. Ts. O. § 682, järele õigusvalduse kaitse mitte ainult õiguseandja, vaid ka kolmandate isikute vastu maksev on. — Mitte ainult rentniku, vaid koguni kõikide teiste, oma huvides asjapidajate detentorite kaitset järeldeb prof. Grimm oma artiklis „Valdusmõiste Balti tsiviilõiguse järele“ (Журн. Мин. Юстиции 1894 a. nr. 2) sama õiguse §§ 627. ja 628. põhjal. — Tõepoolest on ka Balti kohtute praktika, enne Vene Valitsuse poolt 1889 a. ettevõetud kohtureformi, rentnikule ja üürnikule kui õigusvaldajale valduskaitset osaks saada lasknud, nagu seda Zwingmanni poolt väljaantud Riia linnakohtute otsused tsiviillasjas tõendavad. Riia linnakohtute praktika ei ole selles suhtes küll mitte ühemeelne. On otsusi, mis sellele vastu räägivad (Zwingmann II — nr. 177, IV — nr. 495) ehk õigemini rentnikku asja valdajaks ei tunnistata ja ainult sel põhjal temale kaitset ei luba, kuna teised, uuemad otsused (Zwingmann V — nr. 709, II, III ja IV lõpus) ilma kahtlemata rentniku õigusvaldust rendiobjekti peale (Rechtsbesitz am Pachtobjekt) ja selle kaitsevõimalust Balti Tsiviilõiguse põhjal kinnitavad. Kõike seda arvesse võttes jõuab Riigikohus otsusel, et senine praktika valduskaitse keeldumises rentnikule Balti Tsiviilõiguse järele õigustatud ei ole. — Mis eriti käesolevasse asjasse puutub, siis tuleb veel tähele panna, et nõudja Brand-

mann end riigimaa kasutajaks, rentnikuks peab ja tema niisugusena juba Ts. Kp. S. § 1314. ja 1893. põhjal omal nimel, ilma vahendita kaitses võib nõuda.

Edasi leiab Riigikohus, et Rahukogu oma otsuse motiivides täiesti harutamata ja arvesse võtmata on jätnud nõudja poolt apellatsioonikaebuses ettetoodud põhjendused oma rendiõiguste kohta vaidluse all oleva maa peale, nimelt Ajutise Valitsuse määrused 27. nov. 1918. a. ja 19. veebr. 1919. a. Nende määruste käesoleval korral tarvituselevõtmise ja kohalduse küsimuse lahendamise oli juba sellepärast tarvilik, et kumbki pool end riigi rentnikuks peab ja omal rendiõiguse arvab olevat, ning selleks tõendused ja dokumendid ette paneb. Asja olukord on niisuguseks kujunenud nagu B.Ts.Ö. § 690. ette nähtud, s. o. kumbki katsub tõendada, et teda õigeks valdajaks tuleb lugeda. Säärasel korral peab kohus otsust tehes ka arvesse võtma, kumma valdus seaduslikul alusel seisab. Selles paragrahvis on küll ainult asja valdusest jutt, kuid analoogia põhjal võib teda ka õigusvalduse läbi tekkinud küsimuste harutamisel arvesse võtta ja kohaldada. Riigikohus leiab, et Rahukogu appellaatori edasikaebuse punktisid oma otsuse motiivides tähele panemaia jättes on rikkunud Ts. Kp. S. § 129. mispärast Rahukogu otsus jõusse ei või jääda.

Kõige seda silmas pidades **otsustas** Riigikohus: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus käesolevas asjas ära muuta ja asi uueks harutamiseks saata Tallinna-Haapsalu Rahukogule.

№ 16.

TSIVIIL OSAKOND.

3. detsembril 1920 a.

Hans Ahlbergi kassatsioonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale 20. augustist 1920. a. Villem Sepmanni nõude asjas Hans Ahlbergi vastu talukohast väljatõstmise pärast.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS; ettekandja riigikohtunik J. LÕO; prokorööri abi k. t. R. RÄGO.)

Nõudja Villem Sepmann oli ostnud Vene talurahva-põllupanga käest Nõmküla vallas oleva Kuusiku nr. 20. talu. Et nõudja põllupangale talu eest maksusid ei suutnud ära tasuda, võttis põllupank oma põhikirja järele Sepmanni talu ajutiselt oma ülevaatuse, ja valitsemise alla ning andis ta kuni 23. aprillini 1919. a. Hans Ahlbergi kätte rendile. Märtsikuul 1919. a. maksis Sepmann põllupangale oma võlad ära ning sai põllupangalt sellekohase kvitungi ja tunnistuse, et Kuusiku talu põllupanga valitsemise alt vabaks on lastud ja Sepmann talu 23. aprillil 1919. a. kus põllupanga poolt talu pandud rentniku Ahlbergi rendiaeg lõpeb, jälle tagasi võib saada. Rendilepingute pikenduse seaduse tagajärjel jäi Ahlberg veel üheks aastaks, kuni 23. aprillini 1920. a. talusse edasi. Et Ahlberg ka pärast talust ei tahtnud lahkuda, tõstis Sepmann Ahlbergi vastu kohtuliku nõude ja palus Ahlbergi kohast välja tõsta. Rahukohtunik rahuldab Sepmanni nõudmise.

Kostja Ahlbergi edasikaebuse peale tuli asi Rakvere-Paide Rahukogus harutusele, kus rahukohtuniku otsus 20. augustil 1920 a. kinnitati. — Selle otsuse peale andis Hans Ahlberg Riigikohtule kassatsioonikaebuse.

Prokurööri abi arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et kassaator kõige pealt Ts. Kp. S. § 31. p. 1. rikkumist väidab. Sepmanni nõue, kui liikumata varanduse omandusõigust puudutav taotus, oleks pidanud kassaatori arvamise järele alluma Rahukogule esimeses kohtuastmes ja mitte rahukohtunikule.

Seda küsimust lahendades konstateerib Riigikohus, et Sepmanni nõue nõndanimetatud väljatõstmise nõuete hulka käib, kus liikumata varanduse kohta käiva rendi-ehk mõne teise kasutamise lepingu äralõpetamise ehk tühjastunnistamise puhul kostja kõrvaldamist tema käes olevast maast ehk ruumidest nõutakse. Niisugused nõuded alluvad rahukohtunikule tema võimkonda kuuluva nõudehinna piirides (Ts. Kp. S. § 29. p. 1. ja 1806 p. 1). Käesolev nõudehind-200 marka- ei ole neist piiridest ka mitte üle läinud ja kostja ei ole omal ajal selle vastu vaielnud, et nõudehind kõrgem peaks olema. Oma omandusõigust vaidluse all oleva talu peale ei ole Sepmann mitte palunud kostja vastu tunnistada ja viilane ei ole nõudja omandusõiguse vastu ka mitte vaielnud. Kõikide nende andmete juures ei ole põhjust Sepmanni nõudmist omandusõiguse ehk mõne muu asjaliku õiguse taotseks tunnistada, mille otsustamise juures Ts. Kp. S. § 31. p. 1 oleks rikutud.

Edasi kaebab kassaator, et väljatõstmist ainult siis võib nõuda, kui ühes sellega ka rendilepingu tühjastunnistamist nõutakse. Viimast nõudmist ei olevat Sepmann tõstnud, millepärast tema väljatõstmise nõue kostja vastu tulla enneaegseks lugeda. — Riigikohus leiab, et väljatõstmise nõuded ainult siis peavad vastava kasutamislepingu tühistamisnõudega seotud olema, kui see leping veel edasi kestab; on aga leping oma enese määruse järele kestustärmini möödaminekuga kustunud, ei ole enam tarvis tema tühistamist nõuda. Rahukogu on oma otsuses konstateerinud, et Ahlbergi rendiõigused Sepmanni talu peale igatahes täielikult lõppesid 23. aprillil 1920. a. Käesolevat nõudmist alates 25. aprillil 1920. a. ei olnud Sepmann enam kohustatud rendilepingu tühistamist nõudma (Vene Sen. Tšiv. Depart. otsus nr. 79. 1907.)

Lõpuks seletab kassaator veel, et Sepmann väljatõstmist sellepärast nõudnud, et kostja talu lepinguvastaselt peab. Niihästi rahukohtunik kui ka Rahukogu mõistnud aga nõudmise hoopis teisel alusel välja, jättes rendiobjekti seisukorra küsimuse täiesti harutamata. — Riigikohus leiab, et Sepmann oma nõudepalves kõige pealt just sellel alusel kostja väljatõstmist nõuab, et rendilepingu kestus on lõppenud. Sellel põhjal on ka kohatud tema nõudmise rahuldanud, ilma et nad nõudmise alust oleksid muutnud. Et Sepmann peale selle Ahlbergi väljatõstmiseks veel teist põhjust nimetas, rendikoha lepinguvastasest seisukorras pidamist, siis ei kohustanud see kohut enam nõudja käest ka veel selle põhjuse tõendusi nõudma, kui juba esimene põhjus selleks küllaldane oli, et nõudmist rahuldada.

Kõige selle pärast otsustas Riigikohus Hans Ahlbergi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 17.

TSIVIIL-OSAKOND.

11. detsembril 1920. a.

Otsekoheste Maksude Peavalitsuse kassatsioonikaebus Kohtupalati otsuse peale 21. maist 1920. a. Bernhard Kruuse nõude asjas August Kahari vastu 7000 marga suuruses tempelmaksu-tariifi rikkumise pärast.

Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. PARTS; prokurööri abi k. t. R. RÄGO.

4 juunil 1919. aastal tegid August Kahar ja Burchard Kruuse endi vahel lepingu, mille järele esimene oma maja, mis Põlvas Jaan Piho maa peal asub, Kruusele 2000 marga eest ära müüs. Leping pandi ette Tartu-Võru Rahukogule. Rahukogu, leides, et tähendatud ostu-müügi lepingu pealt oleks tulnud 10 marka tempelmaksu maksta, mida aga lepingu tegemisel silmas ei ole peetud ja sellega Tempelmaksuseadust rikutud, otsustas Tempelmaksu-määruste § 14. põhjal lepinguosalistelt kummaltki 100 marka kümnekordset tempeltrahvi ja 5 marka algus-tempelmaksu sisse nõuda. Selle otsuse peale kaebas Otsekoheste Maksude Peavalitsus Kohtupalatisse, seletades, et tempellariifi nr. 10 p. a (tõlkes nr. 16.) põhjal arvatakse tähendatud lepingu, kui liikumata varanduse kohta käiva toimingu pealt, 20 marka tempelmaksu, mispärast palus lepinguosalistelt Tempelmaksu-määruste § 14 p. 5. põhjal lisanduseks Rahukogu poolt määratud trahvi ja algusmaksu summat suurendada. Kohtupalat jättis Otsekoheste Maksude Peavalitsuse kaebuse tähele panemata, sellest välja minnes, et kaebuses tähendatud Tempelmaksu-määruste § 10 p. a käesolevale asjale kohane ei ole, sest et poolte-vahelise lepingu objektiks on liikuv varandus, milleks ka ehitused võõra maa peal tulevad lugeda. Kohtupalati arvamise järele käivad liikuva varanduse ostu-müügi lepingud Tempelmaksu-määruste § 10 p. b (tõlkes nr. 16) alla, mille järele niisuguste lepingute pealt $\frac{1}{2}$ %, vastavalt Rahukogu määrusele, tempelmaksu võetakse.

Riigikohtusse antud kassatsioonikaebuses kaebab ja nõuab Otsekoheste Maksude Peavalitsus Kohtupalati otsuse muutmist sel põhjal, et maja, kuigi ta võõra maa peale on ehitatud, Balti Erasead. § 530. ja 771. järele liikumata varanduseks tuleb lugeda ja sellepärast ka säärase maja ostu-müügi leping liikumata varanduste ostude jaoks seatud tempelmaksu alla käib, kuna Rahukogu ja Kohtupalat teda liikuva varanduse sekka on arvanud ja selle tagajärjel vähem tempelmaksu välja rehkendanud, kuna liikuva varanduse ostu pealt tempelmaksu poole võrra madalam on, kui liikumata varanduse ostu pealt võetav tempelmaks.

Prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Balti Erasead. § 771. järele ei loeta maja mitte oma ette iseseisvaks liikumata varanduseks, vaid ta loetakse selle maatüki ja maapõue osaks, mille peale ta on üles ehitatud. Maatükk on Balti Erasead. § 530. järele liikumata varandus ja temaga ühes siis ka tema külge kuuluv maja. Liikumata varanduste hulka loetakse Balti Erasead. § 536. järele ka asjalikud õigused liikumata varanduse

peale. Kuid maja oma ette, ilma maata ehk ilma asjalise õigusega maa peale, kus ta seisab, ei esita mitte iseseisvalt liikumata varandust selle sõna õiguslikes mõttes. Maja ülesehitamine võõra maa peale võib põhjendada, nagu Balti Eras. § 772—776-st näha, ainult tasu nõudmise ehk maja ära viimise õiguse, s. o. õigused, mis Balti Eras. § 530. ja 537. järele liikuva varanduse hulka käivad. Selle järele esitavad võõra maa peale ehitud majade ostu- ja müügilepingud, nagu siin käesolevalgi korral lugu on, õiguslikult mitte muud midagi kui eelnimetatud õiguste võõrandamist müüja poolt ostjale rahalise tasu eest (v. B. Eras. § 3831). Kaebaja poolt osutatud Vene Senati Ts. Dep. seletus 1911 nr. 3 ei lükka eelharutatud seisukohta üksi mitte ümber, vaid kinnitabki teda omalt poolt.

Neil kaalumistel ei saa Otsekoheste Maksude Peavalitsuse kaebusi Balti Erasead. § 530. ja 771. rikkumise ja sellest järgneva Tempelmaksuseaduse tariifi nr. 10 p. a (tõlkes nr. 16 p. a) rikkumise üle mitte põhjendatuks lugeda, mispärast Riigikohus **otsustas**: Otsekoheste Maksude Peavalitsuse kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nr. 18.

TSIVIIL OSAKOND.

3. detsembril 1920 a.

Gustav Lüdigi kassatsioonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 31. juulist 1920. a. Gustav Lüdigi nõude asjas Kristjan Leesment'i vastu 384 marga 30 penni väärtuses ja väljatõstmise pärast.

Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik J. LÕO; prekurööri abi k. t. R. RÄGO.

Gustav Lüdigi andis 26. aprillil 1920. a. Viljandi-Pärnu 2. jaoskonna rahukohtunikule nõudmisepalve, milles seletas, et ta 1918. a. kevadel kaubelnud Kristjan Leesmenti oma Vanamõisa talu rentnikuks 300 rbl. aastarendiga kuue aasta peale. Leesment ei olevat aga järgmisi rendikohustusi täitnud: 1) ei olevat 1919. a. 1. oktoobri ja 1920. a. 1. aprilli tähtaegade renti maksnud; 2) rendikaup tehtud rublades ja rentnik maksnud iga rubla asemel ühe marga, kuna ta sellekohase seaduse järele oleks pidanud maksma iga rubla asemel 1½ marka, mille tagajärjel kostjal nõudjale veel maksta olla 1. aprillil 1919. a. tähtsini rendist 75 marka; 3) ei olevat rentnik lepingu järele kõiki riigimaksusid maksnud, mille tõttu nõudja sunnitud olnud need maksud ise ära tasuma 84 marga 30 p. suuruses; 4) ei olevat rentnik elumaja katust parandanud, nagu ta rendilepingu järele seda pidi tegema. Sellepärast palub nõudja B. Ts. Ö. § 4116. põhjal tema ja Leesmenti vahel tehtud rendilepingu Vanamõisa talu kohta maksvusetaks tunnistada ning kostja Leesment'i Vanamõisa talust välja tõsta ning tema käest väljamõista rendi riigimaksu, kokku 384 m. 30 p.

Asja harutamisel rahukohtuniku juures 6. mail 1920. a. toetas nõudja oma nõudmist. Kostja seletas, et tema rendi jüripäevaks ära pidi maksma

ja et ta rendi Rahukogu deposiiti maksnud, mille kohta ta postikviitungi 23. aprillist 1920. a. ette pani. Rahukohtunik lükkas Lüdigi nõudmise tagasi, leides, et nõudja ei ole tõeks teinud niisuguseid rendilepingu rikkumisi kostja poolt, mis õiguse annaksid selle lepingu tühjakstunnistamist nõuda. Selle otsuse peale kaebas Lüdigi edasi Viljandi-Pärnu Rahukogule. Edasi-kaebuses seletab ta muu seas, et tema ei olewat tõrkunud renti vastu võtmast ja et renti temale üleüldse ei olewat pakutudki. Rahukogu leidis, et rahukohtuniku otsus lõpulikult õige on, mispärast ta siis rahukohtuniku otsuse kinnitas. Rahukogu otsuse peale andis nõudja Lüdigi kassatsioonikaebuse Riigikohtule, kus ta otsuse B. Ts. Ö. §§ 3522 ja 3523 ja Ts. Kp. S. § 129 rikkumise pärast palub ära muuta.

Prokurööri abi arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et poolte vahel vaidlus peajasjalikult selle ümber keerleb, kas kostja nõudjale rendi õigel ajal ja õigel viisil ära on maksnud. Asjaoludest on näha, et kostja ise rahukohtuniku ees õigeks võttis, et tema jüripäevaks rendi nõudjale pidi ära maksma. Et nõudja seda vastu ei olewat võtnud, maksnud kostja rendi Rahukogu esimehe deposiiti. Rahukohtunik lükkas nõudmise tagasi, muu seas selle põhjendusega, et rent deposiiti makstud. Oma apellatsioonikaebuses Rahukogule seletab nõudja, et kostja Leesment talle renti sugugi ei ole pakkunud. Ainult niisugusel korral, kui kostja renti ei oleks pakkunud ja nõudja mitte vastu võtnud, võiks kostjal õigus tõusta renti deposiiti viia (B. Ts. Ö. § 3522). Sellepärast palus nõudja Lüdigi rahukohtuniku otsuse ära muuta ja nõudmist rahuldada. — Kassaator kaebab et tema apellatsiooni väiteid sugugi harutamise alla ega arvesse ei ole võetud ~~otsuse tegemisel~~, mistõhti Rahukogu on rikkunud Ts. Kp. S. § 129. — Riigikohus leiab, et kassaatori seletused selles suhtes tõe alusel seisavad. Oma otsuse motiivides ei ole Rahukogu mitte ainsa sõnagagi ümber lükata katsunud kassaatori tõendust, et käesoleval korral deposiiti maksmist B. Ts. Ö. §§ 3522 ja 3523 põhjal õigustatuks ei tule lugeda. Veel enam, Rahukogu on leidnud, et rahukohtuniku otsus lõpulikult õige on. Seega on Rahukogu rahukohtuniku vaate deposiiti maksmise üle õigeks võtnud ja heaks kiitnud kui kostja absoluutse õiguse, sellel teel oma kohustusi täita, selle peale vaatamata, et see ikkagi väga tingitud õigus on, mida ainult sel korral tarvitusele tuleb võtta, kui muul teel ei saa maksmist ära õiendada. Kostja ei ole katsunudki ära näidata, et ta renti on pakkunud ja et nõudja seda vastu ei oleks võtnud. Neil asjaoludel rendi deposiiti maksmist kostja poolt seaduspäraseks arvates on niihästi rahukohtunik kui ka Rahukogu rikkunud B. Ts. Ö. §§ 3522. ja 3523. määrusi. —

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Pärnu-Viljandi Rahukogu otsus käesolevas asjas ära muuta Ts. Kp. S. § 129. ja B. Ts. Ö. §§ 3522. ja 3523. rikkumise pärast ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises koosseisus.

№ 19.

TSIVIIL OSAKOND.

11. detsembril 1920 a.

Jnglis-Eesti Import-Kompanii voliniku vann. adv. Birkenbergi kassatsiooni-kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 10. augustist 1920. a. Inglis-Eesti Import-Kompanii nõude asjas Tallinna Politseivalitsuse vastu majast välja-tõstmise pärast.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS; ettekandja riigi-kohtunik J. LÕO; prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

18. juunil 1920. a. Tallinna-Haapsalu 4. jsk. rahukohtunikule antud palves nõuab „Inglis-Eesti Import-Kompanii volinik vann. adv. Birkenberg, et tema volitaja päralt olevast majast Tallinnas, Vana-Viru ja Aia uul. nurgal välja tõstetaks Tallinna linna Politseivalitsus, seletades, et Siseministri korraldusel rekvireeris Tallinnas rekvireerimiskomisjon selle maja Politseivalitsuse jaoks, aga tema volitaja poolt tõstetud protesti peale otsustas pearekvireerimiskomisjon Tallinna rekvireerimiskomisjoni otsuse tühjaks tunnistada ja maja omanikkudele tagasi anda. Selle peale vaatamata tõrgub kostja välja kolimast, mispärast nõudja palub kostja tähendatud majast 1 nädala jooksul välja tõsta. Asja harutamisel 22. juunil 1920. a. seletas politseiülem, et maja rekvireeritud Siseministri nõudmisel, tema, politseiülem, saanud Politseivalitsusest ametliku ettekirjutuse, et korteri edasi võib jääda, ja sellepärast ei võivat ta peakomisjoni otsust täita.

Rahukohtunik, seda asja läbi vaadates ja tähele pannes aktis olevaid ära kirju Tallinna linna politseiülemaale 27. maist s. a. nr. 192 all ja pearekvireerimiskomisjoni protokollist 11. maist s. a., millede järele nõudja maja politsei poolt vabastatud ja 10. juunil s. a. kell 12 päeva nõudjale pidi üle antama, mida aga Politseivalitsus politseiülema enese sõnade järele senini mitte ei ole teinud; et Ajutise Valitsuse poolt 25. veebr. 1919. a. vastuvõetud määruse järele (R. T. nr. 14—1919. a.) pearekvireerimiskomisjoni otsused lõpulikud on ja et kostja oma vastuvaidlust ühegi tunnistuse läbi tõeks ei ole teinud, — leidis, et Tallinna linna Politseivalitsus eespool-tähendatud majas seadusevastaliselt ja omavoliliselt asub ja sellepärast majaomanikul õigus on tema lahkumist sealt nõuda, ning otsustas: Tallinna Politseivalitsust kohustada aktsiaseltsi „Inglis-Eesti Import-Kompanii“ päralt oleva maja Vana-Viru ja Aia uul. nurgal vabastama ühe kuu jooksul. Selle otsuse peale andis Tallinna linna politseiülem apellatsioonikaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogule, milles seletas, et nõudmine ei olevat õige kostja vastu sisse antud; rekvireerimise nõudmine on välja läinud Siseministri poolt ja ainult viimane võib kostjaks olla. Peale selle ei olla pearekvireerimiskomisjonil õigust Tallinna linna rekvireerimiskomisjoni otsust ümber lükata, sest see tähendaks, et peakomisjonil õigus on Siseministri korraldusi muuta, kuna ta ometi Siseministeeriumile alluv asutus on.

Rahukogu, harutades seda asja 10. augustil 1920 a., otsustas: rahukohtuniku otsuse muuta, tähele pannes, et käesolev asi Ts. Kp. S. § 31. põhjal Rahukohtule ei allu.

Prokurööri abi arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Tallinna-Haapsalu Rahukogu oma otsuse järgmiste põhjuste peale on rajanud: 1) et käesolev nõue, kui Siseministri korralduse vastu sihitud kaebus, administratiiv-korras Riigikohtule allub; 2) et ka siis, kui esimeses punktis nimetatud põhjus ära langeks, asi üüriseaduse § 31. järele lepituskojale alluks ja mitte rahukohtunikule; 3) et asi Ts. Kp. S. § 31. põhjal rahukohtunikule ei või alluda; 4) et nõudmishind mitte kindlaks pole tehtud ja nähtavasti rahukohtuniku võimupiirkonnast üle ulatab ja 5) et käesolev nõudmine mitte Ts. Kp. S. § 1802 p. 2. ülesloetud nõuete hulka ei käi, — Mis puutub esimese punkti all ettetoodud Rahukogu motiivisse, siis ei ole see millegagi õigustatud. Nõudja ei kaeba mitte Siseministri korralduse peale, vaid palub kostjat oma majast välja tõsta pea-rekvireerimiskomisjoni lõpuliku otsuse põhjal, millega Tallinna linna rekvireerimiskomisjoni otsus nimetatud maja kohta tühjaks tehti. — Samuti ei saa ka mitte õigeks pidada Rahukogu motiivide teist punkti, et asi lepituskojale allub. Lepituskojale alluvad üüriseaduse § 31. järele kõik vaidlused ja tülid, mis üüriseaduse põhjal üürileandjate ja üürnikkude vahel tekivad. Käesolevat juhtumiset ei saanud poolte vahel üüri-vahekorda nähtavasti mitte tõusta. Selleks on tarvis, et pooled end vabatahtlikult üürilepinguga seovad ehk jälle mõne seadusjõusse jäänud otsuse ehk ametivõimude korralduse puhul nende vahel üüri suhted sunduslikult maksma hakkavad. Esimest, vabatahtlikku üürikorda, ei väida ega tõenda kumbki pool. Sunduslik üürisuhe, mis Tallinna linna rekvireerimiskomisjoni otsusega poolte vahel esialgselt maksma pandi kostja asetamisega nõudja majasse, on ülemalnimetatud peakomisjoni otsuse läbi tühjaks tehtud. Asi ei saa kõige sellepärast mitte alluda lepituskojale, vaid käib tsiviilkohtute mõistmise alla üleüldises korras, olgugi et põhjust andis asja lepituskojale alluvaks lugeda nõudja volinik ise oma nõudekirjas ettetoodud seletustega, kus ta muu seas oma volitaja õigusi maja kostja käest tagasi saamiseks ka üüriseaduse § 19. peale toetab ja üüri maksmata jätmist toonitab. — Missuguse Ts. Kp. S. § 31. punkti põhjal Rahukogu asja Rahukohtutele mittealluvaks pidas, ei ole otsuse motiividest mitte näha. Punkt esimest ei saa siin mitte arvesse võtta ega kohaldada, sest et nõudmine mitte omandusõiguse tunnistamist liikumata varanduse peale ei taota; samuti ka mitte punkt 3., 4. ja 5-dat. Jääks üle p. 2, mis kroonu asutuste huvidega seotud nõudmisi alluvusest Rahukohtunikkudele välja võttis. Kuid mainitud teine punkt on Eestis oma maksuse kaotanud (Riigi Teat. nr. 26/27—1920. a.) Järjekult ei olnud Rahukogul õigust Ts. Kp. S. § 31. tarvitusele võttes asja ära lõpetada ja Rahukogu otsus ei või sellepärast seadusjõusse jääda. —

Edasi põhjendab Rahukogu oma otsust sellega, et nõudekirjas nõudehinda kindlaks pole tehtud, ja et Rahukogu arvamise järele see hind kaugelt üle 6000, võib olla üle 100.000 marga ulatab, mille pärast asi ka mitte Rahukohtunikule ei võinud alluda. Riigikohus leiab, et nõude hinna puudumise oletus Rahukogu poolt ekslik on. Nõudmise hind on nõudepalves 1200 marga suuruses ära tähendatud. Nõudehinna suuruse vastu võib ainult vastane pool väelda Ts. Kp. S. § 55² ettenähtud korras. Et kostja seda mitte pole teinud, siis ei või siin Rahukogu nõudehinda enam

oma revideerimise alla võtta ega selle kõrgust ära määrata. — Lõpuks väidab Rahukogu veel, et nõudja oma nõudmist sugugi Ts. Kp. S. (1914. a. väljaandes) § 1806 p. 2 põhjal (rikutud valduse endistus) pole tõstnud. See on õige. Ka Riigikohtule näib, et käesolevat nõuet, kui väljatõstmise taotust, Ts. Kp. S. § 1806 p. 1. (1914 a. väljaandes) all ülesloetud nõuete hulka arvata tuleb. Rahukohtunik aga on nõuet rikutud valduse endistamiseks pidanud, nagu tema poolt motiivides käsitatud B. Ts. Ö. §§ 684, 685 ja 697. selgub. Seda rahukohtuniku vaadet kaitseb ka nõudja volinik oma kassatsioonikaebuses. Kostja, Tallinna linna Politseivalitsus, ei ole mitte vägivaldselt ega omavoliliselt (B. Ts. Ö. § 693), ei ka mitte salaja (B. Ts. Ö. § 699) nõudja majasse tunginud, mis õigust annaks rikutud valduse endistuse nõuet tõsta, vaid rekvisitsioonikomisjoni otsuse põhjal sinna asunud. See asjaolu, et komisjoni otsus, mille põhjal kostja nõudja majasse asus, pärastpoole tühistati, ei muuda kostja edasiviibimist tüli all olevas majas mitte valduse rikkumiseks B. Ts. Ö. §§ 682—699 mõttes. Selleks on ikkagi tarvis, et kostja juba algusest peale omavoliliselt, vägivaldselt ehk salaja nõudja majasse oleks tulnud. Seda ei ole käesoleval juhtumisel mitte olnud ja järjekult tuleb nõudja nõudmise kui väljatõstenõude peale vaadata, mis kuulub Ts. Kp. S. § 1806 p. 1. ettenähtud nõudmiste hulka. —

Kõike seda tähele pannes **otsustas** Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus käesolevas asjas Ts. Kp. S. § 31 rikkumise pärast ära muuta ja asi samale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 20.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16. jaanuaril 1920 a.

Rakvere linnavolikogu liikme Mihkel Juhkami revisjonikaebus Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale Rakvere linnavolikogu otsuse kohta linnapea K. A. Jakobsoni ametist tagandamise ja linnapea Kutti valimise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP;
E. V. prokuröör A. MAURER.)

Rakvere linnavolikogu liikme Mihkel Juhkami revisjonikaebust valimise asjas läbi vaadates ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab, Riigikohus, et Juhkami varanduslised ega õiguslised huvid ei olnud Rakvere linnavolikogu otsusega 28. jaanuarist 1919. a. seaduse vastaselt puudutatud ja temal sellepärast A. k. k. § 3 põhjal õigust ei olnud selle otsuse peale kaevata. Kaebaja Juhkami poolt ettetoodud seletuste kohta, nagu oleks vene senati otsuste järele linnavolikogu liikmetel õigus olnud linnavolikogu otsuste peale linna-omavalitsuse ametnikkude valimise asjus kaevata (senati ots. 3. dets. 1887 § 8855) võiks niipalju ütelda, et on ka sellesama senati ot-

sus olemas (Sen. ots. 7. veebr. 1908. a. nr. 1613), kus on öeldud, et linnavolikogu liikmetel niisugustel juhtumistel kaebamisõigust ei ole, aga et ei keelatud volikogu liikmeid oma eriarvamisi linnavolikogu protokollile juure lisamast. Käesoleval juhtumisel on linnavolikogu liige Juhkam ise Rakvere linnapea valimistest osa võtnud, nagu valimisprotokollist näha, on linnapea kandidaadiks K. Jakobsoni ette pannud, kes valimistel vähemusesse jäi, ja valimise protokollist ei ole näha, et Juhkami kui linnavolikogu liikme õigusi oleks sealjuures rikutud ehk kitsendatud. Niisugusel juhusel võib volikogu otsuse vastu protestimist ainult sellekohasel ülevalveametnikul ehk asutusel olla.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: A. k. k. § 35 põhjal Rakvere linnavolikogu liikme Mihkel Jaani p. Juhkami revisjonikaebuse tagajärjeta jätta —

Nr. 21.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16. jaanuaril 1920 a.

Kristjan Thiilemanni kaebus Talliuna-Haapsalu 8. jaosk. Rahukohtuniku otsuse peale Rapla vallanõukogu poolt toimetatud vallasekretääri valimise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEPP, ettekandja riigikohtunik H. REIMANN, E. V. prokuröör A. MAURER.)

Eespool-tähendatud revisjonikaebust läbi vaadates ja Vabariigi prokurööri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et vallakirjutajate (-sekretääride) ametisemääramine peab sündima vallanõukogu poolt (S. k. III. köide Üleüld, Kub. As. §18 märkuse lisa, valla kog. sead, § 25), et tema on üks vallaametnikkudest (sellesama seaduse III p. I osa) ja seega on tema ametisolemise aeg nendega ühe pikkune, mis normaalselt kolme aasta peale kindlaks on määratud (sellesama seaduse § 26); kirjutaja (sekretääri) teenistusaeg lõpeb, niisama kui teistel vallaametnikkudel, valimisaja lõpuga, mille järele uuesti valitud ametnikud, muu seas ka vallasekretäär, ametisse astuvad, See asjaolu, et Vene Aj. Valitsuse poolt 22. juunil 1917. a. antud (Sead. ja korrald. Kogu nr. 173 p. 953) seaduse V. jao § 2 järele tolleaegne maanõukogu õigustatud oli ainult vallavolikogu, vallavanema ja tema abide valimise korda määrama, ei tee maanõukogu 1917. a. 15. juuli valimismäärusi sekretääri kohta (§ 33 ja 35) maksvuseta, sest nendes määrustes ei ole sekretääride (kirjutajate) valimise kord sisuliselt muudetud. Siis on need määrused veel Ajutise Valitsuse määruse läbi 20. jaanuarist 1919 a. (R. T. nr. 4 — 1919. a.) kohustuslisteks tunnistatud. Kuna aga 1917. a. valitud vallanõukogude volitused 1. jaanuaril 1919 a. lõppesid (needsamad määrused § 33), siis lõppes uute vallanõukogude tegevusesse astumisega ka sekretääri teenistuseaeg. Pealegi on Thiilemann, nagu tema poolt ettepanud tunnistusest näha, Rapla valla kirjutajaks 23. oktoobrist 1913. a. ja teistkorda ametisse valitud nendesamade valimismääruste põhjal, nagu ta

oma kaebuses seletab. Vene ajal Senati ukaaside läbi maksvaks tunnistasid kord, et vallakirjutajad ümbervalimise alla ei käi, oli seadusevastane, ja põhjenes Sead. Kog. II Üleüld. Kub. As. 1912 a. väljaanne § 21 märkuse lisa § 17 p. 15 ebaõige seletuse peal, sest viimane seadus ei annud talurahva-asjade kubermangukomisjonile mitte õigust seadust muuta, vaid asjade käiku ainult seadusepäraselt korraldada. —

Nii on Thiilemanni kaebus põhjendamata, mispärast Riigikohus A.k.k. § 35 juhatusel **otsustas**: Endise Rapla valla sekretääri Kristjan Jaani p. Thiilemanni revisjonikaebuse tagajärjeta jätta.

№ 22.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16. jaanuaril 1920. a.

Harju maakonna komissari revisjoniprotest Tallinna-Haapsalu 8. jaosk. Rahukohtuniku otsuse vastu Ravila vallandukogu poolt toimepandud valimiste asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP;
E. V. prokuröör A. MAURER.)

Seda asja läbi vaadates ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et komissari revisjoniprotest tuleb tähele panemata jätta, sest et aktist näha on, et Kristjan Allikse, kelle valimise vastu vallavanema abiks komissar sellel põhjusel protestib, et ta kohtu otsuse järele kõik iseäralised, isiklikud ja seisuse järele omandatud õigused ja eesõigused on kaotanud, on temale 1. veebruaril 1911. a. kohtu poolt määratud karistuse enne suure ilmasõja hakatust ära istunud ja on Vene riigi Ajutise Valitsuse otsuse põhjal 1917. a. (Sead. ja korrald. kogu nr. 68 § 386 I j. § 9) kõik kodanikuõigused ilma mingisuguste kitsendusteta tagasi saanud, mispärast Riigikohus A. k. k. § 35 juhatusel **otsustas**: Harju maakonna ja Tallinna linna komissari revisjoniprotesti tagajärjeta jätta.

№ 23.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

22. jaanuaril 1920. a.

Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse järelepärimine 1866 valla omavalitsuse seaduse §§ 17—19 maksvuse kohta.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik H. REIMANN; prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Ulila vallavalitsus saatis 21. oktoobril 1919. a. Tartu maakonnavalitsusele kirja, milles ta seletas, et „valitsuse asutused kirjutavad sagedasti valavalitsustele ette väejoosikuid ja teisi isikuid vahi alla võtta, kuna val-

lavalitsused, kui kogukondlikud asutused, nende asutuste hulka ei kuulu, kes maksvate seaduste järele õigustatud on isikuid vahi alla võtma“, ja palus lõpuks seletust anda, kas tema on õigustatud isikuid vahi alla võtma. Tartu maakonnaavalitsus saatis selle kirja 4. nov, 1919. a. edasi Omavalitsuseasjade Peavalitsusele „küütide asjus otsustamiseks ja teadmiseks“, kas 1866. a. valla-omavalitsuse seaduse §§ 17—19 on veel maksvad, kus vallavalitsuse peale ka veel politseilikud kohused on pandud, ja kas on veel maksev § 14 juhatuskirjast vallavanematele (Jakobi vallav. lehek. 169 ja 170). Omavalitsuse-asjade Peavalitsus saatis selle kirja omakorda ilma mingi asja ligema selgitamiseta, milles õieti kahtlused seisavad, kaaskirjaga 8. nov. 1919. a. Kohtuministeeriumile palvega, „ülesvõetut küsimust põhjusemõttelikut selgitada“. Kohtuminister andis selle kirjavahetuse Riigikohtule edasi järgmise kaaskirjaga: „Kohtuministeerium saadab siinjuures alluvuse järele Siseministeeriumi vahekirja 8. novembrist 1919. a. ühes 2 lisaga.“

Eespool-olevat kirjavahetust läbi vaadates, leidis Riigikohus, et seaduste õige mõtte seletamine allub Riigikohtule, jaolt tema administratiiv-osakonnale, kellel Vene Senati I, II, III, ja IV departemangu õigused ja kohused on (R. T. nr. 82/83—1919, Riigikohtu seaduse § 17 ja Vene Sead. Kogu I köide II jao, Val. Sen. kor. § 76 p. 10, 1917 väljaanne) jaolt aga üleüldisele koosolekule ja tsiviil-ning kriminaal-osakondadele (Riigikohtuseaduse §§ 15 ja 20, Kohtuasut. Sead. §§ 259¹ ja 117). Viimati nimetatud seadused annavad ainult Kohtuministrile õiguse küsimusi nendele osakondadele ehk üleüldisele koosolekule otsustamiseks ette panna. Ministri ettepanekus peavad andmed olema nende asjaolude kohta, mis seaduse järele teda sunnivad ja õigustavad niisuguse ettepaneku tegemiseks. s. o. et ülesvõetud küsimus, kas mitmesugustes kohtutes mitmetaoliselt otsustatakse ja kuidas nimelt, ehk jälle, et seadus tegelikul tarvitamisel kahtlusi on äratanud; et Riigikohus kindlapiirilisel küsimuse otsustamisele võiks asuda, peaks ära tähendatud olema, missugused seaduse määrused kahtluse põhjuseks on ja milles seisab kahtlus.

Kes aga õigustatud on administratiiv-osakonna poole seaduse õige mõtte seletuse saamiseks pöörama ja missuguses korras see peab sündima, selle kohta leidub määrus V. S. K. 1917. a. väljaanne I köide II j. Val. Sen. kor. § 76 p. 10, mis ministrite ja peavalitsejate (главноуправляющимъ) s. o. iseseisvate keskvalitsuse harude ehk ametkondade juhatajate algatusõiguse tunnustab. Viimaseid meil ei ole.

Vene Sead. Kogu I. k. II j. 1892 a. väljaan. Val. Sen. kor. § 199 p. 3 nimetatud seadustes määratud kord ei tule kubermanguasutuste puudumise pärast mitte arvesse.

Vene Sead. Kogu I k, II j. Min. kor. § 176 p. 6 (26. dets. 1916. a. seaduse järele) pidid ministrid Senatile otsustamiseks ette panema üleüldised täidesaatmise asjad, kui tarvidus tuli seaduse õiget mõtet seletada nendes küsimustes, mis Senatile alluvates asutustes mitte ühetaoliselt ei otsustatud ehk tegelikul tarvitamisel kahtlust äratasid. Selle määruse ja V. S. K. I k. II j. 1917. a. väljaanne Val. Sen. kor. § 76 p. 10 põhjal peab järeldama, et õigus administratiiv-osakonnale ettepanekuid teha seaduste seleta-

miseks on ainult ministritel; teistele asutustele ei ole seadus niisugust õigust annud. Küsimuse tõstmise tarvidus peab ilmkahtlemata niisama, nagu see eespool Kohtuministri kohta on seletatud, põhjendatud olema. Sealjuures on Riigikohtul õigus ministritelt küsimuse kohta heaksarvamist nõuda (eelmine seadus § 103).

Eelolevaid põhimõtteid käesolevas asjas käsitledes, leiab Riigikohus: 1) et Kohtuminister on Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse küsimuse edasi saatnud „alluvuse järele“ ilma oma poolt seda küsimust harutamata ja tema seletamise nõudmist üles võtmata; 2) et Omavalitsuse-asjade Peavalitsusel, kui siseministeeriumi osakonnal, ei ole õigust seaduse seletamist Riigikohtus algatada; 3) et selle Peavalitsuse poolt saadetud kiri ei vasta eespool kirjeldatud nõuetele, kuna tema poolt edasisaadetud Tartu maakonnavalitsuse kirja kokkuseadmisel „küütide asjas otsustamiseks ja teadmiseks“ vallaomavalitsuse seaduse §§ 17—19 maksvuse kohta nähtavasti selgusele ei oldud jõutud asja üle, mis tõsiselt kahtlust äratab ja seletust tarvitab, ja 4) et peale Ulila vallavalitsuse poolt küsimuse ülesvõtmise nähtavasti keegi asutus küsimust ei ole harutanud, kas seadus tõesti mingisuguseid kahtlusi äratab.

Niisugusel olukorral ei või Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse palve mitte täitmist leida, mispärast Riigikohus, prokurööri abi arvamist ära kuulates, **otsustas**: Palve täitmata jätta.

№ 24.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

9. juunil 1920 a.

Tallinna linna miilitsaülem A. Liidu revisjonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale Johannes Jürgensoni teenistusest lahtilaskmise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP; prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Tallinna linna miilitsaülem A. Liit palub oma revisjonikaebuses Riigikohtu tühjaks tunnistada Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse 19. sept. 1919 a ja tema, Liiti, korralduse vanema militsionääri Jürgensoni ametist lahtilaskmise asjas seaduslikuks tunnistada.

Asjaoludest on näha, et Johannes Tõnise poeg Jürgenson andis 23. augustil 1919 a. Tallinna-Haapsalu Rahukogule kaebuse, milles palus tühjaks tunnistada Tallinna linna miilitsaülem korralduse 31. juulist 1919 a. tema, Jürgensoni, vanema militsionääri kohalt lahtilaskmise asjas selle eest, nagu oleks tema oma kaasteenijaid põhjendamata streigile õhutanud.

Rahukogu tunnistas miilitsa korralduse Jürgensoni ametist lahtilaskmise asjus tühjaks. Oma otsust põhjendab Rahukogu järgmiselt:

„Rahukogu, asja läbi vaadates, poolte ja tunnistajate seletused ära kuulates, leidis, et kaebaja Jürgenson on Tallinna linna miilitsaülem poolt 4. jaoskonna vanema militsionääri kohalt lahti lastud põhjendamata streigi-

õhutamise eest kaasteenijate keskel, et Eesti demokraatlikus Vabariigis on streigiõigus kodanikkudele kindlustatud ja välja kuulutatud Riigi Teatajas 1918 a. nr. 1 (manifest Eesti rahvale p. 3 ja E. V. kod.) ja see õigus võib kodaniku käest ära võetud saada seaduslikus korras, aga mitte mõne valitsuseorgaani soovil (vaata Riigi Teataja nr. 44 — 1919 a. Vabariigi valitsemise ajutine kord p. 8)

Selle küsimuse juurde asudes, et kas oli streik põhjendamata ja et kas on Jürgenson streiki ainult streigi jaoks õhutanud, aga mitte palga korralikult kätte saamiseks, ja tähele pannes, et ülekuulatud tunnistajad kõik seletasid, et Jürgenson on streigi poolt rääkinud ainult kui abinõu üle võlgneva palga kättesaamiseks ja et tema seda on teinud üleüldisel miilitsateenijate koosolekul, ja et 2 kuu palk kätte saamata oli, leiab, et niisugusel korral ei või miilitsateenijate streigiküsimust põhjendamataks lugeda ja peab ka eítavalt lahendama küsimuse, et kas Jürgenson on streiki ainult streigi jaoks õhutanud

Ülemalpool ette toodud andmete põhjal leiab Rahukogu, et Tallinna linna miilitsaülem oma otsuses 31. juulist s. a. Jürgensoni ametist lahtilaskmise kohta on rikkunud Riigi Teatajas nr. 1 — 1918 a. väljakuulutatud streikimisõigust, ja et teisi põhjusi Jürgensoni lahtilaskmise kohta ette toodud ei ole, sellepärast tuleb ülemalpool nimetatud otsus tühjaks tunnistada ja Jürgenson ametist põhjendamata lahti lastuks lugeda ja korraldust teha tema uuesti ametissevõtmise üle.“

Revisjonikaebuses toob Tallinna linna miilitsaülem ette: 1) et Sise-ministeeriumi ringkirja 1919 a. 18. jaan. nr. 84 põhjal ja 1917 a. 17. apr. ajutise miilitsaseaduse § 12 ja 51 järele nimetab miilitsaülem ametisse ja laseb ametist lahti miilitsaametnikka (välja arvatud miilitsaülema abi) oma heaksarvamise järele, 2) et tema, miilitsaülem, ei ole streikimisõigust rikkunud sel põhjusel, et streik, mida vanem miilitsionäär Jürgenson õhutas, täiesti põhjendamata oli, 3) et Eesti maapäeva vanemate-nõukogu manifest streigivabaduse kohta on deklaratsioon, kus teatavad põhimõtted välja kuulutatakse, mis pärast seaduste alusel maksma pannakse, ja et see manifest käib kodanikkude kui niisuguste kohta ja ei käi mitte riigi või kogukonna teenistuses seisvate isikute kohta ja 4) et kodanlise teenistuseseaduse § 788 (Уст. о службѣ по опр. прав. Т. III) on miilitsaülemal õigus miilitsaametnikku, keda tema kohaseks ei pea, ametist lahti lasta.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et käesoleval juhtumisel miilitsaülem Liit täiesti õigesti ja seaduslikult on toimetanud, sest Vene ajutise valitsuse poolt antud miilitsakorralduse seaduse § 12 (Собр. Узак. и Расп. Прав. № 97, ст. 587. 1917 r.) põhjal oli miilitsaülemal õigus miilitsaametnikka, kes alamad kui miilitsaülema abi, oma heaksarvamise järele ametisse määrata ja ametist lahti lasta, ilma põhjusi nimetamata, mis teda sunnivad seda tegema. Miilitsaseadus on eriseadus ja kui niisugune muudab tema üleüldise seaduse. Nõudmine, et käesoleval juhtumisel oleks pidanud käima riigiteenistuse seaduse järele (Свод. Зак. Т. III), ei ole seaduslik. Kui miilitsaülem Jürgensoni ametist lahtilaskmise juures ka põhjust nimetas, mispärast ta seda tegi, ei muuda see asja, sest tema võis seda ka tegemata jätta. Sellepärast leiab Riigikohus, et Tallinna-Haapsalu

Rahukogu otsus selles asjas tuleb ära muuta, Jürgensoni kaebus tagajärjeta ja Tallinna linna miilitsaülevõtte korraldus selles asjas õigeks ja seaduslikuks tunnistada, mispärast Riigikohus prokurööri arvamist ära kuulates, adm. k. k. § 35 põhjal **otsustas**: 1) Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse 19. septembrist 1919. a. selles asjas tühjaks tunnistada; 2) Tallinna linna miilitsaülevõtte Liiti korralduse miilitsionääri Johannes Jürgensoni ametist lahutamise asjus õigeks ja seaduslikuks tunnistada ning Johannes Jürgensoni kaebuse selle üle tagajärjeta jätta.

N° 25.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

9. juunil 1920 a.

Puiatu vallanõukogu valija liikme Johan Jüri p. Piiri revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 12./13. detsembrist 1919 a. Johan Piiri kaebuses Viljandi Maakonnavalitsuse korralduse peale 13. nov. 1919 a. nr. 754 — Puiatu vallanõukogu valimise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP; prokurööri abi k. t. K. LUUD).

Oma otsusega 12./13. detsembrist 1919 a. jättis Viljandi-Pärnu Rahukogu tähele panemata Johann Piiri kaebuse järgmise Viljandi Maakonnavalitsuse korralduse peale 13. nov. 1919 a. nr. 754:

Maakonnavalitsus, läbi vaadates Puiatu vallanõukogu valimiskomisjoni ettepaneku 6. skp. nr. 23 — vallanõukogu valimistekäigu kohta — leiab: Viljandi-Pärnu 6. jaoskonna rahukohtuniku otsusega 4. oktoobrist tunnistati Puiatu vallanõukogu liikmete kandidaatide nimekirja nr. 4 tühjaks ja teatati sellest valim. ajut. määr. § 31 täitmiseks valimiskomisjonile, kes uued valimised välja kuulutas, määrates kandidaatide uute nimekirjade sisseandmise viimseks tähtajaks 2. novembri ja valimispäevaks 9. novembri. Kuid eelmistele tühjaläinud valimistele kandidaatide nimekirjade nr. 1, 2, 3, ja 5 sisseandjad protesteerisid uute nimekirjade nõudmise vastu ja nõudsid, et uusi nimekirju üleüldse vastu ei võetaks, vaid nende poolt enamalt tühjaläinud valimistele — sisseantud nimekirjad, kui protesteerimatad, maksvaks tunnistatakse ja valimine nende järele ära peetaks. Uusi kandidaatide nimekirju sisse ei antud, mispärast väljakuulutatud valimised pidamata jäid.

Maakonnavalitsus, silmas pidades vallanõukogu valim. ajut. määr. § 31, milles on öeldud: „Kui valimised ehk mõne rühma nimekirja tervelt tühjaläinud tunnistatakse, võetakse uued valimised ette, kusjuures uusi valijate nimekirju mitte kokku ei seata,“ järeldab sellest täitsa selgesti ja kindlasti, et ainult uusi valijate nimekirju mitte kokku ei seata, sealt edasi aga, alates valim. ajut. määr. § 12-st, tuleb kogu valimiste protseduur uuesti teha, seal hulgas tingimata ka uued kandidaatide nimekirjad sisse anda; sellepärast paneb Puiatu vallanõukogu valimiskomisjonile ette valim. ajut.

määr § 31 punktipealseks täitmiseks uued valimised toime panna, selle vastu antavate protestidega aga talitada valim. ajut. määr. §§ 10 ja 28 järele.

Revisjonikaebuses Rahukogu otsuse peale toob kaebaja ette, et Puiatu vallanõukogu valimised novembrikuul 1919 a. ette võeti ja et enne valimisi kolm valijaterühma andsid valimiskomisjonile teada, et nemad uusi kandidaatide nimekirju sisse ei anna, vaid jäävad endiste nimekirjade juurde, mis esimestel valimistel sisse on antud. Kaebaja arvamise järele on niisugune kandidaatide nimekirjade sisseandmise viis Val. sead. § 14. põhjal täiesti seaduslik, sest rahukohtunik on tühjaks tunnistanud ainult ühe kandidaatide nimekirja, nimelt nimekirja nr. 4, kuna teised nimekirjad tühjaks ei ole tunnistatud.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Piiri revisjonikaebus tuleb tähele panemata ja Rahukogu otsus jõusse jätta, sest vallanõukogude valimiste ajutise määruse § 31-s on öeldud, et kui administratiiv-kohus valimised ehk mõne rühma nimekirja tervelt tühjaks tunnistab, võetakse uued valimised ette, kusjuures uusi valijate nimekirju mitte kokku ei seata. Seadus ei tee mingid erandid kandidaatide nimekirjade kohta, mis mitte tühjaks ei ole tunnistatud, vaid jätab jõusse ainult valijate nimekirjad, kust peale siis täielikult uued valimised tulevad ette võtta ja Valimisseaduse § 14 korras uued kandidaatide nimekirjad sisse anda. Kaebaja seletusel, nagu ei oleks tarvis uusi nimekirju sisse anda, vaid rühmad võivad selle asemel valimiskomisjonile seletuse sisse anda, et nemad jäävad oma endiste nimekirjade juurde, ei ole seaduslikku alust ja Valimisseaduse § 31 seletamine kaebaja vaatepunktist tooks valimistesse segadusi.

Sellepärast, peale prokurööri arvamise ärakuulamist, **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Johan Jüri p. Piiri revisjonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 26.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

29. juunil 1920 a.

Jaan Tooma p. Pipari kaebus Viljandi-Pärnu 2. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 3. märtsist 1920. a. Pipari kaebuse Kaisma valla politseikordniku Mart Verbaki tegevuse üle tagasisaatmise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna-esimees P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Viljandi-Pärnu 2. jaosk. rahukohtunik saatis oma määruse põhjal 3. märtsist s. a. Jaan Piparile tema kaebuse, mille tema administratiiv-kohtu korras Kaisma valla politseikordniku Mart Verbaki tegevuse peale oli sisse annud, tagasi, leides, et politseikordnik ei kuulu nende ametnikkude hulka, kellede peale Adm. K. K. § 2. järele võib administratiivkorras rahukohtunikule kaevata.

Selle rahukohtuniku määruse peale on Jaan Pipar Riigikohtule kaebuse annud, milles palub nimetatud määrust ära muuta ja asi rahukohtunikule otsustamiseks tagasi saata. Oma kaebuses seletab Pipar, et ehk küll Adm. K. K. § 2-ses ei ole otseteed nimetatud vanemat politseikordnikku, kuid seal on öeldud „üksikud ametnikud“, ilma et oleks tähendatud, keda selle all mõista, ja kui tähele panna, et politseikorralduse seaduse (R. T. nr. 4/5—1920. a.) § 3-das on ka vanemad politseikordnikud, kelle ulka Verbak kuulub, kui iseseisvad ametnikud üles loetud ja sellesama seaduse § 36. järele politseiametnikkude tegevuse peale võib administratiivkohtusse kaevata, siis ei olnud kaebaja arvamise järele kohtul mitte õigust palvet tagasi saata.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Jaan Pipari kaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest et Adm. K. K. (R. T. nr. 10—1919. a.) § 2, 4, 5. ja 6. on üles loetud asutused ja ametnikud, kelle tegevuse, otsuste, korralduste, määruste ja tegevuseta oleku peale võib administratiivkohtule kaevata; politsei- (endistest miilitsa-) ametnikkudest on ainult jaoskonna miilitsaülemad üles loetud, kui ametnikud, kelle tegevuse peale võib rahukohtunikule kaevata (§ 4. p. d.), aga seaduses ei ole kuskil öeldud, et võiks ka administratiivkohtusse kaevata politseikordniku tegevuse peale. Politseikorralduse Seaduse (R. T. nr. 4/5—1920) § 35-das on öeldud, et kaebused politseiülemate tegevuse üle saadetakse Politsei Peavalitsusele, Vabariigi prokuröörile ehk administratiivkohtule alluvuse järele, ja sellesama seaduse § 36-das, mille peale kaebaja toetub, on öeldud, et kaebused teiste politseiametnikkude tegevuse üle saadetakse otsekohe nende ülemusele, Vabariigi prokuröörile ehk administratiivkohtule. See seadus on üldine ja määrab ära üldise korra, kuidas politseiametnikkude peale võib kaevata, ja ei luba mitte järeldada, et politseikordniku tegevuse üle võiks administratiivkohtuse kaevata. Politseikorralduse Seaduse paragrahv § 35 ja 36 ja Adm. K. K. § 2, 4, 5 ja 6 võrreldes tuleb otsusele jõuda, et administratiivkohtule võib kaevata ainult politseiülemate ja jaoskondadeülemate peale, aga mitte politseikordnikkude peale, viimaste tegevuse üle aga tuleb kaevata nende otsekohesele ülemusele.

Kõige selle põhjal, peale prokuröri arvamise ärakuulamist, **otsustas** Riigikohus adm. k. k. § 35. põhjal: Jaan Tooma p. Pipari kaebuse tagajärjeta jätta.

№ 27.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

8. märtsil 1920 a.

Karl Kõlli revisjonikaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale Karl Kõlli kaebuse asjas Tartu maakonna komissari korralduse kohta „Sokka“ talu pidamise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik H. REIMANN, E. V. prokuröör A. MAURER).

Revisjonikaebust läbi vaadates, leidis Riigikohus, et revisjonikaebuses ettetoodud väide, et Tartu linna ja maakonna komissaril ei olnud mitte

õigust kaebajat Kõlli välja tõsta lasta ja teisi selle koha peale asendada, on põhjendatud, sest seadus ei annud komissaridele mitte õigust iseseisvaid korraldusi teha nendes asjades, mis allusid teistele asutustele; komissar võis ainult kohase ettepanekuga vastava asutuse poole pöörata (Seadus nr. 26, § 4 p. 4 R. T. nr. 10 — 1919 a.) ja mittetäitmise korral administratiiv-kohtus protesti tõsta (Seadus nr. 23, R. T. nr. 10 — 1919 a.), aga mitte ise asja sisuliselt ära otsustada ja oma otsuse täitmist kontrollkomisjonile ette kirjutada. Seda on käesoleval korral Tartu maakonna komissar, nagu see tema kirjadest selgub, teinud. Esiteks kirjutab komissar oma kirjas 5. maist 1919 a. nr. 299. all sellele komisjonile ette „kaebajate palvet kõrvalekaldumata täita“. Kui kontrollkomisjon seda ettekirjutust ei täitnud, omalt poolt seletades, et „käesolev asi ei käi Maanõukogu otsuse § 4 alla“, siis pani seesama komissar oma kirjas 8. maist 1919 a. nr. 307. all nimetatud komisjonile „veel kord ette mõisa maade kontrolli alla võtmise määruse § 4 Poemi ja teiste asjus viibimata täita ja tagajärgedest mulle 12. maiks s. a. teatada“. Selle peale kuulutas kontrollkomisjon Kõllile, „et tema on kohustatud maakonna komissari otsuse järele, mis vallamaade kontrollkomisjonile käsukirjaga 8. maist s. a. nr. 307 täita kästud, Poemu ja teiste „Sokka“ taludesse tagasiasetamise suhtes, „Sokka“ talust lahkuma, maakonna komissari otsuse peale antud kaebuste tähtaja sees, s. o. seitsme päeva jooksul, arvatud kuulutamise päevast“; ühtlasi otsustas komisjon 10. mail 1919 a. „Poemu ja teiste asja, kui Maakonnavalitsuse põllumajanduse osakonna läbivaadatut, sisulikult mitte harutada“. Põllumajanduse osakond ei leidnud aga asjade tollekordse tõenduste sisu tõttu mitte võimalik olevat Poemu ja teiste soovi täita. — 12. mail 1919 a. nr. 321. all kirjutab maakonna komissar kontrollkomisjonile: „... on veel komisjonile täitmiseks seletada: kaebajatele Poemule ja teistele tulevad need „Sokka“ talu maatükid kui ka hooned kätte anda, mis nende käes enne Saksa okupatsioonivõimude väljatõstmist tarvitada olid...“, siis veel edasi: „Kontrollkomisjoni otsust 10. maist s. a., silmas pidades minu käesolevat seletust, tuleb komisjonil otsekohe täita, ilma et selle juures seitsmepäevalist edasikaebamis-aega ära tarvitseks oodata...“ Siis 16. mail 1919 a. nr. 341 all: „... Komisjonile panen ette ühes vanema militsoonääriga „Sokka“ talusse ilmuda Poemule ja teistele nende maatükkide ja hoonete kätteandmiseks, mis 1917/1918 a. neil tarvitada olid. Kui nüüd komisjon veel minu eeskirja täitmisest kõrvale püüab kalduda, siis võtan ma kõige valjumad abinõud tarvitusele.“ Niisama kirjutab maakonna komissar oma eeskirjas miilitsa-ülemale 16. mail 1919 a. nr. 339. all. Need komissari korraldused on seadusevastased ja peavad ära muudetama, selle peale vaatamata, et komissar ka kontrollkomisjoni otsuse täitmisest kirjuab, sest kontrollkomisjon selles mõttes otsust ei teinud, arvas ainult ennast kohustatud olevat komissari korraldust täita.

Kõlli palvet, teda endisele kohale asendada, mis ta-revisjonikaebuses avaldab, ei saa käesolevas asjas otsustada, juba sellepärast mitte, et niisugune otsus oleks sihitud Poemu ja teiste vastu, kes asjast mitte osa ei võta (Kod. K. K. § 4). Oma õigused „Sokka“ talu kohta võib aga kaebaja seaduslikul teel maksma panna.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates: A. K. K. § 35 põhjal Tartu-Võru Rahukogu otsus ära muuta; Tartu maakonna ja linna komissari korraldused Hellenurme valla „Sokka“ talu asjus 5. maist 1919 a. nr. 299, 8. maist 1919 a. nr. 307, 12. maist 1919 a. nr. 321 ja 16. maist 1919 a. nr. 341 ja 339 all tühjaks tunnistada; Karl Kölli palvet, teda „Sokka“ talusse asetada, läbi vaatamata jätta, temale õigus jättes, oma õigusi „Sokka“ talu kohta seaduslikus korras maksma panna.

№ 28.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

22. märtsil 1920 a.

Sõjaministri seletuspärimine sõjaväeliste sissetuleku-maksust vabastamise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik H. REIMAN, prokurööri abi k. t. K. LUUD).

Sõjaministeerium palub vahekirjaga 1. märtsist 1920. a. nr. 2218 all seletada, kas on Eesti sõjaväeliste kohta maksev, „Einkommensteuer-Ordnung für Livland und Estland“ § 8-s sisalduv määrus (Verordnungsblatt nr. 22—1918).

Käesolevat küsimust läbi vaadates ja silmas pidades, et nimetatud määrus, nagu temas selgesti on öeldud, käib Saksa riigi sõjaväeliste kohta, peab ettepannud küsimuse peale eitavalt vastama. See arvamine on veel selle läbi põhjendatud, et sellesamas määruses Saksa riikkondsusest pärit olevatele Saksa valitsuse ametnikkudele seesama seisukoht sissetuleku maksu asjus on kindlustatud, mitte aga kohaliste elanikkude hulgast nimetatud Saksa ametnikkude kohta. Nii sisaldab ses määruses teatav riigisakslaste eraldamine kohalistest elanikkudest kohaliste maksude asjas ja nimelt niisuguste riigisakslaste eraldamine, kes siin ametikohuste täitmisel elama olid sunnitud, maksude asjas oma kodumaa seaduste alla käies.

See eesõigus ei või Eestimaal Eesti sõjaväeliste kohta järjekult mitte maksev olla. Ka Vene Sissetuleku-maksu Seaduse § 11 p. 5 ettenähtud sõjaväeliste eesõigus (Собр. указ. и расп. Правит. 1916. г. № 106. ст. 838) teenistuse palga asjas ei ole enam maksev, kuna ta Vene Ajutise Valitsuse määruse läbi ära on muudetud (Собр. указ. и расп. Правит. 1917. г. № 239, ст. 1659).

Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri abi arvamist ära kuulates. Sen. korr. (1917. a. väljaanne) § 76 p. 10, Min. korr. § 176 p. 6 ja Riigikohtu sead. § 17 põhjal tunnistada, et ettepannud küsimuse peale on vastus eitav.

№ 29.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

15 aprillil 1920 a.

Järva Maakonnaavalitsuse revisjonikaebus Põllutöoministeeriumi peale talukohtade „Saare-Juhani“ ja „Saare-Kustase“ kreposteerimise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik H. REIMANN, prokurööri abi k. t. K. LUUD).

29. jaanuaril s. a. Riigikohtus saadud kaebuses seletab Järva Maakonnaavalitsus:

1. „Umbes kakskümmend aastat tagasi, kui Mündi mõis ostu teel Säreveere mõisa omaniku Schillingu kätte sai, lõhkus viimane nimetatud mõisa järele olevad 2 talu — Saare-Juhani ja Saare-Kustase — ära ja ühendas nad mõisaga. 1912. aastal protesteeris selle vastu selleaegne Mäo valla volikogu, ja vaidlus läks kuni Vene Valitsuse Senatini, kes nimetatud talud vakumaaks tunnistas, mida mõis mitte oma majapidamisega ühes oma käes ei tohtinud pidada. Et selleaegne kohaline talurahva-asjade komissar oma koha selle protsessi tagajärjel kaotas, ei saanud yallavalitsus asja lõpuni viia. Kui aga revolutsioon lahti puhkes, nägi mõisa omanik Schilling, et nimetatud Senati otsuse täideviimist enam kõrvaliste abinõudega takistada ei saa, ja tegi oma valitseja Eduard Simsoniga silmakirjalise lepingu, nagu oleks Simson nimetatud talud ära ostnud, mis temale — kui talupojale keelatud ei olnud. Tegelikult jäid aga talud mõisast lahutamata ja peeti mõisa majapidamisega kuni 1919. a. kevadeni ühes, kus Maakonnaavalitsus, kelle kätte endise talurahva-asjade Komissari funktsioonid anti, nimetatud kohad ära lahutas ja endistele pidajatele kätte andis.

2. Ostuleping, mis Ed. Simson Põllutöoministeeriumile ette näitas, on silmakirjaks tehtud, mis sellest selgub, et lepingu tingimuste järele olid talud juba 1. märtsist 1917. a. mõisast lahutatud ja Simsonile kätte antud, kuna tegelikult talumaad täiesti mõisa majapidamisega ühes peeti ega mingisugust vahet ei maaharimises ega saagis ei peetud, mida Mündi mõisa tööjuhataja ja mõisa töölised tõendada võivad.

Et mingit vahet mõisamaa ja tähendatud talumaa vahel pole peetud ega kellelgi teadagi ei olnud, näitab ka asjaolu, et Põllutöoministeeriumi vanem maamõõtja novembri-, detsembri-kuus m. a. mõisa maad ühes nende talumaadega ära planeeris, missugune tükeldamisplaan Põllutöoministeeriumi planeerimise-peakomisjoni poolt kinnitatud.

Ka ei ole üheski ametiasutuses teada, et nimetatud talud viimasel ajal administratiivsel eraldatud üksused oleksid olnud.“

Sellepärast palus Järva Maakonnaavalitsus Põllutöoministeeriumi poolt 9. detsembril 1919. a. nr. 5594. all väljaantud luba Mündi mõisa talude—

Saare-Juhani ja Saare-Kustase — Eduard Simsoni nime peale kreposteerimiseks tühjaks tunnistada.

Käesolevat asja läbi vaadates leidis Riigikohus: 1) et kreposteerimisluba väljaandmine Ministreeriumist on ainult sel põhjendusel sündinud, et palvele ligipandud eellepingu notariaalselt avaldatud pealkirjast 21. aprillist 1917. a. järgneb, et nimetatud koha ostu-müügi leping on tehtud enne 12. juulit 1917. a., s. o. et seda maaseaduse § 4. põhjal maksvusetakse ei loeta (maakomisjoni otsus 5. XII 1919. a.); 2) et Vene Ajutise Valitsuse 1917. a. 12. juuli määruse siht oli oleva maatagavara korraldamise võimalust Asutavale Kogule alles hoida, mida muu seas silmakirjaliste lepingute kaudu võidi raskendada; 3) et müüdüd maatükk on, nagu ligilisatud müügi-lepingust (p. IV) näha, mõisamaaga senini ühenduses olnud ja pidi alles selle lepingu põhjal lahutatama ja nii siis ka maaseaduse § 1 põhjal võõrandamise alla kuulus; 4) et niisugustel asjaoludel Põllutööministeerium oli kohustatud luba andmise palvet läbi vaadates küsimuse kohta käivaid teadeteid koguma ja luba ainult siis andma, kui ta kogutud teadete põhjal otsusele oleks jõudnud, et mingisugust seaduse rikkumist ei ole ja ka et maa-korralduse seisukohalt müümiseks takistusi ei ole; 5) et käesoleval juhtumisel koguni senini tõendamata on jäänud, et kõnesolev maatükk juba 17. aprillil 1917. a. müüdüd on, kuna aktis olev seaduslikult õigekstunnistamata ärakiri selle tõenduseks ei võinud olla; 6) et eelnimetatud asjaoludest järgneb, et lubaandmine müügi lepinguks on antud ilma asja kõige-külgsest läbi harutamata ja ilma tarviliste andmete kogumiseta.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates: Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal Põllutööministeeriumi poolt 9. detsembril 1919 a. nr. 5594. all väljaantud luba Mündi mõisa talude — Saare-Juhani ja Saare-Kustase — Eduard Simsoni nime peale kreposteerimiseks tühjaks tunnistada ja Põllutööministrile ette panna Eduard Simsoni voliniku palve uue otsustamise alla võtta.

Nr. 30.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16. aprillil 1920 a.

Tallinna linnavalitsuse voliniku vann. adv. J. Aronsoni kaebus Haridusministri korralduse peale 17. dets. 1919 a. nr. 14898 keskkooli õpetajate asetatijate palga asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP; prokurööri abi k. t. R. RÄGO).

Tallinna linna volinik, vann. adv. Aronson on Tallinna linnavalitsuse otsuse põhjal 26. jaan 1920 a. Riigikohtule kaebuse annud, milles ta palub Haridusministri ringkirja 17. dets. 1919 a. nr. 14898 all kaevatud osas,

niipalju kui see Tallinna linna koolivalitsusele alluvate õpetajate kohta käib, kui seadusega mitte kokkukõlas oleva tühjaks tunnistada.

Nimetatud ringkiri on adresseeritud kõigile Maakonna- ja Linna-koolivalitsustele ja tema sisu on järgmine:

„Tartu ülikooli juures korraldatud keskkooliõpetajate asetäitjate ettevalmistamise kursustest osavõtjate haridusjärgu äramääramise küsimust sellekohaste palvete peale läbi vaadates, otsustas Haridusminister: Keskkooliõpetajate asetäitjate ettevalmistamise kursustest osavõtjad kuuluvad kariduse järele palga saamise suhtes teise järku, nagu see „Riigi Teataja“ nr. 54 p. 6 ja 7 avaldatud määruses ette on nähtud.“

Kaebuses tuuakse ette, et ringkirja täitmiseks tuleks Tallinna linnavalitsusel ühe osa oma alla kuuluvate kooliõpetajate palkasid suurendada ja sellega linna eelarvet muuta; et Haridusministeeriumi määrus 29. juulist 1919 a. (R. T. nr. 54), mille peal ringkiri põhjeneb, on maksev ainult niivõrd, kui palju ta maksvate seaduste vastu ei käi ja pärast pole ära muudetud; et kooliõpetajate palgad on normeeritud Asutava Kogu seadusega 28. aug. 1919 a. (R. T. nr. 60); et selle seaduse § 3 p. 6 põhjal kuuluvad teise järku palga mõttes ainult need alla 3 aasta kestvate kõrgete kursuste lõpetajad kooliõpetajad, kes keskkooli üleüldise haridusega.

Haridusministri seletuses 13. märtsist 1920 a. nr. 1826, mis selles asjas Riigikohtule on antud, tähendatakse, et Ministeerium ringkirjaga 17. detsembrist 1919 a. ei ole tahtnud muud ütelda, kui seda, et Ministeerium enamalt antud õpetajate palga asjus antud lubadustest 29. juuli 1919 a. määruse piirides kinni tahab pidada, milleks neil täieline kõlbline õigus on, kuigi õnnetult redigeeritud pärasine palgaseadus küsimuse vormaalseks otsustamiseks küjalt selge ei ole.

Käesolevat asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Haridusministeeriumi ringkiri 17. dets. 1919 a. nr. 14898 tuleb tühjaks tunnistada, ühes kõikide tema järeldustega, kui seadusvastane, sest õpetajate palgad on ära määratud Asutava Kogu poolt 28. aug. 1919 a. vastuvõetud määrusega õpetajate palga kohta (R. T. nr. 60 — 1919 a.); selle määruse § 3 m. 1 annab Haridusministeeriumile õiguse selles määruses tähendama õpeasutusi paigutada palga saamise asjas järkude alla, kuid keskkooli õpetajate ettevalmistamise kursused ei ole õpeasutus ja kursustest osavõtjad peavad palkade asjas 28. aug. 1919 a. määruse alla käima. Kõige selle peale põhjendades ja prokurööri arvamist ära kuulates **otsustas** Riigikohus: Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 ja 3 põhjal Haridusministeeriumi ringkiri kõigile Maakonna ja Linna-koolivalitsustele 17. detsembrist 1919 a. nr. 14898 all tühjaks tunnistada ühes kõikide järeldustega.

№ 31.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16. aprillil 1920 a.

X. kaebus Siseministri otsuse peale Tartust väljasaatmise ja politsei valve alla võtmise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik H. REIMANN, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Riigikohtus 20. jaanuaril s. a. saadud kaebuses seletas X, et 16. jaanuaril s. a. olevat temale Tartu politsei poolt Siseministri käsk kuulutatud, ta Pärnu linna saata politsei valvuse alla ja teda kohustatud 5 päeva jooksul Tartust lahkuma. Palus selle korralduse tühjaks tunnistada. Selle kaebuse peale seletas Siseminister Riigikohtus 24. märtsil s. a. saadud kirjas, et aluseks X. väljasaatmise otsuse tegemiseks olevat ta võtnud Heakorra ja julgeoleku seaduse §§ 121—125, sest X, kui endine avalik naisterahvas, olla omas korteris kaasüürilistena avalikka naisterahvaid pidanud, niisama olla ka tema korteris kooskäinisi olnud, kus joodud ja lärmitsetud, mida ümbruskonna elanikud ja kohalik politsei tõendavat.

Käesolevat asja läbi harutades, leidis Riigikohus, et Heakorra ja julgeoleku seaduse §§ 121—125 ei ole enam maksvad, sest Vene Aju-tise Valitsuse määruse läbi 16. juulist 1917. a. (I j. § 2) tunnistati Heakorra ja julgeoleku seaduse § 91—166 maksvusetaks, ja ehk küll see määrus ise Asutava Kogu avamise päevast oma maksvuse kaotas (sama määruse I j. § 17), ometi ei maksa enam nimetud §§ 121—125, sest nad kuulusid seltskondliku rahu ja riikliku korra abinõude hulka, millede maksvust iga kord ainult ühe aasta pääle pikendati (sama seaduse § 91, märkus), kuna viimane pikendus ühe aasta peale, kuni 4. septembrini 1917. a., oli 29. augustil 1916. a. (Собр. закон. и расп. Правит., ст. 1860). Et aga Siseministri määrus just sellele alusele on rajatud, siis puudub sellel järjelikult seaduslik alus, mispärast see määrus tühjaks tuleb tunnistada.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ärakuulates: Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2 põhjal Siseministri määrus X. väljasaatmise asjas ära muuta.

№ 32.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. aprillil 1920 a.

Notaarius Jakob Kristelsteini kaebus Posti-telegraafi-telefoni Peavalitsuse otsuse peale — tema korteris oleva telefoni põhimaksu kõrgemasse liiki määramise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik H. REIMANN, prokurööri abi k. t. K. LUUD)

Tartu notaarius Kristelstein palub Riigikohtus 9. märtsil s. a. saadud kaebuses Tartu telefonivõrgu juhataja ja posti-telegrafi-telefoni Pea-

valitsuse otsused, millede järele tema kontoris oleva telefoni pealt 1200 m. põhimaksu võetud, ära muuta ja otsustada temale 250 m. ülemäära sissevõetud maksu sellest Peavalitsuselt tagasi maksa.

Käesolevat asja läbi vaadates, leidis Riigikohus, et nimetatud ameti- kohad ei ole maksu määramisel kaebajat mitte riigiametnikuks lugenud, mis mitte õige ei ole, sest seaduse otsekohese eetikirjutuse järele (Aj Not. Seadus § 17, R. T. nr. 24. — 1919. a.) tuleb neid niisugusteks tunnistada.

Sellepärast otsustas Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates: Tartu telefonivõrgu juhataja ja Posti-telegrafi telefoni Peavalitsuse ülema korraldused telefonimaksu määramise asjus Tartu notaariuselt Kristelsteinilt ära muuta ja nimetatud ülemale ette panna selles asjas uus korraldus teha ja ülemäära sissenõutud raha tagasi maksa.

№ 33.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. aprillil 1920 a.

Johan Mikkli poja Ainsoni kaebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale 26. jaanuarist 1920 a. sissetuleku-maksust vabastamise palve tähelepanemata jätmise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP;
prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Juhan Ainson palub oma kaebuses Riigikohut tühjaks tunnistada Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse 26. jaan. 1920. a. nr. 1899 all temalt nõutava sissetuleku-maksu asjus. Oma kaebuses seletab Ainson, et Otsekoheste Maksude Peavalitsus on tema palve tähele panemata jätnud sellepärast, et tema oma 1917. a. sissetuleku üle midagi ei räägi ja et temal 1919 a. on hea sissetulek olnud, kuna aga Peavalitsus oma kirjas 7. novembr. 1919. a. nr. 8136 tema käest ainult 1918. a. sissetuleku üle teateid nõudis.

Oma seletuses Riigikohtule 3/4. III. 1920. a. nr. 3323 avaldab Otsekoheste Maksude Peavalitsus arvamist, et Ainsoni asi lõpulikult on otsustatud ja sellepärast Riigikohtu läbivaatamise alla ei käi, sest et 1918. a. 10. mai seaduse § 15. põhjal on Rahaministeeriumi otsused sissetuleku-maksu asjus lõpulikud ja ei käi edasikaebuse alla ja et neid asju otsustas okupatsiooniaegu lõpulikult Generalkommando, kelle õigused 19. nov. 1918. a. seaduse p. 3. mööda (R. T. nr. 1—1918 a.) on Ministrile üle läinud.

Sisuliselt annab Peavalitsus selles asjas järgmise seletuse:

„Et Ainson 1918. a. 10. mai seaduse nõuet mitte täites omal ajal sissetuleku teadaannet (deklaratsiooni) sisse ei annud, siis arvas jaoskonna-komisjon Ainsoni 1917. a. sissetuleku välja temal käepärast olevate andmete põhjal ja määras selle kindlaks 4.062 marga suuruses.

Selle väljaarve peale on seaduslikul tähtajal vastulause sisse antud, kus oluliselt ei kaevata mitte maksustamise suuruse pärast, vaid tuuakse andmeid (siinjuures mitte arvulisi) 1918. a. sissetulekute kohta.

Jaoskonna-komisjon, kes oma istangul 18. sept. 1919. a. leidis, et hindamise vastu oluliselt ei ole vaieldud, samuti ka mainitud seaduse § 18 ja 1918. a. 29. juuli instruksiooni art. 17 käsitlemiseks mitte küllaldaselt uskumapanevat materjali pole esitatud, otsustas vastulause rahuldamata jätta ja kogu asja läkitada 1919. a. 8. aprilli seaduse p. 6 korras Otsekoheste Maksude Peavalitsusele.

Arvesse võttes, et hindamise vastu ei olnud vaieldud ja et andmed 1918. maksuaasta eest mitte küllaldaselt selged pole, päris Peavalitsus vahikirjaga 8. nov. l. a. nr. 8136 1918. a. 10. mai seaduse § 10 korras Ainsonilt täielikke andmeid 1918. a. sissetulekute kohta.

Teatuses 12. nov. l. a. kirjeldab Ainson oma elu 1918. aastal ja räägib, et temal sissetulekut olnud vast alates 20. novembrist 1918. a., seejuures 1.000 marga suuruses.

Kogu ettetoodud materjali põhjal ja tähele pannes: 1) et 1917. a. sissetuleku hindamise vastu maksja poolt ei ole vaieldud;

2) et ehk see küll 1918. a. 10. mai seaduses selgelt pole välja öeldud, kuid kokkukõlas teiste sissetuleku-maksu seadustega, võetakse arvesse ka maksja maksuvõime maksu õiendamise momendil;

3) et nagu kirjavahetusest näha, maksja maksuvõime 1918. mitte küllaldaselt selgitatud ei ole, 1919. a. aga täiesti rahuloldav on (Asutava Kogu liige);

4) et 1918. a. 10. mai seaduse § 18 annab ainult õiguse maksu vähendamiseks, kuid ei kohusta selleks mitte maksuorgaane;

5) et asjas ei leidu andmeid, mis kõigutaks kolleegiaalse asutuse — jaoskonna-komisjoni hindamist, kus asi kaks korda läbi vaadatud, otsustas Otsekoheste Maksude Peavalitsus kaebuse rahuldamata jätta.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Otsekoheste Maksude Peavalitsuse arvamine, et kaebused sissetuleku maksu asjus tema otsuste peale otsustab lõpulikult Rahaministeerium ja need asjad ei allu Riigikohtule, ei ole õige, sest Adm. K. K. § 6 ei tee Rahaministeeriumi kohta mingisuguseid erandid, ja kaebusi Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuste peale tuleb Riigikohtule alluvaiks tunnistada. Mis puutub Ainsoni kaebusesse, siis leiab Riigikohus, et see kaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest et Otsekohestõ Maksude Peavalitsuse otsus on asjaolude peale põhjendatud, mida Ainsoni kaebuses ettetoodud väited ümber ei lükka. Et Otsekoheste Maksude Peavalitsus kirjaga 7. nov. 1919 a. nr. 8136 all nõudis Ainsonilt teateid tema 1918. a. sissetuleku kohta, see ei muuda asjaolusid, sest Ainsoni poolt antud teated oleksid ainult põhjuseks võinud olla 1918. a. 10. mai seaduse § 18. korras sissetuleku-maksu a l a n d a m i s e k s jaoskonna-komisjoni poolt, aga jaoskonna-komisjon ei olnud kohustatud maksu alandama. Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates: Johan. Ainsoni kaebus tagajärjeta jätta.

№ 34.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

7. juunil 1920 a.

Hans Kooritsi pärandustombu kuraatori Juhani Sisaski protest Põllutööministeeriumi maakorraldus-komisjoni otsuse peale 22. detsembrist 1919. a. metsa-maatüki kreposteerimisloa palve tagasi lükkamise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Surnud Hans Kooritsi lesk Helene Koorits ja sellesama Kooritsi pärandustombu kurator Johan Sisaski volinik vann. adv. Nikolai Talts andsid Põllutööministeeriumile palved, esimene 17. IX. 1919 a. ja teine 13. XII. 1919 a. milledes palusid luba anda lepingu kreposteerimiseks 20. aug. 1918 a., millega surnud Hans Koorits Öisu mõisa omaniku E. von Sieversi käest ostu teel on omandanud umbes nelikümmend vakamaad maad ühes pealkasvava metsaga.

Helene Koorits seletab oma palves, et maa on ostetud talukoha piiride õiendamiseks, sest metsatükk käib talumaaga kokku, loomad jooksevad metsa ja selle läbi tuleb sagedasti pahandusi ette. Palujate poolt sisseantud, 29. okt. 1919. a. Öisu vallavalitsuse poolt nr. 1368 all väljaantud tunnistusest on näha, et surnud Hans Kooritsi päralt olevate ühendatud „Asu“ ja „Kurvitse“ talu krunt on suur 242,96 vakamaad, millest umbes 30 vakamaad talust lahus on. Palvekirjadele juurdelisatud kaardist on näha, et v. Sieversi käest ostetud maatükki kolmest küljest nimetatud talude maad ümbritsevad ja ainult neljandast küljest see maatükk mõisa maaga kokku puutub.

Selles asjas on Põllutööministeeriumi juures olev maakomisjon 22. det. 1919 a. järgmise otsuse teinud: „Öisu mõisast ostetud metsamaatüki üle Hans Kooritsa ja Eduard v. Sieversi vahel 20. augustil 1918 a. tehtud ostu-müügi lepingu kreposteerimist mitte lubada, jättes tähele panemata Hans Kooritsa lese Helene Kooritsa ja tema varanduse hooldaja voliniku palved.“

Seda asja läbiharutades leiab Riigikohus: metsaostu-leping on tehtud surnud Hans Kooritsi ja E. v. Sieversi vahel 20. augustil 1918. a., s. o. okupatsioonivõimude Eestis viibimise ajal, kus maade võõrandamise kohta olid maksvad määrused, mis avaldatud Verordnungsblatt für Liv-und Estland 16. maist 1918. a. nr. 21.

Kas nimetatud määruste põhjal ostulepingu kreposteerimisluba on nõutatud ehk nõudma hakatud, ei ole näha. Okupatsioonivõimude lahkumise järele jäid Eesti Vabariigis needsamad määrused maksma (Riigi Teataja nr. 1 — 1918. a. Aj. Valitsuse sead. 19. nov. 1918 § 3). Aga ühes sellega jäi maksma sellesama seaduse § 2. põhjal ka Kerenski-aegne määrus 12. juulist 1917. a., mis välja antud selles mõttes, et põllupidamiseks kõlblik maa ja niisama metsad ei läheks hangeldajate kätte ehk ei tehtaks nende kohta fiktiivlepinguid. Praegu otsustatakse maaküsimus maaseaduse põhjal, mis on väljakuulutatud Riigi Teatajas nr. 79/80 — 1919. a. Maakomisjon põhjendab oma otsuse viimase seaduse § 4. peale, millel on ta-

gasiulatav mõju, ja on seega asja formaalselt ära otsustanud, kuna lepingu tegemise ja niisama ka palve sisseandmise ajal maaseadus veel ei olnud avaldatud. Seda asjaolu ei ole maakomisjoni poolt mitte arvesse võetud. Ei ole ka harutatud küsimust sellest küljest, kas oli käesoleval juhtumisel talu piiride õiendamine tarvilik ja kas leping tehtud kokkukõlas 1917. a. 12 juuli seadusega. Lepingu tegemise ajal, oli võõrandaja E. v. Sievers maa omanik ja temal oli õigus võõrandada ja Kooritsal kui osijal oli õigus omandada.

Kõige selle põhjal leiab Riigikohus, et maakomisjoni otsus tuleb ära muuta ja asi uueks otsustamiseks Põllutööministeeriumile tagasi saata.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus prokurööri arvamist ära kuulates, Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 2. põhjal Põllutööministeeriumi maakorralduskomisjoni otsus 21. detsembrist 1919. a. ära muuta ja asi tagasi saata Põllutööministeeriumile uueks otsustamiseks.

N° 35.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

8 juunil 1920 a.

Martna Ev. Luth. kiriku eestseisuse kaebus Siseministeeriumi Politsei Peavalitsuse peale kirikumaksude vastuvaidlemata korras sissenõudmise palve tagasilükkamise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP;
prokurööri abi k. t. K. LUUD)

Martna Ev. Luth. kiriku eestseisus palub omas 20. III. 1920. sisseantud kaebuses tühjaks tunnistada Politsei Peavalitsuse ülema Ostrati resolutsiooni 19. veebruarist 1920. a. „Kiriku maksud ei ole vastuvaidlemata korras sisse nõutavad. Õpetaja võib kohtu kaevata“. — Kaebuses seletatakse, et Politsei Peavalitsuse ülema poole pööras Martna kiriku eestseisus selle peale, kui Haapsalu jaoskonna ja Lääne Maakonna politseiülemad temale kiriku eestseisuse poolt antud palve, 1919. a. väljajäänud kirikumaksud sisse nõuda, tagasi olid lükanud. Ühtlasi palub kaebaja seletada, kes on koguduse väline esitaja valitsusasutustes, kas kiriku eestseisus või õpetaja, nagu Politsei Peavalitsuse ülema resolutsioonis soovitatakse.

Kaebusele on peale muude dokumentide juurde lisatud ärakiri Siseministeeriumi Administratiiv-asjade Peavalitsuse ringkirjast 10. detsembrist 1919. a. nr. 6632 all Lääne Maakonnavalitsuse nime peale, milles Siseministeerium teatab, et kõik seaduse järele kiriku heaks määratud maksud tulevad ära õiendada ja, kui tarvis, sunduslikult sisse nõuda, senikui need maksud uute seadustega ei ole kaotatud.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Politsei Peavalitsuse ülema resolutsioon tuleb ära muuta, kui mitte seadusline, järgmistel põh-

justel: 1) Ev. Luth. usu koguduste omavalitsuse ajutise korralduse kohta Ajutise Valitsuse poolt 15. apr. 1919. a. vastuvõetud seaduse § 15 (R. T. nr. 28/29 — 1919. a.) järele on koguduse eestseisus koguduse väline esitaja, nõukogu täidesaatev orgaan ja koguduse asjaajaja valitsusasutustes ja kohtutes, kuna sellesama seaduse § 14 järele õpetaja on ainult eestseisuse liige. Nii siis ei ole Politsei Peavalitsuse ülema nõudmine, et maksud peab sisse nõudma õpetaja, mitte seaduslik; 2) kirikumaksud peab nende maksmata jätmise korral vastuvaidlemata korras sisse nõutama, nagu seda Vene Sen. I. dep. Ukaasiga 7. XII. 99. a. Keila kiriku maksude asjus ja Siseministeeriumi Administratiiv-asjade Peavalitsuse ringkirjaga 10. det. 1919. a. nr. 6632 on seletanud, sest sellekohased Vene ajal maksnud seadused maksavad ka Eesti Vabariigis (R. T. nr. 1 — 1918 sead. 19 nov. § 2) ja ei ole veel ära muudetud. Sellepärast oli Martna koguduse eestseisuse nõudmine täiesti seaduslik ja politsei võimudel ei olnud õigust neid täitmata jätta.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates: Politsei peavalitsuse ülema resolutsiooni 19. veebruarist 1920. a. „Kirikumaksud ei ole vastuvaidlemata korras sissenõutavad. Õpetaja võib kohtu kaevata“ ära muuta ja tunnistada, et kirikumaksud nende õiendamata jätmise korral maksvate seaduste järele peab vastuvaidlemata korras sisse nõutama ja sellepärast Politsei Peavalitsuse ülemale ette kirjutada, et ta temale alluvatele asutustele kohuseks teeks, Martna kiriku eestseisuse palve 1919. aastal väljajäänud kirikumaksude administratiivsel teel sissenõudmise asjas täita.

Nr. 36.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

8 juunil 1920 a.

Petrograadi-Riia Kommerts-panga Tallinna Osakonna kaebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale 24. juulist 1919. a. — ettevõtte lisa-äri-maksu (puhtakasumaksu) alla panemise asjus 1917. tegevusaasta eest.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Petrograadi-Riia Kommerts-panga Tallinna osakond on Riigimaksude ameti aruandvate ettevõtete osakonna poolt Ajutise Valitsuse 1919 a. 11. märtsi seaduse (R. T. nr. 16—1919 a.) Otsekoheste Maksude Seaduse § 550 (Св. зак. томъ V изд. 1914*г.) ja 1917. a. 13. oktoobri seaduse (Собр. узак. и расп. Прав. отъ 10. XI. 1917 г. № 278) põhjal kui mitte aruandja ettevõtte lisa-ärimaksu alla pandud 1918. maksualuse aasta eest 1917. a. tegevusaasta aruande põhjal. Aruande järele on 1917. a. tegevusaasta kogukasu 42.907 rubla 33 kop. Aruande debetis on näidatud 51.277 rubla 7 kop. kui väljaminek keskpangale protsentide maksmiseks

Tallinna osakonna poolt (Centralzinsen). Maksuamet leiab Otsekoheste Maksude Seaduse § 519 p. 1 lit. r. 1914. a. väljaanne ja Sen. Ukaasi põhjal 12. nov. 1910. a. nr. 13772 all, et nimetatud summat ei või maksukasu väljaarvamisel mitte maha arvata ettevõtte kogu sissetulekust. Selle tõttu suureneb sissetuleku summa selle summa võrra ja on 94.184 rbl. 40 kop. ($42.907/33 + 51.277/07$). Sellest summast on maha arvatud lubatud äri- ja teised kulud, kokku 56.165 rubla, nii et maksualune kasu on 38.019 rubla 40 kop. ($94.184/40 - 56.165$). Maksuprotsent on 9,5 protsendi maksumäär kasu pealt 3611 rbl., mahaarvatud I järgu tööstuse tunnistuse hind — 750 rubla = 2861 rbl. Tuleb maksa Eesti rahas (Rahamin. korr. 3. dets. 1918. a. p. 8 R. T. nr. 5 — 1918) — 4291 marka.

Selle maksumääramisega ei olnud Kommertspanga osakond rahul ja andis kaebuse Otsekoheste Maksude Peavalitsusele, leides, et osakond on 1917. a. kahjuga töötanud 13.257 rbl. 67 kop. suuruses. See kahjusumma tekib sellest, et Kommertspanga osakonna arvamise järele osakond kesk-pangale võgneb protsentide näol 51.277 rbl. 7 kop., kuna kasusumma on 38.019 rubla 40 kop. ($51.277/07 - 38.019/40 = 13.257/57$).

Otsekoheste Maksude Peavalitsus oma otsusega 24. juulist 1919. a. jättis kaebuse tagajärjeta, leides, et käesoleval juhtumisel on tegemist peakontori poolt omaenese ettevõttele (osakonnale) sisse makstud summaga ja et seesuguste summade pealt mitmekordsete Senati seletuste järele protsendid maksulisest kasust mitte ei tule mahaarvata.

Selle otsuse peale kaebas Kommertspanga osakond Riigikohtule ja palub selle otsuse ära muuta ja osakonna määratud maksust vabastada.

Kaebuses toetatakse väidete peale, mis kaebuses Otsekoheste Maksude Peavalitsuse nime peale ette on toodud, nimelt, et Kommertspanga Tallinna osakond on täiesti iseseisev ettevõtte 1919. a. 11. märtsi seaduse järele (R. T. nr. 16—1919) ja tema kohia ei ole maksvad Sen. seletused, millede peale Otsekoheste Maksude Peavalitsus oma otsuse põhjendab.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Petrograadi-Riia Kommertspanga Tallinna Osakonna kaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest et kapital, mis Keskpanga poolt, kui see ka väljamaal asub, nagu käesoleval juhusel, tema oma osakonnale on sisse makstud kui ärikapital, tuleb arvata mitte osakonna võlaks kesk-pangale, mille pealt osakonna maksu alla panemise puhul võiks maksusummast selle kapitali % kui võlaprotsendi keskvalitsusele maha arvata.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates, Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal: Petrograadi-Riia Kommertspanga Tallinna osakonna kaebus tagajärjeta jätta.

№ 37.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

9. juunil 1920 a.

Pärnu Maakonnaavalitsuse voliniku, sellesama Maakonnaavalitsuse esimehe Johan Hanseni revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 27. novembrist 1919. a. Eduard Kaari kaebuses Maakonnaavalitsuse otsuse peale 8. oktoobrist 1919. a. tema ametist tagandamise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP; prokurööri abi k. t. K. LUUD).

Pärnu linnas elav arst Eduard Kaar andis 27. oktoobril 1919 a. Viljandi-Pärnu Rahukogule kaebuse, milles palus Rahukogu ära muuta kõigi tagajärgedega järgmise Pärnu Maakonnaavalitsuse otsuse 8. oktoobrist 1919. a. „Audru jaoskonna arsti Dr. Kaari maakonna- ja jaoskonna arsti ning Maakonnaavalitsuse tervishoiu-osakonna juhataja ja kohuste täitmisest vabastada, arvates tänasest päevast, sest et tema maakonna-arsti ja maakonna tervishoiu-osakonna asjaajamist tööoludele vastavalt ei juhi, nagu see Maakonnaavalitsuse äranägemise järele maakonnaarsti Dr. Uustalu valimise asjus avaiikuks on tulnud, sealjuures Maakonna-nõukogu otsuseid ebaõigelt kujutades“.

Oma kaebuses seletab Eduard Kaar, et Pärnu Maakonnaavalitsuse otsuse põhjal 16. juunist 1919. a. nr. 94 p. 3 määrati tema maakonnaarsti kohuste täitjaks kuni uue maakonna-arsti valimiseni.

27. novembril 1919. a. otsustas Rahukogu Pärnu Maakonnaavalitsuse otsuse 8. oktoobrist 1919. a. ära muuta ja selle otsuse täitmise seisma panna.

Oma otsust põhjendab Rahukogu järgmiselt: „Tähele pannes kaebust ja tänasel kohtuistungisel antud seletusi ja ettepanud dokumentisid, iseäranis ka seda asjaolu, et kaebaja Kaari tõendust vastu, tema olevat ametisse pandud kuni uue maakonna-arsti valimiseni, Maakonnaavalitsuse esitaja ei väielnud ja et seda tõendust siis küll õigeks peab pidama, leidis, et Pärnu Maakonna-nõukogu poolt maakonna-arstiks valitud isik Tervishoiu Peavalitsuse poolt ametisse ei ole kinnitud, nii et kaebajat tema ametisse võtmise tingimuse täitmise põhjal veel ei või vabastada, et need põhjused, mis Maakonnaavalitsus oma kirjas kaebajale ametist vabastamise põhjuseks ette pani, täitsa tõendamata on jäänud, ehk õigem neid ei ole tõendada katsutudki, kuna maakonnaavalitsuse volinik täna ainukeseks kaebaja süüks ette tõi, ta olevat kord ilma loata Tallinna sõitnud, missugust korrust Maakonnaavalitsus ise nähtavasti mitte tähtsaks küllalt ei pidanud, et seda oma teadaandes nimetadagi, nii et kaebaja isikut tarvis oleks tema ülemuse põhjendamata etteheidete eest kaitsta.“

Selle otsuse peale andis Pärnu Maakonnaavalitsuse volinik, Maakonnaavalitsuse esimees Johan Hansen, revisjonikaebuse, milles palub Riigikohut Rahukogu otsuse ära muuta ja Eduard Kaari kaebuse tühjaks tunnistada.

Oma kaebuses seletab Maakonnavalitsuse volinik järgmist: 1) et Rahukogu ei võtnud tähelepanemise alla, et Ed. Kaar mitte Pärnu Maakonna-nõukogu poolt, kelle võimu-piirkonda maakonna-arsti ja tervishoiu-osakonna juhataja valimine käib, ametisse ei ole valitud, vaid Maakonnavalitsuse poolt ajutiselt, kuni maakonna-arsti valimiseni; 2) et Pärnu Maakonna-nõukogu 26. aug. 1919. a. maakonna arstiks ja maakonna tervishoiu-osakonna juhatajaks Dr. Uustalu valis ja sellega Ed. Kaari teenistus ära lõppes ja Maakonnavalitsusel õigus oli teda peale seda tähtaega igal ajal ametikohuse täitmisest vabastada; 3) et Rahukogu põhjendus, nagu ripuks Ed. Kaari ametiaja lõpp uuesti valitud maakonna-arsti Dr. Uustalu Tervishoiu Peavalitsuse kinnitusest ära, ekslik on; 4) et Ed. Kaar maakonna tervishoiu-osakonna asjaajamisest tööoludele vastavalt ei juhtinud.

Asja harutamisele Riigikohtus pooled ei ilmunud.

Seda asja läbiharutades, leiab Riigikohus, et Ed. Kaar oli Maakonnavalitsuse poolt ajutiselt ametisse määratud maakonna-arsti kohuste täitjaks ja et sellepärast ka Maakonnavalitsusel täiesti õigus oli teda sellest ametist tagandada oma äranägemise järele. Vahekord Maakonnavalitsuse ja Ed. Kaari vahel põhjeneb eralepingu peal ja lahendatakse tekkinud vaidluste korral Balti eraseaduse III kõite põhjal. Et aga Maakonnavalitsus sellesama otsusega, millega ta Ed. Kaari tagandas maakonna-arsti ja Maakonnavalitsuse tervishoiu-osakonna juhataja kohuste täitmisest, vabastas ka jaoskonna-arsti kohuste täitmisest ja et viimane asjaolu Rahukogus selgitamata on jäänud, tuleb asi tagasi saata sellesamale Rahukogule teises koosseisus uueks otsustamiseks.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates, Adm. K. K. § 35. põhjal: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus ära muuta ja asi tagasi saata uueks otsustamiseks sellesamale Rahukogule teises koosseisus.

N° 38.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

16. jaanuaril 1920. a.

Jaan Pilli kaebus Viljandi-Pärnu 4. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale Holstre valla nõukogu poolt 1. märtsil 1919. a. vastuvõetud otsuse kohta linaleo krundi asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP,
E. V. prokuröör A. MAURER.)

Seda asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et käesoleval juhtumisel on administratiivkohtu harutada toodud Jaan Jaani p. Pilli kaebuse põhjal vaidlus tema ja Holstre valla nõukogu vahel selle üle, kas valla nõukogul on õigus tema, s. o. Pilli, käes pidada oleva maa eest renti nõuda. Seaduse järele on valla nõukogul õi-

gus ja kohus valla varanduse üle, olgu see liikuv või liikumatu, valitseda ja korraldusi teha ja seda teostada vallavalitsuste kaudu, aga sealjuures ei tohi nõukogu mitte niisugust otsust teha, nagu käesoleval juhtumisel, kus ta otsekohe kohustab Pilli maa eest 50 marka aastas renti maksma, jättes sealjuures kalapüügi õiguse linaleotuse-järves vallale. Nõukogu võis ainult vallavalitsusele kohuseks teha Pilli käest renti nõuda, ja kui viimase ja vallavalitsuse vahel oleks selle üle vaidlus tõusnud, kas Pill on kohustatud renti maksma valla heaks, oleks see asi pidanud § 1 Tsviil Kp. S. põhjal nõudmise teel kohtus otsustatama. Sellepärast tuleb Holstre valla nõukogu otsus 1. märtsist 1919. a. seadusvastaseks lugeda ja ära muuta ja niisama ära muuta rahukohtuniku otsus selles asjas. Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 juhatusel: Viljandi-Pärnu 4. jaoskonna rahukohtuniku otsus 16. maist 1919. a. ära muuta ja Holstre valla nõukogu otsus 1. märtsist 1919. a. tühjaks teha.

№ 39.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

28. juunil 1920. a.

Rakvere-Paide Rahukogu ettekanne sellesama Rahukogu poolt 2. märtsil 1920. a. Rakvere keskkooli õppurite dramaatilise ringi registreerimise asjus tehtud otsuse muutmise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Oma ettepanekuga 8. maist 1920. a. nr. 40 palub Rakvere-Paide Rahukogu oma otsuse põhjal 16. aprillist 1920. a. ära muuta Rahukogu otsuse 2. märtsist 1920 a., millega Rakvere keskkooli õppurite dramaatiline ring on registreeritud.

Asjaoludest on näha, et peale nimetatud dramaatilise ringi registreerimist palub Viru maakonna koolivalitsus vahekirjaga 24. märtsist 1920. a. nr. 10593 all Rohukogu ringi registreerimise küsimuse uuesti läbi vaadata, sest et nimetatud ringi liikmed, ka asutajad, on alaealised. Et ringi asutajad liikmed mitte täisealised ei ole, on näha Rakvere linna politsei-ülema teadaandest, mis on tehtud Rahukogu sellekohase järelepärimise peale.

Seda asja läbi harutades ja silmas pidades, et käesoleval juhtumisel Rakvere keskkooli õppurite dramaatilise ringi asutajad liikmed on alaealised ja ei või sellega, kui mitte teguvõimulised, seltside ja ühisuste registreerimise seaduse § 6. järele (R. T. nr. 18—1919. a.) seltsi asutajateks olla, et registreerimine käesoleval juhusel, nagu Rahukogu otsusest 16. aprillist 1920. a. näha, on sündinud eksikombel ja et Rahukogu ise oma otsust ei saa ära muuta, **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates, Sen. korr. § 2, Adm. K. K. § 44 ja K. a. s. § 250 põhjal: Rakvere-Paide Rahukogu otsuse 2. märtsist 1920. a. Rakvere keskkooli õppurite dramaatilise ringi registreerimise asjas valvekorras ära muuta. —

Nõ 40.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

29. juunil 1920. a.

Harju Maakonnavalitsuse revisjoniprotest Tallinna-Haapsalu 8. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 29. märtsist 1920. a. Ravila valla nõukogu poolt kokkuseatud 1920. a. valla tulude ja kulude eelarve asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Harju Maakonnavalitsus palub oma revisjoniprotestis Riigikohut ära muuta Tallinna-Haapsalu 8. jaosk. rahukohtuniku otsuse 29. märtsist 1920. a., millega on nimetatud rahukohtunik on tähele panemata jätnud Maakonnavalitsuse protesti Ravila valla nõukogu otsuse peale 12. veebruarist 1920. a. p. 13, mis eneses nimetatud valla 1920. a. eelarvet sisaldab.

Nimetatud Ravila valla nõukogu protokollist p. 13 on näha, et vallanõukogu 1920. a. valla eelarvesse sissetulekute arvel üles on võtnud peale muu ka sissetuleku äride ja tööstuse pealt, nimelt pealkirja all „Tööstuse ja ärimaksu“ p. p. 1—12 — Rosenbergi villakraasimise-tööstuse Ravila mõisa 2 lauasaagimise-raami, Maasingi värvimise-töökoja ja masinate pealt jne.

Rahukohtunik leidis, et seesugune maksumääramine on Vabariigi Valitsuse poolt 19. jaan. 1920. a. vastuvõetud valla-ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seaduse § 2 p. b. põhjal õige, ja jättis Maakonnavalitsuse protesti tähele panemata: rahukohtuniku arvamise järele räägitakse sellesama seaduse § 37. maksust äritunnistuste pealt maakonna kasuks, s. o. hoopis iselaadi maksust, ja Maakonnavalitsus toetab oma protesti asjata selle seadusparagrahvi peale.

Asjaosalistest keegi Riigikohtusse asjaharutamisele ei ilmunud.

Seda asja läbi harutades leiab Riigikohus, et Maakonnavalitsuse protest tuleb rahuldada ja rahukohtuniku otsus ära muuta, sest et seaduses kuskil ei ole öeldud, et valla heaks võiks maksu võtta äride ja tööstuste, pealt, peale nende, mis on eraldi ära tähendatud Riigi Teatajas nr. 18/19-1920. a. seadus nr. 83 §§ 10—18.

Kõige selle pärast ei ole maksud, mis Ravila valla nõukogu oma otsuses 12. veebruarist 1920. a. p. p. 1—12 pealkirja all „Tööstuse ja ärimaksu“ oma 1920. a. eelarvesse sisse tulekuna üles on võtnud, seaduslikud ja tuleb selles osas see nõukogu otsus tühjaks tunnistada. Sellepärast **ostustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates, Adm. k. k. § 35. põhjal: Tallinna-Haapsalu 8. jaosk. rahukohtuniku otsuse 29. märtsist 1920. a. ära muuta; Ravila valla nõukogu protokollis 12. veebruarist 1920. a. pealkirja all: „Tööstuse ja ärimaksu“ p. p. 1—12 tühjaks tunnistada. —

№ 41.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

30. juunil 1920 a.

Pärnu Maakonna-nõukogu voliniku, sellesama Maakonnavalitsuse esimehe Johan Hanseni kaebus Eesti Vabariigi Tervishoiu Peavalitsuse vastu Dr. U. Pärnu maakonna arstiks ja maakonna tervishoiu juhatajaks valimise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t K. LUUD.)

Pärnu Maakonna-nõukogu volinik, sellesama Maakonnavalitsuse esimees Johan Hansen, palub oma kaebuses Riigikohut Siseministeeriumi Tervishoiu Peavalitsuse määrust 19. septembrist 1919. a. nr. 1007 mitte seaduslikuks tunnistada ja ära muuta.

Asjaoludest on näha, et Pärnu Maakonna-nõukogu oma koosolekul 26. augustil 1919. a. valis Pärnu maakonna-arstiks ja maakonna tervishoiu-osakonna juhatajaks Dr. U. ja andis sellest Maakonnavalitsuse läbi Riigi Teatajas nr. 6 — 1918. a. ettenähtud korras Tervishoiu Peavalitsusele ja Sõjaministeeriumi Tervishoiu Peavalitsusele teada, kohustades maakonnavalitsust korraldust tegema, et Dr. U. sõjateenistusest vabastataks ja oma ametikohuste täitmisele kutsutaks.

Sõjaväe Tervishoiu Peavalitsuse ülem teatas 30. septembril 1919. a., et Dr. U. sõjateenistusest on vabastatud, 25. sept. arvates.

Siseministeeriumi Tervishoiu Peavalitsus saatis 19. sept. 1919. a. nr. 1007 all Pärnu Maakonnavalitsusele järgmise vastuse:

„Läbi vaadates Teie poolt maakonna-arsti valimise asjus saadetud materjaali, seletab Tervishoiu Peavalitsus: et ühtede ja samade isikute kahekordne sedelitega hääletamine ühel koosolekul õige ei ole, mispärast Tervishoiu Peavalitsus ettepannud kandidaadi Dr. U. ametisse kinnitamata jätab. Teie tähelepanemist oma ringkirja nr. 996, peale juhtides, soovitab Tervishoiu Peavalitsus maakonna-arsti ajutiseks kohustetäitjaks kuni sõja lõpuni Dr. K., kes juba sõjateenistusest on vabastatud, kuna peale sõja lõppu maakonna-arsti valimine uuesti päevakorrale tuleks.“

Pärnu Maakonna-nõukogu koosoleku protokollist 26. augustist 1919. a. nr. 6. p. XXIII on näha, et maakonna-arsti ja Tervishoiu-osakonna juhataja valimistel anti üles 5 kandidaadi seast Dr. U. ja tohter K. ühepalju hääli, igaüks 6 häält, kusjuures üks sedel tühjalt oli antud, kuna teised kandidaadid hääli ei saanud.

Selsamal koosolekul võeti nõukogu määramisel uus hääletamine ette sedelitega, kusjuures Dr. U. sai 8 häält, tohter K. 3 häält, teised kandidaadid hääli ei saanud, kuna 2 sedelid oli tühjalt ära antud. Nõukogu otsustas Dr. U. maakonna-arstiks valituks tunnistada.

Kaebuses tuuakse ette järgmised põhjendused: 1) küsimuse otsustamine, kas nõukogu poolt tarvitatud valimisviis ja kord seaduslikud on või mitte, ei käi üldse Tervishoiu Peavalitsuse seletuse alla, vaid Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse alla; viimane aga teatas II. oktoob-

ril 1919. a. nr. 1538. all, et temal Maakonna-nõukogu otsuste vastu 25. ja 26. augustist 1919. a. protesteerimiseks põhjust ei ole; ei ole ka asjast huvitatud isikud selle valimiskorra vastu administratiiv-kohtu seaduses ettenähtud tähtajal kaebust tõstnud; 2) ei ole Tervishoiu Peavalitsus mitte näidanud, mispärast niisugune valimisviis seadusvastane on; 3) ei ole Tervishoiu Peavalitsuse arvamine, nagu käiks Maakonna-nõukogu poolt valitud maakonna ja Maakonnaavalitsuse Tervishoiu-osakonna juhataja arst Tervishoiu Peavalitsuse kinnituse alla, mitte sellekohaste seadustega kokkukõlas; Riigi Teatajas nr. 6 — 1918. a. väljakuulutatud juhatuskirja järele, ei panda maakonna-arstid mitte keskvalitsuse poolt ametisse, vaid valitakse Maakonnaavalitsuste poolt, kes valimistest ainult Tervishoiu Peavalitsusele teateid peavad saatma, kuna selles juhtkirjas mitte ei ole öeldud, et valitud arstid Peavalitsuse kinnituse alla käiksid.

Seda asja läbi harutades leiab Riigikohus, ühinedes Pärnu maakonna-nõukogu voliniku kaebuses ette toodud põhjendustega, et Tervishoiu Peavalitsuse korraldus 19. sept. 1919. a. nr. 1007 tuleb ära muuta kui seadusvastane, sest Peavalitsusel ei olnud õigust maakonna-arsti valimisi tühjaks tunnistada, vaid seda võivad nõuda Omavalitsuse-asutuste Peavalitsus ja isikud ja asutused, kelle varanduslised ehk õiguslised huvid on valimistega seadusvastaselt puudutatud, administratiiv-kohtu teel. Mis puutub küsimusesse, kas käib valitud maakonna-arst Tervishoiu Peavalitsuse kinnituse alla, siis peab oletama, et selles asjas on maksev kord, mis on väljakuulutatud Riigi Teatajas nr. 6 — 1918. a., kuna vene seaduse järele (Уставъ врач. § 48) maakonna-arst (Уѣздн. врачъ) kinnitati kuberneriga poolt; aga siis oli ta ka riigiametnik ja sai riigi poolt palga, kuna praeguste määruste järele maakonna-arst on Omavalitsuse-asutuste ametnik ja saab oma palga mitte riigi, vaid Omavalitsuse asutuste poolt.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates, Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal: Siseministeeriumi Tervishoiu Peavalitsuse korraldust 19. septembrist 1920. a. nr. 1007 mitte seaduslikuks tunnistada ja ära muuta.

№ 42.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. juunil 1920. a.

Martin Jaani p. Tomsoni kaebus Põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse otsuse peale 18. märtsist 1920. a. Pikka Jaani talupidamise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Martin Tomson palub oma kaebuses Riigikohut ära muuta põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse korralduse 18. märtsist 1920. a. nr. 713/3392, millega Pärnu Riigimaade ülemale ette on kirjutatud Pärnu maakonnas, Tõstamaa vallas olevat Pikka Jaani nr. 82 mõisa renditalu kätte anda Jakob Kanitsa pärijatele nende sellekohase palvekirja põhjal, sellepärast et Ann Kanitsal ei olnud õigust kohta edasi rentida. Ühtlasi palub kaebaja selle

Maakorralduse Peavalitsuse korralduse täitmist esialgu seisma panna, misgugune palve ka Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 12. aprillist 1920. a. rahuldatud on.

Kaebuses seletatakse, et Pikka Jaani talukoht oli Andres Kanitsa käes pidada, kes 1916. a. ära suri, mispeale koht mõisavalitsuse nõusolemisel jäi tema poja Jakob Kanitsa kätte, kes 1917. a. aprillikuul ka ära suri; peale viimase surma andis mõisavalitsus talu rendile üheks aastaks Jakob Kanitsa lesele Ann Kanitsale, kes kohta ei jõudnud pidada ja mõisavalitsuse nõusolemisel 25. märtsil 1918. a. rendikoha temale, kaebajale, edasi andis, kusjuures ta selle eest tema, kaebaja, käest 500 rubla sai; kaebaja seletab, et temal kõige selle pärast maaseaduse § 22 põhjal, kui seaduslikul rentnikul, eesõigus on selle koha peale.

Kaebusele on juurde lisatud notaariuse poolt kinnitatud ärakiri Ann Kanitsa ja kaebaja vahel tehtud lepingust, millele ka mõisaomaniku volitusel alla on kirjutanud J. Toots ja millest näha on, et Pikka Jaani renditalu Ann Kanitsa poolt kaebajale edasi on antud kõigi tingimustega, mis rendilepingus üles on loetud.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Pikka Jaani talu on kaebaja Martin Tomsoni käes pidada rendilepingu põhjal, mis mõisavalitsuse nõusolemisel Ann Kanitsa poolt Tomsonile edasi on antud. Kui kolmandad isikud, käesoleval juhusel Jakob Kanitsa pärijad, arvavad omal selle talu kohta mingisuguseid õigusi olevat, siis peavad nad tsiviilkohtu korras oma õigusi teostama ja nõudma Ann Kanitsa ja Tomsoni vahel 28. märtsil 1918. a. tehtud rendikontrahi edasiandmise lepingu tühjaks tegemist, ja Põllutöoministeeriumil ei ole õigust ise asja pärijate kasuks otsustada; see käib kohtuvõimude piirkonda. Kõige selle pärast tuleb Maakorralduse Peavalitsuse korraldus 18. märtsist 1920. a. nr. 713/3392, kui seadusvastane, ära muuta ja tühjaks tunnistada, mispärast Riigikohus, prokurööri arvamist ära kuulates, Adm. k. k. § 21 ja 22 p. 2 põhjal **otsustas**: Põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsuse riigi-rendimaade osakonna korralduse 18. märtsist 1920. a. nr. 713/3392 Pärnu Riigimaade-ülema nime peale: „Jakob Kanitsa pärijate palvekirja tagasi saates, teeme ettepaneku Pikka Jaani talu pärijatele kätte anda, sest et Ann Kanitsal ei olnud õigust kohta edasi rentida“ kõige järeldustega ära muuta.

N° 43.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

22. juulil 1920. a.

Osaühisuse „Tartu Pärmivabriku“ asutajate kaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale osaühisuse registreerimise palve tagasilükkamise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus: Jultus Lill, Elmar Kiipus ja Jaan Pudersell andsid kui asutajad liikmed 6. mail s. a. Tartu-Võru

Rahukogule palve, milles palusid juurde lisatud Osatühisuse Tartu Pärmi-vabriku põhikirja, mis Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi poolt 16. märtsil 1920. a. nr. 4292 all heaks kiidetud, registreerida. Seda palvet ei ole Tartu-Võru Rahukogu mitte harutusele võtnud, vaid on tagasi saatnud Rahukogu alalise liikme resolutsiooniga, millest näha on, et alaline liige on leidnud põhikirja puuduliku olevat.

Nimetatud Lill ja teised paluvad oma kaebuses Riigikohut asja Rahukogule tagasi saata määrusega, et põhikiri registreeritaks.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Tartu-Võru Rahukogu alalise liikme resolutsioon selles asjas tuleb ära muuta ja asi läbivaatamiseks tagasi saata, korras, mis ette on nähtud seltside ja ühisuste registremiseseaduses §§ 13—18 (R. T. nr. 18 — 1919. a.), sest nende seaduseparagrahvide järele peab asja otsustama Rahukogu avalikul kohtuistungisel ja seda ei ole õigustatud tegema Rahukogu liige oma resolutsiooniga.

Prokurööri arvamist ärakuulates, **otsustas** seega Riigikohus: Aj. Val. 1919. a. 21. märtsi seaduse § 21 põhjal Tartu-Võru Rahukogu alalise liikme resolutsioon selles asjas ära muuta ja asi tagasi saata sellesamale Rahukogule läbivaatamiseks seaduses ettenähtud korras.

№ 44.

ADMINISTRATIIV-OSAKOND.

27. augustil 1920. a.

Friedrich Molli voliniku v. adv. **Jaan Lauri kaebus Põllutööstusministeeriumi Maakomisjoni otsuse peale „Kalbre“ veski koha Hans Uusbergi nimele kreposteerimiseks luba andmise asjas.**

(Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. PARTS, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Viljandimaa Öisu valla Kalbre talu omanik Hans Uusberg pööras 11. juunil 1919. a. Põllutööstusministeeriumi palvega, temale lubada vahetuslepingu põhjal, mis tema 5. juunil 1919. a. Öisu mõisa omaniku von Sieversiga teinud, Kalbre veskit omandada ühes selle juurde kuuluva maaga, mis vanasti Kalbre talu külge kuulunud ja vastu tema tahtmist 1888. a. mõisaomaniku soovil ära on eraldatud. Vahetuslepingu järele on Sievers Uusbergile vahetanud Kalbre veski ühes veskijärvega ja 11 vakamaad, mis Kalbre talu piiridega kokku käib, saades vastu 12 vakamaad suure Kalbre talu päralt oleva Sillasoo heinamaa, mis keset Öisu mõisamaad on, ja on Uusbergilt veski, veejõu ja hoonete eest 80.000 E. marka juurdemaksu saanud. Selle vastu saatsid Kalbre veski rentnik Moll 12. juunil ja 20. juunil, 25. juunil Öisu ja Morna kontrollkomisjoni liikmed ja 16. juulil Kalbre vesiveski tarvitajad 51 allkirjaga vastuvaidluskirjad, milles nad palusid eeltähendatud lepingu tühjaks arvata ja maa kreposteerimist Uusbergile

mitte lubada, sest et see maid hangeldamise sihil kokku ostab ja lubaandmine maareformi takistab. Moll aga maareformi puhul ise seda veskit edasi tarvitaks, olgu kas rendi ehk ostu teel ja et Sieversile minevat raha kurjasti võidaks tarvitada. Nende vaidluskirjade vastu järgnesid omakord seletuskirjad Uusbergi poolt, kes oma endisi väiteid, et tema kõne all olevat maad oma talu külge liitmiseks tarvitab, kordas ja Morna volikogu protokollil 9. juulist 1888. a. ette tõi selle tõenduseks, et siis tema talu küljest maad on võetud ja vahetatud 3 tiinu 233 r. sülda ja 44 r. jalga. Põllutööministeeriumi juures asuv Maakomisjon leidis, et kavatsetud vahetusega Õisu mõisa maa kogu väärtus ei vähene ja et Kalbre talust lahus olevate, keset mõisa heinamaid seisva heinamaa-tüki tagasiandmine mõisa riigistamisel ja planeerimisel mõisa maade tükeldamise puhul piiride kindlaksmääramist hõlbustab, ja otsustas lubada kreposteerida Uusbergi nimele Ed. v. Sieversilt vahetuslepingu põhjal 5. juunist 1919. a. omandatud Õisu mõisast eraldatava Kalbre veski koha, mille suurus umbes 11 vakamaad, külgeliitmiseks Uusbergi talukohale Kalbre talu nr. 16. misüle Uusbergile 27. augustil m. a. tunnistus välja on antud.

Eeltoodud otsuse pärast on Moll peaminister Tõnissoni poole pööranud pikema vaidluskirjaga, mis 13. jaan. 1920. a. Vabariigi Valitsuse kantsleis on registreeritud, ja lõpuks Riigikohtu poole kaebusega, mille tema advokat vann. adv. Laur 6. mail käesoleval aastal on annud. Viimases kaebuses seletab Laur, et tema volitajal Mollil Maaseaduse § 22. põhjal eesõigus on olnud ülevalnimetatud kohta edasi pidada ja et riigi huvisid on rikutud sellega, et Sieversi pärijatele on lubatud kõrgeväärtuslist Kalbre veski kohta 80.000 marga eest ära müüa, kuna asemele antud maa soõäärne heinamaa olevat, ei hõlbustavat ka leping kuidagi Õisu mõisa maade planeerimist, sest ühes Kalbre veskiga on selle koha peal olevad hoonedki, mida seni naabruses oleva mõisa kivilöövi kohaga ühiselt tarvitati, nüüd Uusbergi Kalbre talu külge aetud, ja pealegi on Uusbergi koha külge aetud maatüki suurus 17 vakamaad 40 kappa, kuna aga Põllutööministeeriumi otsuse järele temale ainult 11 vakamaad on lubatud oma nime peale kinnitada. Mollil volinik palub Põllutööministeeriumi otsuse Kalbre veski koha Uusbergi nimele kinnitamise kohta täielikult ära muuta ja von Sieversi pärijate ja Uusbergi vahel tehtud vahetuslepingu, kui pääle 12. juuli 1917. a. tehtu, maksvusetakstunnistada.

Selle kaebuse vastu vaidles Uusbergi volinik vann. adv. K. Baars oma palvekirjas kui ka suusõnal Riigikohtu istumistel ja palus Mollil kaebuse läbi vaatamata jätta, sest et ta kaebusega hiljaks on jäänud, ja nimelt hiljem kui üks kuu pärast seda, kui tema otsuse teada on saanud, sisulise läbi vaatamise puhul aga kaebus tagajärjeta jätta, sest et ta ilma seadusliku aluseta on, maade võõrandamine tol ajal, kui leping tehti, mitte absoluutselt keelatud ei olnud, vaid ainult Põllutööministeeriumi nõusolemist tarvitas, mis ka on antud; et maakomisjon on asju kõigepidi ära kaalunud ja vastuvaidluskirjad, mis teiste isikute ja asutuste poolt Mollil õhutusel saadetud, mitte lugupeetavaks pole arvatud ja et üle 11 vakamaa minev osa umbes 7 vakamaad olevat kõlbmata maa, järvepind.

Molli volinik Laur omakorda vaidles Uusbergi voliniku väidete vastu kaebuse tähtaja möödamineku kohta, seletades, et tema volitaja alles 13. apr. s. a. Asutava Kogu liikme Karl Asti kaasabil ära kirja väljaantud loa kohta on saanud, ja palus selle kohta Asti tunnistajana ülekuulata ja seniks asjaharutamine edasi lükata.

Prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, 1) et tunnistaja Asti ülekuulamiseks tarvidust ei ole, sest kuigi kaebaja pool alles 13. apr. s. a. Põllutööministeeriumi otsusest ära kirja sai ja sellega, nagu ta seletab, kindla teate tema üle, siiski on kaebaja poolt peaministri nimele antud kaebusest, mis 13. jaan. s. a. Ajutise Valitsuse kantsleis on registreeritud, näha, et kaebajal juba siis Põllutööministeeriumi otsus, mille vastu ta vaidleb, teada oli. Administratiiv-kohtu korra § 9. järele aga on kaebuste tõstmiseks administratiiv-asutuste korralduste vastu, peale nende juhtumiste, mis eriseadustes ette nähtud, ühe kuu pikkune tähtaeg seatud. Moll on käesoleva kaebusega Riigikohtule esinenud 6. mail, s. o. ligi 4 kuud hiljemini kui tema ilmkahtlemata juba vaidluse all olevat otsust tundis. Kaebaja poole seletus, nagu tuleks kaebuse tähtpäeva otsuse ära kirja saamisest lugeda, ei ole lugupeetav, sest kaebuse tõstmise tähtaeg on eelnimetatud Adm. Kohtukorra Sead. § 9. järele mitte kaevatava otsuse ära kirja saamise ehk kirjaliku teadaandmise aja külge köidetud, vaid selle aja külge, kunas korraldus ehk otsus teada anti ehk kaebajale või protestitõstjale teatavaks sai. Ja kui ka kaebuse tõstmise puhul nõutakse, et ka kaevatava määruse, otsuse ehk korralduse ära kirja kaebusele juurde olgu lisatud, siiski ei õigusta ära kirja mittesaamine kaebuse edasilükkamist, kuna sellesama sead. § 11. p. a järele dokumendi ehk ära kirja puudumise puhul ainult tarvis on ära seletada kaevatava otsuse sisu, ühes põhjuste nimetamisega, mispärast tal võimalik ei ole kirja ette panna. Kaebamise tähtaega ära kirja saamise ajast arvata tähendaks seadusevastast tähtaja pikendamist nendel kordadel, kus kaebajal juba varemalt kaevatav otsus teatavaks on saanud. Säärane seletus viiks nii kaugele, et administratiiv-asjus siis valitsuse korraldusi, kui nad mitte avalikult välja ei ole kuulutatud, veel ilmmääramata aja tagant võidaks ümber kaevata ja valitsemiskorras antud määrused kaotaksid igasuguse kindluse ja usaldatavuse, kellesse nad ka ei puutuks, kas nad maksvaks jäävad, ja kas yahest üks või teine varem või hiljem omale ära kirja muretsedes nende maksvuse vastu vaidlust ei tõsta, ja kui mitte ühe põhjendusega läbi ei tungitud, siis jälle mõne teise põhjendusega tema vastu välja astutakse. Säherdune kord sünnitaks sootuks kõikuva ja kindluseta olukorra administratiiv-asjus, mida seaduseandja muidugi ei ole tahtnud lubada.

Kui siis Molli kaebus vormilistel põhjustel läbivaatamata ja tagajärgeta tuleb jätta, siis ei pruugi ka tähendamata jätta, et teda ka sisuliselt ei saaks rahuldada. Toetus Maaseaduse § 22 peale, mis talude rentnikkudele nende talude edasitarvitamiseks eesõiguse annab, ei ole sellepärast põhjendatud, et Maaseadus alles 10. oktoobril 1919 vastu võeti ja 25. oktoobril väljakuulutati, kuna Uusbergi ja Sieversi vaheline leping juba varemalt on tehtud, millal Mollil mingid eesõigusi kõne all oleva maatüki kohta ei olnud. Vene Ajutise Valitsuse määrusega 12. juulist 1917. keelati maade võõran-

damine ilma Põllutööministeeriumi nõusolekuta ära, et maareformi läbiviimisele maade kokkuostmisega, uute võlgadega koormamisega jne. takistusi ei tehtaks. Maade võõrandamine pidi Põllutööministeeriumi kontrolli all sündima, kes asjaolusid ja riigihuviseid arvesse võttes, võõrandamist lubada või keelda võis. Käesolevas asjas on Põllutööministeeriumi Maakomisjonil harutusel olnud vastuvaidlused, mis lepingu kasulikkuse ja otstarbekohasuse vastu olid sihitud, kuid ta ei ole neid lugupidamise-vääriliseks arvanud, vaid ümberpöörduvalt, tunnistanud, et käesolev vahetus Öisu mõisamaade pärastist planeerimist, nimelt heinamaade jaotust koguni hõlbustab. Riigikohtul ei ole seaduslikku alust seda ümber hinnata ja Põllutööministeeriumi maakomisjoni arvamise asemele oma heaksarvamist seada. Riigikohus saaks otsust muuta ainult siis ja niivõrd, kui asjatoimetuses seaduserikkumisi on olnud.

Mis lõpuks sellesse puutub, et Uusbergi talu külge on Öisu mõisa küljest 17,40 vakamaad kinnitatud, kuna Põllutööministeerium loa on annud ainult 11 vakamaa Kalbre talu külge liitmiseks, siis ei käi see läbivaatamise alla käesoleva asjaga, mis Põllutööministeeriumi korralduse vastu on sihitud, vaid peab iseteel harutatama. Uusbergi voliniku poolt seletati maatüki suuruse vahet sellega, et peale kõlbliku maa on Uusbergi talu külge kõlbmata maad — järvepinda 7,63 vakamaad aetud ja on ka Viljandi-Pärnu kinnitusjaoskonna tunnistusest näha, et kõlblikku maad 9,77 vakamaad ja kõlbmata maad 7,63 vakamaad on Kalbre talu külge liidetud. Kuivõrd see vahe lubatud ehk kannatatav on, seda uurima on kutsutud ja kohustatud Põllutööministeerium, kes, kui ta leiab et siin üle keelu on mindud ja riigi huviseid on rikutud, kohustatud on nõudma, et see jagu maad, mis üle tema lubamise Uusbergi nimele on kantud, tagasi antaks ja riigimaade tagavara hulka arvataks. Kõiki eeltoodud põhjusi silmas pidades **otsustas** Riigikohus: Friedrich Molli voliniku vann. adv. J. Lauri kaebuse tähele panemata jätta.

№ 45.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

28. augustil 1920 a.

Tallinna linnavalitsuse revisjonikaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale ajalehtedes ilmuvate kuulutuste pealt linna heaks maksu võtmise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP; prokurööri abi k. t. R. RÄGO).

28. novembril 1919 a. andis Tallinna Eesti Kirjastuseühisuse volinik vann. adv. Artur Beek Tallinna-Haapsalu Rahukogule kaebuse, milles palub seadusevastaliseks tunnistada Tallinna linna Rahaasjanduse maksunõudmise tema volitaja poolt kirjastatud „Päevalehes“ ilmunud kuulutuste

pealt. See maksunõudmine on 12. novembril 1919. a. nr. 564 all ja käib järgmiselt: „Päevalehe toimetusele. — Silmas pidades, et Teie olete tõrkunud Linnakassa kontrolöörile kuulutusmaku maksmast, mida võetakse linna heaks Tallinna linna volikogu sundusliku määruse põhjal 17. aprillist s. a. (v. Riigi Teataja nr. 43), paneb Rahaasjanduse-osakond Teile ette tähendatud maksu Linnakassasse ära maksta 3. päeva jooksul; vastasel korral on osakond sunnitud asja linna juriskonsuldile edasi andma.—“

17. dets. 1919. a. otsustas Rahukogu selle ülevalnimetatud Tallinna linna Rahaasjanduse-osakonna maksunõudmise Tallinna Eesti Kirjastuseühisuse poolt kirjastatud „Päevalehes“ ilmunud kuulutuste pealt seadusvastaliseks tunnistada. Oma otsust põhjendab Rahukogu järgmiselt: „Asja läbi vaadates, leidis Rahukogu Tallinna linnavalitsuse voliniku vaidlust, et kaebaja oleks pidanud ühe kuu jooksul Riigi Teatajas nr. 43 välja kuulutatud linnavolikogu määruse vastu protesteerima, mitte põhjendatud olevat. Mainitud määruses (§5) on ainult öeldud, et kuuluvad maksu alla igasugused ajakirjanduses ilmuvad kuulutused ja reklaamid, kusjuures aga mitte ei ole tähendatud, kelle käest seda maksu nõutakse ehk kelle kahjuks see maks jääb. Nii siis ei olnud sundusliku määruse ilmunisel Riigi Teatajas kaebajal sugugi veel teada, et see määrus temasse puutub ja mitte isikutesse, kes oma kuulutused lehes avaldavad. Ainult linna Rahaasjanduse-osakonna maksunõudmise läbi kaebajalt (13. novembril 1919. a.) tundusid haavatud olevat Eesti Kirjastuseühisuse huvid, mitte aga sundusliku määruse läbi. Sellepärast kaebab kaebaja õieti Rahaasjanduse-osakonna seadusvastalise korralduse üle, mitte aga määruse üle. Mainitud korraldust ei või aga mitte õigeks tunnistada, sest et arusaadavalt võib määruse § 5 ainult neilt isikutelt maksu nõuda, kes oma kuulutused lehes ilmutavad, mitte aga lehe toimetuselt. Linnavolikogu määrus on põhjendatud 29. septembril 1917. a. väljaantud seaduse peale linnade sissetulekute ja väljaminekute üle (Собр. Узак. и распоряж. Правительства 6. novembrist nr 274). Mainitud seaduse p. 80. põhjal on linnal õigus maksu nõuda igasuguste kuulutuste ja reklaamide pealt, millel kaubandusline (коммерческий) iseloom on. Seaduse p. 81 aga kõlab, et isikud, kes kuulutusi avaldavad ilma selle maksu maksimiseta (въ случаѣ „помѣщенія объявленій“. . .) langevad kahekordse maksu alla. Lausest „въ случаѣ помѣщенія“ peab juba järeldama, et kuulutuste ilmunisel ajalehtedes maksu maksab see, kes kuulutust avaldab (помѣститель), kuid mitte ajalehe toimetus. Teisiti ei või ka olla, sest ei või ajalehe toimetusele otsustada jätta, kas teatav kuulutus kaubanduslist iseloomu kannab või mitte. P. 81 lõpul nõuab seadus, et maksuvõtmise kord määratagu Linnavolikogu poolt kindlaks, missugune korraldus käesoleval juhul Tallinna Linnavolikogu määruses puudub. Seda puudust võib aga ainult mainitud mõttes täiendada, nimelt et maksu võetakse isikutelt, kes kuulutused lehes ilmutavad.“

Selle rahukogu otsuse peale on Tallinna linnavalitsuse voliniku adv. Johan Aronsoni poolt revisjonikaebus antud, milles Riigikohut palutakse, Rahukogu otsus ära muuta ja Tallinna Eesti Kirjastuseühisuse kaebus, kui mitte õigel ajal sisseantud, läbi vaatamata jätta, kui aga Riigikohus peaks asja sisuliselt läbi vaatama, siis kaebus kui sisuliselt mitte õige, tagasi lükata.

Kaebuses tuuakse järgmised põhjendused ette: 1) Tallinna linnavalikogu otsus ajalehtedes ilmuvate kuulutuste pealt võetava maksu asjus on avaldatud Riigi Teatajas nr. 43 — 1919. a. 5. juulist ja Adm. K. K. § 9 ettenähtud tähtajal ei ole selle otsuse vastu protesti avaldatud ja otsus on lõpulikult jõusse läinud; 2) linnade maksu seaduse § 80 annab linnavalitsusele õiguse maksu alla panna igasuguseid ärilisi kuulutusi, ühed, mis linnas igasugustel selletarvis määratud kohtadel välja pannakse (помѣщ. на особо отведенныхъ для сего мѣстахъ), ja teised, sellepeale vaatamata, kus nad ilmuvad, kui nad aga ärilist laadi kannavad.

Asja harutamisele Riigikohtus oli ilmunud Tallinna Eesti Kirjastuse ühisuse volinikuna vann. adv. Lui Olesk, kes palus revisjonikaebuse tagajärjeta jätta, seletades, et kaebus anti Rahukogule tähtajal sisse, arvates sellest päevast, millal Linnavalitsus konkreetse nõudmisega esines, nimelt 12. nov. 1919. a. nr. 564 all, kuna Riigi Teatajas nr. 43. — 1919. a. ilmund sunduslises määruses ei ole öeldud, kellelt selle määruse § 5. tähendatud maks võetakse, ja sellepärast ei või tähtaja küsimuses ega ka sisuliselt sellel paragrahvil käesolevas asjas tema volitaja kohta tähtsust olla.

Seda asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Rahukogu on oma otsuse täiesti õigesti põhjendanud ja et see otsus tuleb jõusse ja revisjonikaebus tagajärjeta jätta. 1917. a. 29. septembri seaduse põhjal linnade sissetulekute ja väljaminekute kohta (Собр. Узак. и распоряж. Правит. 6. XI. 17 № 274.) on linnal õigus maksu võtta kuulutuste pealt ja nende hulgas ka ajalehes ilmuvate kuulutuste pealt, mille äriline (коммерческиѣ) iseloom on, aga Linnavalikogu poolt on selle seaduse § 81 nõudmine, et volikogu peab maksuvõtmise korra kindlaks määrama, täitmata jäetud. Sellepärast oli Eesti Kirjastuseühisusel täieline õigus temale ettepannud maksunõudmise vastu kaebust tõsta ja vastase poole väide, et tema oleks pidanud kuu aja jooksul kaebama määruse enese vastu, mis Riigi Teatajas 5. juulil 1919. a. avaldatud, ei põhjene seaduslisel alusel, sest kaebajal oli teadmata, kui võrd see sundusline määrus temasse puutub.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35. põhjal **otsustas** Riigikohus: Tallinna Linnavalitsuse voliniku advokaat Johan Aronsoni revisjonikaebuse tagajärjeta jätta.

№ 46.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

8. juunil 1920 a.

Türi paberivabriku aktsiaseltsi kaebus Otsekoheste Maksude Peavalitsuse otsuse peale 23. oktoobrist 1919. a. — ettevõtte lisa-ärimaksu (puhtakasumaksu) alla panemise pärast 1917. tegevusaasta eest.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP;
prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Türi paberivabriku aktsiaselts, kes 1917. aasta 1. juunist mitte aruandvate ettevõtete hulgast üle läks aruandvate ettevõtete hulka, on Riigi-

maksude ameti aruandvate ettevõtete osakonna poolt 1918. a. maksualuse aasta eest lisa-tööstusmaksu alla pandud otsekoheste maksude seaduse § 509—531 ja 1916. a. 2. dets. seaduse põhjal, kusjuures maks on välja arvatud 1917. a. tegevuse põhjal ja 1. jaanuarist kuni 1. juunini kui mittearuandva ettevõtte kohta ja 1. juunist kuni 31. detsembrini seltsi aruande põhjal, kui aruandva ettevõtte kohta. Viimase ajajärgu eest on määratud kapitaalimaksu 2250 marka ja protsendimaksu 76.014 marka 90 penni ja aja eest 1. jaan. — 1. juunini 1917. a. jaotus- ja protsendimaksu 23.698 mrk. 75 p., kokku 101.963 mrk. 65 penni.

Selle maksu väljaarvega ei jäänud seltsi juhatus rahule ja palus oma kaebuses Otsekoheste Maksude Peavalitsust selle otsuse (10. juunist 1919. a.) ära muuta ja 1917. tegevusaasta eest maksu määrata 30.334 marka 40 penni.

Oma kaebuses seletas seltsi juhatus: 1) et selts 1918. a. 3. dets. seaduse (R. T. nr. 5—1918) järele käib jaotus- ja protsendimaksu alla samas suuruses, kui 1917. maksuaastalgi, nimelt 37.918 rubla suuruses, ja et aruandvate ettevõtete osakond on maksu väljaarvamisel käinud 1916. a. 2. mai (Sead. ja määr. kogu 1916. a. nr. 123 § 963) seaduse järele, mis mitte õige ei ole, sest et ettevõtte ei ole mitte uueltekkinud, vaid ainult mittearuandvate seast aruandvate hulka üle läinud; 2) rublade ümberarvamine markadeks kursi järele: 1 rubla = 1 m. 50 p. ei ole mitte õige, sest oleks pidanud aluseks võetama päevakurs, mis oli 10. juulil 1919 a. 100 rubla = 80 Eesti marka, missuguse kursi järele maks välja teeb 30.334 m. 40 p., kuna 1918, a. 3. dets. seadus käib ainult maksuvõlgade kohta.

Otsusega 23. oktoobrist 1919. a. jättis Otsekoheste Maksude Peavalitsus selle kaebuse tagajärjeta, leides, et: 1) ettevõtte mittearuandvate hulgast aruandvate hulka üle läks 1917. aastal ja et otsek. maks. seaduse § 532. juurde kuuluva märkuse järele tema 1918 maksuaastal maksustada tuleb oma aruande põhjal, aga mitte mittearuandvate ettevõtete süsteemi järgi, nagu arvab selts; 2) ettevõtted, mis kogu aasta jooksul eksisteerinud lisa-ärimaksu alla tulevad panna kogu aasta eest; 3) Selts aruande ainult 1917. a. 7 kuu kohta on esitanud, mispärast tema maksustada tuleb veel, peale selle, mis aruande järele nõutakse, 5 esimese kuu eest; 4) maksuline kasu aruande järele õieti välja oli arvatud ja selts tema vastu ei vaidle; 5) maksumäär kapitaali pealt õieti ja seaduse järele välja oli arvatud; 6) protsendimaksu kasu pealt 1916. a. 2. mai seaduse ja Rahaministeeriumi ringkirja 18. 6. 10 a. nr. 8499 järgi õieti oli määratud; 7) maks 1917. tegevusaasta esimese 5 kuu eest õieti oli määratud 23.698 marga 75 penni suuruses; 8) käesoleval juhusel on tegemist 1918. a. maksuvõlga, sest et end. okupatsioonivõimude määruse järele 10. juunist 1918. a. maksutähtpäev oli 1. juulil 1918. a., aga mitte 10. juunil 1919. a., nagu selts ekslikult arvab; 9) sellepärast maksumäär 1918. a. 3. dets. seaduse järele õieti markade peale ümber arvati vahekorra järele 1 rbl. = 1 m. 50 p.

Selle otsusega ei jäänud seltsi juhatus rahule ja andis Riigikohtule kaebuse, milles palub: 1) tunnistada, et Otsekoheste Maksude Peavalitsus ei olnud õigustatud käesolevat asja otsustama, ja sellepärast otsus ära

muuta ja asi nõnda õiguslikes korras kokkuseatud apellatsiooniasutise otustamiseks; 2) esimese palve tähelepanemata jätmise korral Otsekooste Maksude Peavalitsuse otsus ära muuta ja korraldus teha, et selts maksu alla pandaks maksvate seaduste järele.

Kaebuses tuuakse ette järgmist: 1) ei olnud õigust seltsi maksu alla panna 1916. a. 2. mai seaduse järele, sest et see seadus käib uuesti tekkinud ettevõtete kohta, kuna Türi paberivabrik juba 1900. a. saadik töötab; 2) Türi paberivabriku aktsiaselts peab ärimaksu asjus arvatama aruandvate ettevõtete hulka ainult 1918. algusest, sest et Ots. Maks. S. § 532. põhjal ja Vene Sen. Sel. põhjal 29. apr. 1911. a., ka 2. juunist 1914. a. nr. 7583, peab selts maksu alla pandama kui mittearuandev ettevõtte kuni aruande ettepanekuni, mille põhjal võiks teda kapitali- ja protsendimaksu alla panna eelmise tegevusaasta alusel; 3) mittearuandvate ettevõtete maksustamine 1918. maksuaasta eest on ette nähtud Ajutise Valitsuse korraldusega, et 1918. a. eest ärimaks peab makstama samas suuruses, kui 1917. a. maksuaasta eest, ja kombineeritud maksustamine, 5 kuu eest ühe ja 7 kuu eest teise süsteemi järele, ei ole seaduses ette nähtud; 4) toetatakse nendesamade väidete peale, mis seltsi kaebuses ette on toodud Rahaministri 1918. a. 3. dets. korralduse tarvituselevõtmise vastu; 5) käesolev asi on teises astmes otsustatud Otsekooste Maksude Peavalitsuse poolt ilma Otsek. Maks. S. § 413. ettenähtud esitajateta, ja seesuguse olukorra õiguslikeks tunnistamiseks ei või toetuda Rahaministri korralduse peale 24. dets. 1918. a., mis avaldatud R. T. nr. 9 — 1918. p. 2, sest et Rahaministril ei olnud õigust ära kaotada asutusi, mis seaduslikel alusel töötasid, ja et kaebusi ühe ministeeriumi-osakonna poolt tehtud otsuste peale ei tohi otsustada sellesama ministeeriumi mõni teine osakond.

Asja harutamisel Riigikohtus jäid pooled oma kirjalikkude seletuste juurde.

Seda asja läbi harutades, poolte seletusi ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohtus: 1) Saksa okupatsiooni ajal ei olnud Otsekooste Maksude Seaduses (Уставъ о прямыхъ налогахъ — Сводъ зак. томъ V) ettenähtud kollegiaalseid maksuasutusi olemas ja kõik küsimused ärimaksu asjus lahendas ja otsustas lõpulikult Kindralkommando (Generalkommando) (Verordnungsblatt für Liv- und Estland nr. 22 — 23. mai 1918. a. 256 IX. § 20). Ajutise Valitsuse poolt vastuvõetud ja Riigi Teatajas nr. 1 — 1918. a. avaldatud ajutiste Adm. Sead. § 2 järele jäävad kuni uute seaduste väljaandmiseni ehk endiste muutmiseni maksuma need seaduslikud määrused, mis 24. oktoobrini 1917. a. Eesti Vabariigi piirides jõus olid. Sellesama seaduse § 3. järele jäid pärast 24. okt. 1917. a. väljaantud seadustest ja määrustest ajutiselt maksuma määrused, mis Saksa võimude poolt Liivi- ja Eestimaa jaoks antud ja Määrustelehes ja lisas eraldi ära tähendatud, kusjuures käsuandja kindrali ja ülemjuhataja õigusi ja kohustusi valitsemise asjas sellekohane minister täidab. Sellest tuleb järeldada, et käsuandja kindrali ja ülemjuhataja õigused ja kohustused maksude asjus Rahaministrile edasi läksid, kellel maksude sissenõudmise asjus õigus oli nendesamade õigustega talitada, nagu see on öeldud Verordnungsblatt für

Liv- und Estland nr. 22 — 23. maist 1918. a. Ausführungsbestimmungen zur Grund- und Gewerbeordnung für Liv- und Estland Art. 11. Sellest järeldub, et Rahaministril oli õigus Riigi Teatajas nr. 5 — 1918. a. avaldatud määrust maksude asjus, niisama ka Riigi Teatajas nr. 9 — 1918. a. avaldatud juhatuskirja Riigimaksude asjus välja anda. Kokkukõlas nimetatud juhatuskirja § 2-ga oli Rahaministril õigus apellatsioonikaebusi otsustada ja ei olnud selleks tarvis Otsek. Maks. Sead. § 413. ettenähtud koosseisuga asutust; 2) Rahaministril oli samadel põhjustel õigus Riigi Teatajas nr. 5 ja 9 1918. a. avaldatud korraldustega (määrus ja juhatuskiri) rahakursi maksudemaksmise asjus Vene rublade Eesti markadeks ümberarvamisel kindlaks määrata 1 rubla = 1 mark 50 penni. Nõudmisel, et ümberarvamine sünniks päevakursi järele, ei ole seaduslikku alust. 3) Kaebaja väitel, et selts peaks 1918. ärimaksu-aasta eest maksustatama 1) niisama suure summaga, kui 1917. maksuaasta eest, ja 2) kui mittearuandev ettevõtte — ei ole seaduslikku alust. Selts läks 1. juunil 1917. a. mittearuandvate ettevõtete hulgast üle aruandvate ettevõtete hulka. Otsek. Maks. Sead. § 532. märkuse põhjal käivad ettevõtted, kes mittearuandvate hulgast aruandvate hulka ehk ümberpöörduvalt, üle lähevad, ülemineku-aastal maksustamise alla — esimesed kui mittearuandvad, teised kui aruandvad. Riigimaksu-seaduse käsitamise juhatus (Инстр. о прим. пол. о Госуд. пром. налогъ) § 53. põhjal käivad ettevõtted, kes mittearuandvate hulgast üle läksid aruandvate hulka, maksustamise alla, kui mittearuandvad, kuni esimese aruande esitamiseni. Nagu asjaoludest näha, on säherdune aruanne 1917 a. viimase seitsme kuu eest olemas ja see aruanne on 1918. a. maksu väljaarvamise juures aluseks võetud ja maks määratud 7 kuu eest kui aruandvalt ettevõttelt ja 5 kuu eest kui mittearuandvalt.

Riigikohus leiab, et ülevalnimetatud seaduste põhjal maks õigesti on välja arvatud. Igatahes peab 1918. a. eest maksumääramisel seltsi aruanne 1917. tegevusaasta 7 kuu eest maksumääramise aluseks võetama ja kui maks 1917. a. 5 kuu eest on määratud kui mittearuandvalt ettevõttelt, siis on see seltsile kasuks, aga mitte kahjuks, nagu maksu väljaarvest näha.

Kõige selle põhjal leiab Riigikohus, et kaebus tuleb tagajärjeta jätta, mispärast ta **otsustas**: Türi paberivabriku aktsiaseltsi kaebuse tagajärjeta jätta.

№ 47.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

7. juunil 1920 a.

Harju maakonna komissari revisjoni protest Tallinna-Haapsalu 7. jaoskonna Rahukohtuniku otsuse peale 12. juunist 1919. a. Nehatu vallasekretääri Johannes Öisi ametist tagandamise asjus valla nõukogu poolt.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Harju maakonna ja Tallinna linna komissar palus oma protestis 6. märtsist 1919. a. nr. 305 all Tallinna-Haapsalu 7. jaosk. Rahukohtunikku

ära muuta Nehatu vallanõukogu otsuse 17. veebruarist 1919. a., millega nimetatud valla sekretäär Johannes Õis ametist on lahti lastud. Oma protestis seletab komissar, et valla nõukogul maksvate seaduste järele ei olnud õigust sekretääri ametist lahti lasta ja et lahtilaskmise kord on 1866. a. vallakogukonna seaduses § 30 ette nähtud. Seda asja läbi harutades leidis Rahukohtunik: „Et Johannes Õis oli Nehatu valla sekretääriks valitud Ajutise Eesti kubermangu Maanõukogu poolt 15. juulil 1917. a. väljaantud ja Ajutise Valitsuse 1917. a. 22. juuni seaduse peal põhjenevate määruste järele; et nimetatud määruste § 33. põhjal valitud isikud loeti valituks kuni 1. jaanuarini 1919. a., seega lõppes ka Johannes Õisi ametiteenistuse aeg 1. jaanuaril 1919. a.; et Eesti Ajutise Valitsuse 1919. a. 20. jaanuari määruse § 1 põhjal vallaomavalitsuse asutustes, kelle volitused 1. jaanuaril 1919. a. lõppenud, tulevad viibimata uued valimised ette võtta; et Õisi ametist lahtilaskmine vallanõukogu poolt sündis 17. veebruaril 1919 a., peale tema volitusteaja lõppu. Neil põhjustel leiab rahukohtunik, et Johannes Õis oli Nehatu vallanõukogu poolt ametist vabastatud mitte oma ametiaja jooksul, vaid peale ametiaja ja volituste lõppu, mispärast otsustas: Harju maakonna komissari protest tagajärjeta jätta.

Oma revisjoniprotestis palub nimetatud komissar rahukohtuniku otsuse ära muuta ja seletab, et vallanõukogu valib küll valla sekretääri, aga tal ei ole õigust ametiaja jooksul teda lahti lasta.; see võib sündida ainult kriminaalkohtu poolt üldise korra järele ja 1866. a. Vallakogukonna Seaduse § 30. põhjal maakonna komissari poolt.

Seda asja läbi harutades, leiab Riigikohus, et Harju maakonna ja Tallinna linna komissari protesti tuleb tähelepanna ja Nehatu vallanõukogu ja rahukohtuniku otsused selles asjas ära muuta ning tühjaks tunnistada, sest vallanõukogude valimiste ajutiste määruste (Maanõukogu, Maapäeva) poolt antud 15. juulil 1917. a.) § 35 järele on valla sekretäär vallavalitsuse liige. Ajutise Valitsuse poolt 20. jaan. 1919 vastuvõetud määruse (Riigi Teataja nr. 4 — 1919, a.) nr. 7 § 1 järele on valla omavalitsuse asutustes, mille volitused 1. jaanuaril 1919. a. lõppenud, neid volitusi ajutiselt pikendatud, seega on siis ka Nehatu vallanõukogu vallavalitsuse ja ühes sellega ka sekretääri Õisi volitusi pikendanud ja valla nõukogul ei olnud enne uusi valla omavalitsuse asutuste valimisi mingit õigust valla sekretääri ametist tagandada; võis ainult see sündida, mis komissari revisjonikaebuses täiesti õigesti ära on tähendatud. Sellepärast, peale prokurööri arvamise ärakuulamise, **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: 1) Tallinna-Haapsalu 7. jaoskonna Rahukohtuniku otsuse 12. juunist 1919. a. ära muuta; 2) Nehatu valla nõukogu otsuse 17. veebruarist 1919. a. vallasekretääri Johannes Õisi ametist tagandamise asjus tühjaks tunnistada.

N° 48.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

31. augustil 1920 a.

Paul, Olga ja Hugo Teetsohvite voliniku, vann. adv. J. Temanti kaebus Põllutöoministri otsuse peale 17. märtsist 1919. a. Kõrbja mõisa sundvalitsuse alla võtmise asjas.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja Riigikohtunik P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. K. LUUD.)

Paul, Olga ja Hugo Teetsohvite volinik vann. adv. J. Temant palub oma kaebuses Riigikohut ära muuta Põllutöoministri otsuse Kõrbja mõisa hoolekande alla võtmise asjas.

Asjaoludest on näha, et Kõrbja mõisa on hoolekande alla võetud Põllutöoministeeriumi Nõukogu otsuse põhjal 17. märtsist 1919. a. Maakorralduse Peavalitsus teatab omas seletuses 4. juunist 1920. a. nr. 6650 all Riigikohtule, et Kõrbja mõisa vabastati aprillis 1919. a. hoolekande alt ja anti nende omanikkudele tagasi; sellesamas teates seletab Maakorralduse Peavalitsus, et kaebus on peale edasikaebuse tähtaja möödaminekut Riigikohtule sisse antud, sest et ühest kohtu aktis olevast kirjast on näha, et Teetsohvitel juba 29. apr. 1919. a. teada oli, et mõisa on hoolekandmise alla võetud, ja seega lõppes edasikaebamise tähtaeg 29. mail 1919. a.

Kaebus Riigikohtule on, nagu toimetusest näha, 26. juunil 1919 Tallinnas posti peale pandud; niisama on näha, et 26. mail 1919. a. on Paul Teetsohvile väljaantud ärakiri Põllutöoministri resolutsioonist 10. maist 1919. a. ja Kärü valla mõisamaade väljaandmise komisjoni teadaanne, et Kõrbja mõisa 4. mail 1919 a. maatahtjatele välja renditakse; et aga Põllutöoministeeriumi korraldused Kõrbja mõisa kohta varemalt ja, nagu Maakorralduse Peavalitsus seletab, juba 29. apr. Teetsohvitel oleksid teada olnud, ei ole toimetusest näha.

Asja harutamisel Riigikohtus 7. juunil s. a. tunnistas Riigikohus kaebuse õigel ajal sisseantuks.

Riigikohtu sellekohase järelepärimise peale 30. juunist s. a. nr. 137, kas Kõrbja mõisa on tõepoolest tagasi antud, sest et Teetsohvite volinik, vann. adv. Maurer asjaharutamisel Riigikohtus 7. juunil s. a. seletas, et mõisa mitte veel tagasi ei ole antud, teatas Maakorralduse Peavalitsus 20. juulil 1920. a. nr. 8548 all, et mõisa Teetsohvitele tagasi on antud.

Nagu Maakorralduse Peavalitsuse poolt ülevalnimetatud teate juurdelisatud aktist näha, on mõisa hoolekande alt vabastatud ja Peeter Teetsohvi pärijatele tagasi antud 25. mail 1920. a., pärijad aga ei ole üleandmise-aktile alla kirjutanud. Selle akti 2. punktis on öeldud: mõisa rentnikud jäävad oma rendikohtadele edasi kuni sellekohase korralduseni Põllutöoministeeriumi poolt.

Seda asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et käesolev asi Adm. K. K. § 25 põhjal ära tuleb lõpetada, sest et Põllutöoministeeriumi korraldus Kõrbja mõisa hoolekandmise alla

võtmise kohta on mõisa hoolekande alt vabastamisega ja Teetsohvitele tagasiandmisega sedavõrd muudetud, et kaebuse alus ära langeb. Et aga 1920. a. 25. mai üleandmise-akti p. 2. järele rentnikud on rendikohtadele edasi jäetud kuni sellekohase korralduseni Põllutöoministeeriumi poolt, siis tuleb mõisa üleandmisega Peeter Teetsohvite pärijatele ka see Põllutöoministeeriumile jäetud õigus lõppenuks tunnistada ja ära muuta.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 25 põhjal **otsustas** Riigikohus: 1) Kõrbja mõisa hoolekande alla võtmise kohta asjatoimetuse Adm. K. K. § 25 põhjal ära lõpetada; 2) Põllutöoministeeriumi korralduse õiguse rentnikkude kohta, millest mõisa üleandmise aktis 25. maist 1920. a. p. 2 räägitakse, mõisa üleandmisega Peeter Teetsohvi pärijatele lõppenuks tunnistada.

Nr. 49.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

10. septembril 1920 a.

Karl Rosenthali pärandusetombu eestkostja voliniku vann. adv. Jaan Lauri kaebus Vabariigi Tehnika Peavalitsuse otsuse peale Rosenthali pärandusetombu päralt oleva maatüki ekspluateerimise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Karl Rosenthali pärandusetombu volinik vann. adv. Jaan Laur seletab oma kaebuses, et Tartu maakonna Küttekomitee lõikab Vabariigi Tehnika Peavalitsuse korraldusel kadunud Karl Rosenthali poolt 4. aprillil 1912. a. omandatud ja tema nime peale kreposteeritud maatükil omavoliliselt turvast, mispärast palub: 1) Tehnika Peavalitsusele ära keelata turvalõikamise nimetatud maatükil ja 2) selle maatüki krep. nr. 1309 all tunnistada tema volitaja, Karl Rosenthali pärandusetombu omanduseks.

Seda asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Adm. K. K. § 6 p. 1 põhjal alluvad Riigikohtu administratiiv-osakonnale kaebused üksikute ministeeriumide, nende osakondade ja teiste kõrgemate administratiiv-asutuste otsuste, korralduste ja määruste vastu, et kaebuses ei ole ära näidatud, missuguse korralduse ja millal on käesolevas asjas Tehnika Peavalitsus teinud, ei paluta ka selle korralduse äramuutmist, vaid maa omanduseks tunnistamist, missugune küsimus Ts.-Kp.-K. § 1 põhjal tsiviilkohtu otsustamise alla käib, mispärast käesolev asi tuleb tunnistada mitte alluvaks Riigikohtule ja läbivaatamiselt kõrvalduvaks.

Kõige selle põhjal **otsustas** Riigikohus: Karl Rosenthali pärandusetombu voliniku vann. adv. Lauri kaebuse läbivaatamiselt kõrvaldada.

№ 50.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

15. septembril 1920 a.

A. B. ja A. P. kaebus E. V. Haridusministeeriumi otsuse peale venekeelse õpekavaga gümnaasiumisse astumise loa keelamise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

A. B. ja A. P. seletavad oma 17. augustil 1920. a. Riigikohtule antud kaebuses, et Haridusminister nende palve peale, neile selle tõttu, et nad Venemaal üles on kasvanud, oma hariduse Vene koolides omandanud, ja õpekava ümberõppimine Eesti keelde neile äravõitmata raskusi sünnitab, neile luba anda sügisel s. a. VIII. kl. Vene õpekeelelega gümnaasiumi sisseastumiseks eitavalt on vastanud. Selle vastusega ei olevat nemad rahul, sest et seaduses on selgesti öeldud, et isikud, kes Eesti keeles kehavad on, võivad astuda Vene õpekeelelega koolidesse, ka mitte-täisealised, kuna nemad täisealised on; ka olevat sellest seadusest juba kõrvale kaldumisi olemas, nimelt olla Valga linna venekeelse õpekavaga gümnaasiumis keegi A. T., kellele see seadusepunkt mitte raskusi ei ole teinud. Ülevalnimetud põhjustel paluvad B. ja P. Riigikohut, ära muuta Haridusministri otsuse ja temale sellest teada anda.

Kaebusele on juurde lisatud Haridusministeeriumi kiri 3. aug. 1920 a. nr. 12088 kaebajate nime peale, millest näha on, et Haridusministeeriumi kantselei neile teatab, et kaebajate kirja peale 31. juulist s. a. on Haridusminister teinud järgmise otsuse: „Ei ole põhjust endist eitavat vastust muuta. Fr. Sauer.“

Riigikohtu sellekohase nõudmise peale Sen. Korr. § 103 (1917. väljaanne) korras andis Haridusministeerium käesolevas asjas 9. sept. 1920. a. nr. 12452 all järgmise seletuse:

„Teie 4. septembri s. a. nr. 513 nõudmise peale teatab Haridusministeerium järgmist:

Ajutise Valitsuse poolt 2. detsembril 1918. aastal vastuvõetud ajutised määrused koolide kohta (Riigi Teataja nr. 5 — 1918. a.) § 1 paneb viibimata maksma kõigis Vabariigi piirides asuvates koolides õpilaste emakeele, kui õpekeele.

Selle seaduse maksmapanemisel on Haridusministeerium korraldanud, et Eesti soost õpilane võib erandina muukeelses koolis ainult sel korral õppida, kui ta Eesti keelt sugugi ei oska, ja et üleüldse õpilased võivad võõrakeelsetes koolides kohalise koolivalitsuse loaga ainult mõjuvatel põhjustel õppida, näituseks, kui koha peale õpilaste vähese arvu pärast tema emakeelset kooli ei ole korraldatud jne. Ministeeriumil oli väga hästi teada, et A. B. ja A. P. oma emakeelt, s. o. Eesti keelt, täiesti mõistavad, ja sellepärast nendele luba andmine Vene õpekeelelega koolis õppida oleks olnud kõrvale kaldumine maksvatest seadustest, mille alla kõik Eesti soost õpilased end hea meelega painutavad.

Peale selle oli ja on A. B. ja A. P. soovi korral võimalik teha eksamit ka Vene keeles, kuid mitte eksternina mõne võõrakeelse erakooli juures, vaid Ministeeriumi poolt korraldatud sellekohases eksamikomisjonis. Siinjuures saadame A. B. ja A. P. asjasse puutuva kirjavahetuse teatega, et nemad selles asjas esiteks suusõnaliselt Haridusministri poole pöörasid ja ka suusõnaliselt sellekohase seletuse ja eitava otsuse said.“

Asja harutamisele oli ilmunud Riigikohtusse A. B., kes oma kaebust toetas ja juurde lisas, et kui ka oletada, et pedagoogilises kui ka poliitilises mõttes soovitav on, et kooliealised õppijad sellesse kooli astuksid, mis nende rahvusele ja emakeelele vastav, kuid nende, kaebajate, kohta jääb see nõudmine tähtsusetaks, sest nemad on juba vanemad isikud, tema, B., 36 a. vana ja P. peale 40 a.

Prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et B. ja P. kaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest Riigi Teatajas nr. 5 — 1918. a. avaldatud Eesti Ajut. Val. ajutistes määrustes koolide kohta § 1 on öeldud, et õpilaste emakeel tunnistatakse õpekeeleks kõikides Eesti Vabariigi piirides asuvates koolides ning võetakse viibimata tarvitusele. Nendesamade määruste § 2 öeldakse, et rahvuslistele vähemustele seal, kus tarvilik arv õpilasi olemas, oma koolid või kõrvalklassid luuakse. Eesti Vabariigi valitsemise ajutise korra (Riigi Teataja nr. 44 — 1919. a.) § 5 järele võib igaüks Vabariigi kodanik omas emakeeles haridust saada. Tähendab, Eesti Vabariigi kodanikkudel on õigus nõuda, et nemad haridust saaksid nende emakeelsetes koolides. Mitte-emakeelses koolis õppimine on erand üleüldisest seadusest ja võib sündida, nagu Haridusministri seletusest näha, niisugusel korral, kui õpilane Eesti keelt sugugi ei oska, ehk kohalise koolivalitsuse loaga ainult mõjuvatel põhjustel, näituseks, kui koha peal õpilaste vähese arvu pärast õpilase emakeelset kooli ei ole korraldatud jne. Käesoleval juhusel on Ministeerium B. ja P. palve kohta, neile lubada Vene õpekeelega keskkooli astuda, eitavale seisukohale asunud sellepärast, et nemad oma emakeelt, s. o. Eesti keelt, täiesti mõistavad, ja kaebajad ei ole millegagi tõeks teinud, et see mitte nii ei oleks, kuna kaebaja B. Riigikohtus oma seletusi ladusas Eesti keeles andis. Kaebaja väitel, et Haridusministeeriumi poolt on Valga Vene õpekeelega gümnaasiumis õppiva T. kohta erand tehtud, ei ole millegagi tõendatud, ja kui ka niisugune erand oleks tehtud, ei muudaks see üleüldist seadust.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 21 ja 22 p. 1 põhjal A. B. ja A. P. kaebuse tagajärjeta jätta.

№ 51.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

15. septembril 1920 a.

Saaremaa Landratikolleegiumi kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 21. juunist 1920. a. Kuresaare linnas oleva varjupaiga „Marienhaus'i“ põhikirja registreerimise palve tagasilükkamise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP; prokurööri abi k. t. R. RÄGO).

Kirjaga 20. aprillist 1920. a. nr. 72 all pööras Saaremaa Landratikolleegium Tallinna-Haapsalu Rahukogu poole palvega registreerida Landratikolleegiumi hoolet oleval proua Bühli, sündinud von Strukoffi, poolt asutatud varjupaiga „Marienhaus'i“ põhikirja. Landratikolleegium tähendab selle juures, et varjupaik „Marienhaus“ ainult sellest varandusest üleval peetakse, mis ühe ainsa isiku poolt selleks otstarbeks annetatud, ühisuse mõiste sellega puudub ja ühisuse ehk seltsi liikmeid või asutajaid sugugi ei saa olla ja sellepärast ka põhikirjal asutajate allkirju ei või olla.

Palvele on juurde lisatud põhikiri pealkirjaga: „Proua Bühli, sündinud von Strukoffi poolt asutatud haigete-varjupaiga „Marienhaus'i“ põhikiri.“ Sellest põhikirjast on näha, et nimetatud asutuse eesmärk on hoolitseda niisuguste isikute eest, kes oma töövõime on kaotanud, esimeses järjekorras nende eest, kes Saaremaa aadliseisusest pärit ja matrikliraamatusse on sissekirjutatud, ja et varjupaik on asutatud proua Bühli, sündinud von Strukoffi poolt ja varjupaiga varandus seisab koos Kuresaare linnas Kohtu uulitsas nr. 22 olevast immobiliilist ja proua Bühli poolt annetatud põhikapitaal — 46 000 rublast; varjupaik seisab Saaremaa Landratikolleegiumi juhatuse ja valitsemise all, kes temale kuraatori nimetab. Palvele on juurde lisatud põhikirja trükitud ära kiri vene- ja saksakeelse paralleeltekstiga, millele järgmine pealkiri on trükitud: „Algkirja peal seisab: Mina kinnitan. Siseministri eest, ministri abi A. Lykoschin — 14. jaanuaril 1912. a.“ 21. juunil 1920. a. otsustas Tallinna-Haapsalu Rahukogu Saaremaa Landratikolleegiumi palve läbi vaatamata jätta sel põhjusel, et peale seisuste ärakaotamist Eesti Vabariigis seisuslisi asutusi, nagu seda endine Landratikolleegium oli, enam olemas ei ole.

Selle otsuse peale on Saaremaa Landratikolleegium Riigikohtule kaebuse arupidamisega palub Tallinna-Haapsalu Rahukogu resolutsiooni muuta ja varjupaiga „Marienhaus'i“ põhikirja registreeritaks tunnistada, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seaduse (R. T. nr. 18 — 1919. a.) § 13 märkuse põhjal, sest et: 1) Landratikolleegiumi palve registreerimise asjus anti Kuresaare linnas posti peale 21. aprillil 1920. a. ja igal juhul pidi kiri hiljemalt 30. aprilliks Tallinnas Rahukogus kätte saadud olema; registreerimise seaduse (R. T. nr. 18 — 1919. a.) § 13 põhjal oleks Rahukogu pidanud asja kuu aja jooksul läbi vaatama, s. o. mitte hiljem kui 30. mail 1920. a.; et aga otsus alles 21. juunil s. a. on tehtud, siis on Registreerimise seaduse § 13. märkuse põhjal asutusel õigus

ennast registreerituks lugeda ja oma tegevust jätkata; 2) Rahukogu põhjendab oma otsust seisuste ärakaotamise seaduse peale, kuna see seadus Rahukogu otsuse tegemise ajal aga veel ei olnud välja kuulutatud; 3) ka seisuste ärakaotamise puhul on tarvilik, et põhikiri registreeritud oleks, sest vastasel korral võiksid sarnased varjupaigad teadmatuks jääda ja nende varandus kaduma minna ehk mitte otstarbekohaselt tarvituda.

Käesolevat kaebust läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus: 1) Saaremaa Landratikolleegiumi kaebuses ettetoodud väide, et Rahukogu oleks pidanud registreerimise palve kohta hiljemalt kuni 30. maini 1920. a. otsuse tegema ja et sellepärast, et Rahukogu asja alles 21. juunil s. a. otsustas, asutus registreerituks tuleb tunnistada — ei vasta tõeloludele, sest et Landratikolleegiumi palve tarviliste maksude puudusel Rahukogu poolt seisma on pandud ja palvele käike andmine alles peale nende puuduste kõrvaldamist, s. o. 3. juunil 1920. a. võis sündida. Selles suhtes ei ole Tallinna-Haapsalu Rahukogu Registreerimise seaduse (R. T. nr. 18 — 1919. a.) § 13 nõudeid mitte rikkunud ja sellepärast tuleb see kaebaja väide tähele panemata jätta; 2) et Tallinna-Haapsalu Rahukogu põhjendab oma otsust seisuste ärakaotamise seaduse peale Eesti Vabariigis. See põhjendus ei ole mitte õige. Asja otsustamise ajal Rahukogus, 21. juunil 1920 a., ei olnud seisuste ärakaotamise seadus veel välja kuulutatud, vaid on välja kuulutatud alles 27. augustil 1920. a. (R. T. nr. 129/130).

Mis puutub Landratikolleegiumi poolt registreerimiseks ettepannud varjupaiga „Marienhaus'i“ põhikirjasse, siis ei vasta see registreerimise seaduse (R. T. nr. 18 — 1919. a.) § 11 nõuetele; käesoleval juhusel ei ole ülepea olemas seltsi ega ühisust, ei ka tema asutajaid. Registreerimiseks ettepannud põhikiri on eestikeelne tõlge Veneriigi Siseministri poolt 14. jaanuaril 1912. a. kinnitatud varjupaiga „Marienhaus'i“ põhikirjast, mis avaldatud Vene seaduste ja määruste kogus 12. juunil 1912. a. nr. 104, § 883 all. Järjekult ei või käesoleval juhusel varjupaiga põhikiri registreerimise alla tulla, sest varjupaik peetakse üleval sihtvarandusest (Stiftung), mis Saaremaa Landratikolleegiumi valitseda oli. Seisuste kaotamise seaduse (R. T. nr. 129/130 — 1920) § 3. p. b määrab ära seesuguste varanduste edaspidise saatuse.

Kõige selle põhjal tuleb Saaremaa Landratikolleegiumi revisjoni kaebus ja varjupaiga „Marienhaus'i“ põhikirja registreerimise palve tagajärjeta jätta, mispärast Riigikohus, — teisi revisjonikaebuses ettetoodud põhjendusi harutamata jättes, — Registreerimise seaduse § 21. p. 1 põhjal **otsustas**: Saaremaa Landratikolleegiumi revisjonikaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale tagajärjeta jätta.

№ 52.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

26. oktoobril 1920 a.

Tartu Maakonnavalitsuse ja Hermann Musti revisjonikaebused Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale, Väike-Rõngu mõisa krundi nr. 7 asjas.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP;
prokuröör abi k. t. R. RÄGO.)

Peeter Samuelli p. Ivask palus 4. mail 1920. a. sisseantud kaebuses Tartu-Võru Rahukogu ära muuta järgmise Tartu Maakonnavalitsuse otsuse 19. apr. 1920. a. nr. 61 II jaotus III p. 2 „Hermann Must määrata Peeter Ivaskile antud krundi nr. 7 peale, sest et viimasest põlluharijat ei saa.“

Asjaoludest on näha, et Rõngu Vallanõukogu koosolekul 30. märtsil 1920. a. määrati Peeter Ivask, kellel kaks poega sõdurid, maasaajaks Väike-Rõngu mõisast, kusjuures temale loosiga langes koht nr. 7, et Maakonnavalitsus otsustas selle koha peale maa saajaks kinnitada mitte Ivaski, vaid Hermann Musta, kes, nagu näha, sõdur on, kui üheõigusline Peeter Ivaskiga ja teistega, 9 kandidaadi hulgas loosimisest 7 koha peal osa võttis ja loosimisel kohast ilma jäi.

11. juunil 1920. a. tegi Rahukogu käesolevas asjas järgmise otsuse: „Tartu Maakonnavalitsuse otsus 19. aprillist 1920. a. Väike-Rõngu mõisast maakrundi nr. 7 Hermann Mustale määramises ja Peeter Samuelli p. Ivaski nimetatud maakrundi ilma jätmises tühjaks tunnistada, ning Tartu Maakonnavalitsusele Adm. K. K. § 42. põhjal ette kirjutada Väike-Rõngu mõisast maakrunt nr. 7 viibimata Peeter Samuelli p. Ivaskile kätte anda.“

Selle Rahukogu otsuse peale on Riigikohtule revisjonikaebused antud: 1) Tartu Maakonnavalitsuse, 2) Hermann Musti poolt. Maakonnavalitsus palub oma revisjonikaebuses Rahukogu otsuse muuta, selles mõttes, et Maakonnavalitsust kohustataks Musta asemel krundi nr. 7 peale kandidaadiks Ivaski määrama, sest et maareformi teostamise määruste § 75. põhjal toimetab Maakonnavalitsus ainult maasaajate kandidaatide kindlaksmääramist, kuna nendesamade määruste § 80. põhjal rendilepingud maasaajatega teeb riigimaade ülem ja Maakonnavalitsusel ei ole võimalik riigimaade ülema poolt antud rendilepingut tagasi võtta; ühtlasi palub Maakonnavalitsus Rahukogu otsuse täitmise kuni Riigikohtu lõpuliku otsuseni seisma panna.

Hermann Must palub omas kaebuses teda tunnistada asjaosaliseks kui kolmandat isikut, Rahukogu otsuse ära muuta ja asja tagasi saata Rahukogule uueks otsustamiseks ja Rahukogu otsuse täitmise seisma panna; oma kaebuses seletab Must, Rahukogu on käesolevas asjas otsuse teinud, ilma et temale oleks teatanud ja temale, kui poolele, võimaluse annud oma õigusi kaitsta.

Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 10. septembrist 1920. a. on Rahukogu otsuse täitmine 11. juunist 1920. a., kui teda hakatud Maakonnavalitsuse poolt täitma, seisma pandud.

Asja harutamisele Riigikohtus olid ilmunud Peeter Ivask ja Hermann Must. Viimane volitas suusõnaliselt vann. adv. Ferdinand Karlsoni oma huvide kaitsjaks. Tsiviil-Kp. S. § 663. põhjal otsustas Riigikohus Hermann Musti kui kolmanda isiku asjaosaliseks tunnistada. Hermann Musti volinik toetas revisjonikaebuses ettetoodud väiteid. Peeter Ivask palus Rahukogu otsuse jõusse ja Hermann Musti revisjonikaebuse tagajärjeta jätta.

Seda asja läbiharutades, poolte vaidlusi ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Rahukogu otsus täiesti õige on ja seda otsust tuleb muuta ainult Maakonna-valitsuse revisjonikaebuses äratähendatud mõttes, sest et Maakonna-valitsus maareformi teostamise määruste § 75. põhjal määrab kindlaks ainult maasaajate nimekirjad, kuna koha kätteandmine maasaajale mitte tema võimupiirkonda ei käi. Mis puutub Hermann Musti kaebusesse, siis tuleb see kaebus tagajärjeta jätta, sest et Maakonna-valitsus, määrates koha nr. 7 peale maasaajaks Peeter Ivaski asemele Hermann Musti, millegagi ei ole põhjendanud oma otsuses ettetoodud väidet, et Ivaskist põlluharijat ei saa, kuna Ivaski poolt Rahukogule sisse on antud tema õemehe Mikk Jagori kirjalik tõendus 27. apr. 1920, millest näha on, et viimane oma 6 hobusega ja 10 lehmaga Ivaskile põlluharimises abiks lubab olla ja temale annab viljaseemne ja põllutööriistad. Asja aga Rahukogusse tagasi saata uueks otsustamiseks, nagu seda Hermann Must palub, ei leia Riigikohus mitte tarviliku olevat, sest et asjaolud küllalt on selgitatud.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsuse muuta järgmiselt: Tartu maakonna-valitsust kohustada määrama Väike-Rõngu mõisa kohta nr. 7 peale Hermann Musti asemele maasaajaks Peeter Samueli p. Ivaski Rõngu valla Nõukogu protokollil põhjal 30. märtsist 1920. a. Hermann Musti revisjonikaebus tuleb tagajärjeta jätta.

№ 53.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

26. oktoobril 1920 a.

Tartu Maakonna-Valitsuse ja Eduard Võika revisjoni-kaebused Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale Meeri „Võika“ karjamõisa krundi Nr. 28 asjus.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Käesolevat asja läbiharutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Rahukogu otsus tuleb ära muuta ja asi sellesamale Rahukogule tagasi saata uueks otsustamiseks järgmistel põhjustel: 1) Rahukogu otsus 11. juunist 1920. a. puudutab Eduard Võika huvisid, kuna aga Võika, kes Riigikohtu poolt tunnistati asjaosaliseks kui kolmas isik, mitte Rahukogu poolt ei olnud kutset saanud; 2) Meeri Vallanõukogu protokollist 12. veebruarist 1920. a. on näha, et maasoovijaid oli peale 130 perekonna, kohtasid väljaanda oli ainult 44, kandidaadi määrati 43 koha peale. Aga peale nende 43 kandidaadi ei ole teised protokollis ära tähendatud, ei ole ka

näha, kas Eduard Võika ja Jaan Tomson esinesid Vallanõukogu ees sooviga maad saada, kuna koht Nr. 28 on määratud mitte Eduard Võikale, vaid Karl Peetri p. Võikale; Vabariigi Valitsuse poolt 28. jaan. 1920. a. vastuvõetud maareformi teostamise määruste § 73 nõuab, et iga maatahtja kohta ära peab tähendatama, mil põhjal ta maasaajate nimekirja on võetud ehk võtmata jäetud; ilma nende andmeteta on võimatu asja otsustada.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Tartu-Võru Rahukogu otsuse ära muuta ja asja tagasi saata sellesamale Rahukogule uueks otsustamiseks teises kohtukoosseisus.

Nõ 54.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

26. oktoobril 1920. a.

Toomas Petersoni revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale end. „Liiva“ kõrtsi maade asjus.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik M. TAEVERE, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

1 juunil 1920. a. Viljandi-Pärnu Rahukogule sisseantud kaebuses seletab Toomas Peterson, et 2 mail 1920. a. võttis Are Vallavalitsus Pärnumaa riigimaade ülema loaga tema käest 15 vakamaad põldu ära ühes poolte hoonetega, sellest hoolimata, et temal rendiaasta käis 23. aprillist kuni 23. aprillini järgmise aastani, ja palus B. E. S. § 4104 põhjal Pärnumaa riigimaade ülema ja Are vallavalitsuse tegevust mitte seaduslikuks tunnistada ja muuta kõigi tagajärjedega ja temale luba anda „Liiva“ kõrtsi kohta edasi pidada.

Selle kaebuse kohta avaldas Põllutöoministeeriumi Maakorralduse Peavalitsus 26 juunil 1920 a. nr. 6997 all Rahukogule järgmise arvamise: „Maaseaduse § 5-ga on endised rendilepingud kõigi võõranduse alla kuuluvate maade kohta maksusetaks tunnistatud ja tulid Põllutöoministeeriumiga uuendada. Võimupiirid maade väljaandmisel on ette nähtud Maaseaduse § 15 V. V. Maareformi teostamise määrustes § 1 on riigimaade valitsemine Põllutöoministeeriumi hooleks antud, kelle asemikuna riigimaade ülemad kohal talitavad. Ministeerium peab riigimaade ülema tegevuse käesoleval juhusel õigeks.“

Rahukogu, tähele pannes, et kaebus Vallavalitsuse üle et allu Rahukogule, vaid rahukohtunikule, kuna riigimaade ülem nähtavasti nende ametnikkude hulgas on, kelle üle kaebused administratiiv-korras ette nähtud ei ole (R. T. nr. 10—1919. a. § 4, 5 ja 6), nii et asi on kaebaja poolt Rahukogus asjata alustatud, otsustas 2 juulil 1920. a. tunnistada, et käesolev asi Rahukogule ei allu ja asjatoimetuse ära lõpetada.

Selle otsuse peale andis Toomas Peterson tähtajal Riigikohtule revisjonikaebuse sisse, milles palus kaevatud otsuse ära muuta, sest kui juba millitsaülemad, valitsuse komissaarid jne. alluvad administratiiv-kohtule,

siis peaks ka riigimaade ülem samas korras administratiiv-kohtule alluma, olgugi et see otsekohe seaduses ära ei ole tähendatud.

Riigikohus, käesolevat asja läbi vaadates ja prokurööri arvamist ära kuulates, leidis, et Rahukogu otsus õige ja Toomas Petersoni kaebus põhjendamata on, sest Administratiiv-kohtu Korra § 2, 4, 5 ja 6 (R. T. nr. 10—1919 a.) on ära tähendatud need ametnikud ja asutused, kelle korralduste ja otsuste peale Administratiiv-kohtu Korras võib kaevata, ja maakonna riigimaade ülem nende hulka ei kuulu, sellest tuleb siis järeldada, et maakonna riigimaade ülema otsuste ja korralduste peale saab ainult Põllutööministeeriumi kaevata.

Sellepärast tegi Riigikohus **otsuseks**: Toomas Petersoni revisjonikaebuse tagajärjeta jätta.—

№ 55.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

27. oktoobril 1920 a.

Tartu linnapolitsei 3. jaoskonna ülema J. T. kaebtus Siseministeeriumi Politsei Peavalitsuse ülema otsuse peale Tartu Linnapolitsei 3 jaoskonna ülema ametist tagandamise asjus.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP;
prokurööri abi k. t. R. RÄGO).

J. T. palub omas 10 aug. 1920 a. sisseantud kaebuses Riigikohut 1) ära muuta Politsei Peavalitsuse otsuse, millega tema on Tartu Linnapolitsei 3 jaoskonna ülema ametist tagandatud, ja 2) kaebatud korralduse täitmise esialgselt seisma panna.

Politsei Peavalitsuse ülema otsus käib järgmiselt: „1920. a. juuli 13 p. Politsei Peavalitsuse ülem. Läbi vaadates kirjavahetust Tartu Linnapolitsei 3 jaoskonna ülema J. T. süüdistuse asjas, leidsin, et 1) nimetatud jaoskonna ülem on Vabariigi Kaitseliidu ülema administratiiv-trahvi määruse 22. aprillist s. a. Nr. 5276 ja 5277 A. L. ja E. P. üle viina asjas, süüdlastele nende sisu 30. aprillil kuulutades, veel kuni 21. juunini, s. o. üks kuu ja 22 päeva täitmata pidanud, selle peale vaatamata, et samaste määruste kui ka teiste sellekohaste korralduste põhjal need kuulutamispäevast arvates kahe nädala möödamineku järele viibimata oleksid pidanud täidetama; 2) jaoskonna ülem on teadete saamiseks nimetatud asjus vahetult kirjajadega 2 maist Nr. 3454 ja 3495 pööranud vahetult sõjaministri poole, ilma et seda, kuigi oleks selleks põhjus olnud, oma otsekohe ülemuse kaudu oleks toimetanud; 3) selles asjas jaoskonna ülemalt nõutud seletus 17. juun. s. a. Nr. 3454, Tartu Linnapolitsei ülema nime peale, ei kannaks seletuse ehk ettekande laadi; isegi sõna „raport“ ehk „ettekanne“ puudub. — Ülevalnimetatud asjaolu silmas pidades ja tähele pannes, et jaoskonna ülem T. sarnaselt toimetades tema peal lasuvatele ülesannetele ei vasta, Üleüld. Kub. Asut. Sead. ja teiste korralduste vastu toimetab, mispärast R. T. nr. 4/5 — 1920 a. väljakuulutatud Politsei Korralduse ja

Kr. Kp. S. § 1066. järele käies otsustasin: Tartu Linnapolitseil 3. jaoskonna ülema J. T. ametist tagandada. — Ärakiri sellest saata Tartu Linnapolitseil ülemale — J. T. kuulutamiseks ja täitmiseks. Politseil Peavalitsuse ülem Laurits.“

Oma kaebuses seletab J. T. 1) et temal oli Sisemise Kaitse ülema otsuste täitmiseks korraldus juhtnööriks, nagu seda tõendab Tartu Linnapolitseil ülema tunnistus 19 juulist 1920 a. nr. 9315 ja S. K. Ü. ringkiri 12 jaan. 1920 a. nr. 2019, nimelt, et need otsused tulevad 24 tunni jooksul täita, ja ei olnud olemas korraldusi, et need otsused tuleks 2 nädala möödamineku järele täita, nagu Politseil Peavalitsuse otsuses on öeldud; 2) et S. K. ülema otsustes nr. 5276 ja 5277 oli öeldud, et otsuste peale võib kahe nädala jooksul edasi kaevata ja et temal, kaebajal, oli korraldus niisuguseid otsuseid 24 tunni jooksul täita, siis pööras tema vahekirjadega nr. 3954 ja 3495 vahetult Sõjainistri poole. Selle süü eest on karistus — märkus; 3) et Politseil Peavalitsuse otsuses on ütlemata jäetud, missuguseid seaduse nõudeid tema, kaebaja, poolt antud seletus ei täida, kuna „raport“ ja „ettekanne“ on sõnad, mille tarvitamist Politseikorralduse-seadus (R. T. nr. 4/5 — 1920. a.) ei nõua; 4) et Politseil Peavalitsuse otsuses on nimetamata jäetud, missuguste üleüldiste Kub. asutuste seaduste ja teiste korralduste vastu tema on toimetanud, kuna see temale aga süüks on loetud.

Peale muu on kaebusele juurde lisatud: 1) Tartu Linnapolitseil ülema teadaanne 19. juulist 1920. a. nr. 9315, millest näha on, et Kaitseleidi ülema ringkirja põhjal 12 jaan. 1920 a. nr. 2014 Kaitseleidi ülema otsused 24 tunni jooksul pidid täide viidama, ja 2) Tartu Linnapolitseil ülema tunnistus 19. juulist 1920. a. nr. 9365, millest näha on, et sõnade „raport“ ja „ettekanne“ tarvitamata jätmise eest kaebajale, kui 3 jaoskonna politseil-ülemale, märkust ei ole tehtud.

Vahekirja juures nr. 4184 oktoobrist s. a. (kuupäev ei ole ära tähendatud) saatis Politseil Peavalitsus Riigikohtule väljavõtte Politseil Inspektori revideerimise protokollist 28. VI. — 2. VII. 1920. a. ja teatab ühtlasi, et selle protokollil peal põhjenes ka osalt kaebaja T. ametist tagandamise otsus.

Väljavõtte revideerimise protokollist 28. VI. — 2. VII. 1920. a. käib järgmiselt: „28. VI. — 2. VII. politseil asutusi revideerides leidsin järgmist: K. Tartu linnapolitseil 3. jaoskond. — Jaoskonna ülem distsiplineerimata. Ei tunne raporteerimise viisi. Asjaajamises puudused: raharaamat korras olekus: kviitungid ja teised tõendavad dokumendid sorteerimata, nummerdamata ning kausta õmblemata. Lauajuhendis sissekirjutused puudulikud ja segased. Puuduste põhjusteks pean nõrka ülevalvet. — Politseil Inspektor H. Jakobson.“

Politseil Peavalitsuse poolt vahekirja juures 11 sept. 1920. a. nr. 3561 all saadud algmaterjaalist kaebaja J. T. asjus on näha, et Tartu Linnapolitseil 3. jaosk. ülem 22 mail 1920 a. kolme vahekirjaga pööras E. V. Sõjainistri poole, nimelt nr. 3454, 3637 ja 3495 all, küsimusega, kas on V. K. L. ülema adm. karistuse määruste peale Sõjainistrile edasi kaevatud, ja et Sõjainisteerium saatis need vahekirjad 31 mail 1920 a.

nr. 492 all Siseministrile ja palus korraldust teha, et politsei ameenikud teda mitte ei koormaks otsekoheste järeleküsimistega; algmaterjaalist on näha, kaebaja T. on sellekohase nõudmise peale asja kohta oma seletuse annud, mis järgmiselt käib: „Tartu Linnapolitsei ülemale. — 1. 27. aprillil s. a. tuli minule täita Vabariigi K. L. ü. otsus 22. aprillist s. a. A. L. kohta: 4000 marka trahvi ehk 6 nädalat vangistust. 30 aprillil s. a. sai see otsus L. kuulutatud. 3. mail s. a. näitas L. Tartu postkontori kviitungi minule et tema on saatnud Sõjaministrile kirja. Kuni 22. maini ei tulnud Sõjaministrilt teateid L. otsuse kohta. — 22. mail s. a. arvesse võttes, et Eestis uus kord maksab, mille järele endised raskestused aja ja raha poolest kõrvaldatud peaksid olema, saatsin otsekohe Sõjaministrile palve, teatada, kuidas L. asjaga on. Nüüd on selle asja kohta Sõjainistri sunduslik määrus ilmunud ja see saab minu poolt täidetud. — 2) Sedasama võin ka kohe A. P. ja E. P. asjas seletada. Jaoskonna ülem J. T.

Vabariigi Kaitseliidu ülema otsused on täide saadetud: 1) otsus 29. apr. 1920. a. nr. 5389 A. P. kohta — 21. juunil 1920. a. 2) otsus 22. apr. 1920. a. nr. 5276 A. L. kohta — 22. juunil 1920. a. ja 3) otsus 22. apr. 1920. a. nr. 5277 E. P. kohta — 21. juunil 1920. a.

Kaebaja palve, Politsei Peavalitsuse otsuse täitmine kaebaja ametist tagandamise kohta esialgselt seisma panna, on Riigikohtu korraldava koosoleku otsusega 2 sept. 1920 a. tagajärjeta jäetud.

Asja harutamisel Riigikohtus toetas J. T. oma kaebust täies ulatuses. Käesolevat asja läbiharutades, ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et J. T. kaebus tuleb tagajärjeta jätta, sest et Riigi Teatajas nr. 4/5 — 1920 a. avaldatud Politseikorralduse § 10. põhjal on Politsei Peavalitsusel õigus jaoskonna politsei-ülemat ametist tagandada, kui ta leiab, et jaoskonna ülem tema peale pandud ülesandeid ei suuda täita. Seadus jätab ametist tagandamise täiesti ärarippuvaks Politsei Peavalitsuse äranägemisest ja ei tähenda ära, missugusel juhusel Politsei Peavalitsus võiks järelduse teha, et jaoskonna ülem ei suuda tema peale pandud ülesandeid täita; käesoleval juhusel on asjaolud, mille peale Politsei Peavalitsuse otsus on põhjendud, üles loetud otsuses 13. juulist 1920. a. ja revideerimiseprotokollis 28. VI. — 2. VII. 1920.

Kõige selle ja Adm. K, K. § 21 ja 22 p. l. põhjal otsustas Riigikohus Tartu Linnapolitsei 3. jaoskonna ülema J. T. kaebuse tagajärjeta jätta.

№ 56.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

27 oktoobril 1920 a.

Riigi- ja Omavalitsuse asutustes teenijate Ametiühisuse Keskliidu juhatuse esimehe Tõnu Loiki kaebus Rahaministri korralduse peale Tulumaksuseaduse § 66. muutmise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik M. TAEVERE, prokurööri abi k. t. R. RÄGO).

Riigi- ja Omavalitsuse teenijate Keskliidu juhatuse esimees Tõnu Loik palub, nimetatud keskliidu saadikute kogu volitusel, 29. VI. 1920. a. Riigikohtusse sisseantud kaebuses Rahaministri poolt Riigi Teatajas 77/78 s. a. avaldatud määruse 1920. a. tulumaksu kohta tühjaks tunnistada ja teda kohustada kõik korraldused, mis Otsekoheste Maksude Peavalitsus selle määruse põhjal maksuma on pannud, tühistada, aga kuni asja otsustamiseni kaebust tekitanud määruse täitmise esialgselt seisma panna, sest Rahaministrile on 12. IV. 1920. a. Tulumaksuseaduse § 93. (R. T. 63/64—1920 a.) põhjal küll õigus antud pikendada selles seaduses näidatud tähtaega, kuna kaebust tekitanud määrusega 1920 a. tulumaksu maksu-tähtaeg, mis § 64-das oli 31. augusti ja 30. novembri peale kindlaks määratud, on lühendatud: teda hakkatakse 15. juunist peale sisse nõudma.

Riigi- ja Omavalitsuse teenijate Keskliidu saadikutekogu 1920. a. 27. juuni koosoleku protokollil ärakirjast on näha, et Tõnu Loik käesoleva kaebuse tõstmiseks on volituse saadikute kogu poolt saanud. 1920. a. 11. aug. jättis Riigikohus oma administratiiv-osakonna korraldava koosoleku otsusega kaebaja palve, Rahaministri korralduse täitmist 17. V. 1920. a. (R. T. nr. 77/78 — 1920. a.) esialgselt seisma panna, tagajärjeta.

Prokurööri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et käesolev kaebus, kui põhjendamata, tuleb tagajärjeta jätta.

Tulumaksuseaduse § 65. põhjal (R. T. nr. 63/64 — 1920. a.) tuleb kõigil asutustel (ka valitsuse) ja isikutel, kellel üle kümne ametniku, teenija või töölise, kes vähemalt kuu aja peale palgatud, igal palga väljamaksmisel 5% palgast kinni pidada.

See seadus avaldati Riigi Teatajas 30 aprillil s. a. ja sellest ajast peale pidi ka § 65 ettenähtud 5% kinnipidamine läbi viidama, aga kaebust tekitanud määrusega lükkas Rahaminister 5% kinnipidamise tähtaja 15 juuni peale edasi.

Et ilma selle määruseta § 65 ettenähtud 5% oleks tulnud kinni pidama hakata seaduse avaldamise päevast, s. o. 30. aprillist s. a., siis võib käesoleval juhul juttu olla ainult maksjate õiguste avardamisest, mitte aga nende kitsendamisest, sest § 64. tähendatud maksu-tähtajad ei käi Riigi- ja Omavalitsuse asutuste teenijate kohta, välja arvatud see juhtumine, kui neis asutustes alla 10 teenija on. Lõpuks on kaebaja selgitamata jätnud, mille poolest kõnealune määrus Riigi- ja Omavalitsuse teenijate huvidele kahjulik on.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus: Riigi- ja Omavalitsuse asutustes teenijate Ametiühisuste Keskliidu juhatuses esimehe Tõnu Loiki kaebuse tagajärjeta jätta.

N° 57.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. oktoobril 1920. a.

Stakelbergide sugukonna asutuse voliniku v. adv. V. Johanson kaebus **E. V. Põllutöoministeeriumi otsuse peale Kihlevere ja Roosna (Haljava) mõisa võõrandamisest vabastamise palve tagajärjeta jätmise asjas-**

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik M. TAEVERE, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Stakelbergide sugukonna asutuse voliniku vann. adv. Hermann Kochi palve, et Põllutöoministeerium tähendatud sugukonna asutuse päralt olevad Kihlevere ja Roosna (Haljava) mõisad sugukonna asutusele, kui heategevale asutusele, tagasi annaks, oli tagajärjeta jäetud. Maakorralduse Peavalitsuse poolt palujale 25. juunil 1920. a. antud vastuses põhjendatakse palve tagasilükkamist sellega, et Maaseaduse § 1 märk. p. 1. põhjal jäävad võõrandamata üleüldise tähtsusega heategevate asutuste mõisad ja maad. Kihlevere ja Roosna (Haljava) mõisad on aga puht-seisuslised, Stakelbergide suguvõsa asutuste päralt ja käivad sellepärast võõrandamise alla.

Selle otsuse peale andis Stakelbergide sugukonna asutuse volinik vann. adv. Viktor Johanson 23. juulil 1920. a. Riigikohtusse kaebuse, milles ta palus Põllutöoministeeriumi määruse ära muuta ja Põllutöoministeeriumi kohustada Kihlevere ja Roosna (Haljava) mõisad Stakelbergide sugukonna asutusele tagasi andma, sest viimse otstarve on, nagu seda tema põhikirja § 12 näitab, puht-heategev ja seaduses ei ole öeldud, et ainult „üleüldise tähtsusega heategevate“ asutuste mõisad ja maad jäävad võõrandamata, nagu seda Põllutöoministeerium arvab, vaid seadus räägib „heategevate asutuste mõisate ja maade mittevõõrandamisest, ja tähelepannes, et Maaseadus kitsendab eraisikute ja asutuste õigusi, siis ei või seda seadust maksva õiguse põhimõtete järele laiendavas mõttes seletada.

Ilmunud asjaosaliste suusõnalisi seletusi ja prokurööri arvamist ära kuulates ning seda asja läbiharutades, leidis Riigikohus, et käesolev kaebus, kui ilma küllaldase alusega ja põhjendamata, tuleb tagajärjeta jätta.

Nagu asjatoimetuse juurde lisatud Stakelbergide sugukonna asutuse põhikirjast näha, on see asutus seks ellu kutsutud, et rohkearvulise Stakelbergide sugukonna liikmeid koos hoida, nende ühtekuuluvuse-tunnet edendada ja kinnitada ja abitarvitajatele sugukonna liikmetele toetust anda. Asutuse liikmeteks on Stakelbergide sugukonna liikmed. Liikmeks võivad saada 1) iga täisealine asutuse liikme poeg, kusjuures 22. eluaasta asutuse liikmeks astumise normaal-tähtajaks loetakse ja igaüks kindla aastamaksu maksab, vähemalt 10 rubla hõbedat, hiljemalt sisseastujad oma liikmemaksu 22. eluaastast peale arvates peavad järele maksma, ja 2) teised täisealised

Stakelbergi sugukonna liikmed, kes liikme õiguste sisseostu raha peavad maksma, igaüks niipalju, kui seniste asutuse liikmete peale langev osa asutuse kapitaalil välja teeb. Liikmeks võtmise üle otsustab sugukonna-päev ehk konvent, kes iga aasta kokku astub sugukonna asjus vennalikult ühemeelsuses nõu pidama. Oma sugukonna liikmete toetamise kõrval, millest põhikirja § 12. ja 13. räägitakse, on Stakelbergide sugukonna asutusel pea-eesmärgiks sellesama põhikirja § 14. järele selle sugukonna liikmete õiglase meelsuse ja sellele vastava tegevusviisi järele valvamine. Sellest sihist kõrvale kaldujaid manitsetakse ehk heidetakse asutusest välja. Asutusest väljaheidetu kaotab iga õiguse sugukonna asutuse liikmete eesõiguste ja õiguste peale. — Kui küll põhikirja sissejuhatava põhimääruse kui ka § 12, järele abiandmine üks Stakelbergi sugukonna asutuse pea-ülesanne on, siiski ei või seda asutust sellepärast veel heategevaks asutuseks nimetada. Esmalt sellepärast mitte, et abiandmine on piiratud. Abi antakse ainult oma sugukonna abitarvitajatele liikmetele. Sealjuures on see asutus vastastikuse omaabi põhimõttele rajatud. Abiandmine ei kannu siin mitte heategevuse laadi ega ole vististi mitte heategevuse kujul kavatsatud. Heategevus põhjeneb abiandja ehk abiandjate heldemeelsuse peal, mille peale abitarvitaja mitte ei või õiguslisi nõudmisi avaldada. Kõne all olevas asutuses põhjeneb abiandmine abitarvitaja õiguse peal abi nõuda (v. asut. põhik. § 13 „abi võivad nõuda“ j n. e.), ja nimelt sel põhjal, et ta olgu kas ise, asutuse liige olles, ehk tema vanemad või sugulased asutuse heaks makse maksnud. Kui ka asutusel sissetulekuid võib olla annetustest ehk pärandustest, kuid need on juhuslikud ja pealegi võivad need erimäärustega seotud olla, mida nende tarvitamisel silmas tuleb pidada (põhik. § 1 p. 2). Kui asutuse konvendile õigus on jäetud erandina ka väljaheidetud liikmetele häda korral abi anda (§ 14) ehk ka teistele Stakelbergi sugukonna liikmetele, kes mitte asutuse liikmed ei ole (§ 12), siis on see ikkagi piiratud ainult selle sugukonna liikmetega ja sealjuures on sugukonna asutuse liikmetel ja nende ligematel sugulastel teiste ees abisaamiseks eesõigus. Heategevuse põhimõttele räägib lõpuks risti vastu Stakelbergide sugukonna asutuse paragrahv 4, mis määrab, et kui asutuse kapitaal nii suureks on kasvanud, et iga liikme peale 6000 rubla langeks, siis edaspidine aastamaks ära jääb ja igale liikmele 1000-rublaline osa välja makstakse, ja niiviisi tehtagu iga kord, kui kapitaal 6000 korda liikmetekogu arvust suurem on. Kui heategevuse moment ainult muu seas mõne seltsi ehk asutuse tegevuses ennast ilmutab, siis ei anna see veel põhjust seda seltsi ehk asutust, nagu käesoleval juhusel, heategevaks asutuseks lugeda.

1913. Silmas pidades, et kaevatud otsus eelharutatud põhjustel kokkukõlas on Maaseaduse § 1 märk. 1 p. 1, **otsustas** Riigikohus: Stakelbergide sugukonna asutuse voliniku v. adv. Johansonit kaebuse tagajärjeta jätta.

№ 58.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

30. oktoobril 1920 a.

Johannes Saharovi kaebus E. V. Põllutöoministeeriumi korralduse peale „Pentuska“ talukoha pidamise kitsendamise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigi-kohtunik M. TAEVERE, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Kurna valla Nõukogu koosolekul esinesid 9. märtsil 1920. a. maa saamise sooviavaldusega Johannes Saharov ja Johannes Vesiloik. Mõlemad soovisid „Pentuska“ kohta kasutamiseks saada.

Sooviavaldusi läbi kaaludes, otsustas Vallanõukogu häälteenamusega kandidaadiks „Pentuska“ koha peale Johannes Saharovi üles seada ja Johannes Vesiloigu palve tagasi lükata.

Harju Maakonna-valitsus muutis 29. märtsil 1920. a. eelnimetatud Vallanõukogu otsuse ja kinnitas „Pentuska“ koha peale maasaajaks Johannes Vesiloigu.

Maakonnavalitsuse otsusega mitte rahul olles, pööras Johannes Saharov 23. IV. 1920. a. protestiga Feeministri poole, kes selle protesti oma resolutsiooniga Põllutöoministeeriumi edasi saatis. Selle tagajärg oli, et Põllutöoministeeriumi korraldusel 17. V. 1920. a. J. Vesiloigule kuulutati, et ta kahe nädala jooksul kohalt peab lahkuma ja koha Saharovile üle andma.

Pärast seesuguse korralduse tegemist leidis Põllutöoministeerium, et Vesiloigult koha äravõtmine mitte õige ei ole, sest viimane, kui Maakonnavalitsuse poolt seaduslikus korras kinnitatud „Pentuska“ koha rentnik, satub selle tagajärjel väljapääsemata seisukorda, ja tähele pannes, et „Pentuska“ koht on 42 tiinu suur ja et Saharov kui ka Vesiloik kohal põllutööle on asunud, otsustas Põllutöoministeerium 26. mail s. a. „Pentuska“ koha Saharovile ja Vesiloigule pooleks jagada.

Selle Põllutöoministeeriumi otsuse peale andis Johannes Saharov Riigikohtusse kaebuse, milles palub selle otsuse ära muuta ja terve „Pentuska“ koha tema kasutada jätta, põhjendades oma kaebust sellega, et see koht oli juba 17. V. 1920. a. temale kätte antud, et temal, kui sõduril, Maaseaduse § 21. ja 22. põhjal ja kui endisel rentnikul, on suuremad õigused „Pentuska“ koha peale, kui Johannes Vesilbigul, kes ei ole sõdur, ei ka selle koha endine rentnik ja et Põllutöoministeeriumil ei olnud õigust oma endist otsust muuta ega kohta pooleks jagada.

Seda asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et Johannes Saharovi kaebus, kui põhjendamata, tuleb tagajärgeta jätta järgmistel põhjustel:

1) Kui keegi maasoovija maasaajate järjekorra määramise toime- tuse vältel, mida Vallanõukogu ja Maakonna-valitsused teostavad, leiab, et tema õigusi selle juures on rikutud, siis võib ta administratiiv-kohtu korras

kaebust tõsta. Nagu asja toimetusest näha, ei ole kaebaja Johannes Saharov Harju Makonna-valitsuse otsuse peale 29. märtsist 1920. a. administratiivkohtu korras kaebust tõstnud, missuguse otsuse põhjal Johannes Vesiloik kaebaja asemel „Pentuska“ koha peale maasaajaks kinnitati.

2) Kui maasaajad Maakonnavalitsuse poolt on kindlaks määratud, teeb Riigimaade ülem nendega vastava rendilepingu (Maareformi teost. määr. § 80). Seaduses ei ole ette nähtud, et pärast seda võib Põllutööministeerium rendile antud maad veel omal võimul, ilma kohtuta ühe käest ära võtta ja teisele anda. Maareformi teostamise määruse § 68. lisa märkuses on küll ette nähtud, et Põllutööministeeriumil on õigus määrata sõduritele maad ilma Vallanõukogu otsuseta, aga säärane õigus ei ulata nende maade kohta, mille peale Vallanõukogu ja Maakonnavalitsuse poolt on maasaajad kindlaks määratud ja sellekohased rendilepingud juba sõlmitud. Kui nüüd käesoleval juhusel Põllutööministeeriumi korraldusel Maakonnavalitsuse poolt kindlaks määratud rentnikult Vesiloigult „Pentuska“ talukoht ära võeti ja Johannes Saharovile anti ja pärast, tehtud viga ära nähes, sama Ministeerium oma eksliku korralduse ära muutis, siis seati sellega ainult seaduslik kord jalule.

3) Ei ole kaevatud otsusega Johannes Saharovi huvivid ja õigusi rikutud, sest temale on Põllutööministeeriumi poolt pool „Pentuska“ kohta kasutada antud, ilma et temal praeguse asja seisukorras selle saamiseks õigust oleks olnud.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 21. ja 22. p. 1. põhjal **otsustas** Riigikohus: Johannes Saharovi kaebuse tagajärjeta jätta.

Nr. 59.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

17. novembril 1920. a.

Kavastu valla nõukogu voliniku, Ludvig Looti revisjonikaebus Tartu-Võru 6. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 14. IX. 20. Karl Reili ja Johan Tambergi kaebuse asjas Kavastu valla Nõukogu koosseisu pärast.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik M. TAEVERE, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Tartu-Võru 6. jaosk. rahukohtunikule 26. juulil 1920. a. sisseantud kaebuses palusid Karl Reili ja Johan Tamberg Kavastu valla Nõukogu otsused 11. juunist ja 3. juulist 1920. a. tühjaks tunnistada, sest nimetatud Vallanõukogust on Nõukogu liikmed ja liikmete kandidaadid nimekirjade nr. 1, 6. ja 7. järele välja astunud, mispärast oleks pidanud uued valimised ette võetama, aga Vallanõukogu peab, selle peale vaatamata, et Nõukogus üks osa kodanikka esindamata, Nõukogu koosolekuid ikka edasi.

Rahukohtunik Karl Reili ja Johan Tambergi kaebuses ettetoodud põhjendusi lugupeetavateks pidades, tunnistas 14. septembril 1920. a. Ka-

vastu valla Nõukogu otsused 11. juunist 1920. a., protokoll nr. 8., p. 1—XIX. ja 3. juulist s. a. protokoll nr. 9. p. 1—XV. tühjaks.

Selle rahukohtuniku otsusega ei jäänud Kavastu valla Nõukogu volinik Ludvig Loot rahule ja andis tähtajal Riigikohtusse järgmise revisjonikaebuse: „Tartu-Võru 6. jaoskonna Rahukohtuniku otsusega 14. septembrist s. a. ei või Kavastu valla Nõukogu mitte rahul olla, sellepärast, et otsus Nõukogu kvoorumis on tehtud (§ 38 Eesti Vallanõukogude valimiste ajutised määrused). Vallanõukogu valimiste määruste § 31 ei ole käesoleval juhusel mõõduandev, sest tähendatud § ei näe mitte ette niisugust juhtumist, kus sihilikult väksem rühm Nõukogu kvoorumi ja koosseisu võiks purustada. Kui seda aga lubatakse, siis ei saa vallas Nõukogu vähemuse mõju alt lahti ja peab vähemuse tahtmist tegema, kes teda oma äraastumisega alati võib laiali ajada, nii ei saa ka valla Nõukogu enam saamagi ja valimine ei lõpegi otsa. Ei, seda segadust ei ole seaduseandja § 31-ga mitte tahtnud luua, ennem oleks ta selle § tegemata jätnud. Vallanõukogu on valitud kolme aasta peale (§ 33) nende isikute hulgast, kes ennast selleks on lubanud (§ 14), ja tagasi võtta nimekirja ei ole lubatud (§ 14 tähendus 2).

Seetõttu seletas seadust meile Siseministeeriumi Omavalitsuse-asjade Peavalitsus esmalt suusõnal ja on seda ka kirjalikult 1. septembril 1920. a. nr. 2299 all kinnitanud, mille kohta ärakirja juurde lisan. Teisiti see asi ei võigi olla ja Vallanõukogu peab kõrgema ametikoha seletust autoriteetlikumaks ja käib selle järele.

Seda tähele pannes palun RIIGIKOHUT: rahukohtuniku otsus kustutada ja Karl Reilile ja Johan Tambergile õigus anda Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse eeskirja 1. septembrist 1920. a. nr. 2299 all Riigikohtus protesteerida I. järgu kohtu astmena.“

Seda asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et revisjonikaebus, kui põhjendatud, tuleb rahuldada.

Vallanõukogud võivad ainult siis oma koosolekut avada ja päevakorda ülesvõetud küsimusi harutama hakata, kui vähemalt pool kõigist Vallanõukogu liikmetest, koosolekule on ilmunud (vallanõukogude valim. Ajut. määrused § 38). Kas koosolekule ilmunud liikmed ühte või mitmesse erakonda kuuluvad ehk on mõni erakond täiesti esindamata jäänud — see ei ole tähtis; see ei tee Nõukogu koosolekut veel mitte otsusevõimeliseks, sest ainult teatav arv ilmunud Nõukogu liikmeid määrab ära, kas koosolek on otsusevõimeline või mitte.

Nagu asjatoimetusest näha, on Kavastu valla Nõukogus 25 liiget ja 19. juuni Nõukogu koosolekuteest on 13 ja 3. juuli koosolekust 14 liiget osa võtnud, s. t. et mõlemal korral üle poole kõigist Nõukogu liikmetest koos on olnud. Arusaadav, et seesuguses kvoorumis tehtud Nõukogu otsusi ei või tühistada ainult sellepärast, nagu seda rahukohtunik ekslikult arvab, et selle Nõukogu koosolekul kõik erakonnad ei olnud esitatud. Säärast nõuet Vallanõukogude koosolekute kohta ei ole seaduses ette nähtud, mispärast kaevatud rahukohtuniku otsus tuleb ära võtta ja ühes sellega ka Maakonnavalitsuse protest tagajärjeta jätta.

Lõpuks leiab Riigikohus tarvilikuks juhtida tähelepanemist selle peale, et 1866. a. Vallakogukonna-seadused senini veel maksvad on ja nimetatud seaduse järele niisugune Nõukogu liikmete Nõukogust väljaastumine, nagu Kavastu vallas on ette tulnud, sugugi õigustatud ei ole (§ 29) (R. T. nr. 129—130—1920. a. nr. 254 ja 255 all avaldatud seadused).

Kõike seda tähele pannes, **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Tartu-Võru Rahukogu 6. jaosk. rahukohtuniku otsuse 14. sept. 1920. a. ära muuta ja Karl Reili ja Johan Tambergi kaebuse Kavastu valla Nõukogu otsuste peale 11. juunist ja 3. juulist 1920. a. tagajärjeta jätta.

Nõ 60.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

18. novembril 1920. a.

Tartu Maakonnavalitsuse revisjoniprotest Tartu-Võru 5. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale 6. septembrist 1920 a. Mustvee valla Nõukogu poolt trahterimaksu pealepanemise asjas.

(Eesistuja ja ettekandja: Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Otsusega 6. sept. 1920. a. jättis Tartu-Võru 5. jaoskonna rahukohtunik tagajärjeta Tartu Maakonnavalitsuse administratiiv-osakonna protesti Mustvee valla Nõukogu otsuse peale 25. juulist 1920. a. protokoll nr. 8 p. 1, millega Mustvee alevi T. Koppeli poolt avatud trahteri peale 8000 marka maksu on määratud. Rahukohtunik põhjendab oma otsust selle peale et trahteri all tuleb ärilist ettevõtet mõista, mille peale Vallanõukogul õigus on maksusid määrata.

Selle otsuse peale on Tartu Maakonnavalitsus revisjoni-protesti annud, milles palub Riigikohtu rahukohtuniku otsuse ära muuta järgmistel põhjustel: 1) Riigi Teatajas nr. 18/19 — 1920. a. avaldatud Omavalitsusemaksu Seaduse § 23—36 järele on trahterimaks maakonna heaks määratud ja Vallanõukogul ei ole õigust niisugust maksu veel omakorda valla heaks peale panna; 2) Vallanõukogul on õigus ainult sellesamas seaduses § 9—22 ettenähtud maksuüksusi maksu alla panna.

Asja harutamisel Riigikohtus toetas Tartu Maakonnavalitsuse esitaja Friedrich Karlson revisjoniprotesti ja palus Rahukohtuniku otsuse ära muuta ja Vallanõukogu otsuse tühjaks tunnistada.

Käesolevat asja läbiharutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et Tartu Maakonnavalitsuse revisjoni-protest tuleb tagajärjeta jätta järgmistel põhjustel: Riigi Teatajas nr. 18/19 — 1920. a. avaldatud seaduse nr. 83 § 2 p. 8 ja § 23—36 põhjal läheb trahterimaks maakonna heaks ja trahteritele võib maksu peale panna Maakonna-nõukogu ja mitte Vallanõukogu; käesoleval juhtumisel ei ole Vallanõukogu T. Mägile mitte maksu peale pannud ja ta ei ole selle peale kaevanud, vaid Mägi on vabatahtlikult ennast kohustanud trahteri avamise puhul valla heaks

8000 marka aastas maksma; see tema poolt vabatahtlikult oma peale võetud kohustus ei kitsenda Maakonna-nõukogu õigust temale seaduslikus korras trahteri maksu peale panna

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35 põhjal **otsustas** Riigikohus: Tartu Maakonnaavalitsuse revisjoniprotesti tagajärjeta jätta.

№ 61.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

19 novembril 1920 a.

Viljandi Maakonnaavalitsuse voliniku Andres Looritsa revisjoniprotest Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 14. maist 1920 a. — Taevere valla kontrollkomisjoni liikmete kohtu alla andmise kohustuse asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik M. TAEVERE, prokurööri abi k. t. R. RÄGO).

Viljandi Maakonnaavalitsus andis oma vahekirjaga 29. V. 1920 a. nr. 5543 Suure Jaani kiriku nõukogule teada, et Maakonnaavalitsus 28. I. 20. otsustas: „jätta järelvalve korras järelduseta Suure-Jaani kiriku nõukogu kaebus Taevere valla mõisamaade kontrollkomisjoni tegevuse peale, milles midagi seadusevastast ei leidu.“

Selle Maakonnaavalitsuse otsusega mitte rahule jäädes, andis Suure-Jaani koguduse eestseisuse volinik vann. adv. Artur Jung Viljandi-Pärnu Rahukogule 26. II. 1920. kaebuse, milles palus Viljandi Maakonnaavalitsuse otsuse 28. I. 20. a. ära muuta ja Maakonnaavalitsusele ette kirjutada Taevere valla kontrollkomisjoni kohtulikule vastutusele võtta.

Asja 14. V. 1920. a. läbiharutades otsustas Viljandi-Pärnu Rahukogu: „Viljandi Maakonnaavalitsuse otsus 28. jaanuarist 1920. a. Taevere valla kontrollkomisjoni tegevuse asjas Suure-Jaani kirikumaa ülevõtmises ja valitsemises ära muuta ja Maakonnaavalitsusele ette kirjutada kontrollkomisjon kohtu kätte anda ametivõimust üleastumise pärast.“

Viljandi Maakonnaavalitsuse administratiiv-osakonna juhataja Andres Loorits palus oma revisjonikaebuses eespool-tähendatud Rahukogu otsuse 14. V. 1920 a. ära muuta, sest Rahukogul ei olnud õigust Maakonnaavalitsusele ette kirjutada Taevere kontrollkomisjoni, kelle tegevuses Maakonnaavalitsus kui järelvalve asutus ühtki kuriteo tundemärki ei leidnud, kohtulikule vastutusele võtta; kui Rahukogu neid siiski leidis, siis pidi ta ise otsekohe omalt poolt nimetatud komisjoni kohtulikule vastutusele võtmiseks sammusid astuma.

Seda asja läbiharutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et kaevatud Rahukogu otsus tuleb ära muuta, sest 1) Suure Jaani koguduse eestseisus, kui ta leidis, et Taevere valla kontrollkomisjoni tegevus Suure-Jaani kirikumõisa asjus tema arvates sisaldab endas karistatava süüteo tundemärke, võis ise kohaliku prokurööri ees nimetatud kontrollkomisjoni vastu süüdistust tõsta ja 2) Rahukogu oleks võinud 1917. a.

11. aprilli seaduse § 9 põhjal (Vene Sead. ja korr. kogu 1917 nr. 86 § 492) asja prokuröörile edasi anda, kui ta asja harutamise juures Taevere valla kontrollkomisjoni tegevuses ametivõimust üleastumise süüteo tundemärke leidis, aga ei oleks pidanud Maakonnavalitsusele seda, mida ta ise oleks pidanud tegema, ette kirjutama.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus 14. maist 1920. a. ära muuta.

№ 62.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

19. novembril 1920 a.

Viljandi-maakonna rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjoni revisjonikaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 18. juunist 1920. a. — Karl v. Mensenkampfi päralt oleva kaleska ja sarabani rekvireerimise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik M. TAEVERE, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Seda asja läbi vaadates ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et käesoleva asja toimetus tuleb ära lõpetada, sest maakonna rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjoni otsuste peale võib edasi kaevata rekvireerimise ja kahjude hindamise peakomisjonile, aga mitte administratiivkohtule, nagu seda käesoleval juhtumisel Karl Mensenkampfi volinik vann. adv. Artur Jung ekslikult on teinud ja sama ekslikult Viljandi-Pärnu Rahukogu antud kaebust Viljandi maakonna rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjoni otsuse peale oma harutamise alla on võtnud (R. T. nr. 14 — 1919. a. Aj. Val. määrus 25. 2. 1919. a. rekv. ja kahjude hind. kom. kohta § 18).

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 ja 44 ning Ts. kp. s. § 584 p. 1 põhjal: Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus ära muuta, Viljandi maakonna rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjoni revisjonikaebus läbi vaatamata jätta ja asjatoimetus lõpetada.

№ 63.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

19. novembril 1920 a.

Tallinna Linnavalitsuse voliniku vann. adv. Johan Aronsoni revisjoni-kaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 15. märtsist 1920. a. end. linnateenijate E. M. ja teiste kaebuste asjas Tallinna linna Toitlusvalitsuse peale — ametist tagandamise pärast.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP; prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Tallinna linna Toitlusvalitsuse juhataja poolt lahtilastud Tallinna linna-teenijad E. M., E. T., E. M. ja H. G. palusid oma 16. jaan. 1920. a. sisse-

antud kaebuses Tallinna-Haapsalu Rahukogu Toitlusvalitsuse juhataja Hans Saati otsust 16. dets. 1919. a. nende teenistusest kõrvaldamise kohta kõigi järeldustega tühjaks tunnistada ning Saatile ette kirjutada kaebajad teenistusesse tagasi võtta.

15. märtsil 1920. a. tegi Rahukogu selles asjas järgmise otsuse: „Tallinna Toitlusvalitsuse juhataja otsus 16. dets. 1919. a. kõige järeldustega muuta ja tunnistada, et kaebajad E. M., E. T., E. M. ja H. G. on teenistusest lahti lastud Eraseaduse § 4186 põhjal, mille järele igal tööandjal õigus on oma teenijaid seaduses ettenähtud korras lahti lasta“.

Oma otsust põhjendab Rahukogu järgmiselt: „Asja läbivaadates, tunnistajate ja poolte seletusi üle kuulates leidis Rahukogu, et kaebajate teenistusleping oli Eraseaduse peale põhjendatud. Kaebajad ei ole mitte riigiametnikud, vaid erateenijad. Sellepärast rippus Toitlusvalitsuse juhatajast Saatist kaebajad Eraseaduse § 4186 põhjal ametist vabastada. Kas ülesütlemine õigel ajal on sündinud või mitte, ei puutu käesolevasse asjasse, sest seda küsimust võiks ainult nõudmise korras lahendada ja ta ei kuulu mitte administratiiv-kohtu alla. Ei või aga sugugi õigeks lugeda, kui Toitlusvalitsuse juhataja asjale ametliku iseloomu annab, kaebajatele ametlikult numbri all „resolutsiooni“ teatades. Seda vähem võib kohaseks tunnistada, kui Toitlusvalitsuse juhataja seda resolutsiooni teatab kaebajatele nende au haavavaid motiivisid juurde lisades, millel ametlikus kirjas sugugi kohta ei ole, vaatamata selle peale, kas härra Saati arvamine õigustatud oli või mitte. Pealegi ei leidnud kohus kaebajate kõlbmata ülevõlpidamise mitte tõeks tehtud olevat“.

Selle otsuse peale on Tallinna Linnavalitsuse voliniku vann. adv. Johan Aronsoni poolt revisjonikaebus antud, milles Riigikohut palutakse 1) Rahukogu otsus tühjaks ja asi administratiiv-kohtule mitte alluvaks tunnistada; 2) asja sisulisel läbivaatamisel niisama otsus tühjaks tunnistada ja asjas uus otsus teha ehk asi anda uueks läbivaatamiseks Tallinna-Haapsalu Rahukogule teises koosseisus.

Revisjonikaebuses tuuakse ette järgmised põhjendused: 1) kaebajad olid linnaga teenistuses vaba kokkuleppe põhjal ja sellepärast normeeritakse nende vahetamine linnaga eraõigusliste normidega ja sellel alal tekkinud vaidlused tulevad lahendada tsiviilkohtu, aga mitte administratiiv-kohtu teel. 2) Rahukogu tunnistas kaebajate lahtilaskmise tühjaks ja tunnistas ühtlasi, et nad on Eraõiguse põhjal lahti lastud; selle otsuse esimene osa ei ole kokkukõlas tema teise osaga; et Toitlusvalitsuse juhataja oma otsusest kaebajatele teatas kirjaga, millel number ja kuupäev peal olid, sellepärast ei või ülesütlemist tühjaks tunnistada.

Käesolevat asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Rahukogu otsus selles asjas tuleb ära muuta ja asja toimetus ära lõpetada, sest et kaebajad olid Linnavalitsuse teenistuses Eralepingu põhjal ja vaidlused, mis nende ametist lahti laskmise alal tekivad, tuleb lahendada mitte administratiiv-, vaid tsiviilkohtu teel; kui kaebajad leiavad, et ametist lahti laskmise puhul on ühtlasi nende au haavatud, ei tee see asja administratiivkohtule alluvaks, sest au haavamise eest võib ainult kriminaalkohtu korras vastutusele võtta.

Kõige selle ja Adm. K. K. § 35 põhjal otsustas Riigikohus: Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus 15. märtsist 1920. a. ära muuta ja asja-toimetus lõpetada.

№ 64.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

17. detsembril 1920. a.

Leo Mühleni ja Ernst Roseni voliniku, vann. adv. V. Pezoldi kaebus Vabariigi Valitsuse otsuse peale suurmaapidamiste likvideerimisel aluseks võetava Eesti marga kursi asjas,

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. PUUSEP, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Leo Mühleni ja Ernst Roseni volinikult, vann. adv. Pezoldilt on 11. juunil 1920. a. Riigikohtule kaebus tulnud Vabariigi Valitsuse määruse peale 31. märtsist s. a. suurmaapidamiste likvideerimisel aluseks võetava Eesti marga kursi äramääramise kohta, seletusega, et mõisate inventaari hindamisel aluseks võetava 1914. aasta vene rubla ümberarvamine 20 Eesti marga peale ei vasta Eesti marga sisemisele ostujõule, ja palvega, et see määrus täies ulatuses, kui maksvatele seadustele mitte vastav, tühjaks tunnistataks.

Riigikohtul tuleb enne kaebuse sisulikku harutuselevõtmist vastust anda, kas käivad tema läbivaatamise alla kaebused Vabariigi Valitsuse otsuste ja määruste peale.

Selle küsimuse lahendamisele asudes leiab Riigikohus: 1) et tema 21. okt. 1919. a. antud Riigikohtu Seaduse § 1. põhjal Vabariigi ülemat kohtuvõimu peab teostama endise Vene Senati kohta käivates seadustes määratud piirides ja alustel ühes nende täienduste ja muudatustega, mis Eesti Vabariigi seaduslikud valitsemise alused ja määrused teisiti on otsustanud; 2) et Vene Senati Asutuse Sead. § 1 põhjal oli Valitsev Senat ülemaks asutuseks, kellele kohtu, valitsemise ja täitmise korras allusid kõik riigi asutused, peale kõige kõrgemate riiklike asutuste ja seaduses iseäraldi väljavõetute; 3) et ei Vene Ministrite-nõukogu ega Ajutine Valitsus, kellele meie juures Vabariigi Valitsus oma koha, ülesannete ja õiguste poolest kõige rohkem vastab, ei allunud, kui kõrgemad riigi valitsemise asutused, Senatile ja ei käinud nende otsused edasikaebamise teel Senati läbivaatamise alla; 4) et et meie Vabariigi Ajutise Valitsemise kord (Riigi Teataja 1919. nr. 44) ega ka Riigikohtu Seadus, ega eriti Riigikohtu ja tema osakondade võimupiiri käsitavad määrused, Riigikohtu Sead. §§ 1, 15—18 ja Adm. Kohtu Korra § 6 sarnaseid muutusi eelpuudutatud ülema kohtu ja ülema valitsemise asutuse vahel ei ole toonud, mis õigustaks käesolevat küsimust teisiti otsustama; 5) et iseäraldi viimati nimetatud Administratiiv-kohtu Kord, mis § 6 ligemalt Riigikohtu võimu administratiiv-asjus kindlaks määrab, ei lase oletada, et, meil oleks tahetud Vabariigi Valitsuse otsuseid Riigikohtu kontrolli ehk

revisjoni alla seada, sest seal loetakse üles, et Riigikohtule alluvad kaebused üksikute ministeeriumide, nende osakondade ja teiste kõrgemate administratiiv-asutuste peale, — kuna Ajutist Valitsust, mille asemele Vabariigi Valitsus astus, seal ei nimetata, mis siis, kui tema määrused oleksid pidanud edasikaebamise teel Riigikohtu alla käima, küll ka esimeses reas, kui kõige suurema võimupiiriga varustatud Vabariigi valitsemise asutus, oleks nimetatud olnud.

Kõigil eeltoodud põhjustel **otsustas** Riigikohus Leo Mühlени ja Ernst Roseni voliniku vann. adv. Pezoldi kaebus läbivaatamiselt kõrvaldada.

N° 65.

ADMINISTRATIIV OSAKOND.

17. detsembril 1920. a.

Ado Stammi erakaebus Viljandi-Pärnu 5. jaosk. rahukohtuniku otsuse peale revisjonikaebuse tagasisaatmise asjas.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. PUUSEP, ettekandja riigikohtunik M. TAEVERE, prokurööri abi k. t. R. RÄGO.)

Viljandi-Pärnu 5. j. rahukohtunik otsustas oma määrusega 28. sept. 1920. a., käsitades Adm. K. K. § 44 ja Ts. Kp. S. § 800, Ado Stammi revisjonikaebuse kaebajale tagasi saata sel põhjal, et kaebusele ligipandav revisjonimaks jõudis postkontori, kust rahukohtunik oma posti kätte saab, peale revisjonikaebuse andmise tähtaja lõppu.

Selle määruse peale antud erakaebuses palus Ado Stamm Riigikohut rahukohtuniku määruse 28. sept. 1920. a. ära muuta ja rahukohtunikule ette kirjutada tagasiantud revisjonikaebuse vastu võtta ja Riigikohtule edasi saata, oma palvet selle peale toetades, et kassatsiooni kautsjon ja revisjonimaks ei ole üks ja seesama, sest esimene läheb riigi kasuks, siis kui kaebus tähelepanemist kohtu poolt ei leia, kuna teine igal juhtumisel riigikassa heaks läheb, ja et käesoleval juhtumisel revisjonimaks oli tähtjal posti pandud, s. o. enne 25. sept. 1920. a., millal revisjonikaebuse andmise tähtaeg lõppes.

Seda asja läbi harutades ja prokurööri arvamist ära kuulates, leiab Riigikohus, et kaevatud rahukohtuniku määrus tuleb ära muuta, sest revisjonikaebuste juurde lisatav revisjonimaks (Adm. K. K. § 31 ja 37) ei ole seesama, mis kassatsiooni kautsjon tsiviil-asjas, nagu seda kaebaja õigesti seletab, ja tema maksmise juures ei tule Ts. Kp. S. § 800 nõudeid arvesse võtta, vaid tähtis on, et revisjonimaks enne revisjonikaebuse tähtaja lõppu on Eesti Vabariigi piirides posti pandud, mispärast sellel asjaolul, et revisjonimaks postiolude tõttu peale revisjonikaebuse tähtaja lõppu kohalisesse postkontori jõuab, ei ole revisjonikaebuse vastuvõtmise kohta mingit tähtsust.

Sellepärast **otsustas** Riigikohus Adm. K. K. § 35 põhjal: Viljandi-Pärnu 5. jaosk. rahukohtuniku määrus 28. sept. 1920. a. ära muuta ja rahukohtunikule ettekirjutada revisjonikaebus vastu võtta ja kaebusele kõik anda.

N° 66.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. jaanuaril 1920 a.

Artur Juhkov'i süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja Riigikohtu liige P. BENIKO, sõjaväe prokuröri abi H. ESTER).

Artur Mihkli poeg J u h k o v on Sõjaväe Ringkonnakohtu otsusega 6. maist 1919. a. süüdi mõistetud:

1) selles, et tema end 20. novembril 1918. a. Eesti Sõjamlnisteeriumis ohvitserina registreeris ja siis, kui ka hiljemini ohvitseri mundrit kandis, mille peale tal oma väeteenistuse seisukorra põhjal mitte õigust ei olnud, ja 2) et tema selleks otstarbeks, et enesele ohvitseri aukraadi ja teenistuse-õigusi omandada, meelega vale tokumendi, teenistuselehe 20. veebruarist 1919. a., kokku seadis ja sellele veel tunnistajatena Dr. J. Rebase ja leitnant Fiskari laskis alla kirjutada ja seda oma ohvitseri-õiguste tõenduseks ette pani.

Esimese kuriteo eest on talle N. S. § 1416 põhjal kakssada marka rahatrahvi määratud, teise kuriteo eest N. S. § 1412 põhjal poolteist aastat vangiroodu kõigi õiguste kaotamisega, missugune karistus ka mõlemate kuritegude eest kokkuvõetult N. S. § 152 põhjal talle on määratud.

Kaebealuse kaitsja vann. adv. Beek katsub oma kassatsioonikaebuses tõeks teha, et N. S. § 1412 on ilma aluseta tarvitusele võetud, ja põhjendab oma arvamist esmalt sellele, et ohvitseri aukraadi omandamine sündis registreerimise ajal 20. novembril 1918. a., nii et 20. veebruaril 1919. a., teenistuselehe ettepanemise ajal, võimatu oli sama aukraadi uuesti omandada, ja teiseks sellele, et kirjatükk, mida teenistuseleheks loetakse, pole tõepoolest mitte ametlik dokument, vaid on lihtne teadaanne. Peale selle leiab kassaator veel, et karistuse määramisel on rikutud S. K. S. § 931 sellega, et on arvesse võetud niisugune asjaolu, mida ei ole süüdistusaktis ja mida ka kohtulik uurimine ei ole selgeks teinud, nimelt, et sõjaajal enamlaste vastu Juhkov kunagi viimaste teenistuses oleks olnud.

Sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates leiab Riigikohus kassatsioonikaebuse esimese punkti kohta, et kassaatori seletus lükatakse kaebaluse enese seletusega ümber. Kohtuistungis on näha, et Juhkov on enese süüdlaseks tunnistanud muu seas ka selles, et tema 20. veebruaril 1919. a. teenistuselehe kokku seadis selleks otstarbeks, et enesele ohvitseri aukraadi ja teenistuse-õigusi omandada, ja selle teenistuselehe oma ohvitseri-õiguste tõendamiseks ette pani, kuna ta aga mitte ohvitser ei ole ja sellekohane teade teenistuselehes vale on. Kassaatori seletust ei või õigeks pidada ka tema teoreetilise külje poolest. Aukraadi omandamist, ei või koguni ühte arvata kehaliste asjade omandamisega. Ainult asjade kohta on kassaatori seletus õige. Niikaua, kui omandatud asi käes on, ei saa teda uuesti omandada. Õigusi aga ei või omandamise

läbi oma võimu alla võtta ega nii tugevasti enese külge liita, et nad ei võiks kaotsi minna. Siin on omandamise kordamine mitte haruldane, vaid harilik nähtus. Seaduse järele (N. S. § 162) loetakse õiguste omandamist kestvaks kuriteoks. Aukraadi omandaja satub iga kord, kui ta ennast aukraadi kandjaks välja annab, mündri selga paneb või oma allkirjas seda aukraadi tarvitab, jälle samasse kuriteosse, mida ta varemini juba korda saatis, samati, kui isik, kes ennast väeteenistusest kõrvale hoidis, oma kuritegu enne ei lõpeta, kui ta sõjaväkke ilmub. Sellepärast ei ole S. R. K. otsuses mingisugust kõrvalekaldumist tõeoludest, ega ka loogikast. Sõjaväe Ringkonnakohtu eksitus seisab selles, et ta Juhkovi tegevuse kaheks iseseisvaks kuriteoks on lahutanud, kuna nad oma eesmärgi ja sihi poolest niiviisi ühendatud olid, et neid pidi üheks kestvaks kuriteoks arvatama. Et aga see eksitus mingisugust mõju karistuse peale pole avaldanud, siis ei või see eksitus kassatsiooni põhjuseks olla.

Kassatsioonikaebuse teise punkti harutusele minnes leiab Riigikohus tarvilikuks õiendada kassaatori eksitust, nagu oleks teenistuseleht otsekohe kohtu-uurijale ette pandud. Sel kujul, kuidas see leht uurija kätte jõudis, vastab ta täiesti seaduslistele kui ka kassaatori nõuetele, nimelt kannab ta sõjaväe ülemuse allkirja. Aktist on aga näha, et see leht oli kaebealuse poolt tema ülemusele ette pandud ja kandis sell ajal ainult kaebealuse ja kahe tunnistaja allkirja. Niisugusel kujul ei või seda kirjatükki küll valmiks teenistuseleheks arvata. Ta ei olnud aga mitte lihtsaks teadeandeks, nagu seda kassaator arvab. Ta oli algusest saadik rapordi iseloomuga ametlik dokument, sest et Juhkov seadis ta kokku mitte kui eraisik oma äranägemise järele, vaid kui sõjaväeline oma ülemuse käsu täitmisel. Vale teate eest pidi Juhkov juba sel ajal vastutama N. S. § 362 põhjal, kus suurem karistus on määratud kui N. S. § 1412. See ametlik dokument oli veel kahe tunnistaja poolt alla kirjutatud ja seesugusel korral on võimatu tema tõendavat jõudu üldiste seaduste seisukohalt eitada. Sõjavägede Ülemjuhataja korraldusel pidi ta, teiste tõenduste puudusel, ohvitseri aukraadi tunnistuseks vastu võetama, ja niisugune korraldus ei käi mitte Ülemjuhataja võimupiirist välja ja peab seaduslikuks arvatama. Sellepärast jõuab Riigikohus otsusele, et N. S. § 1412 on käesolevas asjas õigesti tarvitusele võetud.

Kassatsioonikaebuse kolmanda punkti kohta peab tähendama, et kaebealune, nagu see kohtuprotokollist näha, on seletanud, et tema saksa okupatsiooni ajal 1918. a. Tallinnast Peterburki läks, seal hädasunnil enamlaste teenistusesse astus ja punases sõjaväes roodukomandörina teenides Eesti Sõjaväes teenija leitnant Fiskari oma ülemuse käsul areteeris. Selle asjaolu on kohus karistuse määramisel arvesse võtnud, kusjuures ta leidis, et Juhkov oma mineviku tõttu, kui endine Eeesti Vabariigi vaenlaste teenistuses viibiv tegeflane, kellena ta isegi Eesti ohvitseri areteeris, karistuse pehmendamist ei ole ära teeninud. Kui arvesse võtta, et Juhkov juba 20. novembril 1918. a. ennast Eestis ohvitserina registreeris, siis peab küll otsusele jõudma, et tema viimase sõja ajal enamlaste teenistuses ei ole olnud ja et see lause, nagu oleks ta „vaenlaste“ teenistuses viibinud, mitte asjakohane ei ole. Siiski ei või tähendamata jätta, et ka rahu ajal

kohtualuse teeguviisi Eesti ohvitseri vastu ei või kunagi kilduvääriliseks arvata. Peale selle on kohtuotsusest näha, et karistuse peale on mõjunud mitte ainult ülemaltähendatud asjaolu, vaid ka teised asjaolud, muu seas see asjaolu, et kohtualune kõik eeluurimise aeg järjekindlalt oma süüdi salgas. Seda silmas pidades ja arvesse võttes, et Juhkovile nuhtlus normaalkaristuse piirides on määratud, ei leia Riigikohus oma poolt tarvilikuks karistuse muutmiseks S. Kp. S. § 1041 põhjal sammusid astuda.

Neil põhjustel ja juhtnööriks võttes S. K. S. § 1002 **otsustas** Riigikohus: Artur Juhkovi kaitsja vann. adv. A. Beegi kassatsioonikaebus Sõjakohtupid. Sead. § 1002 põhjal ilma tagajärjeta jätta ja Sõjaväe Ringkonnakohtu otsust täiendada sellega, et karistusega ühenduses on Nuhtl. Sead. § 581-2 ettenähtud tagajärjed ja et karistust tarbekorral tuleb teostada Nuhtl. Sead. § 77 korras.

№ 67.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. jaanuaril 1920. a.

Robert Kiiker'i süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu eesimees K. PARTS, ettekandja Riigikohtu liige R. KOEMETS, sõjaväe prokuröri abi H. ESTER),

Robert Kiiker'i palve peale ja Amnestiaseaduse II jao põhjal tuli tema asi, mis juba väljakohtu poolt oli otsustatud, Sõjaväe Ringkonnakohtus uuesti harutusele. Otsusega 10. juulist 1919. a. vabastas Sõjaväe Ringkonnakohus ta vastutusest ja karistusest selle eest, et ta vabrikukomitee liikmena enamlaste kasuks agaralt oli töötanud, ja mõistis ta süüdlaseks 17. jaan. 1919. a. Narva Kreenholmi arhitekti Aleksander Vladovski korteri sõjariistus riisumisest osavõtmises ühes punaväelastega, kusjuures kohus tunnistas, et kaebealune ei ole süüdi seal riisitud kraami omandamises. Otsusele jõudes, et Kiikerile süüks pandud kuritegu A. V. määruses 5. dets. 1919. a. väljakohtute asutamise kohta on ette nähtud, määras Ringkonnakohus temale selle määruse § 5 punkt c ja § 6 põhjal vangistust ühe aasta vangiroodus. Peale selle mõistis Ringkonnakohus ta süüdlaseks Helene Vladovskit revolvriga surmata ähvardamises, ja määras talle Rahukohtu N. S. § 140 põhjal ühe kuu aresti. Mõlemate süütegude eest karistust koondades mõistis Ringkonnakohus Kiikeri kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega üheks aastaks vangiroodu.

Kiiker palub oma kassatsioonikaebuses selle otsuse tühjaks tunnistada järgmistel põhjustel: 1) käesolevas asjas ei ole eeluurimist olnud ega süüdistusakti kokku seatud; 2) kohus ei ole tema tunnistajaid: Vuuki, Ahelikku ja Avdejevat ette kutsunud ja luba, neid tunnistajaid omal kulul kohtusse kaasa tuua, on talle nii hilja kätte jõudnud, et tal võimatu oli seda tarvitada, ja 3) tema tegu ei sisalda eneses riisumise tundemärka.

Sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et käesolevas kassatsioonikaebuses seatakse üles kaks üldise tähtsusega küsi-

must kõikide asjade kohta, mis Amnestiaseaduse II jao põhjal väljakohtust Sõjaväe Ringkonnakohtusse tulevad, nimelt: 1) kas neis asjus tuleb eeluurimist korraldada ja süüdistusakti kokku seada? 2) kas neis asjus väljakohtu poolt süüdimõistetutel või, nende surma puhul, nende sugulastel ja hõimudel on õigus uute tunnistajate väljakutsumist nõuda ja kui on, siis missuguses korras peab sellekohaseid palveid sisse antama ja harutatama?

Mõlemate küsimuste lahendamisel peab arvesse võetama peale Amnestiaseaduse veel A. V. poolt 25. märtsil 1919. a. vastuvõetud määrust väljakohtute üle (R. T. nr. 19). Selle määruse § 16 järele harutatakse väljakohtust Sõjaväe Ringkonnakohtusse tulevaid asju määruste põhjal, mis maksvad on polgu kohtutest Sõjaväe Ringkonnakohtutesse sissetulnud aktide läbivaatamise asjus.

Viimaste määruste järele jäävad, nagu see S. Kp. S. § 962-st näha, polgu kohtu asjades eeluurimine kui ka süüdistusakt ära. Kui Asutav Kogu oleks soovinud sellest üleüldisest määrusest erandit teha ja oleks eeluurimise tarvilikuks leidnud, siis oleks tema ülevaltähendatud asjade kohta samasuguse korralduse teinud, kui Amnestiaseaduse I jaos (§ 2) teiste asjade kohta on tehtud, nimelt oleks nõudnud süüdistuse tõstmist (üldises või sõja kohtupidamise korras). Nüüd on aga väljakohtute poolt süüdimõistetutele luba antud ainult asja harutamist ja läbivaatamist nõuda, ja nende nõudmiste täitmine on Sõjaväe Ringkonnakohtu peale pandud, kellel eeluurimise algatuse õigust ei ole (S. Kp. S. §§ 214, 281, 334 ja 339) ja kellel ainult erakordsetel juhtumistel võimalus on eeluurimise täiendamist nõuda (S. Kp. S. § 895).

Peale selle peab veel silmas pidama, et väljakohtute poolt süüdi mõistetutel süüdistusmaterjal ilma süüdistusaktita täitsa tuttav on, ja et eeluurimine nendel tunnistajate kohta suuremat õigust ei anna kui otsekohene asja harutamine kohtus. Ka siis, kui eeluurimine on olnud, peavad nad ikkagi veel iseäraliste palvetega kohtu poole pöörama, kui nad soovivad, et tunnistajaid, kelle seletused on eeluurimise-aktis, kohtu poolt üle kuulataks. Eeluurimine ei vasta nende huvidele ka selle poolest, et ta pikemat aega nõuab, kuna nemad selle aja jooksul peavad väljakohtu poolt määratud karistust edasi kandma. Süüdistusakt oleks soovitav ainult sel korral, kui süüdimõistetute asemel nende sugulased ja hõimud asja ajavad, kellel süüdistusmaterjal enamasti teadmata on; et aga nende kohta Amnestiaseaduses mingisugust erandit ei ole tehtud, siis on ka võimatu neile selle poolest appi tulla. Neil on aga õigus väljakohtu aktist tarvilikka väljavõtteid teha.

Neil põhjustel jõudis Riigikohus esimese küsimuse kohta eitavale otsusele.

Teise küsimuse kohta peab tähendama, et tunnistajate ettekutsumise kord polgu kohtute asjus, mis Sõjaväe Ringkonnakohtusse, kui teise astme (appellatsiooni-) kohtusse harutusele tulevad, on äratähendatud S. Kp. S. § 963-s. See paragraaf lubab kohtule ainult neid tunnistajaid uuesti üle kuulata, kes juba polgu kohtus oma seletusi on annud, ja ei luba kaebealustel enestel isegi neid tunnistajaid oma poolt uuesti ette kutsuda. Säärane korraldus on sellest tingitud, et kaebealustel ei ole õigust polgu kohtu

otsuse peale edasikaebust anda (S. Kp. S. § 673) ja et teise astme kohus kutsub uued tunnistajad ainult siis välja, kui asjaolud, mida nad peavad tõendama, uued on, s. t. kaebealustel enestel teadmata olid sel ajal, kui asja harutati esimese astme kohtus (S. Kp. S. § 748).

Kui nüüd neid määrusi Amnestiaseadusega võrrelda, siis peab tunnistama, et nad viimasele seadusele otsekohe vastu käivad ja sellepärast peavad muudetuks arvatama. Amnestiaseadus annab väljakohtute poolt süüdi mõistetule mitte ainult edasikaebtuse õiguse, vaid palju enam: õiguse nõuda, et asja harutamine oleks uus. Uueks aga tuleb teda lugeda ainult siis, kui ta mitte üksnes välisest küljest uus, vaid ka oma sisu poolest uus on, s. o. kui ta sünnib mitte üksnes uue kohtuasutuse läbi ja uute vormide järele, vaid ka uute andmete põhjal. Kui nüüd veel silmas pidada, et Amnestiaseaduse eesmärgiks on õiglust kindlustada, nagu see selle seaduse esimestest sõnadest selgub, ja arvesse võtta, et õiglus kriminaal-asjus alles siis on kättesaadav, kui kaebealustele võimalus antakse oma süütust tõestada, siis peab kahtlemata otsusele jõudma, et väljakohtute poolt süüdimõistetutele Amnestiaseaduse läbi õigus on antud mitte ainult nende tunnistajate väljakutsumist nõuda, kes juba väljakohtus oma seletusi andsid, vaid nõuda, et ka need tunnistajad üle kuulataks, keda kaebealustel aja puudusel või teistel põhjustel võimatu oli väljakohtu ette tuua.

Neil põhjustel jõuab Riigikohus teise küsimuse kohta jaatavale otsusele.

Mis sellesse puutub, missuguse korra järele uute tunnistajate väljakutsumine sünnib, siis tuleb eriseaduste puudusel ja S. Kp. S. § 962 põhjal üldiste seaduste järele käia ja S. Kp. S. § 728 ja 746 põhjal nõuda, et sellekohastes palvekirjades olgu mitte ainult tunnistajate nimi ja elukoht ära tähendatud, vaid ka täpsalt ära seletatud need asjaolud, mida tunnistajad võivad tõestada. Viimaste andmete põhjal hindab kohus tunnistajate tähtsust ja kutsub need välja, kui nad tähtsad on. Vastasel korral jätab ta palve täitmata, peab aga oma määruses ära seletama, mis põhjustel ta tunnistajaid on tähtsusetaks lugenud, ja selle üle teated palujale saatma, kellel siis õigus on seaduses ettenähtud tähtajal paluda neid tunnistajaid tema kulul ette kutsuda, või temale võimalus anda tunnistajaid tema enese korraldusel nendega kokku leppides kaasa tuua. Neid palveid võib kohus tähelepanemata jätta ainult siis, kui asjaolud, mille tõestuseks tunnistajad on üles antud, sugugi asjasse ei puutu (S. Kp. S. § 747).

Üleväetähendatud põhimõtete järele käesolevat kassatsioonikaebust hinnates ja selle kaebuse esimest punkti mitte põhjendatuks tunnistades (põhjustel, mis juba ülevalpool on seletatud), leidis Riigikohus sama kaebuse teise punkti kohta, et kohtualuse Kiikeri palvekirjas 17. juunist 1919. a., milles ta uut harutamist nõudis, ainult kaks tunnistajad on nimetatud: Miina Vuuk ja Pavel Trifonoff, teised tunnistajad: Alma Ahelik ja Marie Avdejeva on kohtualuse poolt alles pärast Sõjaväe Ringkonnakohtu otsuse tegemist üles antud, nagu see näha on palvekirjast, mis kohtule 25. juulil 1919. a. sisse tulnud. Esimeste kahe tunnistaja kohta puuduvad palvekirjas teated, mis asjaolu nad võivad tõestada, nii et S. R. K. määrus 20. juunist 1919. a., mille põhjal need tunnistajad välja kutsumata jäid,

seadustega (S. Kp. S. § 746 ja 728) täiesti kokkukõlas on. Nende kahe tunnistaja kohta on S. R. K. isegi suurt vastutulekut kohtualusele üles näidanud: ta andis kohe viimasele luba neid omal kulul kohtusse kaasa tuua, eht ta küll pidi õieti ootama, kuni kohtualune sellekohase palvega esineb (S. Kp. S. § 747).

Sõnume selle loa üle saatis kohus õigel ajal kohtualusele, ja viimase süüks peab lugema, et see sõnum alles 4. juulil 1919 tema kätte jõudis, sest et ta oli oma elukohta muutnud, ilma et sellest kohtule oleks teada annud. Kutsekirja kohtuistungise-päeva tähendamiseks sai kohtualune 3. juulil kätte. Kohtu istumine oli 10. juulil, nii et kohtualusel oli vähemalt 5 päeva aega tunnistajaid, kes Narva linnas elasid, ette tuua, missugust tähtaega liiga lühikeseks ei saa arvata.

Kohtualune seletab veel oma kassatsioonikaebuses, et tunnistajad olid oma elukoha muutnud. See asjaolu aga ei vabanda tähtaja möödalaskmist, sest et kohtualuse asi oli, tunnistajaid, kelle ilmumist ta soovis, nii hoolsalt silmas pidada, et õigel ajal nende elukohtade muutmise üle teateid saada ja kohtule edasi anda.

Neil põhjustel leiab Riigikohus, et kassatsioonikaebuse teine punkt ei teeni tähelepanemist.

Kassatsioonikaebuse kolmanda punkti kohta leidis Riigikohus, et riisumise tähtsamaks sisemiseks tundemärgiks on: ainelise kasu püüdmine. Nii pidi siis S. R. K., kui ta otsusele jõudis, et Kiiker riisunud kraami ei ole omandanud ja siiski süüdi on, küsimuselehes ja otsuses selgesti ära tähendama, et Kiikeri tegevus riisumise ajal selle poole oli sihitud, et teistele ainelise kasu kättesaamist võimaldada. Selle asemel aga tähendab S. R. K. oma lõpuotsuses, et riisumise juures oli Kiikeri süü peajasjalikult agaras kommunistide (enamlaste) pooldamises. Säherdune tume ja eba-kindel seletus kuriteo tarvilikuma tundemärgi kohta ei anna võimalust otsusele jõuda, kas A. V. 1918. a. 5. dets. määruse § 5 punkt c. käesolevas asjas õigesti on tarvitatud, ja peab selle seaduse kui ka S. Kp. S. § 896 ja 931 oluliseks rikkumiseks loetama.

Reale eelnimetatud vea on käesolevas asjas veel mõned teised millede seletamine tuleva harutuse huvides tarvilik on; nimelt tuleb tähele panna:

1) sõnad „riisumine“ ja „osavõtmine“ on juriidilised oskussõnad, mille tarvitamine küsimuselehes on keelatud (S. K. S. § 896) ja et riisumine muutub röövimiseks, kui teda „sõjariistus“ toime pannakse (N. S. §§ 1641, 1627, 1637);

2) ühes ja samas küsimuses oli lubatav harutada Kiikeri ja punaväelaste tegevust ainult sel korral, kui nende vahel oli kokkulepe kuriteo kordasaatmise kohta; siis aga oli päris tähtsusetu, kas Kiiker riisunud kraami omandas või ta täielikult punaväelaste kasuks jättis. Kui ei olnud esialgset kokkulepet, siis oli tarvis (S. K. S. § 899) Kiikeri süüdistus punaväelaste teost lahus hoida ja kõige pealt viimast tegu harutada, sest et Kiiker pidi sellest teost osavõtja olema. Et aga punaväelaste vastu süüdistus tõstmata on jäänud, siis oli tarvis küsimust kuriteo kordasaatmise kohta

ette panna ja selle küsimuse moodustamisel silmas pidada, et riisumine oma väliste tundemärkide järele on seadusevastane võõra vara avalik äravõtmine kahjusaaja ehk kõrvaliste isikute juuresolekul. Kui kuriteo uurimisel oli ilmsiks tulnud, et ta sõjariistus oli toime pandud, siis oli tarvis selle üle täiendav küsimus üles võtta; nii samati võisid täiendavate küsimuste aineks olla ka teised asjaolud, näit. punaväelaste ähvardused, mille tõttu kahjusaaja ja tema kaaselanikud sunnitud olid korterist lahkuma; viimane küsimus oleks väga tähtis olnud sel korral, kui oleks kindlaks tehtud, et asjade äraviimine sündis kahjusaaja ja kõrvaliste isikute äraolekul;

3) teine peaküsimus oli küsimus Kiikeri süüteo kohta; mõnede andmete põhjal, mis leiduvad küsimuselehes ja lõpuotsuse motiivides peab oletama, et S. R. K. teda osavõtjaks on arvanud, sellepärast et ta kuriteo kohal oli, kuritegijatega, kui agar enamlaste poolehoidja, kaasa tundis ja meelega laskis kuritegu korda saata, ehk tal küll võim ja võimalus oli teda ära hoida. See süütegu ei ole aga seaduse järele osavõtmine, vaid kuriteo sündida laskmine, mis N. S. § 14 on ette nähtud. Võib aga olla, et S. R. K. õigesti teda osavõtjaks on arvanud, sest et kohtuotsuses on jutt ka sellest, et ta korraldanud riisunud asjade jaotamist. Igatahes aga oli vaja küsimuselehes faktide põhjal kindlate sõnadega ära seletada, mis sihiga ta kahjusaaja korterisse tuli, mis ta seal tegi ja missuguse otstarbega ta seda tegi.

Kõigil ettetoodud põhjustel ja juhtnööriks võttes S. K. S. § 1002 ja 4 **otsustas** Riigikohus: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus 10. juulist 1919. a. tühjaks tunnistada Sõjakohtupid. Seaduse §§ 896, 899 ja 931 ning Aj. Valitsuse poolt 5. dets. 1918. a. antud määruse § 5 p. c. rikkumise pärast ja asi Sõjaväe Ringkonnakohtule saata uuesti läbivaatamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 68.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. jaanuaril 1920 a.

Jaan Rosenbaumi süüdistuse asi.

(Eesistuja ja ettekandja esimees K. PARTS, sõjaväe prokuröri abi H. ESTER).

Jaan Rosenbaum, Gustavi poeg, on Sõjaväe Ringkonnakohtu poolt 27. märtsil 1919. a. süüdlaseks tunnistatud, et tema ühes kahe teisega Juhkentali sõjaväe-haigemajast, Tallinnas, kus need teised sanitaaridena teenisid, 1918./1919. a. talvel mitmesuguseid asju, nagu taldrikuid, aluspüksa, lina ja muud kraami, väärtuses alla 3000 marga, on varastanud ja peale selle ilma loata oma elukohas Rae vallas, Harjumaal, üht püssi hoidnud, ja esimese süüteo eest Rahuk. Nuhtluse Sead. § 169 põhjal ning teise süüteo eest 29. nov. 1918. a. antud Ajut. Valitsuse määruse põhjal

kummagi eest üksikult kui ka mõlemate süütegude eest Nuhtl. Sead. § 152 põhjal kokkuvõetult kolmeks kuuks türmi on mõistetud.

Selle kohtuotsuse peale on eelnimetatud süüdimõistetud kaebeluse Rosenbaumi kaitsja vannutatud advokaat Voldemar Oldekop kassatsioonikaebuse annud, milles ta palub nimetatud kohtuotsuse ümber lükata ja asja uuesti ümber otsustada anda, esmalt sellepärast, et asja otsustamisel Sõjakohtupid. Sead. § 892 sellega on rikutud, et sekretär, kes kohtu istumisel oli, nõupidamise ajal mõnda aega nõupidamise-toas on viibinud, ja teiseks sellepärast, et Sõjaväe Ringkonnakohus Rahuk. Nuhtl. Sead. § 170 p. 7 on valesti seletanud ja tarvitanud.

Sõjaväe abiprokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus kaebuse esimese punkti kohta, et Sõjakohtupid. Sead. § 892 sihiks on kohtunikkude nõupidamise-vabadust kaebeluse süüküsimuse harutamisel ja otsustamisel kindlustada ja igasugust kõrvalmõju nõupidamisel ära hoida. Käesolevas asjas on sekretär, nagu Sõjaväe Ringkonnakohtu protokollis lisamärkusest näha, pärast otsuse tegemist nõupidamise-tuppa kutsutud seks otstarbeks, et Jaan Rosenbaumi kaaskaebeluste vabastamise käsku kirjutada. Seesugust sekretäri viibimist nõupidamise-toas ei või oluliseks S. K. Sead § 892 rikkumiseks lugeda, liiatigi, et kaitsja oma palvekirjas ka ei tähenda, et sekretäri viibimine nõupidamise-toas oleks kahjulikku mõju avaldanud süüaluse huvide kohta. Kassatsioonikaebuse teise punkti harutusele minnes leiab Riigikohus, et kaebus ses osas on täiesti põhjendamata, sest et kaebelusele Jaan Rosenbaumile, Gustavi pojale, on määratud karistus Rahuk. Nuhtl. Sead. § 169, aga mitte § 170 p. 7 järele, mille rikkumise üle kaitsja kaebab.

Neil põhjustel tegi Riigikohus **otsuseks**: Jaan Rosenbaumi kaitsja vann. adv. Oldekopi kassatsioonikaebus Sõjakohtupid. Sead. § 1002 põhjal tagajärjeta jätta.

№ 69.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. jaanuaril 1920. a.

Ernst Kuninga süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja Riigikohtu liige P. PUUSEP, sõjaväe prokuröri abi H. ESTER).

Ernst Joosepi p. Kuning, kes Sõjaväe Ringkonnakohtu otsusega 14. oktoobrist 1919. a. S. N. S. § 126 ja 127 ettenähtud süüteo, nimelt juuli kuul 1919. a. enese jala vigastamise eest sõjaväest kõrvale hoidmise otstarbeks, kaheksaks aastaks sunnitööle oli mõistetud ühes kõigi õiguste kaotamisega, palub, et kohus tema asja uuesti harutusele võtaks ja tunnistajad üle kuulaks, sest et kohus asja ilma tema poolt ülesantud tunnistajaid ette kutsumata ära on otsustanud.

Aktist on näha, et kaebelune Kuning temale süüdistusakti kättemise puhul, 23. augustil 1919. a., palus nelja tunnistajat üle kuulata, selle tõenduseks, et tema jalg, mille vigastamises teda süüdistatakse, juba enamalt haige on olnud. Sõjaväe Ringkonnakohtu määrusest 28. augustist 1919. a. on näha, et kohus on otsustanud neid tunnistajaid mitte kohtu ette kutsuda, aga kohtualusele voli anda neid omal kulul kohtuistungisele kutsuda.

Oma määrust põhjendas kohus ühelt poolt sellega, et eeluurimisel see küsimus, kas kohtualuse jalahaigus tema praegusel kujul mõnest endisest haigusest on tingitud või mitte, juba kohtuliku arstilise järelevaatuse aineks on olnud; teiselt poolt aga sellega, et kohtualust raske karistus ähvardab, mispärast soovitav on temale kõiki kaitseabinõusid lubada.

Sõjaväe abiprokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et S. Koht. S. § 746 järele kohtualuste palvete täitmine uute tunnistajate väljakutsumise kohta oleneb ainult sellest, kas see asjaolu, mida tunnistajate ütluste läbi tuleb selgitada, tähtis on või mitte. Selle küsimuse lahendamine on täiesti selle kohtu võimupiiris, kes asja sisuliselt harutab, ja tema otsus ei käi sisuliselt kassatsioonikohtu läbivaatamise alla. Kassatsioonikohtus peab aga selle üle valvama, et see küsimus oleks kohtu poolt harutusele võetud ja et sellekohane otsus oleks selge ning nende asjaoludega kokkukõlas, mis kohtu poolt on tunnustatud. Sellest seisukohast kohtualuse kaebust läbi vaadates leiab Riigikohus; et S. R. K. määruses 28. augustist 1919. a. ei ole otsekohe ära tähendatud, kas need asjaolud, mille selgitamiseks kohtualuse poolt tunnistajad olid üles antud, tähtsad on või mitte, ja et juba sellepärast S. Kohtupid. S. § 746 tuleb rikutuks lugeda. Kui aga nüüd mõlemad kohtu motiivid kõrvuti seada ja esimest motiivi selgitada, siis tuleb välja, et see küsimus, kas kohtualuse jalahaigus tema praegusel kujul on mõnest endisest haigusest tingitud, kohtu poolt on tähtsaks tunnustatud; kohtu poolt on ka tunnustatud, et see küsimus kohtualuse tunnistajate läbi võib selgitatuks saada ja et need tunnistajad võivad kohtualuse kaitse-abinõudeks olla. Sellega on kohus nende tunnistajate tähtsust kaudselt tunnustanud, ja seesugusel korral oli ta kohustatud tunnistajaid välja kutsuma ja ei võinud tunnistajate ettetoomisest kohtualuse hoolde jätta, kellel seda väga raske oli täita, sest et ta, oma ülemuse valve all olles, vaevalt oma väeosast võis lahkuda, et tunnistajatega kokku leppida.

Kohtu määrusest võib järeldada, et ta kohtualuse tunnistajaid on tähtsusetaks lugenud sellepärast, et nemad üleliigsed on, et see küsimus, mida nad pidid selgitama, juba teiste andmetega on selgeks tehtud. Sellega aga on kohus S. Kohtupid. S. § 746 võõriti seletanud, sest et selle paragraafi selge sõna nõuab, et tunnistajate tähtsuse hindamine sünniks selle järele kas need asjaolud, mida nad tõendavad, on tähtsad, aga mitte selle järele, kas need asjaolud ei ole veel teisiti kindlaks tehtud. Kohtualuse tunnistajaid üleliigseks tunnustades on kohus nendele ühtlasi ka asjatundjaid eelistanud. Sellega aga on kohus poolte üheõiguslust rikkunud ja tõenduste hindamise ette võtnud, mis ainult kohtu mõistmise ajal lubatud on.

Lõpuks peab veel tähendama, et S. Kohtupid. S. § 747 järele kohtualustele ainult siis voli antakse tunnistajaid omal kulul kohtu istumisele

kutsuda, kui nad ise seda paluvad, kuna kohus käesolevas asjas on selle kohta korralduse oma äranägemise järele teinud, ilma et kohtualune oleks sellekohast palvet avaldanud.

Nimetatud kohtupidamise-seaduse rikkumist tuleb tähtsaks lugeda tema mõju pärast kohtu otsuse peale, mille kohta peab tunnistama, et ta ühekülgseltele andmetele on rajatud. Sellepärast ei või kohtu määrus 28. augustist 1919. a. muutmata jääda ega saa kohtu otsust 14. oktoobrist 1919. a. seadusejõuliseks tunnistada.

Neil põhjustel, juhtnõriks võttes S. Kohtup. S. § 1002 p. 2, **otsustas** Riigikohus: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus 14. oktoobrist 1919. a. ja tema määrus 28. augustist 1919. a. tunnistajate väljakutsumise kohta tühjaks tunnistada ja käesolev asi Sõjaväe Ringkonnakohtule saata läbivaatamiseks uues kohtu koosseisus.

№ 70.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. jaanuaril 1920 a.

Karl Petri süüdistuse asi.

(Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu esimees K. PARTS, sõjaväe prokuröri abi H. ESTER.)

Reiu valla liiget leitnant Karl Petri't süüdistati selles, et ta 15. detsembril 1918. a. Rakvere ja Narva piirkonnas Aj. Sõjavarustuse-valitsuse ülema abina selle ülema käsul Rakvere mõisnikkude Tarvitajate-ühisuse ladust sõjaväe tarvis rekvireeritud 51 kotist suhkrust, iga kott 6-puudaline, 8 kotti endale omandas hangeldamiseks, seda Tallinnasse oma erakorterisse vedades ja välja müüma hakates. Muidu oma süüdi eitades tunnistas kaebelune end suhkruga hangeldamises süüdlaseks. Sõjaväe Ringkonnakohus tunnistas 13. augustil 1919. a. Petri eelnimetatud tegudes süüdlaseks Sõjaväe Nuhtl. Sead. § 232 p. 4 ja Kaitseliidu juh. poolt 17. nov. 1918. a. hangeldamise vastu antud keelumääruse järele (Riigi Teat. 1918. a. nr. 1) ja mõistis ta nimetatud S. N. S. § 232 p. 4 põhjal kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega poolteiseks aastaks vangiroodu, kuid otsustas sealjuures, ühelt poolt kaebeluse kergemeelsust, teiselt poolt tema muidust head ülespidamist silmas pidades, seda karistust S. N. S. § 89 põhjal pehmendada kuni üheaastase vangistuseni vangiroodus ühes kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega.

Selle otsuse peale on kaebeluse Petri poolt Riigikohtule kassatsiooni-kaebus tulnud, milles ta Sõjaväe Ringkonnakohtu otsuse muutmist ja asja uuesti harutusele andmist teisele kohtule nõuab järgmistel põhjustel: Kohus ei ole tunnistajate ütlusi kohtuotsuses õieti üles tähendanud ega neid mitte õigel kujul arvesse võtnud, kohus olla tema poolt ettetoodud tunnistajaid ilma põhjusega mitte-usalduseväärilisteks lugenud, teadmata, mil põhjal järeldanud, et tema suhkru on rekvireerinud ja mitte ei ole evakueerinud, et tema sõjategevusest vaenlase vastu osa võtab ja et Kaitseliidu juhatuse

määrus 17. novembrist 1918. a., mille rikkumises tema ka süüdlaseks mõisteti, on ilma seadusliku jõuta, sest et Eesti seadustes ei tunta Kaitseliitu kui asutust, kes sunduslikka määrusi oleks võinud anda, siis aga, kui Kaitseliidu juhatuse määruse rikkumist mitte arvesse ei oleks võetud, tema karistus väiksem oleks võinud olla.

Sõjaväe abiprokuröri arvamist ära kuulates ja kõige pealt viimati nimetatud kassatsioonikaebuse põhjuse harutamisele pöördes leiab Riigikohus, et Kaitseliidu juhatuse määrus 17. novembrist 1918. a., mille maksvuse vastu kaebaja vaidleb, on, nagu selle määruse sissejuhatusest näha, Ajutise Valitsuse volitusel välja antud ja välja kuulutatud ning selle valitsuse ametlikus orgaanis, Riigi Teatajas nr. 1 — 1918. aastal avaldatud; Ajutine Valitsus aga teostas tol ajal kõrgemat võimu Eestis, mida Eesti rahvas üldiselt tunnustas, kuni Eesti Maanõukogu kokku astus, kes omalt poolt jällegi Aj. Valitsusele selle võimu teostamise edasi kinnitas; kuigi mõned määrused esimesel ülemineku ajal väliselt veel mitte ühtlasel kindlaks määratud kombel ja kujul ei ilmunud, siiski ei olnud nad sellepärast maksvuseta ja Asutav Kogu tunnistas 4. juunil 1919. a. vastuvõetud Vabariigi Valitsemise Ajutise Korra § 22-ga (R. T. nr. 44) kõik sinnamaalsed seadused ja seaduslikud määrused maksvateks. Kui see isegi teisiti oleks, ei saaks ikkagi tunnistada, et kaebealuse süüdlaseks tunnistamisel ka selle määruse rikkumises tema karistamise kohta tähtsust ehk koguni mõju karistuse suurendamise mõttes oleks olnud, kuna kaebealusele süüks pandud tegu ühtlasi eneses tema kätte usaldatud riigivaranduse omandamist ja raiskamist sisaldab, mida Sõjaväe Nuhtl. Sead. § 232 p. 4 järele kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega ja vangirooduga poolteisest aastast kuni nelja aastani, süüd raskendavatel juhtumistel aga veel rängemalt karistatakse, kaebealuse nuhtlus aga ühe astme võrra on vähendatud ja sedagi veel kõige alamal määral on mõistetud. Kõigil neil põhjustel ei ole kaebus selles osas mitte lugupidamise väärt.

Kaebuse esimese punkti kohta, nagu oleks kohus tunnistuste ütlusi väänanud, ei leia Riigikohus asja toimetusest andmeid. Kaebealuse seletused tunnistuste hindamise kohta ei käi S. Kp. Sead. § 1002 mõttes kassatsioonikohtu läbivaatamise alla ja teistel kaebealuse seletustel ei ole seaduslikku tähendust asja otsustamisel. Riigikohus leiab aga, et Sõjaväe Ringkonnakohus oleks pidanud Sõjaväe Nuhtl. Sead. § 1 ja 48 põhjal oma otsuses nimetama, missugused tagajärjed ühenduses on kaebealuse peale pandud karistusega ja et tarbekorral karistust Nuhtl. Sead. § 77 järele tuleb teostada ning et see karistus on ühendatud Nuhtl. Sead. § 581—2 ettenähtud tagajärgedega.

Kõike seda silmas pidades ja S. Kp. S. § 4 ja 1041 järele käes tegi Riigikohus **otsuse**: Karl Petri kassatsioonikaebus Sõja Kohtupid. Sead § 1002 põhjal ilma tagajärjeta jätta ja Sõjaväe Ringkonnakohtu otsust tühistada sellega, et karistusega ühenduses on Nuhtlusesead. § 581—2 ettenähtud tagajärjed ja et karistust tarbekorral teostada tuleb Nuhtl. Sead. § 77 korras.

№ 71.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. jaanuaril 1920. a.

Robert Verev'i süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik R. KOEMETS, sõjaväe prokuröri abi H. ESTER).

Sõjaväe Ringkonnakohus mõistis 29. aprillil 1919. a. Robert Iisaki p. Verevi N. S. § 1412 ja S. N. S. § 196 põhjal 1 aastaks vangiroodu ühes kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega.

Kassatsioonikaebuses palub Robert Verev Riigikohtu nimetatud Sõjaväe Ringkonnakohtu otsuse tühjaks tunnistada järgmistel põhjustel: 1) et Sõjaväe Ringkonnakohus ei kutsunud ette tema poolt ülesantud tunnistajaid P. Verevit ja P. Grünerit, millega rikkus S. N. S. § 745, ja 2) et kohus ei näidanud ette temale ja tema kaitsjale asjas olevaid asi tõendusi, millega rikkus S. K. S. § 837.

Robert Verevi kassatsioonikaebuses tähendatud seaduste rikkumisi harutades ja sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et S. K. S. § 745 on 1905. aastal ära kaotatud. Tunnistajate väljakutsumise kord on ära tähendatud S. K. S. § 746, mis maksev on ainult nende tunnistajate kohta, kelle seletusi ei ole eeluurimise-aktis. Teiste tunnistajate kohta, kelle seletused on eeluurimise-aktis, on maksev sõjaajal teine kord, mis on ära tähendatud S. K. S. §§ 1401 ja 1404. Nende §§-de järele kutsutakse tunnistajad, kelle ütlused on juba aktis, kohtu istumisele välja siis, kui kohus ise nende ülekuulamise kohtus väga tarvilikuks tunnistab, teistel kordadel aga seesuguseid tunnistajaid ette ei kutsuta, vaid ainult loetakse ette eeluurimise-aktis olevad ütlused.

Nende üldiste harutuste juurest käesoleva asja küsimuste lahendamisele asudes leiab Riigikohus, et tunnistajad Grüner ja P. Verev olid eeluurimisel üle kuulatud ja elasid väljaspool kohtumõistmise-paika. Oma palves, nimetatud tunnistajaid kohtu ette kutsuda, ei ole süüalune ära tähendanud, mispärast ta arvab tarvilise olevat neid kohtu istumisel uuesti üle kuulata, ja sellepärast oli kohtul õigus neid tunnistajaid ette kutsumata jätta. Kui nüüd siis arvesse võtta, et tunnistajate Grüneri ja Verevi ütlused kohtu istumisel ette loeti ja et kaebelune on tarvitamata jätnud kohtu poolt antud õiguse, tunnistajaid omal kulul, nendega kokku leppides, ette tuua, siis peab tunnistama, et käesolevas asjas ei ole üldse mingisugust kaebeluse õiguse kitsendust sündinud ja eraldi ei ole rikutud S. K. S. § 746.

Mis puutub kassatsiooni teise ettetoodud põhjusesse, siis tuleb tähele panna, et kohtu uurimisel, nagu seda protokollist näha, olid ette loetud kahtluse all olevad tokumendid ja et kassaator ise tunnistab, et ta ei ole palunud neid dokumenta temale ette näidata. Niisugusel korral ei või dokumentide mitte ettenäitamist seaduse S. K. S. § 837 oluliseks rikkumiseks lugeda, liiatigi, et kassaator ise ei tõenda, et selle läbi tema huvid oleksid kannatanud. Mis puutub kaitsja seletusesse, et ta ei võinud arvata, et koh-

tualust dokumentide sisu muutmises süüdistatakse, siis ei või seda seletust põhjendatuks lugeda, sest et tokumendid loeti täielikult ette ja järgnevalt ka need kohad, kus nende sisu oli muudetud.

Neil põhjustel jõuab Riigikohus otsusele, et süüaluse Verevi kassatsioonikaebus tuleb tähele panemata jätta, selle juures aga leiab Riigikohus ainult tarviliseks järelevalve korral Ringkonnakohtu otsust täiendada S. N. S. § 1 ja 48 põhjal sellega, et kaebelusele määratud karistust — vangiroodu — tarbekorral tuleb teostada N. S. § 77 järele ja et sellele karistusele järgnevad N. S. § 591—2 ettenähtud tagajärjed. Ülemal ettetoodud andmete põhjal ja käsitades S. K. S. § 1002, p. 4 ja 1042, **otsustas** Riigikohus: Robert Verevi kassatsioonikaebus Sõja Kohtupidam. Sead. § 1002 põhjal tagajärjeta jätta ja Sõjaväe Ringkonnakohtu otsust täiendada sellega, et karistusega ühenduses on Nuhtl. Sead. §§ 581—2 ettenähtud tagajärjed ja et karistust tarbekorral tuleb teostada Nuhtl. Sead. § 77 korras.

№ 72.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. jaanuaril 1920 a.

Peeter Miilius'e süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik P. BENIKO, sõjaväe prokuröri abi H. ESTER).

Rahvaväelane Peeter Miilius, kes usulistel põhjustel oma ülemuse käsku — püssi kätte võtta — ei täitnud ja selle eest Sõjaväe Ringkonnakohtu otsusega 13. oktoobrist 1919. a. S. N. S. § 127¹ põhjal kuueks aastaks sunnitööle mõisteti ühes kõigi õiguste kaotamisega, palub selle otsuse muuta, kus juures ta ennast toetab Eesti Vabariigis väljakuulutatud südametunnistusevabaduse kui ka Kerenski aegsete seaduste peale.

Sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et usuvabadus, mis ka teistel mail on maksma pandud, ei anna kuskil kodanikkudele õigust üldiste riikliste kohuste täitmisest kõrvale hoiduda ja et Kerenski aegsed seadused sõjaväelaste kohta Eesti Vabariigis on maksvuseta tunnistatud, nagu seda näha võib A. V. määrusest 9. jaanuarist 1919. a. (R. T. nr. 2).

Sellepärast ja juhtnööriks võttes S. Kp. S. § 1002, **otsustas** Riigikohus: Peeter Miiliuse kassatsioonikaebus Sõja Kohtupid. Sead. § 1002 põhjal tagajärjeta jätta.

№ 73.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. jaanuaril 1920 a.

Hindrik Pihlakas'e süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik P. BENIKO, sõjaväe prokuröri abi H. ESTER).

5. polgu Sõjaväljakohtu otsusega 3. aprillist 1919. a. kui ka Sõjaväe Ringkonnakohtu otsusega 13. augustist 1919. a. on rahvaväelane Hindrik Pihlakas süüdlaseks tunnistatud selles, 1) et ta 15. dets. 1918. a. Rägavere mõisa juures omavoliliselt oma väeosast lahkus; 2) et ta mõne aja pärast vabatahtlikult vaenlase teenistusse astudes, ühes temaga meie vägede ees kuni Narva linnani taganes.

Sõjaväe Ringkonnakohus, kus see asi Pihlaka palve peale, harutu-sele tuli, vabastas ta Amnestiaseaduse I osa § 1 p. a. põhjal karistusest esimese kuriteo eest ja leidis, et teine kuritegu on ettenähtud A. V. määruses väljakohtute asutamise kohta 5. detsembrist 1918. a. § 5 p a all. Juhtnõuiks võttes veel U. N. S. § 109 ja silmas pidades, et Pihlakas vaenlase teenistusest vabatahtlikult loobus, vähendas Ringkonnakohus temale väljakohtu poolt määratud karistust: 12 aastat sunnitööd — ja mõistis ta kõigi õiguste kaotamisega neljaks aastaks sunnitööle.

Selle otsuse peale tõstis Pihlakas kassatsioonikaebuse, milles ta palus otsuse tühjaks tunnistada sellepärast, et tunnistajad, kes tema venna palvekirjas olid üles tähendatud, jäid kohtu poolt ette kutsumata ja üle kuulamata.

Sõjaväe abiprokuröri arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Sõjaväe Kohtupidamise Seadus (§ 746 ja 747) lubab tunnistajate ettekutsu-mist nõuda ainult kaebealustel enestel või nende kaitsjatel, mitte aga kae-bealuste sugulastel. Kaebealuse vend Jüri Pihlakas andis nagu aktist näha, palvekirja sisse oma nimel, aga mitte kaebealuse volitusel, ja aktis ei leidu vähematki tõendust selle kohta, et Jüri Pihlakas oleks oma venna kaitsjaks olnud. Peale selle ei ole kohtulustumise-protokollist näha, et kaebealune oleks palunud asja harutamist edasi lükata ja venna palvekirjas äratähenda-datud tunnistajaid ette kutsuda.

Sellest peab järeldama, et ta sel ajal nõus oli asja harutada laskma ilma nende tunnistajate ülekuulamiseta, ja säärasel korral pole tal ka õi-gust tagant järele selle peale kaevata, mis kohus omal ajal tema nõusole-misel oli teinud.

Neil põhjustel kaebealuse kassatsioonikaebust tähele panemata jättes leiab Riigikohus tarvilikuks ära tähendada, et kuritegu, mille eest Ring-konnakohtu poolt karistus on määratud, kuulub Amnestia seaduse . jao § 2' alla, sest et ta on enne 23. aprilli 1919. a. korda saadetud ja A. V. määruses väljakohtute asutamise kohta 5. dets. 1918. a. § 5 punkt a all ette nähtud. Amnestiaseaduse § 2 põhjal pidi Pihlakas karistusest, mis talle Sõjaväljakohtu otsusega oli määratud, vabastatama. Et aga tema kuritegu ühtlasi ka riigi äraandmise tundemärka sisaldas mis U. N. S. § 109 ette-

on nähtud, siis pidi Pihlakas sellesama Amnestiaseaduse § 2 järele vahii alla jääma süüdistuse tõstmiseks üldises kohtupidamise korras ühe kuu jooksul. Et aga see tähtaeg juba mööda on läinud, siis peab Pihlakas sedamaid vahii alt vabastatama.

Kõike seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes S. K. S. § 4 ja 1041 otsustas Riigikohus: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus, 13. augustist 1919. a. selles osas, mis puutub Pihlaka süüdistusesse ja karistusesse A. V. poolt 5. dets. 1918. a. antud määruse § 5 p. a. ja U. N. S. § 109 järele, tühjaks tunnistada Amnestiaseaduse I jao § 2 rikkumise pärast ja S. K. S § 225 p. 4 põhjal asjatoimetus lõpetada; Pihlakas käesolevas asjas vahii alt vabastada.

№ 74.

KRIMINAAL OSAKOND.

11. veebruaril 1920 a.

Johannes Sander'i süüdistuse asi.

(Eesistuja abiesimees J. LÕO, ettekandja riigikohtunik P. BENIKO, sõjaväe prokuröri abi J. SEPP).

Johannes Sander on Sõjavägede Ülemjuhataja päevakäsuga 23. juulist 1919. a. nr. 38 Sõjaväe Ringkonnakohtu alla antud süüdistuses U. N. S. § 108 p. 1 ja § 109 põhjal. Sõjaväe prokuratuuri süüdistusaktis on Sanderi vastu peale selle veel süüdistus tõstetud S. N. S. § 279 põhjal. Sõja Ringkonnakohus, kus see asi harutusele tuli 29. augustil 1919. a., mõistis ta süüdlaseks selles, 1) et ta 1918/1919. a. uueaasta ümber vabatahtlikult Vabariigi vaenlase sõjaväkke astus ja jaanuarikuus 1919 ühe enamlaste lentsalgaga Vabariigi kodanikkude juures läbiotsimisi ja areteerimisi toimetas; 2) et ta 14. jaan. 1919. a. enamlaste poolt Tartu krediidikassas toimepandud Vabariigi kodanikkude tapmise ajal politseimaja ja krediidikassa ümbruses vahii peal olles ratsa hobusega kõiki eemale kihutas, kes tapmisekohale tahtsid läheneda.

Esimese kuriteo eest on Sanderile U. N. S. § 109 ja 108 järele eluaegne sunnitöö kõigi õiguste kaotamisega määratud, teise kuriteo eest S. N. S. § 279 põhjal surmanuhtlus ja mõlemate kuritegude eest kokku võetud N. S. § 152 põhjal surmanuhtlus.

Oma kassatsioonikaebuses seletab Sander esimese kuriteo kohta, et ta mitte enamlaste sõjaväes, vaid enamlaste miilitsas teeninud, teise kuriteo kohta, et ta tapmistest midagi pole teadnud ja et tema süü ei vastavat karistusele, mis on ette nähtud S. N. S. § 279.

Sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates leiab Riigikohus, et Sanderi seletus esimese kuriteo kohta ei käi S. Kohtup. S. § 1002 mõttes kassatsioonikohtu läbivaatamise alla. Sõja Ringkonnakohus tunnistab oma otsuses, et Sander enamlaste sõjaväes on teeninud, ja seesugusel korral vastab tema tegevus oma tundemärkide järele täiesti kuriteole, mis U. N. S. § 108 ja 109 on ette nähtud, mispärast Sanderi kaebus selles osas

tuleb tagajärjeta jätta. Karistuse määramisel esimese kuriteo eest on Sõja Ringkonnakohus tähele panemata jätnud määruse maakondade kohta, kus sõjaseisukord on välja kuulutatud, missugune määrus on ära tähendatud üldises seaduses kubermangu asutuste kohta (Seaduste Kogu II köide, väljaanne 1892. a.) § 23 lisas. Selle määruse § 17 p. 1 põhjal pidi Sanderile esimese kuriteo eest karistus määratama S. N. S. § 243 järele, kus on ära tähendatud surmanuhtlus, mida prokuratuuri esindaja ka nõudis. Et aga selle nõudmise täitmata jätmise vastu prokuratuuri poolt protesti ei ole avaldatud, siis ei või ka Riigikohus, silmas pidades S. K. S. § 1046, süüdlasele karistust suurendada ja peab Sõja Ringkonnakohtu otsuse selles osas muutmata jätma.

Kassatsioonikaebuse teise punkti kohta leiab Riigikohus, et ta on põhjendatud, sest et ka teise kuriteo karistamise juures on Sõja Ringkonnakohus täitmata jätnud ülemaltähendatud määruse maakondade kohta, kus sõjaseisukord on välja kuulutatud. Selle määruse § 17 p. 5 ja § 20 on ära tähendatud, missugustel tingimustel eraisikutele, nagu Sanderile, võib karistust määrata S. N. S. § 279 põhjal. Need tingimused puuduvad käesolevas asjas ja sellepärast oli kohus kohustatud Sanderile tapmistest osavõtmise eest karistuse määrama üldiste seaduste järele, nimelt N. S. §§ 1454 ja 1455 järele, milles surmanuhtlus pole ette nähtud. S Kohtup. S. § 1041 tarvitada ja Sanderile karistuse määramist oma peale võtta ei leia Riigikohus võimalikuks järgmistel põhjustel:

1) Sanderi tegevuse kirjeldus kohtu küsimuselehes ei sisalda tarvilikka andmeid selle kohta, kas ta tapmistest teadis ja inimesi eemale kihutas selle eesmärgiga, et nad ei võiks tapjatele takistusi teha; puuduvad ka andmed selle kohta, kas tapmised olid varemalt ette kavatsatud või mitte;

2) Tapmise asjas ei ole Sander kohtu alla antud seaduslikus korras, nagu seda S Kohtup. S. §§ 250, 334 p. 5 ja 223 ja Kohtup. S. § 1 nõuvad. Otsusele jõudes, et Sanderi tegevus kuriteo tundemärke sisaldab, mis S. N. S. § 279 ette on nähtud, oli sõjaväe prokurör S. Kohtup. S. § 553 põhjal kohustatud sellekohase arvamise Ülemjuhatajale ette kandma, kes siis oma päevakäsku Sanderi kohta muuta ja asja Vabariigi prokuröri eeluurimise täiendamiseks võis saata. Ülemaltähendatud vigade parandamiseks ei ole Sõjaväe Ringkonnakohus tarvilikka sammusid astunud sel ajal, kui asjale käiguandmise küsimus käsil oli, ehk küll S. Kohtup. S. § 724 temale õiguse annab asja prokurörile tagasi saata, kui kohtu alla andmise korraldust ei ole tehtud. Sellepärast ei või ka Sõja Ringkonnakohtu määrus 29. juulist 1919. a. asjale käigu andmise kohta selles osas, mis puutub Sanderi süüdistamisesse S. N. S. § 279 järele, jõusse jääda.

Kõike seda silmaspidades ja juhtnööriks võttes S. Kohtup. S. § 4 ja 1002 otsustas Riigikohus: Sõja Ringkonnakohtu otsus Johannes Sanderi süüdistamises S. N. S. § 279 järele ja ühtlasi ka Sõja Ringkonnakohtu määrus 29. juulist 1919. a. süüdistusele selles osas käigu andmises tühjaks teha ning Sõja Ringkonnakohtule tagasi saata edaspidiseks toimetamiseks seaduse poolt ettenähtud korras. Muus osas Sõja Ringkonnakohtu otsus, mis puutub Johannes Sanderi süüdistamisesse U. N. S. §§ 108 ja 109 järele, jõusse ja Sanderi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 75.

KRIMINAAL OSAKOND.

11. veebruaril 1920 a.

Viktor Tenn'i, Herbert Nõmberg'i ja Artur Evertson'i süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. LÕO, ettekandja riigikohtunik P. BENIKO, sõjaväe prokuröri abi J. SEPP).

Staabikapten Herbert-Georg Nõmberg, 23 a. vana, ja Tallinna linna kodanik Edgar Schmiedeberg, 19 a. vana, on Sõjaväe Ringkonnakohta poolt 10. septembril 1919 a. süüdlaseks mõistetud: esimene selles, et ta inseneripataljoni ülema abina märtsikuus 1919. a. oma allkirjaga nõudmise vastu Varustusevalitsuselt orderi 30 puuda gasoliini üle 3000 marga väärtuse peale muretses ja selle orderi oma sugulase r/v. Edgar Schmiedebergi kätte andis selle eesmärgiga, et E. Schmiedeberg selle 30 puuda gasoliini Varustusevalitsuse ladust välja võtab ja müümiseks kuhugi kõrvale toimetab, tehes juba varem seesuguse ettepaneku Schmiedebergile; ja Schmiedebergi selles, et ta 21. märtsil 1919. a. ettekavatsetud plaani järele staabikapten Nõmbergi käest saadud orderi järele 30 puuda kroonu gasoliini Varustusevalitsuse ladust välja võttis ja Scheibe mineraalvete-vabrikusse toimetas selle eesmärgiga, et seda gasoliini ära müüa.

Karistusena on neile määratud: Nõmbergile — S. N. S. § 232 jao 4 ja sama seaduse § 89 põhjal üks aasta vangiroodu kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega, Schmiedebergile aga N. S. §§ 13, 119, 1681 ja 140 põhjal kaheksa kuud vangistust vangimajas.

Nõmbergi kaitsja vann. adv. Beek palub oma kassatsioonikaebuses Riigikohtu otsuse tühjaks tunnistada järgmistel põhjustel: 1) gasoliini ei olevat Nõmbergi kätte usaldatud ega tema hoiul olnud, vaid see olnud teiste isikute käes hoiul ja sellepärast ei sisaldavat tema tegu S. N. S. § 232 ettenähtud kuriteo tundemärke; 2) kohus olevat Saarbergi ütlusi valesti seletanud ja sellega S. K. S. § 677 rikkunud; 3) käesolev asi ei alluvat Sõjaväe Ringkonnakohtule, vaid üldistele kohtutele Sõjaministri määruse põhjal 18. XII. 18.

Kohtu istumisel tänasel päeval toetas Nõmbergi kaitsja vann. adv. Olēsk ainult kassatsioonikaebuses ettetoodud esimest punkti ning lisas juurde, et kohtuotsus Nõmbergi asjas tuleb muuta veel S. kohtup. S. § 1002 p. 2, § 942 p. 5 ja § 896 põhjal, sest et Sõjaväe Ringkonnakohtu protokoll ei ole tähendatud, kas üldse tunnistajad üle kuulati ja missugused, muu seas ka kaebealuse tunnistaja Anier, ja et Nõmbergi kohta käivas süüdistuses ei ole küsimuste ülesandmise juures mitte küsimust orderi võltsimises ette pandud, milles teda ka muu seas süüdistusaktis süüdistati.

Sõjaväe prokuröri arvamist ära kuulates jättis Riigikohus kassatsioonikaebuse viimased kaks punkti, millest kohtualuse kaitsja tänasel

päeval isegi loobus, tähele panemata: asja alluvuse küsimus peab otustama S. kohtup. S. § 1262 kui ka K. kohtup. S. § 1246 põhjal, kuna Sõjaministri määrus 18. 12. 1918. a. (R. T. Nr. 9) on ära muudetud Ajutise Valitsuse poolt 18. 3. 19. a. vastuvõetud määrusega (R. T. nr. 51); Saarbergi seletuse kohta ei või aga midagi ütelda, sest et see seletus kohtu protokollis on S. kohtup. S. § 944 põhjal ära tähendamata jäänud ja protokollist pole ka mitte näha, et kaitsja oleks palunud Saarbergi ütlusi protokollis üles võtta.

Kassatsioonikaebuse esimese punkti kohta peab tähendama, et gasoliin Schmiedebergile oli usaldatud selle otstarbega, et seda Varustusevalitsuse ladust sellesse ladusse viia, mille ülemaks oli Nõmberg. Et aga Nõmbergi ja Schmiedebergi vahel varemalt juba kokkulepe oli tehtud kuriteo kordasaatmise kohta, siis vastutab Nõmberg gasoliini eest samati, nagu oleks tema selle ise Varustusevalitsuse ladust kätte saanud ja kõrvale toimetanud. Mõlemate kaebeluste vahel on ainult see vahe, et Nõmberg, kui inseneripataljoni ülema abi, oma ameti poolest kohustatud oli gasoliini, mille ta Varustusevalitsuse orderi põhjal kätte sai, alal hoidma, kuna seesugust, iseäralist kohustust Schmiedebergi peale ei olnud pandud. Et aga ükski asjaolu, mis ühe kaebelusega isiklikult seotud, ei või teiste kaassüüdlaste kohta karistuse suhtes mõjuda, siis peab üsna õigeks tunnistama, et Nõmbergi, kui sõjaväe ametnikku, S. N. S. § 232 põhjal, ja Schmiedebergi, kui eraisikut, N. S. § 1681 põhjal on karistatud. Sellepärast tuleb kassatsioonikaebuse esimene punkt ja sellega ka terve kassatsioonikaebus tähele panemata jätta.

Kaitsja seletuste peale üle minnes, mis tänasel kohtu istumisel suusõnaliselt on antud, leidis Riigikohus, et nende sisu järele tekib küsimus: kas asjaosalistel on õigus asja seletamisel Riigikohtus uusi kassatsiooni põhjusi ette tuua? Kui säärane õigus peaks olema, siis peaks ka lubatud olema algupärasel kaebuses kassatsiooni põhjusi seletamata jätta ja neid kohtu istumistel suusõnaliselt ette kanda. Seadus aga nõuab (S. kohtup. S. § 1014 ja 994, et kassatsiooni põhjused olgu kassatsioonikaebuses ära tähendatud, ja keelab sellega kaudselt ära neid teisiti esitada. Kogu asja harutamise kord on kassatsioonikaebuse peale rajatud, kuna suusõnaliste seletuste kõrvaline tähtsus on antud, mis juba sellest näha, et asjaosalisi kohtu istumisele ei kutsuta. Sellepärast ei või põhimõtteliselt niisugust õigust tunnustada, mille varal algupärast kaebust võiks ära muuta ja tema asemele uut kassatsioonikaebust panna, selle peale vaatamata, et kassatsiooni tähtaeg ammu juba möödunud. Seesugust õigust ei või ka S. kohtup. S. § 1030-st välja lugeda, mis eriti asjaosaliste seletuste kohta käib. Selle seaduse järele pannakse asja ettekande lõpul asjaosalistele kohtu esimehe poolt küsimus ette, kas nad soovivad seletusi anda „õiguste ülevalhoidmiseks (vene tekstis seisab sõna „ограждение“), mida nende poolt kaitstakse“. Nagu näha, on siin kõrvuti kaks sõna tarvitatud, mille tähendus on „kaitmine“. Seda ei või kunagi juhuslikeks sõnade raiskamiseks arvata, vaid selle varal avaldatakse mõte, et seletuste aineks olgu ainult need õigused, mille kohta esimehele teda on, et neid kaitstakse. Kui silmas pidada,

et asjaosalistele varemini sõna ei anta, siis on selge, et esimees võis sellekohased teated ainult asja ettekandest saada, millest eelminevas paragrahvis (§ 1029) kõneldakse ja mille aluseks on kassatsioonikaebus. Sellest tuleb järeldada, et käesolevas 1030 paragrahvis on ainult need õigused mõeldud, mida kassatsioonikaebuses kaitstakse. Neid õigusi võib lõppkõnes pikemalt ära seletada ja nende õiguste kaitsmiseks või kinnitamiseks tõendusid ja andmeid ette tuua, mitte aga nende õiguste jaluleseadmist nõuda, mille rikkumisest seni juttugi pole olnud.

Neil põhjustel jõudis Riigikohus ettepanud küsimuse kohta eitava otsusele ja leidis, et nende seaduste rikkumine, mille peale Nõmbergi kaitsja oma kõnes rõhku pani, kassatsioonikorras ei või harutusele tulla. Teda võib harutada ainult järelevalve-korras selle sihiga, et Sõjaväe Ringkonnakohtule tulevikuks tarvilikka näpunäiteid anda. Selles suhtes peab tähendama, et küsimuselehel ei tohi ühtki süüdistust välja jätta, mis süüdistusaktis on olemas. Käesolevas asjas oli Nõmbergi ja teiste kohtualuste vastu süüdistus tõstetud võltsitud orderi tarvitamises ja petmises. Nende kuritegude kirjeldused pidid siis ka küsimuselehel peaküsimustena esinema, kuna kohus need hoopis harutamata on jätnud ja otsekohe küsimused on käsile võtnud, mis õieti alternatiiv-küsimused pidid olema. Sellega on kohus S. kohtup. S. § 896 rikkunud ja sellekohane protest prokuratuuri poolt oleks täiesti õigustatud olnud. Kohtualusele see asjaolu edasikaebuse õigust ei anna (S. kp. s. § 1013), sest et võltsitud dokumentide tarvitamise eest on N. S. § 294 suurem karistus ette nähtud, kui kohtualusele praegu on määratud.

Kohtuistungise-protokollil juurde pöördes leidis Riigikohus, et seda ei või rahuldavaks tunnistada: protokolliplanketil on läbi tõmmatud trükiga tehtud märkus tunnistajate ülekuulamise kohta; see parandus on protokollil lõpul ära seletamata jäetud ja mahakustatud lause asemele pole midagi pandud, nii et protokollis tarvilik selgus puudub tunnistajate ülekuulamise kohta. Säherdune hooletus tähtsa protsessuaaltalituse kirjelduses peab hukka mõistetama, aga ei või siiski käesolevas asjas kohtu otsuse peale kasseerimise suhtes mõjuda, sest et selleks on veel tarvilik kategooriline tõendus kaebaja poolt, et tunnistajad on üle kuulamata jäänud. Alles viimasel korral võiks tarvidus tekkida protokollil poole pöörduda, milles siis S. Kohtup. S. § 950 põhjal oleks otsustav tähendus. Käesolevas asjas aga ei ole Nõmbergi kaitsja otsekohe kinnitanud, et tunnistajad oleksid üle kuulamata jäänud (mida vist ka ei või teha, sest et protokollist on näha, et tunnistajad, nende seas ka Anieri, vannutati ära ja kohtu uurimise lõpul ei soovinud pooled teda millegagi täiendada), vaid ainult protokollil kohta niisuguse märkuse teinud, mida võimalik oli teha S. Kohtup. S. § 948 ettenähtud korras. Peale selle peab veel tähendama, et S. Kohtup. S. § 946 põhjal võetakse arvesse ainult need parandused, mis protokollil lõpul on õigeks tunnistatud, kuna käesolevas asjas seesugune tõendus puudub.

Neil põhjustel jõuab Riigikohus otsusele, et Nõmbergi kassatsioonikaebus tuleb tähelepanemata jätta.

järele, N. S. § 1681 teine jagu olema, sest et kohus on tema kohta kergemeelsust tunnistanud. Kui aga siiski selle seaduse esimest jagu tarvitada, siis tuleks talle vangistus määrata ilma õiguste kaotamiseta. Mõlemad arvamised on aga ekslikud. Nimetatud seaduse järele võib kergemeelsus alles siis põhjuseks olla, karistust erakordselt pehmendada, kui omandaja asjad vabatahtlikult tagasi annab või kahju vabatahtlikult tasub. Käesolevas asjas aga ei ole kohus seda tunnistanud, et kahju oleks saamata jäänud. Tenni vabatahtliku tegevuse pärast, ja sellepärast oli tema kergemeelsus lihtsalt N. S. § 134 äratähendatud asjaoluks, mis karistuse suhtes harilikus korras võis mõjuda (N. S. § 135).

Teine eksiarvamine on sellest tekkinud, et kassaator ei suutnud selgusele jõuda karistuse põhisuuruse kohta, millest kohus oli välja läinud, kergemeelsuse pärast nuhtlust alandades. Kohus võis selle ära tähendamata jätta, sest et karistust pehmendatakse ikka normaalkaristuse alammäärast. Käesolevas asjas oli alguskaristusena N. S. §§ 1681 ja 1666 põhjal vangirood ühest kuni pooleteise aastani, mis § 31 viiendat astet moodustab ja ühes sellega ka vangiroodu alammäärana esineb. Sellepärast oli vaja karistuse pehmendamisel järgnevat liiki karistuse peale üle minna N. S. § 150 ettenähtud korras. Karistuste astmestikus, mis § 30 leidub, järgneb vangiroodule vangistus kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega, mille astmed § 33 on üles loetud. Neid astmeid mööda allapoole minnes ja karistust vähendades: esialgu N. S. §§ 121 ja 124 põhjal kahe astme võrra ja siis kergemeelsuse pärast veel kahe astme võrra jõutakse § 33 neljandale astmele, mille alammäär kahekuuline vangistus kõigi iseäraliste õiguste kaotamisega on. See ongi see karistus, mis Tennile kohtu poolt on määratud, ja sellepärast on tema kaebus ülekohtuse karistuse üle põhjendamata.

Neil põhjustel jõudis Riigikohus otsusele, et Tenni kassatsiooni-kaebus tuleb tähele panemata jätta.

Kohtualuse Artur Evertsoni kohta, kes 21 a. vana, on kaks küsimust kohtu poolt ette pandud:

1) kas ta on süüdi selles, et ta Varustusevalitsuse kirjutajana andis välja ettekavatsetud plaani järele E. Schmiedebergile orderi vastu 500 marga tasu lubamise eest 30 puuda kroonu gasoliini müümiseks kõrvale toimetamiseks?

2) kas ta on süüdi selles, et ta 21. märtsil 1919. a. Schmiedebergile gasoliini välja andes nõudis tasu, teades, et Schmiedeberg võtab gasoliini kõrvaletoimetamise eesmärgiga ja et selle eesmärgiga Schmiedebergile order on antud?

Esimese küsimuse peale vastas kohus eitavalt, teise küsimuse peale aga jaatavalt ja määras talle karistuse N. S. § 15 ja 126 põhjal.

Evertson nõuab otsuse tühjastunnamist N. S. §§ 15 ja 126 rikkumise pärast ja seletab: süüdistusakti järele pidi ta teadma, et order on võltsitud ja selle orderi abil kelmus toime pannakse, kohtu otsuse järele aga pidi ta teadma, et order õige, aga omandamise eesmärgiga on antud ja ka teadma, et Schmiedeberg ja teised kohtualused gasoliini, mis nad selle orderi põhjal välja võtavad, tulevikus enam oma

ülemuse ladusse ei vii. Kassaator arvab, et kelmusest ja võltsimisest oleks veel võimalik teada, aga et keegi varanduse raiskamise tulevikus toime paneb, selle etteteadmist nõuda inimeselt, kes omandajatega ühenduses ei seisnud, on kõigiti võimatu. Kõige rohkem arvatud, oli siin kohtul kõikuva arvamisega tegemist, et orderi kudagi viisi kurjasti tarvitatakse, tumeda aimdusega tema, Evertsoni poolt, mida kunagi ei või võrrutada kindla teadmise, mida seadus nõuab.

Neid seletusi ei või kassatsioonikohus omaks võtta. Nagu Sõjaväe Ringkonnakohus oma otsuses on kindlaks teinud, teadis Evertson, et Schmiedeberg võtab gasoliini kõrvaletimetamise eesmärgiga ja et selle eesmärgiga Schmiedebergile order on antud. Kassatsioonikohtul ei ole võimalik uurida, kuidas Evertson seda võis teada, ehk Sõjaväe Ringkonna kohtult aru pärida, missuguste andmete põhjal ta sellele otsusele jõudis, ja kas ta on tarviliku ettevaatusega lahus pidanud mõisted: „teadmine“ ja „aimamine“. Küll aga peab Riigikohus nõudma, et Evertsoni süü olgu kindlate sõnadega ja ühel viisil küsimuselehes kui ka kohtu otsuses ära seletatud. Küsimuselehes tõendab kohus, et Evertson on tasu nõudnud, kuid jätab ära seletamata, kellelt, mille eest ja missuguste tagajärgedega ta tasu nõudis, nii et võimatu on otsusele jõuda, kas see tasu nõudmine üldse asja kohta käib. Tasu nõudmine on kriminaal-asjus harilikult kokkuleppe tundemärk kuriteo kordasaatmise kohta, kuid kohus tõendab oma otsuses, et Evertson ei ole gasoliini omandamist ühes teiste kohtualustega ette kavatsenud ehk omandamisest osa võtnud. Nii peab siis oletama, et tasu nõudmine käesolevas asjas ei olnud kuriteo tundemärgiks, vaid pidi tõendama, et Evertson ettekavatsetavast kuriteost teadis. Seesugusel korral aga oli asjata tasu nõudmist küsimuselehte üles võtta. Küll aga oli tarvis küsimust harutada, kas Evertsonil oli võimalus kordasaadetavast süüteost võimudele teada anda ja kas ta tõepoolest selle oma kohustuse on täitmata jätnud. Selle kohta aga ei leidu mingisuguseid andmeid küsimuselehes ja ka kohtuotsuses on see küsimus väga pealiskaudselt harutatud: kohus leidis, et ettekavatsetavast teadmine ja tasu nõudmine on võimudele mitte teatamine, millega kuidagi nõus ei või olla.

Kirjeldatud puudused küsimuselehes ja kohtuotsuses võtavad Riigikohtult võimaluse kindlaks teha, kas Evertsoni süü üle on selgusele jõutud, ja ei luba Sõjaväe Ringkonna kohtu otsust Evertsoni kohta jätta.

Kõikidel ülevalpool ettetoodud põhjustel tegi Riigikohus, Sõjaväe prokuröri arvamist ära kuulates ja juhtnööriks võttes S. Kohtup. S. §§ 1002 ja 4, **otsuseks**: Sõjaväe Ringkonna kohtu otsus Artur Evertsoni süüdistamise asjas muuta ja tema süüdistamise asi Sõjaväe Ringkonna kohtule tagasi saata uueks läbivaatamiseks teises kohtu koosseisus; Herbert Nõmbergi kaitsja vann. adv. Õegi kassatsioonikaebus ning Viktor Tenni kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 76.

KRIMINAAL OSAKOND.

5. märtsil 1920 a.

Karl-August Ruttas'e süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja Riigikohtu abiesimees J. LÕO, sõjaväe prokuröri abi J. SEPP).

26. märtsil 1919. a. mõistis 3. jalaväe-polgu Väljakohus Karl-August Ando poja Ruttas'e Eesti Ajutise Valitsuse poolt 5. dets. 1918. a. väljaantud määruse § 5 p. a põhjal kõigi õiguste kaotamisega surma mahalaskmise läbi.

Samal päeval saadeti Väljakohtu otsus täide.

5. juunil 1919. a. andsid surmamõistetute omaksed Ando, Minna, Ella ja Linda Ruttas'ed Sõjaväe Ringkonnakohtule palve, Asutava Kogu poolt 3. mail 1919. a. vastuvõetud seaduse II jao põhjal Karl-August Ruttas'e süüdistusasja uuesti harutamisele võtta, 14 tunnistajat Karl Ruttas'e süütuse tõenduseks üles andes.

24. juulil 1919. a. harutas Sõjaväe Ringkonnakohus nimetatud palve põhjal Karl-August Ruttase süüdistuseasja ja otsustas: Väljahohtu otsus 26. märtsist 1919. a. muutmata jätta.

Selle otsuse peale andis Ella Ruttas Riigikohtusse kassatsiooni-kaebuse, milles ta palub Sõjaväe Ringkonnakohtu otsuse järgmiste seaduste rikkumiste pärast ära muuta: 1) Sõjaväe Ringkonnakohus olevat rikkunud S. Kohtup. S. § 906 ja 1064 sellega, et oma otsuses süüdimõistetule karistust ei ole määranud; 2) Sõjaväe Ringkonnakohus, jättes muutmata Väljakohtu otsuse, mille järele Karl Ruttas kõigi õiguste kaotamisega surma mõisteti, on süüdimõistetule suurema karistuse määranud kui Ajutise Valitsuse määruses 5. dets. 1918. a. ette on nähtud, sest et selles määruses ainult surmanuhtlus ilma õiguste kaotamiseta on ette nähtud; 3) Kohus olevat rikkunud S. Kohtup. S. § 760 sellega, et asja ülesvõtjatele ei olevat kohtuliikmete ja prokuratuuri nimekirja kätte saadetud. Ka ei olevat eeluurimist toime pandud ega süüdistusakti kokku seatud; 4) Kohtuistungise-päevast ei ole mitte kõigile asja ülesvõtjatele teatatud ja eriti on kassaatorile alles 22. juuli õhtul sellekohane teade kätte antud, mispärast temal võimatu oli palvekirjas ülesantud tunnistajaid kaasa tuua, keda tal kohtu määruse põhjal 4. juulist 1919. a. õigus oli omal kulul kohtusse kaasa võtta.

Kohus ei lükanud ka asja harutamist edasi, ehk küll sellekohane palve avaldati.

Käesolevat asja läbi harutades ja sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Sõjaväe Ringkonnakohtu määruse järele 4. juulist 1919. a. anti õigus asja ülesvõtjatele Ando, Minna, Ella ja Linda Ruttastele kohtuistungisele nende poolt ülesantud tunnistajad kaasa tuua.

Sellest, et asja harutamine Tallinnas on 24. juulil 1919 kell 9 homm., said teada: Linda Ruttas 21. juulil ja Ando ja Minna Ruttased 22. juulil 1919. a.

Kohtu istumisel 24. juulil palusid Linda ja Ella Ruttas asja harutamist edasi lükata, sest et neil võimalik ei olnud kohtupäeva teate hilise kättesaamise pärast ülesantud tunnistajaid kaasa tuua, missuguse palve kohus tagasi lükkas.

Nagu aktist näha, oli Ruttas'ele õigus antud 14 tunnistajat kaasa tuua, kes Sooru valias mitmes kohas elavad.

Seesugusel korral oleks pidanud kohus teate kohtuistumise aja kohta Ruttastele aegsasti saatma, tee kaugust silmas pidades. See aeg aga, mis Ruttastele peale kutse kättesaandmist kohtusse ilmumiseks ja tunnistajate kaasatoomiseks üle jäi, tuleb väheseks lugeda.

Sellepärast leiab Riigikohus, et Ringkonnakohus on S. Kohtup. S. § 758 ja 810 rikkunud.

Peale selle on kohus tähtsalt S. Kohtup. S. § 931 rikkunud, Karl-August Ruttas't Ajutise Valitsuse poolt 5. dets, 1918. a. väljaantud määruse põhjal süüdi tunnistades ja temale vastavat karistust määramata jättes.

Neil põhjustel ja teisi kassatsioonikaebuses ettetoodud seletusi läbiharutamata jättes, leiab Riigikohus, et Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus 24. juulist 1919 a. tuleb ära muuta.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes S. Kohtup. S. § 1002 tegi Riigikohus **otsuseks**: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus 24./26. juulist 1919. a. S. Kohtup. S. § 1002 p. 2 põhjal, S. Kohtup. S. §§ 758, 810 ja 931 rikkumise pärast muuta ja asi Sõjaväe Ringkonnakohtule tagasi saata uueks läbiharutamiseks teises kohtu koosseisus.

№ 77.

KRIMINAAL OSAKOND.

6. märtsil 1920 a.

Karl Aus'i süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. LÕO, asja ettekandja riigikohtunik R. KOEMETS, sõjaväe prokuröri abi J. SEPP).

1919. aastal 13. augustil tunnistas Sõjaväe Ringkonnakohus rahvaväelase Karl Johani poeg Aus'i süüdi selles, 1) et ta 23. märtsil 1919. a. oma otsekohese ülemuse veltveebli Takjase ja rooduülemale leitnant Süllaotsa käsku, kööki tööle minna, ei täitnud ja 2) et rooduülemale leitnant Süllaotsale vastas, et kööki tööle ei lähe ja ei ole õigust teda tööle määrata, ja mõistis talle esimese süüteo eest S. N. S. § 104 põhjal 1 kuu üksikvangistust sõjavangimajas ja teise eest S. N. S. § 96 põhjal

samasuguse karistuse. Mõlemad karistused on kaebealusele, kui väeteenistusest vabastatud isikule, S. K. S. § 8 lisa 1 järele ümbermuudetud 2 kuuks vangistuseks kodanlikes vangimajas.

Kassatsioonikaebuses palub kaebealune Aus nimetatud Sõjaväe Ringkonnakohtu otsuse ära muuta ja asja uuele harutusele anda järgmistel põhjustel: 1) et tema vabastati 21. jaanuaril 1919. a. väeteenistusest rahvaväe peakomisjoni poolt ja sellepärast ei või süütegu, milles teda süüdistatakse, mitte sõjaväe-kohtu, vaid kodanlise kohtu alla käia; 2) et tema ei teadnud, et ülemusele vasturaäkimisega mingisugust kuritegu tegi.

Käesolevat asja läbiharutades ja sõjaväe prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et sõjaväelased S. K. S. § 245 ja 248 põhjal süüteo-asjades, mis sõjaväes teenides nende poolt korda saadetud ja millega ühendatud on väeteenistuse kohuste rikkumine, alluvad sõjakohule, et kaebealune Aus 23. märtsil omast väeosast veel faktiliselt vabastatud ei olnud ja sellepärast seisis veel väeteenistuses, et teised kaebealuse seletused käivad asja sisu kohta ja ei tule harutamise alla kassatsioonikohtus.

Neil põhjustel tuleb Ausi kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Riigikohus, juhtnööriks võttes S. K. S. § 1002, tegi **otsuseks**: Karl Aus'i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 78.

KRIMINAAL OSAKOND.

2/9. oktoobril 1920 a.

Artur Schmidt'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. BENIKO, sõjaväe prokuröri abi ltn. J. SÖRRA).

22. aprillil 1920. a. tehtud ja 8. mail kinnitatud Sõjaväljakohtu otsusega on ohvitseri kohuste täitja Artur Peetri p. Schmidt, 31 a. v., süüdlaseks tunnistatud selles, et tema 20. aprillil 1920. a. isiklikult salakaupa (2 hobust) üle piiri on toimetanud, ja Vägede Ülemjuhataja sundusliku määruse põhjal 11. veebruarist 1920 a. nr. 24 kümneks aastaks sunnitööle mõistetud.

Schmidt'i volinik vann. adv. Temant palub asja ennistada järgmistel põhjustel: Salakauba väljavedamine Lätimaale ei käi Sõjaväljakohtu alla, nagu seda näha § 19-est Ajutise Valitsuse poolt 25. märtsil 1919. a. vastuvõetud määrusest nr. 47, mis ilmus Riigi Teatajas nr. 19 1919. a. See kuritegu, milles Schmidt süüdlaseks mõistetud, on ette nähtud § 8 Vabariigi Valitsuse määruses nr. 2 vilja ja teiste toiduainete veo kohta, mis ilmus „Riigi Teatajas“ nr. 1 — 1920. a.

Sõjavägede Ülemjuhataja sunduslik määrus 11. veebruarist 1920. a. nr. 24, mille põhjal Schmidt Sõjavälja-kohtu alla anti, on iseenesest seadusevastane ja sellepärast ka tühine, sest see määrus ei ole „Riigi Teatajas“ mitte kuulutatud, nagu seda IV peatükk ja § 1 — V Peatükis Ajutine seaduste ja administratiivsete korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise kord nõuab, mis ilmus „Riigi Teatajas“ nr. 1 — 1919. a. Ei muuda asja Sõjaväe Karistuse Seaduse (Воинский уставъ о нак. § 90), sest esiteks on Sõjaväe Ülemal selle seaduse põhjal ainult sõja ajaks teatav võim mõnede kuritegude eest karistust määrata, sel ajal aga, kui Schmidt temale süüks antud kuritegu öeldakse teinud olevat (aprillil 1920. a.), enam sõda ei olnud, sest sõda lõppes meil 18. veebruaril 1920. a. siis, kui rahuleping „Riigi Teatajas“ nr. 24/25 — 1920. a. ilmus.

Teiseks ei olnud ka sõjaajal Sõjavägede Ülemjuhatajal õigust määrusi välja anda, kus ta surmanuhtlust kuritegude eest määras. Kolmandaks ei ole ta oma sunduslist määrust Asutavale Kogule saatnud ja lõpuks peab iga seadus — praegusel määrusel on aga see iseloom — „Riigi Teatajas“ ilmunud olema, mis selle määrusega pole sündinud ja ei võinudki sündida, kui määrusega, mis välja on antud võimupiirist üleastumisega. § 90 lõpp räägib ainult paranduskaristustest sõja ajal, sennitöö aga, nagu seda Karistuse Seadusest (§§ 17 ja 30) ja Sõjaväe Karistuse Seadusest (§ 6 ja selle osa pealkiri, kus § 10) näha on, ei ole paranduskaristus.

Kohtuistungisel tänasel päeval lisas v. adv. Temant oma kirjalikule seletusele veel juurde, et Sõjavägede Ülemjuhatause kui iseseisva instituudi lõpetamisega, mis Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal 21. märtsist 1920. a. sama märtsikuu 27. päeval sündis (R. T. nr. 47/48) kaotavad oma jõu Ülemjuhataja sunduslikud määrused ja et Valitsusel ei olnud õigust Ülemjuhataja volitusi ja kohuseid Sõjaministri peale panna, sest et niisugune korraldus, mis Sõjaministri võimupiire suurendab, oleneb Asutavast Kogust, kus sel ajal istungite vaheaega ei olnud.

Ettekannet ja Sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et Ülemjuhataja võimupiir kuritegude mahasurumise asjus on kindlaks määratud mitte palvekirjas nimetatud S. N. S. § 90, vaid Sõjavägede Valitsemise Määrusega sõja ajal (полож. о полевомъ управленіи войскъ въ военное время). Selle kohta käivad paragrahvid 29 ja 29¹, mis vene määrustikus (Собр. уз. и расп. правительства) 5. novembril 1915 avaldati (nr. 317, art. 2348), ühes määrustega nende maa-alade kohta, kus sõja-seisukord on välja kuulutatud (S. K. II k. lisa § 23 juurde), ei jäta mingisugust kahtlust selle kohta, et Vägede Ülemjuhatajal on õigus karistusi kuni surmanuhtluseni kõvendada ja kurjategijaid Väljakohtu alla anda. Kui Ülemjuhataja tarvilikuks lelab eraldada mitte üksikuid väärteo-asju; vaid terveid kategooriaid ühetaolisi asju, siis peab tema sellest varemalt üldiseks teadmiseks kuulutama, kuid ei või nõuda, et see kuulutamine just Riigi Teataja kaudu sündigu. See oleks sõjaolude tõttu mõnikord võimatu täita ja sellepärast on meie Ajutise Valitsuse poolt palvekirjas tsiteeritud seaduses (R. T. nr. 1 — 1919. a.) niisuguste korralduste jaoks erand tehtud selles mõttes, et

nemad astuvad seaduslikku jõusse ja omandavad sunni-iseloomu kohe pärast väljaandmist enne Riigi Teatajas ilmutamist (V peatüki § 1). Säärased erakorralised seadlused (IV peatükk) käivad küll kõrgema (seadusandliku) võimu kontrolli alla ja saadetakse sealt Kohtuministeeriumi avaldamiseks Riigi Teatajas, kuid nende avaldamata jätmine ei tee neid veel tühjaks; selleks on tarvis seadusandlikku akti.

Ülemjuhataja erakordsed volitused on küll sõja ajaks määratud, kuid nende kestus ei ole sõja ajaga piiratud. Nad algavad mobilisatsiooni väljakuulutamise ja lõpevad sõja-seisukorra kaotamisega, nagu see ülevalpool nimetatud sõjavägede valitsemise ja sõja seisukorra seadustest selgub. Küsimusele, kas Valitsusel oli õigus Ülemjuhataja volitusi Sõjaministri peale panna, tuleb jaatavalt vastata, sest et Valitsusele on Asutava Kogu poolt õigus antud Ülemjuhatajat määrata (Eesti Vabariigi valitsemise ajutine kord R. T. nr. 44 — 9. juulist 1919), ja Sõjaministrile seaduse poolt mitte keelatud Ülemjuhataja kohuste täitmist oma peale võtta. Küsitavam oleks, kas Valitsusel oli õigus Ülemjuhataja instituudis ilma Asutava Kogu nõusolemiseta muudatusi teha, kuid selle õiguse vastu süüaluse volinik ei vaidle.

Kõike seda arvesse võttes leidis Riigikohus, et käesoleval juhtumisel ei ole põhjust asja ennistada. Sellepärast ja S. Kp. S. § 1056 alusel **otsustas** Riigikohus: Artur Peetri poeg Schmidt'i voliniku vann. adv. Temanti palve tähele panemata jätta.

№ 79.

KRIMINAAL OSAKOND.

26. aprillil 1920 a.

Johannes Pärs'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja Osakonna juhataja P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO).

J. Pärs'ile neljanda varguse eest N. S. § 1655 jao 2 põhjal neli aastat vangiroodu määrates, otsustas Tartu-Võru Rahukogu 17. nov. 1919. a. selle karistuse hulka arvata eeluurimisel istunud aja, kuid jättis lähemalt tähendamata, mis ajast eelvangistust arvata.

Tallinna Ringkonnakohus, kus see asi 27. jaan. 1920. a. kohtualuse apellatsioonikaebuse põhjal harutusele tuli, kinnitas Rahukogu otsuse, aga seletas oma motiivides, et karistusest tuleb maha arvata eeluurimisel kinniistumine 1. aprillist kuni 17-da novembrini 1919. a.

Aktist on näha, et Pärs käesolevas asjas on vahi alla võetud 19. märtsil 1918. a. Tartu kriminaalpolitsei ülema määruse põhjal, mis 29. märtsil saksa kohtuohvitseri poolt ja 30. oktoobril saksa Ringkonnakohtu poolt kinnitati. Asi jäi saksa ajal pooleli ja on 21. märtsil

1919. a. Vabariigi kohtu-uurijale üle antud, kes 1. aprillil otsustas süüalust vahi all hoida.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses väidab Pärs, et Eesti Vabariigi kohtuasutustel ei ole põhjust vene ajal mõistetud ja äraistatud karistusi arvesse võtta. Peale selle vaidleb Pärs veel selle vastu, et eeluurimisel kinniistumine on Ringkonnakohtu poolt 1919. aasta 1. aprillist arvatud, kuna teda juba 19. märtsist 1918. a. saadik vahi all peetakse.

Asja ettekannet ja prokuröri abi arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et lõpulikud kohtuotsused omandavad seadusejõu ja peavad samal alusel kui seadusedki hinnatama. Veneaegsed seadused on aga meie Valitsuse poolt maksvateks tunnistatud (A. V. administratiivseadus 19. nov. 1918. a. R. T. nr. 1). Sellepärast tuleb veneaegsed kohtuotsused samati maksvateks tunnistada ja kohtualuse vastuväide tähele panemata jätta.

Kassatsiooni lõpul tõstetud kaebust lahendades tuleb arvesse võtta, et vene Senati seletuse järele (kr. dep. otsus 1907. a. nr. 7, Filippovi asjas), millega Riigikohus ühineb, on „eelvangistus“, mis N. S. § 152¹ põhjal võib karistusest maha arvata, niisugune vangistus, mis kriminaalse kohtupidamise korras enne kohtu mõistmist selle sihiga määratakse, et süüaluselt võimalust võtta ennast kohtumõistmisest kõrvale hoida. Selle mõiste alla kuulub mitte üksnes vangistus kohtu-uurija korraldusel, vaid ka vangistus politseivõimude korraldusel, mis sellest selgub, et N. S. § 152¹ tähendatud kord on maksev ka rahukohtunikule alluvais asjus (R. N. S. § 16¹), milles eeluurimist ei tehta.

Edasi tuleb veel arvesse võtta, et meie juriidilised oskussõnad ei ole veel kindlat kuju omandanud, mille tõttu tuleb võimalikuks arvata, et Rahukogu venekeelseid sõnu „предварительное заключение“ eestistades on tarvitanud sõnu „eeluurimisel istunud aega“, missugune oletus veel tõenäolikumaks muutub, kui arvesse võtta, et Rahukogu kitsendusega selle aja maha arvab, ja silmas pidada, et Pärs on vahi all tolleaegse kohtuvõimu esindaja korraldusel 29. märtsist 1918. a. Igatahes tekib põhjendatud kahtlus selle kohta, mis ajast on Rahukogu kinniistumist arvanud, ja niisugusel korral ei pidanud Ringkonnakohtu, kes Kr. Kp. S. § 891-ga seotud oli, kahtlust kohtualuse kahjuks seletama, vaid pidi Rahukogule ette kirjutama Kr. Kp. S. § 955 korras täiendava otsusega küsimust lahendada.

Neil põhjustel ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 912 p. 2 ja 928 tegi Riigikohus **otsuseks**: Ringkonnakohtu otsus ära muuta selles osas, kus on kindlaks määratud, mis tähtajast Johannes Pärsile tuleb arvata eeluurimise ajal istunud aega, ja Kohtupalatile ette kirjutada asi Rahukogule anda ülevaltähendatud küsimuse lahendamiseks täiendava otsusega Kr. Kp. S. § 955 korras.

№ 80.

KRIMINAAL OSAKOND.

27. aprillil 1920. a.

Mihkel Rullinkoff'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja osakonna juhataja P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO.)

Riigikohtusse antud kassatsioonikaebuses seletab kaebealune Rullinkoff, et Ringkonnakohus pole rahuldanud tema palvet, tunnistajaid kohtusse kutsuda, ega nõudnud ka välja asitõendusi. Selles leiab kassaator Kr. Kp. S. § 766 rikkumist.

Prokuröri arvamist ärakuulates ja asja läbi harutades leiab Riigikohus: Nagu aktist näha, palus kaebealuse kaitsja eraadvokaat Janson Ringkonnakohtus tunnistajate väljakutsumist ja asitõenduste väljanõudmist alles peale seda, kui kohtulik uurimine oli lõppenuks kuulutatud ja prokurösi abi oma sõna oli tarvitanud. Kohus jättis kaitsja palve Kr. Kp. S. § 557 ja 577 põhjal tähele panemata. Kr. Kp. S. § 878 järele käib Ringkonnakohus oma asjaharutamisel seaduste järele, mis ette on nähtud Rahukogu jaoks. Seal lausub aga § 577, et mitteõigel ajal (§ 557) avaldatud palved tunnistajate ülekuulamise asjus leiavad tähelepanekut ainult neil kordadel, kus uut järke on teatavaks saanud enne tundmata asjaolud, mida tunnistajad peavad tõendama. Ja neilgi kordadel peab olema vastase poole nõusolek ehk see soov tal vähemalt päev enne kohtu istumist teada. Käesoleval korral pole kaitsja kohtuistumisel selgeks teinud, missuguste enneteadmata asjaolude tõenduseks ta Rahukogus juba ülekuulatud tunnistajaid soovib. Teiselt poolt pole ka prokuröri abi nõutavat nõusolekut kaasatootud tunnistajate ülekuulamiseks avaldanud. Neil põhjustel oli Ringkonnakohus täieliselt õigustatud kaitsja palve Kr. Kp. S. § 557 ja 577 põhjal tagasi lükkama. Seda sama oli kohus õigustatud tegema sama seadustiku § 733 põhjal, milles pole lubatud uusi tõendusi tuua peale kohtuliku uurimise lõpetamist. Erand on lubatud ainult juhtumistel, kus avanevad sootuks uued, ennetundmata asjaolud, millest siis kohtule teatatakse. Nende olemasolu pole käesoleval korral kaebealuse kaitsja millegagi tõendanud.

Seda silmas pidades ja arvesse võttes Kr. Kp. S. § 912 tegi Riigikohus **otsuseks**: Mihkel Rullinkoff'i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 81.

KRIMINAAL OSAKOND.

27. aprillil 1920 a.

Märt Koik'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja Osakonna juhataja P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO).

Tallinna Ringkonnakohus kinnitas 25. juunil 1919. a. Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse 7. apr. 1919. a. millega Märt Kaarli p. Koik tunnistati süüdlaseks viinapõletamises 18. jaan. 1919. a. ja mõisteti kolmeks aastaks seltskondlikule tööle Ajutise Valitsuse määruse põhjal 7. 12. 18.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses seletab kaebeluse volinik vann. adv. B. Limberg, et käesolevas asjas kohus ei oleks pidanud käima mitte 1918. a. 7. dets. Ajutise Valitsuse määruse järele viinapõletamise ja põletusviinaga kauplemise kohta, vaid oleks pidanud tarvitama Vägede Ülemjuhataja sunduslikku määrust 20. märtsist 1919. a. nr. 10, kui määrust, mis sama süüteo eest kergema karistuse määrab.

Prokuröri abi arvamist ära kuulates ja asja läbi harutades leidis Riigikohus, et Vägede Ülemjuhataja sunduslikud määrused 16. jaanuarist ja 20. märtsist 1919. a. (R. T. nr. 4 ja 23) ei kõrvalda A. V. määrust 7. detsembrist 1918. a. (R. T. nr. 7). Viimasel on seaduse iseloom ja sellepärast ei või teda sundusliku määruse läbi muuta. Seda tõendab ka ülemaltähendatud sunduslik määrus 16. jaanuarist 1919. a., kus otsukohe on öeldud, et administratiiv-karistus käib kaelakohtu karistuse kõrval.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 912 tegi Riigikohus **otsuseks**: Märt Koiki voliniku vann. adv. Limbergi kassatsiooni-kaebus tagajärjeta jätta.

№ 82.

KRIMINAAL OSAKOND.

27. aprillil 1920. a.

Hans Tibbar'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja Osakonna juhataja P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO).

Tartu-Võru Rahukogu kinnitas rahukohtuniku otsuse, millega Hans Tibbar mõisteti 1 kuuks arresti linnavahi Öunapu teotamise eest avalikul kohal N. S. § 287 j, 2 põhjal.

Kassatsioonikaebuses seletab Tibbar, et Tartu linna miilitsa 3. jaoskonna ülemal õigust ei olnud paluda teda vastutusele võtta linnavahi Õunapu teotamises, sest et viimane seda ise pole palunud, ja et Rahukogu on jätnud tähele panemata kõik edasikaebuses ettetoodud asjaolud, et ta pole süüdi N. S. § 287 j. 2 järele.

Prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Tibbar on süüdlaseks tunnistatud linnavahi teotamises sõnadega kohtuistungisel rahukohtuniku juures, missugune süütegu on ette nähtud N. S. § 287 j. 2, et nimetatud kuritegu on niisugune, mille kohta süüdistus tõstetakse avalikus korras, ja sellepärast oli 3. jaoskonna miilitsa ülem kohustatud Kr. Kp. S. § 49 põhjal paluma rahukohtunikku Tibbar vastutusele võtta; et Rahukogu on Tibbari edasikaebuse läbiharutanud, nii et ka see kassatsiooni põhjus ära langeb.

Neil põhjustel tuleb Tibbari kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 tegi Riigikohus **otsuseks**: Hans Tibbari kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 83.

KRIMINAAL OSAKOND.

27. aprillil 1920. a.

Joosep Hallik'u süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja Osakonna juhataja P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO).

2. juunil 1919. a. mõistis Tartu-Võru Rahukogu 6. j. rahukohunik Joosep Hallik'u R. N. S. § 134 põhjal seitsmeks päevaks arresti. Edasikaebamise kord kassatsiooni teel kuulutati. Selle otsuse peale andis kaebelune Tartu-Võru Rahukogule kassatsioonikaebuse. Viimane jättis kaebuse tähele panemata.

Nüüd pöörab kaebelune Riigikohtusse uue kassatsioonikaebusega, milles ta seletab, et Rahukogu oleks tema süüteo-asja pidanud harutama mitte kassatsiooni-, vaid apellatsioonikorras. Vene kohtupidamise-seaduste järele olevat juhtumistel, kus ainult arstitrahv määratud ilma eventuaalse rahatrahvita, edasikaebamise-tee olnud apellatsiooniline, olgu arest kui lühike tahes.

Prokuröri arvamist ära kuulates ja asja läbi harutades leiab Riigikohus: Käesoleval korral tuleb käia Ajutise Valitsuse poolt 18. nov. 1918. a. väljaantud määruste järele „Ajutiste kohtute sisseseadmise üle“ (R. T. nr. 1-1918). Nende määruste p. i lausub: „Nõudmiseasjades, mille väärtus mitte üle 100 rubla ei ole, ja süüteoasjades, kus karistus üle 50 rubla ehk 7-päevase arresti ei ulata, võib kaevata Rahukogusse ainult kassatsiooni teel.“ See määruse punkt astus Kr. K. S. § 124

asemele, mis sellega muudeti. Aj. K. S. määruste punkt „i“ püsib käesoleva ajani selle muudatusega, et oma rahaüksuse sisseseadmisega rublade asemel tuleb margad lugeda. Tähele pannes seda teksti ja võrreldes teda Kr. K. S. endise § 124 sisuga, peab otsusele jõudma, et piiriks, kus lõpeb asja harutamine kahes instantsis ja algab kolmes, on seitsmepäevane arrest ehk 50 marka trahvi. On täiesti ükskõik, kas määrab kohus ainult arstitrahvi kuni seitsme päevani (inklusiiiv) või ainult rahatrahvi kuni 50 margani (inklusiiiv) ehk mõlemad trahvid eventuaalsed, ikka on asja harutamine ainult kahes instantsis, s. t. edasikaebamise kord on ainult kassatsiooniline Rahukogusse. — Käesoleval juhtumisel on Tartu-Võru Rahukogu seadusega täiesti kokkukõlas toimetanud ja tema otsuse muutmiseks pole põhjusi.

Seda silmas pidades ja käies Kr. K. S. § 174 nõuete järele tegi Riigikohus **otsuseks**: Joosep Halliku kaebus tagajärjeta jätta.

№ 84.

KRIMINAAL OSAKOND.

27. aprillil 1920 a.

Jüri Oja süüdistuse asi.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. BENIKO, asja ettekandja riigikohtunik R. KOEMETS, Riigikohtu prokuröri abi R. RÄGO.)

Rahukohtunik tunnistas Jüri Oja ja Johannes Kottu süüdlasteks rahavarguses Johannes Kangurilt, kusjuures võttis aluseks esiteks kaebelaluse Kottu seletuse, millest näha, et vargus Oja juhatusel Kottu poolt toime on pandud ja varastatud raha Ojale edasi antud, ja teiseks Kadri Ilvese seletuse, millest näha, et Oja peale vargust 2128 rubla tema kätte andis, paludes raha ära peita, sest et kardab läbiotsimist.

Kottu jäi kohtuotsusega rahule ja istus temale määratud aja ära. Oja aga andis edasikaebuse Rahukogusse ja palus Kottu tunnistajana üle kuulata. Viimane seletas Rahukogule esiteks sedasama, mis rahukohtunikule, pärast aga hakkas nutma ja seletama, et tema ei ole varastanud ega Oja raha vastu võtnud, vaid on ta kõik selle valetanud Kangurite ähvarduste ja peksmise tagajärjel.

Rahukogu muutis rahukohtuniku otsuse ja mõistis Oja õigeks.

Selle otsusega ei ole rahul kahjusaaja Kangur, kes Kr. Kp. S. § 105, 119 ja 181 p. 3 rikkumiste üle kaebab ja muu seas seletab, et peale Kottu seletuse, mis Rahukogus ära langes, veel Kadri Ivaski seletus Oja vastu käib ja Rahukogus ümber lükkamata on jäänud.

Prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et Rahukogu, rahukohtuniku otsust ära muutes, peab motiivides äre näitama, et

need põhjendused, mis kohtuniku poolt otsuse aluseks olid võetud, on ümber lükatud või mitte-mõõduandvad. Käesolevas asjas aga ei ole Rahukogu Kadri Ilvese seletuse kohta seisukohta võtnud ja on sellega Kr. Kp. S. § 119 oluliselt rikkunud, mispärast tema otsus ei või jõusse jääda.

• Ühes sellega leiab Riigikohus tarvilikuks K. A. S. § 250 põhjal mõnda eksisammu seletada, mis Rahukogu poolt käesolevas asjas on tehtud, nimelt: 1) pidid Kottu ilma vandeta üle kuulatama; selle läbi, et tema süüdimõistetava otsusega rahule jäi, ei muutunud tema veel erapooletuks tunnistajaks, vaid jäi endisel viisil kaebealuseks, kellena ta esimeses kohtuastmes esines; 2) Kottu seletus ei võinud kunagi ülelligseks teha tunnistajate tõendusi, mille ülekuulamise kohus omal ajal oli tarvilikuks leidnud; 3) juhtumus, et kohtualune oma süü mitu korda kohtu ees üles tunnistab, karistuse rahulikult ära kannab ja alles siis oma seletuse valeks ajab, kui see kaassüüdlase huvides seisab, on liig haruldane nähtus, et temaga otsekohe võiks leppida, ilma et neid põhjendusi kaaluda, mis kohtualune ette toob oma valetunnistuse vabandamiseks ja pärastpoolsete õienduste seletamiseks; 4) kohtul on küll õigus mitmesuguste kaebealuse seletuste seast, mis üksteise vastu käivad, seda valida, mis temale usutatavam paistab, kuid kohus ei või oma sellekohast arvamist oletuste peale põhjendada (Kr. Kp. S. § 119); käesolevas asjas on aga kohus aluseks võtnud oletuse, et kohtualuseid peksti.

Uuel kohtu koosseisul tuleb rahukohtuniku eksitust parandada, kes oma otsuse osalt andmete peale toetab, mis politsei uurimisest võetud. Need andmed tuleb kohtulikule uurimisele võtta.

Neil põhjustel ja Kr. Kp. S. § 174 juhtnõõriks võttes tegi Riigikohus **otsuseks**: Tartu-Võru Rahukogu otsus ära muuta ja asi saata uueks läbivaatamiseks samale Rahukogule teises koosseisus.

N° 85.

KRIMINAAL OSAKOND.

28. aprillil 1920. a.

Aline Penjam'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja Osakonna juhataja P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO).

Pauline Kuulmetsa ja Jüri Pihlakat süüdistati varguses, Elvina Uhlmanni ja Aline Penjamit varguse varjamises. Rakvere-Paide 5. jaoskonna rahukohtunik mõistis Kuulmetsa ja Penjami süüdlasteks, esimese R. N. S. § 169 ja 170 põhjal, teise § 172 põhjal, Uhlmanni ja Pihlaka aga vabaks. Rakvere-Paide Rahukogu kinnitas rahukohtuniku otsuse.

Riigikohtusse antud kassatsioonikaebuses seletab Aline Penjam, et Rahukogu on rikkunud Kr. Kp. S. § 159, ette kutsumata jättes ülesantud tunnistajaid Jüri Pihlakat ja Elvine Uhlmanni, ja palub otsuse ära muuta.

Prokuröri abi k. t. arvamist ära kuulates leiab Riigikohus: Rahukogu toimetusest (lhk. 37) on näha, et Rahukogu 26. aug. istumisel palus Penjami volinik esimeses astmes priiks mõistetud kaassüüdlasi tunnistajatena üle kuulata; oma palvet avaldas kaebealuse volinik peale tunnistajate ülekuulamist. Kohus jättis selle palve tähele panemata ja motiveeris seda oma otsuses järgmiselt: „Mitte täita, sellepärast, et kaebealuse süü küllalt selgeks on tehtud ja kohus kohustatud ei ole priiks mõistetud kaassüüdlasi II-es kohtuastmes tunnistajatena üle kuulama“. Säärane põhjendus ei vasta Kr. Kp. S. § 159 nõuetele. Rahukohtunik mõistis Pihlaka ja Uhlmanni priiks. Edasikaebamist ei järgnenud ei prokuratuuri esindaja ega kahjusaaaja poolt. Otsus astus sellega nende kohta jõusse. Kuulmetsa ja Penjami asja harutusel teises instantsis tuleb nende peale vaadata kui teiste harilikude tunnistajate peale ja nende väljakutsumises käia Kr. Kp. S. §§ 93—99 ja 159 järele. §§ 93—99 ei keela esimeses astmes priiks mõistetud kaassüüdlasi teises astmes tunnistajatena üle kuulata. § 159 määrab aga kindlasti ära, keda Rahukogu on kohustatud välja kutsuma ja keda mitte. Rahukogu on kohustatud üle kuulama neid tunnistajaid, kes rahukohtuniku juures üle kuulatud ja keda pooled kogusse on kaasa toonud, ja neid, kelle rahukohtunik seadusevastaselt on üle kuulamata jätnud. Teiste ülekuulamine ja väljakutsumine oleneb täieliselt Rahukogust, kes silmas peab, kas palutavate tunnistajate tõendustel on asja kohta tähtsust või mitte. Iga negatiivse otsuse peab kohus motiveerima, seletades, mispärast palve tähelepanekut ei leia. — Käesoleval korral on Rahukogu oma otsuse küll motiveerinud, aga mitte seaduse nõuete järele. Ei või tunnistajat välja kutsumata jätta põhjusel, et süü juba küllalt selgeks tehtud. Kohus teeb otsuse kõiki asjaolusid silmas pidades (§ 119). Ta peab ära kuulama tõendused poolt ja vastu. Seletades, et asi on küllalt selge, ja keeldudes teise poole tunnistajaid üle kuulata, rikub kohus oma põhimõtet, et tarvis kuulata ka teist poolt, kohus otsustab siin asja nagu ette ära. Ei ole samati õige ka teine põhjendus, nagu ei oleks kohtule sunduslik esimeses instantsis priiks mõistetud kaassüüdlase tunnistajana ülekuulamine. Nagu eespool tähendatud, peab säärase endise kaassüüdlase peale vaatama kui iga teise hariliku tunnistaja peale ja tema välja kutsumata jätmist ka eespool-mainitud nõuete järele motiveerima.

Selle peale vaatamata, et Rahukogu tunnistajate väljakutsumist õieti ei motiveerinud, on välja kutsumata jätmine ise aga õigustatud ja nimelt põhjusel, et kaebealuse volinik oma palve avaldas alles peale teiste tunnistajate ülekuulamist. Riigikohus leiab, mida ka Vene Senat mitu korda on seletanud, et tunnistajad peab Rahukogus enne asja ettekannet üles andma, peale seda aga ainult juhtumistel, kus ilmsiks tulevad uued asjaolud, mis enne teada ei olnud. Käesoleval korral pole kaebealune seda Rahukogus mitte teinud. Ei või seepärast ka kohtult

nõuda, et ta asjaajamist ilma põhjust selgeks tegemata asjata pikendaks (vaata V. Kr. D. S. nr. 2/1915).

Sellepärast oli Rahukogu tegevus ise täiesti õige, olgugi et toodud motiivid seda mitte ei olnud.

Seda silmas pidades ja tähele pannes Kr. Kp. S. § 174 tegi Riigikohus otsuseks: Allne Penjami kassatsioonikaebus tähele panemata jätta.

Nr 86.

KRIMINAAL OSAKOND.

10. mail 1920 a.

Peeter Matson'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja Osakonna juhataja **P. BENIKO**,
Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO.)

Kohtualune Peeter Matson on Rahukogu poolt süüdlaseks tunnistatud selles, et ta 15. augustil 1919. a. Rahukogu avalikul istungil, kus ta oma nõudeasjas Mart Peep'i vastu välja astus, muu seas ütles: „Peep, kui enamlane, on talus uusi piirimärke üles seadnud“. Ennast selle ütlusega haavatuna tundes, kaebas Peep kohtusse. Otsusele jõudes, et võrdlus enamlasega oli kohtualuse poolt selleks tehtud, et oma vastast kohtu ja rahva silmas alandada, leidis Rahukogu süüteo tunnemärke, mis N. S. § 287 on ette nähtud. Oma kassatsioonikaebuses eitab kohtualune Matson tähendatud lause teotavust sel põhjal, et ta ainult kostja tegevuse iseloomustamiseks oli öeldud. See väide oli juba apellatsioonikaebuses ette toodud, kuid Rahukogu poolt täie õigusega tagasi lükatud. Võrdlus on arvustuseviis. Arvustus ei ole teotav ainult siis, kui ta ei sisalda eneses halvakspanevaid sõnu. Kui aga arvustus selles seisab, et arvustataval teatavat omadust eeldatakse, mis tema auväärsust alandab, ehk mõnda kõlblist omadust eitakse, mis hea nime aluseks on, siis on arvustus teotav. Võrdlus enamlasega oli käesoleval juhtumisel sõja ajal tehtud ja pidi juba sellepärast igal isamaalikul kodanikul põlguse tunnet äratama. Peale selle on enamlaste kõlbline tasapind küllalt tuntud, et sarnastamist enamlasega teotavaks arvata. Mitte asjata ei ole kassaator oma vastuvaidlust kuriteo koosseisu vastu tagaplaanile asetanud ja ettepoole seadnud teise küsimuse, nimelt selle kohta, kas võib eraisik, kelle au ametikohal istungi ajal on kannatada saanud, otsekohe kohtusse kaevata ja süüdistust üleval pidada? Kassaator eitab seda ja põhjendab oma arvamist sellega, et auhaavamine N. S. § 287 kirjeldatud oludel muutub lugupidamatuseks ametikoha vastu, mispärast ta selle ametikoha algatusel jälitakse. Teataval määral on kassaatoril õigus. Kahtlemata sisaldab mainitud kuritegu avaliku korra rikkumise õlluseid. Seda tõendab nimetatud paragrahvi asupaik nuhtlusseadustikus.

Kuid lugupidamatuse avaldamine ametikoha vastu ei astu auhaavamise asemele, vaid astub tema kõrvale ja liitub temaga kokku, nii et mõlemad kuriteod mõttelises koostuses seisavad: kes ametikohal ja istungi ajal eraisiku au kallale kipub, avaldab oma sündmata ülespidamisega lugupidamatust ühtlasi ametikoha vastu. Avalikkude huvide juurdetulek pilrab teataval määral eraisiku tegevusvabadust. Seal, kus tema huvid avalikkude huvidega kokku põrkavad, peavad nad viimastel alistuma. Vastu eraisiku tahtmist võivad ametivõimud süüdistust tõsta ja üleval pidada. Ka ei või eraisik asja, kui ta kord on üles võetud, leppimise teel lõpetada. Kuid seal, kus pole kokkupõrkamist avalikkude huvidega, leiavad erahuvid omale täieliku kaitse nimetatud seaduseparagrahvis, mille täht-täheline mõiste kindlasti tõendab, et auhaavamine jääb auhaavamiseks ka siis, kui ta ametikohal on sündinud. Seadus karistab põhimõtteliselt seda raskemini, mida avalikum ja pühallikum on koht, kus auhaavaja on välja astunud. Sellepärast ei ole mingisugust põhjust seda eitada, et eraisik ka käesoleval juhtumisel seaduse silmis kahjusaaajana esineb. Moraalselt on ta rohkem kannatada saanud kui hariliku teotamise puhul, mis mitte nii avalik ei ole. On aga haavatu kord kahjusaaaja, siis on tal kahtlemata ka õigus Kr. Kp. S. § 3 põhjal rahukohtuniku juures süüdistust tõsta ja üleval pidada samal alusel, kui kõigis muis asjus, mille edaspidine käik avaliku korra järele sünnib.

Kassatsioonikaebuses on veel see väide ette toodud, et laimamise asjus on „exceptio veritatis“ lubatud. See väide on päris õige, aga ta ei käi käesoleva asja kohta, mille aineks on teotamine, nagu kassator seda ise pärastpoole tõendab. Sellega langeb ka kassatori järeldus, et Rahukogu oleks pidanud tunnistajaid välja kutsuma, millega tema oma „exceptio veritatis“ tõendada tahtis.

Ettetoodud arutlused näitavad, et käesolev kassatsioonikaebus ei või rahuldamist leida. Seda silmas pidades ja prokuröri arvamist ära kuulates tegi Riigikohus Kr. Kp. S. § 174 alusel otsuseks: Peeter Matsoni kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

N° 87.

KRIMINAAL OSAKOND.

11. mail 1920. a.

Johannes Juksaar'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja ettekandja abiesimees J. LÕO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO).

Johan Juksaart süüdistatakse vallavanema käsu täitmata jätmises, mille järele tema oma sulastele Lükkale ja Rasile, kes olid soovil avaldanud vabatahtlikult sõjaväkke astuda, järgmisel päeval küüdi-

hobust ja toidumoona pidit andma. Käsk oli kirjalik ja kohtualune teda vastu ei võtnud, leides, et ta liig hilja on toodud. Kuid selle käsu sisu oli kohtualusele teada, sest et valla kasak, kes käsu tõi, oli ta suusõnaliselt avaldanud. Kohtualune seletas, et ärevuse möödaminekul, mis käsu liig hiline andmine oli sünnitanud, otsustas käsu siiski täita; küüdi-hobune ja moonakotid olid järgmiseks päevaks valmis, kuid mehed jäid tulemata. Selle asjaolu tõenduseks palus kohtualune tunnistajana üle kuulata Miili Metsa. Rahukogu jättis selle palve tähele panemata, kusjuures leidis, et selle tunnistaja ülekuulamisel mingit tähtsust ei ole, sest et kohtualune iseene seletuse järele ei ole käsku vastu võtnud. Selle korralduse peale kaebab kohtualune oma kassatsioonikirjas.

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kohtualune, käsku vastu võtmast tõrkudes, avaldas sellega tahtmist käsku täitmata jätta. Seesugune tahtmine on küll laiduväär, kuid mitte karistatav, sest et inimeste kõikumine ja muutlik tahtmine, nii kaua kui ta on teostamata jäänud, karistuse alla ei lange. Ei või näituseks isikut, kes kutsekirja vastu ei võtnud, aga siiski kohtusse ilmunud, mittelummise eest trahvida. Säärane seisukord oli loodud kohtualuse seletuse järele ka käesolevas asjas ja sellepärast ei või loogiliselt õigeks tunnistada Rahukogu arvamist, et asjaolul, mida Miili Mets pidi tõendamata, mingit tähtsust ei ole. Seda tunnistajat üle kuulamata jättes rikkus Rahukogu oluliselt Kr. Kp. S. § 159 ja sellepärast ei või tema otsus jõusse jääda.

Neil põhjustel ja juhtnõõriks võttes Kr. Kp. S. § 174 otsustas Riigikohus: Tartu-Võru Rahukogu otsus 21. augustist 1919. a. selles asjas ära muuta ja asi uueks otsustamiseks tagasi saata samale Rahukogule uues koosseisus.

№ 88.

KRIMINAAL OSAKOND.

28. mail 1920 a.

Jaan Grünthal'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja Osakonna juhataja P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO).

Rahukohtunik mõistis Jaan Grünthali süüdlaseks rahvaväe varustamises halvaks läinud lihaga ja karistas teda R. N. § 115 põhjal kolme-kuulise arestiga.

Rahukogu, kuhu Grünthal edasi kaebas, kinnitas tähendatud rahukohtuniku otsuse.

Riigikohtule antud kassatsioonikaebuses seletab Grünthal, et Rahukogu tema kohta R. N. S. § 115 võõriti on tarvitanud, sest et see käib

kõlbmata toiduainete vabamüügi kohta, mitte aga juhtumiste kohta, kui on tegemist toiduainete sundusliku võtmisega.

Prokuröri abi arvamisi ära kuulates leidis Riigikohus, et Grünthali teos, kes ise halvaksläinud liha viis oma väljavaliku järele valla-valitsusesse rahvaväe toitmiseks, on R. N. S. § 115 ettenähtud üleastumise tundemärgid olemas. On üsna tähtsusetu kas anti halvaksläinud liha kindla hinna eest valitsusevõimude nõudmisel ehk vaba kokkuleppe teel rahvaväe toitmiseks ära.

Rahukohtunik, nii ka Rahukogu ei ole tähelepannud, et Grünthal on tegeva sõjaväe jaoks sõja ajal kõlbmata liha annud, mis U. N. S. § 115 ettenähtud kuriteoks tuleb lugeda, mille eest kõige vähem karistus 3 aastat parandusemaja on. Et aga prokurör omal ajal selle kohta protesti ei ole tõstnud, siis ei või see asjaolu Rahukogu otsuse muutmise põhjuseks olla.

Neil põhjustel tuleb Jaan Grünthali kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 tegi Riigikohus **otsuseks**: Jaan Grünthali kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 89.

KRIMINAAL OSAKOND.

27. aprillil 1920. a.

Jaan Ibrus'e süüdistuse asi.

(Eesistuja ja asja ettekandja osakonna juhataja P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO.)

Jaan Ibrus, 52 a. vana, kes Viljandi-Pärnu Rahukogu poolt kümnetuhande margaga oli trahvitud salaviinapõletamise eest novembrikuul 1918. a. Kutsari talus, Kõo vallas, Viljandi maakonnas, andis Tallinna Ringkonnakohtule apellatsioonikaebuse, milles seletas, et ta on viina põletanud mitte äriliseks, vaid arstiliseks otstarbeks, ja et saksa sõjaväe juhatus määrusi 1918. a. 7. maist ja 1. juulist, mille põhjal karistus on määratud, Eesti Vabariigi kohtutele mõõduandvateks ei või pidada.

Asja harutamisel Ringkonnakohtus palus kohtualuse kaitsja v. adv. Jürine asja ära lõpetada, sest et tegu on enne Eesti riigi algust toime pandud võõras riigis ja võõra määruste vastu, mida Maanõukogu otsuse järele „Kõrgemast võimust“ keelatud on täita; seadused aga, mis Ajutine Valitsus välja andis 27. novembril 1918. a., ei ole maksvad eeloleva aja peale.

Neid vastuväiteid harutades leidis Ringkonnakohus kõige pealt tarvilikuks tähendada, et niisugune olukord, kus ükski seadus ei maksa, kus kuriteod karistust ei leia, isegi rahvusvaheliselt keerulistel oludel

omale põhjendust ei võiks leida. Vaielda võiks ainult selle üle, missuguste seaduste järele teatava isiku tegevust võiks hinnata ja missuguste seaduste järele temal oma tegevuse eest vastutust tuleb kanda.

Praeguses asjas võiks ainult küsimus tekkida, kas tuleb Ibruse viinapõletamist endiste Vene seaduste või okupatsiooniaegsete määruste järele hinnata, sest Eesti Vabariigil ei olnud tol ajal, kui viinapõletamine sündis, iseoma määrusi ei viinapõletamise ega ka teiste kuritegude kohta.

Kohus leidis, et Ibruse viinapõletamist ainult tol korral Vene seaduste järele tuleks hinnata, kui okupatsioonivõimud oma määruste andmisel asjakohastest rahvusvahelise õiguse normidest üle oleksid astunud. Rahvusvaheliste normide järele on okupatsioonivõimudel õigus kohalisi seadusi muuta ja isegi oma kaelakohtuid asutada, kui selleks tungiv tarvidus olemas on. (Võrdle: Совр. международное право цивил. народовъ Ф. Мартенса, изд. 3, ст. II. стр. 538). Vene kohtud olid maalt lahkunud, revolutsioon oma viimases järgus kohtute tegevuse täiesti sulgenud, kohtuasjad ja seadused osalt hävitanud, osalt koguni õiguseta alusele seadnud. Ühe sõnaga, õigus, seadus ja kord olid hävitatud. Niisugustel oludel oli tingimata tarvis mingisugused üldised määrused maksma panna, et korralagedust kõrvaldada, ja sellepärast leidis Ringkonnakohus, et okupatsioonivõimud ei ole rahvusvahelistest normidest üle astunud, kui nad sunduslisi määrusi ja nende seas määrusi ka viinapõletamise kohta välja andsid ja maksma panid. Teiste sõnadega, Ringkonnakohus leidis, et kaebeluse Ibruse tegevust viinapõletamise asjus okupatsiooni-aegsete määruste järele tuleb hinnata. Siin ei või aga tähen- damata jätta, et loata viinapõletamist ka endine Vene seadus nuhtles ja raskemalt kui okupatsiooni-aegsed määrused (S. K. V. k. Aktsiisisead. §§ 1062—1069), nii et Ibruse tegu mõlemate seaduste seisukohast kuritegu on ja karistust nõuab.

Mis kaebeluse kaitsja seletusesse selle kohta puutub, et kuritegu võõras riigis ja võõra riigi määruste vastu on tehtud ja et Maanõukogu otsuse järele 15/28. novembrist 1917 a. igasugused käsud ja määrused ainult siis maksvad on, kui Maanõukogu nad välja on kuulutanud, siis leidis kohus, et see Maanõukogu otsus Vabariigi kohtutelt ennemini toimepandud kuritegude karistamise õigust mitte ära ei võta. Sellesamas Riigi Teatajas (nr. 1 — 1918) on seadus välja kuulutatud, et endised veneaegsed seadused maksma jäävad nende muudatustega, mida oku- patsiooni-aegsed määrused sisaldavad, ja kui oletada, et viimane määrus ainult tuleviku sündmusi silmas peab, siis peab niisama ka oletama, et Maanõukogu otsus kõrgemast võimust määruste ja käskude andmist tulevikus korraldab, mitte aga kõiki ennemini maksvaid seadusi ja mää- rusi ühe hoobiga tühjaks ei tunnista. Sedamööda võib küsimus, kas Vabariigi kohtutel õigus on enne Riigi sündimist tehtud kuritegusid nuhelda, ainult Vabariigis maksma pandud veneaegsete seaduste ja üldiste õiguse printsiipide järele lahendust leida.

Kohus leidis, et isesuguste keeruliste rahvusvaheliste olude tõttu, mis Eesti Vabariigi sündimisega kaasa käisid, otsekohest seadust küsi- muse otsustamiseks Vene seadustes ei leidu. Selle küsimuse otsustamisel

ei või pruukida ei Vene Nuhtl. Sead. 173 paragrahvi, sest siin räägitakse väljaspool riigi piire riigialama poolt toimepandud kuritegudest, ega ka sellesama seaduse 174. paragrahvist, sest seal on jutt väljaspool riigi piire riigialamate poolt võõra riigi ja tema alamate vastu tehtud kuritegudest. Enne Eesti riigi sündimist Eestimaa elanikkude poolt Eestis toimepandud kuritegusid ei või aga mitte väljamaa alamate kuritegudeks väljaspool riigi piire lugeda. Kõige selle juures käivad need seaduse-paragrahvid ainult Vene Nuhtlusseadustiku maksvuse piiride äramääramise kohta, mitte aga selle kohta, kas tehtud kuritegu ülepea nuheldav on või ei. Niisama ei anna uue Vene Nuhtlusseadustiku määrused okupatsiooni-aegadel toimepandud kuritegude karistamiseks kindlald eeskirju, seda enam, et Uus Nuhtlusseadus ainult osalt maksma on pandud, missugusesse osasse loata viinapõletamine mitte ei kuulu.

Jääb üle küsimust õigusliste algmõistete ja rahvusvahelise õiguse arenemise seisukohast otsustada.

Rahvusvahelise õiguse arenemiskäik läheb sünnapoole, et mingisugused kuriteod, kus nad ka toime pandaks, mitte nuhtlemata ei jääks. Õigusliste algmõistete järele on iga tegu, mis nuhtluse ähvardusel ära on keelatud, kuritegu ja selle kuriteo eest määrab nuhtluse kohalik kohus. Et Eesti Riigi keerulise rahvusvahelise seisukoha peale vaatamata Ibruse viinapõletamise üle just seal kohut tuleb mõista, kus viinapõletamine trahvi ähvardusega ära oli keelatud, ei leia kohus mitte võimaliku olevat arvamist õigeks pidada, nagu ei oleks Vabariigi kohtul õigust Vabariigi alamate üle seal kohut mõista, kus süüdistatava tegevus trahvi ähvardusega ära oli keelatud.

Sellest seisukohast välja minnes leidis Ringkonnakohus, et Rahukogu otsus Ibruse süüdlaseks mõistmise osas on täiesti põhjendatud. Karistuse määramisele asudes ja aluseks võttes needsamad okupatsiooni-aegsed määrused, kui ka Rahukogu, leidis Ringkonnakohus võimalikuks okupatsiooni ajal maksvate olude tõttu Rahukogu poolt peale pandud rahatrahvi vähendada, sealjuures ka seda arvesse võttes, et Ibrus on oma süü üles tunnistanud. Neil põhjustel tegi Ringkonnakohus 16. juunil 1919. a. otsuseks Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse 8-dast aprillist 1919 trahvimääramise osas muuta ja loata viinapõletamises süüdlaseks tunnistatud Kõo valla liiget Jaan Andrese poega Ibrust, 52 aastat vana, kolmetuhande viiesaja (3500) margalise rahatrahviga ehk, maksujõuetusel, kaheksa (8) kuulise vangistusega trahvida. Teistes osades Viljandi-Pärnu Rahukogu otsus kinnitada ja Ibrusele viiskümmend (50) marka teise kohtuastme kohtumaksu peale panna.

Selle otsuse peale andis kohtualuse kaitsja vann. adv. Jürine Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles seletas, et otsus tuleb ära muuta järgmistel põhjustel: I. Tallinna Ringkonnakohus leiab, et Eesti Riigis maksvate seaduste järele ei ole võimalust Ibrust süüdlaseks mõista, sest et kuriteo toimepanemise ajal Eesti Riigi seadusi selles asjas ja selles kohas ei olnud, ja sellepärast arvab kohus omal õiguse ja võimaluse olevat Ibruse süüdlaseks mõista õiguse algmõistete ja rahvusvahelise õiguse arenemise seisukohast.

Niisugune süüdistuse põhjendus rikub ise seaduse ja õiguse algmõistet „nulla poena sine lege“. Kui Tallinna Ringkonnakohus leidis, et Eesti riigiseaduste järele Ibrust vastutusele ei saa võtta, siis pidi kohus Ibruse priiks mõistma.

Mitte ainult see algprintsip kriminaal-õiguses pole praeguse otsusega rikutud, vaid ka Eesti Maanõukogu otsus Kõrgemast võimust (15) 28. nov. 1917. a. (Riigi Teatajas nr. 1/1918), mille 1. ja 2. paragrahvis ära keelatakse Eesti Riigis teisi määrusi täita, peale Eesti Riigi valitsuse poolt maksuma pandud määruste.

Teiseks rikub see kohtu otsus § 1 Ajutiste Kohtute sisseseadmise määruses (Riigi Teatajas nr. 1/1918. a.), kus kohtutele kohuseks tehakse ainult Eesti Riigi Valitsuse poolt maksmapandud seaduste järele käia, aga mitte õiguse algmõistete ja rahvusvahelise õiguse arenemiskäigu kohast süütegusid leida.

Kolmandaks rikub see otsus meil maksuma pandud Vene Riigi Seaduste Kogu I köite § 74 ja 89, mille järele Eestis isikut võib vastutusele võtta ja süüdlaseks mõista ainult seaduse järele, mis maksis süüteo tegemise ajal, ja et seadustel eelläinud aja kohta ulatuvust pole. On selge, et Eesti Riigi seadusi 1918. a. antud ei olnud, kui Eesti- ja Liivimaal okupatsioonivõimud valitsesid. Tuleb otsustada, kas Eesti riigis maksvate seaduste järele võib nuhelda kuritegude eest, mis teises riigis teise riigi seaduste vastu on tehtud. Eestis selle kohta maksmapandud määrused leiduvad Nuhtluseseaduse § 170—175. Nende järele ei leidnud kohus võimaliku olevat Ibrust süüdlaseks tunnistada; sellepärast oleks pidanud Ibrus vabaks saama.

II. Ei ole ka õige Tallinna Ringkonnakohtu poolt ülesseatud õiguse algmõiste, et iga tegu, mis karistuse ähvardusega keelatud, oleks kuritegu. Kuriteoks loetakse ainult seaduseandja võimu poolt selleks nimetatud tegu. Eesti seaduseandja võim ei ole 1918. a. okupatsioonivõimusi võlitanud 1918. a. 7. mai ja 1. juuli viinapõletuse-keelu määrusi andma ja sellepärast pole see Eesti Riigi seisukohast üleüldse seaduslik akt, ei ka kuritegu. Tallinna Ringkonnakohus arvab, et 27. nov. 1918. a. Riigi Teatajas nr. 1 kuulutatud seadused maksvat tulevikü peale ega olevat okupatsiooniseadusi ära muutnud; sellepärast olevat need määrused ka Eestis maksvad. Selles peitub eksiarvamine, nagu oleks pärast Eesti Riigi sündimist Eestis maksvad kõik endised teiste riikide määrused, mis nende ajal siin maksid, kuni Eesti Riigi võim neid pole muutnud.

Rahvusvaheline seadus teab ainult ühte, et iga riik oma sündimisega algupärane juriidiline isik on ja mingit seadust, õigust ega kohustust endistest riikidest ei päri. „Entstehung des Staates ist originär, der Begriff der Staatensuccession ist unmöglich und juridisch unkonstruierbar“ (v. Liszt 121, 84; Gareis 67. Lörn 32, 74); Iga seadus, mis uues riigis peab maksuma, peab selle uue riigi ülema võimu poolt maksuma pandud olema. See on suverenteedi mõiste ja on ka Eestile maksev ja välja kuulutatud Maanõukogu otsuses Kõrgemast Võimust (Riigi Teataja nr. 1/1918, 15/28 nov. 1917. a.).

Eesti riigi kohus, kui seadusealune asutus, ei või omalt poolt seaduse asemele surrogaadiks juriidilisi mõisteid ja arenemise seisukohti võtta. Seda võib ainult seaduseandja käsitusele võtta. Rahvusvahelise õiguse seisukohast ei ole veel ühtki riiki olemas, kus isikuid iga teo eest karistaks, mis teistes riikides tehtud ja seal kuriteoks loetakse. Ka Eesti Riigis on Eesti Riigivõimu poolt endised vene seadused selles asjas maksvad 28. novembrist 1918. a. Nimelt § 170—175 Nuhtluseseaduses. Nende järele võib Eesti Riigi seaduste järele nuhelda kuritegu, mis teises riigis toime pandud, kui kuritegija Eesti riigis elab ja välisriigis Eesti Kõrgema Võimu vastu seal on eksinud, ehk Eesti Riigi alamate õiguste vastu. Muude kuritegude eest Eesti Riigi seadused välisriigis toimepandud kuriteo eest ei nuhtle.

Nuhtlemine ise sünnib Eesti riigis maksvate Nuhtluseaduste põhjal (§ 172). Liivimaal olla Ibrus 1918. aastal viina põletanud okupatsiooniajal. Sellel ajal ei olnud Ibrus Eesti alam, sest et Eesti riigi alamluse seadus 4. detsembrist 1918. a. Riigi Teatajas välja kuulutati. Ka ei olnud, sellel ajal Eesti riigi seadust mille järele Vene riigi Seaduste Kogu I köite § 74 ja 89 põhjal ja Nuhtluseseaduse § 172, 173, 174 põhjal oleks võinud Ibrust karistada. Ei olnud ka Eesti riiki ennast ja tema mõiste ühte elementi, kõrgemat võimu. Riik on seal, kus tegelikult kolm elementi on ühinenud ja maksavad: kõrgem võim, kodanikud ja territorium. Kus üks nendest elementidest puudub, seal pole riiki (Liszt 35, Lorn 26). Kui Liivimaal 1918. aasta suvel, kus Saksa okupatsioonivõim valitses, viina põletati, siis ei sündinud see mitte Eesti riigi territooriumil, sest et selle territooriumi peal polnud Eesti riigi kõrgemat võimu valitsemas, ja seal ei olnud ka Eesti riigi kodanikke. Riigi tekkimine on seal, kus kõrgem võim ennast on korraldanud maa ja rahva üle ja valitseb. Eesti riigivõim organiseeris ennast tegelikult novembri lõpul 1918. a., andis seadused, asutas kohtud, sõjaväe ja ajas jaanuaril 1919. a. saksa ja enamlaste vene võimud välja. Nõnda ei olnud Ibrus ka § 172 põhjal Eesti Riigi kõrgema võimu vastu eksinud 1918. a., ega Eesti riigi alamate õiguste vastu, sest et neid mõlemaid ei olnud.

Ühtlasti pöörab kohtualuse kaitsja tähelepanu veel selle peale, et Tallinna Ringkonnakohus ja Viljandi Rahukogu nõudsid Ibruse käest kohtu eest kõrvale hoidmise takistuseks kautsjoni sisse. Ibrus võeti vastutusele 7. mail 1918. okupatsioonivõimu määrusest üleastumise eest viinapõletuse pärast, mille eest rahatrühv määratakse. 1918. a. 7. juuli määruste tundemärke kohus ei leidnud, sest et pole tõendusi leivavilja tarvitamise kohta viinaks. Tema, kaitsja, palus Tallinna Ringkonnakohut Ibrust kautsjonist vabastada. Kohus ei arutanud oma otsuses seda asja ja jättis kautsjoni maksma. Sellepärast on kohus kriminaalse kohtupidamise Seadustiku §§ 415, 417, 418 rikkunud, mis mitte ei luba rahatrühviga nuheldava kuriteo vastutusest eemalhoidmiseks raha panti nõuda, vaid ainult allkirja võtta ehk politsei valvuse alla jätta. Kr. Kp. S. § 797 p. 2 ja 3 põhjal nõutakse, et kohus oma otsuse põhjendused ette toob; seda pole kohus pandi võtmise asjus teinud ja on sellega

seada seadust rikkunud. Ei saa tarvitada selle asja kohta ka Kr. Kp. S. § 1164, kus jutt on kroonu vara ja sissetulekute vastu eksimistest, mis asjad § 1124 lisas on üles loetud ja valitsuse korras harutatakse. Praegune asi pole kroonu vara üle valvavate asutuste otsustamisel olnud ja puutub okupatsioonikorra alalhoidmise seadustustesse, mis sõjamehed saksa valitsuse nimel andsid. Need asjad on tolli, metsa, posti, kaubanduse, kulla ja probiirasjanduse valitsemise seadlused. Siin on kohus oma võimupiiridest üle astunud pantraha nõudmise määramisega (§ 1124).

Viimati kaebab kohtualuse kaitsja veel selle üle, et Tallinna Ringkonnakohus andis esimesena sõna kaitsjale selles asjas, vabastades prokuröri süüdistusest. Sellega on rikutud printsip „boni viri“ ja Kriminaalse Kohtupidamise Seadustiku §§ 736, 878, 888 ja 744, mille järele enne süüdistaja oma tõendused ja põhjendused ette kannab, ja selle ümberlökkamisele asub kaitsja pärast seda. Nõnda on Tallinna Ringkonnakohus Kr. Kp. Seaduse § 912 p. 1, 2 ja 3 rikkunud. Neil põhjustel palub kohtualuse kaitsja Ringkonnakohtu otsuse ära muuta.

Asja esitust ja prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et käesolevas asjas tuleb kõige pealt selgusele jõuda, kas kohtualuse poolt kordasaadetud tegu kuriteona esineb või mitte. Seaduse järele (S. K. I k. 1 jagu § 74 ja U. N. S. § 1) loetakse kuriteoks niisugune tegu, mis karistuse ähvardusega keelatud oli selle teo kordasaatmise kui ka kohtumõistmise ajal. Et see tegu kohtumõistmise ajal keelatud oli, selle kohta ei ole vaidlust, sest et sel ajal oli maksev A. V. poolt 7. detsembril 1918 vastuvõetud määrus viinapõletamise kohta (R. T. nr. 7). Vaidluse all on küsimus, kas kohtualuse tegu tuleb keelatuks lugeda selle teo kordasaatmise ajal. Kassaator põhjendab oma eitavat seisukohta Maanõukogu otsusega kõrgemast võimust, mis 15./28. novembril 1917. a. on antud ja R. T. esimeses numbris uuesti kuulutatud. Sellest seadusest ei või aga välja lugeda, et talle tagasiulatav jõud oleks antud; pealegi on ta täiendatud ajutise administratiiv seadusega 19. novembrist 1918 (R. T. nr. 1), mis pärast mingisugust kahtlust selle kohta ei või olla, et veneaegsed seadused, mis kuni 24. oktoobrini 1917. a. Eesti riigi piirides jõus olid, meie riigivõimu poolt mitte annulleeritud, vaid retsipeeritud ja täie jõuga edasi maksavad seni, kui nad uue seadusega pole muudetud. Suurem kahtlus võiks tekkida saksa määruse kohta. Kuid ka nende kohta on eriseadus olemas, nimelt sama administratiivseaduse teine osa, mille järele nad ajutiselt makma jäävad. Maksma jääda võib määrus aga ainult sel korral, kui ta juba varemini oli maksma hakanud. Järjekult arvas meie riigivõim maksvuse algust mitte sellest päevast, millal ta oma korralduse tegi, vaid varemast tähtpäevast. Et selleks ainult määruse kuulutamise päev oli mõeldud, selle üle ei või kahelda, kui silmas pidada, et see kuulutamine Saksa Määrustelehes ainukeseks maksvaks tingimuseks on seatud. Sellest selgub, et meie riigivõim tarvilikuks leidis Saksa määrused tagasiulatava jõuga maksma panna et loodud olukorda alal holda seniks, kuni omad seadused valmis saavad. Ühtlasi on meie riigivõim Saksa määrused ühele

järjele seadnud Vene seadustega, mispärast nad sama sisuga Venē seadusi muudavad, kui hiljemini väljaantud seadused.

Ringkonnakohtu seisukoht, mille järele kohtualuse tegu kuriteoks tuleb arvata, on sellepärast õige ja kassaatori vastupidine arvamine ekslik. Ei või ka öelda, nagu kassaator seda arvab, et süütegu käesoleval juhtumisel ainult võõra riigi vastu oli sihitud. Tõsi, et ta esimeses järjes Saksa riigile kahju tõi, kus viinamonopol oli sisse seatud. Seda on Ringkonnakohus ka arvesse võtnud, kui ta karistuse vähendas „okupatsiooni ajal maksvate olude tõttu“. Kuid viinamonopol ei ole ainult tuluallikas; tal on ka kõrgemad ülesanded täita: joomisele tõkkeit teha ja ülearust toiduainete hävitamist ära hoida. Sellepärast vastas monopol ka meie rahva huvidele ja sellepärast esineb kohtualuse tegu kahtlemata ka kuriteona meie rahva vastu.

Õigele otsusele jõudes, et tal kuriteoga tegemist on, löi Ringkonnakohus ootamata kahtlema, kas tal õigus on karistuse määramisele asuda, läks maksvatest seadustest mööda ja põhjendas oma õigust karistada rahvusvahelise õigusega ja õigusliste algmõistetega, mille vastu kassaator täie õigusega protesteerib. Eksitus on sellest tekkinud, et kohus enesele kohuseks luges, kõik juriidilised küsimused, mis käesolevas asjas päevakorraks kerkisid, nende seaduste seisukohalt harutada, mis kuriteo kordasaatmise ajal maksvad olid. Et see liialdus on, seda tõendab ülevalpool nimetatud Vene põhiseaduse § 74, mis nähtavasti Ringkonnakohtu mõttes on mõlknud. See paragrahv määrab kindlaks, et kedagi ei või karistada, kui tema tegu selle teo kordasaatmise ajal kriminaalseaduses polnud ette nähtud, või kui tema tegu hiljema seaduse läbi kuritegude hulgast on välja arvatud. Sellest selgub, et tähendatud paragrahvis ainult kriminaalseadused on mõeldud. Seadused, mis teisel alal on välja antud, ei käi selle paragrahvi alla. Iga toiming normeeritakse selle seadusega, mille valitsemisel ta ette võetakse. Sellepärast peab teatava teo juriidiline hindamine selle kriminaalseaduse järele tehtama, mis selle teo toimepanemise ajal maksev oli. Sellega lõpeb aga vana kriminaalseaduse mõju. Karistuse määramine on toiming, mis kohtu mõistmise ajal ette võetakse, ja sellepärast peab ta selle seaduse järele sündima, mis kohtumõistmise ajal maksev on (U. N. S, § 14). Vana kriminaal seaduse edasielamine süüd pehmendava asjaolu näol on erakorraline nähtus. Üldiselt aga on maksev see kord, et kohus peab selle kriminaalseaduse järele käima, mis kohtumõistmise ajal maksev on. Veel vähem võib kohus kohtumõistmise ajal maksvaid seadusi ignoreerida, mis riigiõiguse või avaliku õiguse alal on antud. Neid seadusi tähele pannes oleks Ringkonnakohus selgesti näinud, et kohtualuse tegu Eesti riigi territooriumil on sündinud.

Ringkonnakohtu mõttekäik on käesoleval juhtumisel ekslik, ta on aga siiski õigele sihile viinud, nimelt otsusele, et kohtul ikkagi õigus on kohtualust karistada. Sellepärast ei ole põhjust otsust kasseerida. Tema resolutiivne osa, mis on käesoleval juhtumisel ainult mõõduandev, on õige.

Olude hindamisel, mis kuriteo kordasaatmise ajal valitsesid, on kassaator veel enam liiale läinud kui Ringkonnakohus. Ta arvab ka,

et mitte ainult kohtualuse tegevust, vaid kohtualuse avaliku õiguslist seisukorda ja ülepea kõiki nähtusi, mis kohtualuse tegevusega enam-vähem kokku puutuvad, okupatsiooni-aegse mõõdupuuga peab mõõdetama. Ta väidab, et Eesti riigivõimu ei olnud olemaski, ja eitab sellega Maanõukogu otsust kõrgemast võimust, mille peale ta ise teisel kohal toetub. Ta arvab, et kuritegu kuskil Liivimaal on sündinud, ja jätab tähelepanemata, et Viljandimaa, kus see juhus oli, juba 30. märtsil 1917 a. Eestimaa külge on liidetud (Vene määrustiku nr. 173). Ta arvab, et sel ajal, mil kuritegu sündis, ühtki Eesti kodanikku ei olnud, ja jätab tähele panemata, et Maanõukogu määrus 26. novembrist 1918. a, mitte Eesti kodanikke ei loo, vaid isikuid nimetab, kellel Eesti riikkondsuse õigus juba olemas on. Sel teel edasimattes, millele kassaator on asunud, tuleks arvata, et terve Maanõukogu ühes Valitsuse liikmetega kuni 4. detsembrini, mil riikkondsuse seadus avaldati, väljamaalased olid. Meie riik hakkas iseseisvalt elama 15. novembril 1917. a. Sellele järgnev okupatsioon on ebanormaalne faktiline olukord, mis riigiõiguslitselt mingisuguseid juriidilisi tagajärgi ei või saavutada.

Neil põhjustel ei või kassatsioonikaebuse kaht esimest punkti lugupeetavaks tunnistada.

Kassatsioonikaebuse kolmas punkt on Ringkonnakohtu määruse vastu sihitud, mille järele Rahukogu poolt valitud takistusabinõu on jõusse jäetud. Seesugune määrus ei ole otsuse oluline osa, mis pärast viga, kui ta seal peaks leiduma, otsust ennast ei kõiguta. Pealegi on säärase määruse jaoks iseäraline edasikaebuse kord loodud (Kr. Kp. S. § 893), mille järele teise kohtuastme määrused on lõplikud. Nende peale ei või edasi kaevata ei erakaebuse ega kassatsiooni teel. Selle järele tuleks kassatori kaebus läbi vaatamata jätta. Et aga kaebuses mõned põhimõttelised küsimused on puudutatud ja kohtumäärus eksikombel protokollil asemel on kohtuotsusesse kantud, siis leidis Riigikohus tarvilikuks käesoleval juhtumisel erandi teha ja kaebust järelevalve-korras harutusele võtta. Kaebusest paistab läbi mõte, et kohtule takistusabinõu valikul mõõduandev on mitte seaduses määratud normaal-karistus, vaid kohtu poolt eriti väljaarvatud karistus. See vaade ei ole mitte õige. Senikui otsus ei ole seadusejõusse astunud, ei või enamasti kindlasti ütelda, kas kohtu poolt määratud karistus püsima jääb, või wite: edasi kaevata võib ka prokurör. Sellepärast ei ole kohtule mitte teisi juhtnõure antud, kui kohtu-uurijale. Kohus peab Kr. Kp, S. § 416—421 järele käies aluseks võima normaalkaristuse. Käesoleval juhtumisel oli normaal-karistuseks vangistus ja kõrgemaks takistusabinõuks — käemehe västutus. Kassaator aga pakkus selle asemel allkirja. Kohus oli sellepärast õigustatud tema palve täitmata jätma. Teisiti oleks asi kujunenud, kui kassaator oleks käemeest pakkunud. Sel korral oleks tema palve pidanud täitmist leidma. Vaevast aga oli nlisugune takistusabinõu muutmine kohtualuse huvides. Tallinnas, kus asja harutati, käemeest leida oli kohtualusel, kes ise Viljandimaalt oli tulnud, mitte kerge. Väga võimalik, et kohtualune oleks sel korral vangi sattunud, selle peale vaatamata, et tal kautsjoon juba sisse oli makstud. Sellepärast ei või öelda,

et Ringkonnakohtu korraldus, mis vormilikult mitte õige ei ole, kohtualuse huvisid oleks rikkunud. Vähemalt ei ole kassator seda püüdnudki tõestada. Kohtualuse palvel ehk kohtualuse huvides võib aga kohus käemehe vastutuse asemel kautsjoni vastu võtta, sest et takistusabinõu ülemäär on seaduse poolt ainult kohtualuse huvide kaitsmiseks kindlaks määratud. Kassatori kaebus, et kohus oma määruse on motiveerimata jätnud, on põhjendatud. Erakorralist takistusabinõu tarvitusele võttes peab kohus ära tähendama, mispärast tema seda on teinud. Kr. Kp. S. § 1124 käesoleva asja kohta ei käi, sest et kuritegu mitte meile, vaid võõra riigi fiskaalseid huvisid rikkus.

Kassatsioonikaebuse viimane punkt on sellepoolest õige, et sõna oleks pidanud saama enne süüdistaja ja siis kaitsja; mitte aga ümberpöörduvalt. Et aga kaitsja selle vastu ei väielnud kohtuistungil, kus seda väga kergesti oleks võinud parandada, siis ei või tema tähendatud veaga oma kassatsioonikaebust põhjendada. Kaitsjalt ei ole võimalus võetud prokuröri tõendusid ümber lükata ja kohtualusele on viimane sõna antud.

Kõik eespool ettetoodud arutlused näitavad, et käesolev kassatsioonikaebus ei või tähelepanu leida.

Seda silmas pidades ja Kr. Kp. S. § 912 juhtnõu võttes otsustas Riigikohus: Jaan Ibruse kaitsja vannutatud advokaat Jürlme kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Nõ 90.

KRIMINAAL OSAKOND.

26. augustil 1920 a.

Kommunistide salaorganisatsiooni liikmete süüdistuse asi.

(Eesistuja Osakonna juhataja P. BENIKO, ettekandja riigikohtunik R. KOEMETS, Sõjaväe prokurör polk. KANN.)

Georg Kreuks, 23 a. v., Vladimir Bogdanov, 22 a. v., Aleksander Sarnet, 27 a. v., Rudolf Eindorf, 35 a. v., Artur Kamp, 25 a. v., Toomas Valdek, 34 a. v., Aleksander Vegner, 30 a. v., Rudolf Lees, 40 a. v., Johannes Ahven, 31 a. v., Marie Kütt, 25 a. v., Elisabet Berlok, 32 a. v., Alma Kamp, 25 a. v., Anna Leito, 40 a. v., ja Leena Kuppak, 26 a. v. on S. R. K. poolt 30. juunil 1920. a. süüdlaseks tunnistatud kommunistlikust salaorganisatsioonist osavõtmises maksva riigikorra kukutamise eesmärgiga ja järgmiselt karistatud: Kreuks ja Bogdanov on surma mahalaskmise läbi, Sarnet, Eindorf ja Kamp on eluajaks, Valdek, Vegner, Lees ja Ahven on 10. aastaks ja teised 4. aastaks sunnitööle mõistetud.

Kohtualuste kaitsjad: v. a. Limberg ja Sorokin, v. a. abid Tomberg ja Martna, töid vastamisi ühinedes üksteise kassatsioonikaebusega,

tähendatud otsuse tühjamiseks rea põhjendusi ette, nimelt: alluvuse rikkumist, kohtu-uuriija ebaõlgeid toimeid ja kõrvalekaldumisi seadusest kohtu poolt asja harutamisel ja karistuse määramisel.

Asja ettekannet ja Sõjaväe prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus:

I. Alluvuse kohta.

Kassatorite arvamise järele pidi asi kodanlisele kohtule alluma, sest et süüdistatavad on suuremalt jaolt eraisikud, mitte sõjaväelised. Aktist on näha (lhk. 10), et asi on Sõjakohtu alla seatud Sõjaministri päevakäsuga 12. juunist 1920. a. nr: 434. Et meil sõjaseisukord praegugi veel maksmas, on Sõjaministri korraldus seadusepärane. Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal 21. märtsist 1920. a. (R. T. Nr. 47—48) on Sõjaministril Vägede Ülemjuhataja volitused ja nende volituste hulka kuulub ka õigus eraisikuid Sõjakohtu kätte anda, nagu see määrustikust selgub, mis nende maa-alade kohta käib, kus sõjaseisukord on välja kuulutatud (S. K. II k. üld. kub. asut. lisa § 23-le, art. 8, 13, 17, 19). Kassatorite arvamine, nagu oleks see õigus muudetud A. V. määrusega 25. märtsist 1919. a. (R. T. nr. 19), ei leia toetust viimase määruse tekstis, millest näha, et tema normeerib ainult Väljakohtute tegevust ja piirab teataval määral väejuhatause võimu, selle erakorralise kohtuala anda.

II. Kohtu-uuriija tegevuse kohta.

Kassatorid kaebavad selle üle, et eeluurimine ei ole täies ulatuses tehtud, ja näevad selles seaduse rikkumist. Aktist on näha, et esialgne eelkuulamine oli andmeid ilmestanud, mis põhjust andsid süüdistatuse tõstmiseks ainult mõnede kohtualuste vastu. Neis piirides on kohtu-uuriija väeülemuse käsul (lhk. 1—3, 25) asja selgitanud ja kogutud andmeid süüdistatavale ette näidanud. Eeluurimise lõpul jõudis täiendav eelkuulamus päralt, mis sisaldas mitte ainult uut materjali endiste süüdistatavate kohta, vaid ka uusi süüdistatavaid juurde tõi. See täiendav eelkuulamus on kaitsepolitsei poolt otsekohe kohtu-uuriijale saadetud, kuid viimane ei võinud ilma väeülemuse loata uusi avalikuks tulnud kaebaluseid vastutusele võtta (S. Kp. S. § 346). Seda asjaolu, et kohtu-uuriija uuesti kogutud teateid prokuröri saatis, selle asemel, et neid väeülemusele esitada, ei või oluliseks seaduse rikkumiseks arvata, sest et S. Kp. S. § 280 uue redaktsiooni järele (R. T. nr. 21, 1919) on süüdistatuse algatamise mõttes prokuröri samad õigused kui väeülemal. Prokurör esitas asja Sõjaministrile, kes S. Kp. S. § 1347 põhjal (vaata päevakäsk) võimalikuks leidis süüdistatavaid ilma eeluurimiseta kohtu alla anda.

Ettetoodud arutlused näitavad, et kohtu-uuriija tegevus seadusepärane oli. Sealjuures tuleb ka arvesse võtta, et käesoleva asja edaspidine käik pidi selle korra järele sündima, mis S. Kp. S. IV järgus on ette nähtud (vaata ülemaltähendatud määrustiku § 20), ja et seal § 1351 seisab, mis kohtu-uuriijale õiguse annab eeluurimist üksikute uurimistolmustega piirida.

III. Sõjaväe Ringkonnakohtu korralduste kohta.

Selle järele, mis asja alluvuse kohta juba öeldud, ei nõua enam pikemat seletust kassatorite kaebus, et kohus ei ole alluvuseküsimumst eriti harutusele võtnud. Kohus on selle küsimuse kohta õige seisukoha võtnud, ja seda asjaolu, et tema oma seisukoha on motiveerimata jätnud, ei või oluliseks seaduse rikkumiseks arvata. Samuti ei või oluliseks kohtupidamise korra rikkumiseks lugeda ka seda asjaolu, et kohus on seletamata jätnud, mispärast tema kohtualuste poolt ülesantud tunnistajate tähtsust eitab. Tunnistajate hindamine käib asja sisu kohta, ja kassatorid ei tõenda mitte, et selle kohane kohtu järeldus loogikavastane oleks. Kassatsioonikaebuses eriti nimetatud tunnistaja Eva Vogt pidi kohtualuse Berloki enese seletuse järele, eitavat asjaolu tõendama (lhk. 21), nimelt, et tema, Berlok, kuskil koosolekul ei ole käinud, mille pärast kohtul õigus oli tunnistajat välja kutsumata jätta. Need asjaolud, mis kassatsioonikaebuses ette toodud, olid Sõjaväe Ringkonnakohtule teadmata.

Kassatsioonikaebuses nimetatud Sõjakohtupidamise Seadustiku paragrahvide tarvitamist (§§ 1347, 1393, 1394, 1399, 1433 jne.) tuleb normaalseks lugeda, sest et need paragrahvid seisavad IV peatükis, mille järele kohtul käesoleval juhtumisel tuli käia, nagu eespool juba tähendatud.

Kohus oli S. Kp. S. § 1404 põhjal õigustatud süüdistatava Tammeriku seletust ette lugema, sest et viimane oli ära põgenenud ja teda oli võimatu kohtusse kutsuda.

S. Kp. S. § 796 rikkumist käesolevas asjas ei leidu. Kohtualused ja tunnistajad on kohtu poolt üle kuulatud.

IV. Karistuse kohta.

Karistus on määratud A. V. määruse põhjal 25. märtsist 1919. Et aga see määrus ainult Väljakohtute kohta käib ja teda kui erandlikku seadust laiendavalt ei või seletada, siis ei või karistuse määramist käesoleval juhtumisel mitte õigeks tunnistada. Kuritegu, milles kohtualused on süüdi mõistetud, vastab oma tunnismärkide järele raskele kuriteole, mis on U. N. S. § 102 p. 1 ette nähtud. Karistuse ülemmäär on selle paragrahvi järele 8 aastat sunnitööd, peab aga S. N. S. § 273¹ põhjal käesoleval juhtumisel kahe aasta võrra suurendatama. Arvesse võttes, et kohtualused: Kreuks, Bogdanov, Sarnet, Eindorf ja Kamp on raskemalt karistatud, vähendab Riigikohus nendel S. Kp. S. § 1041 põhjal karistuse ja määrab igaühele 10 aastat sunnitööd, missugune karistus seotud on õiguste kaotamisega ja tagajärgedega, mis U. N. S. §§ 25, 28—30 ja 34 ette nähtud. Teistele kohtualustele on karistus seaduslikkudes piirides määratud, mispärast nende kohta otsus tuleb jõusse jätta.

Kõike seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes S. Kp. S. § 1002 otsustas Riigikohus: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus 30. juunist 1920. a. Georg Kreuksi, Vladimir Bogdanovi, Aleksander Sarneti, Rudolf Eindorfi ja Artur Kampi kohta karistuse asjus ära uuuta ja määrata igaüks U. N. S. § 102 p. 1 ja S. N. S. § 273¹ p. 1 põhjal kümneks aastaks

sunnitööle mõista ühes õiguste kaotamisega, mis ette nähtud U. N. S. § 25, 28—30, ja sellesama seaduse § 34 ettenähtud tagajärgedega. Teiste süüaluste kassatsioonikaebused tagajärjeta jätta.

Nõ 91.

KRIMINAAL OSAKOND.

2. oktoobril 1920 a.

Gustav Tuberg'i ja Karl Soon'i süüdistuse asi.

(Eesistuja ja ettekandja Osakonna juhataja P. BENIKO, Sõjaväe prokuröri abi leitnant SÖRRA.)

Sõjaministri päevakäsuga on Sõja Ringkonnakohtu kätte antud järgmised isikud: Gustav Tuberg, 45 a. v., Karl Soon, 18 a. vana, Jaan Reinson, 36 a. vana, Aleksander Veltmann, 40 a. vana, Gustav Loeberg, 37 a. vana, Johannes Kõlu, 36 a. vana, Ida Mitt, 41 a. vana, Mihkel Tipman ja Leena Malsroos, 35 a. v., kelle kohta on süüdistus tõstetud poliitilise kuriteo kordasaatmises. Seda asja 18. augustil harutades seadis Sõja Ringkonnakohus järgmised küsimused: 1) Kas kohtualused Gustav Johani p. Tuberg, 45 a. v., Albu vallast Järva maakonnast, ja Karl Jaani p. Soon, 18 a. vana, Peningi vallast Harju maakonnast, on süüdi selles, et nemad kommunistliku organisatsiooni tööst nagu tegevad liikmed osa võtsid, missugune organisatsioon nende teades omale eesmärgiks seadis praegu valitsevat Eesti riigi korda kukutada ja rahvast mässule õhutada? 2) Kas kohtualused Jaan Tõnise p. Reinson, 36 a. vana, Imavere vallast Viljandi maakonnast, Aleksander Leena p. Veltmann, 40 a. vana, Einmanni vallast Järva maakonnast, Gustav Aadu p. Loeberg, 37 a. vana, Asuküla vallast Lääne maakonnast, Johannes Jüri p. Kõlu, 36 a. vana, Anija vallast Harju maakonnast, Mihkel Hendriku p. Tipman, Ida Tõnise t. Mitt, 41 a. vana, Sauga vallast Pärnu maakonnast, Leena Abrami t. Malsroos, Rae vallast Harju maakonnast, on süüdi selles, et nemad kommunistliku organisatsiooni tööst nagu tegevad liikmed osa võtsid, missugune organisatsioon nende teades omale eesmärgiks seadis praegu valitsevat Eesti riigi korda kukutada ja rahvast mässule õhutada?

Esimese küsimuse peale vastas kohus: „Jah, on süüdi mõlemad“, teise küsimuse peale aga „ei ole süüdi“ ja mõistis A. V. määruse põhjal 25. märtsist 1919. a. Tubergi eluajaks sunnitööle, Soonil, N. S. § 140 arvesse võttes, kahekümneks aastaks sunnitööle, teised kohtualused aga õigeks.

Selle otsuse peale andsid Tuberg ja Soon kassatsioonikaebuse ja Sõjaväe prokurör kassatsiooniprotesti. Prokurör nõuab otsuse tühjaks-tegemist S. Kp. S. § 899 rikkumise pärast, Tuberg ja Soon annavad seletusi, mis asja sisu kohta käivad, ja toovad kasseerimise põhjuseks ette, et kohtul ei olnud õigust A. V. määrust 25. märtsist 1919. a.

tarvitada, sest et viimane on antud üksnes Sõjavälja-kohtule ja seda kui eriseadust ei või laiendatult seletada.

Asja ettekannet ja Sõjaväe prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et kassatsioonikaebus ja protest mõlemad on põhjendatud. A. V. määrus 25. märtsist 1919. a. ei ärata mingisugust kahtlust selle kohta, et temas ülesloetud karistus võib ainult Väljakohus määrata, kuna teised kohtuasutused, muu seas ka Sõjaväe Ringkonnakohus, peavad karistuse määramisel üldiste seaduste järele käima. Käesoleval juhtumisel oleksid need üldised seadused: U. N. S. § 102 ja S. N. S. § 273¹, mille järele karistus määratud karistusest vähem pidi olema. Küsimuste seadmisel on kohus S. Kp. S. § 899 tähtsalt rikkunud, mitme kaassüüdlaste tegusid ühes ja samas küsimuses koos kirjeldades. Peale selle on see kirjeldus üldistes lausetes tehtud, kuna S. Kp. S. § 896 ja 899 järele tarvis oli üksikasjalikult seletada, milles igaühe kohtualuse teod seisid, mis kokkuvõetult tõendasid, et kohtualune kommunistliku organisatsiooni tööst nagu tegev liige osa on võtnud.

Neil põhjustel leidis Riigikohus tarvilikuks Sõjaväe Ringkonnakohtu otsuse täielikult ära muuta ja asja samale kohtule uueks harutamiseks anda teises kohtunikkude koosseisus. Ühes sellega leidis Riigikohus tarvilikuks seletada, et süüdistusakti järele ja teiste aktis leiduvate andmete põhjal tuleks käesolevas asjas küsimused umbes järgmiselt redigeerida:

1. Gustav Tubergi kohta: kas ta on süüdi selles, et ta 1920. aastal ja ka varemalt osa võttis ühingust nimetusega „ülemaaline kommunistlik partei“, mis temale teadvalt koondunud oli Eesti Vabariigis maksva riigikorra väevõimuga kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemiseks, kusjuures tema, Tuberg, 1920. aastal tähendatud ühingu sihi edendamiseks: 1) asutas Tallinnas Sadama uul. nr. 3, omas korteris, büroo, kuhu partei liikmed koos käisid ja partei lendlehti toodi, mis tema, Tuberg, kohalikkudesse raionidesse levitamiseks edasi saatis; 2) asutas Kehras kommunistliku kollektiivi, kuhu pärastpoole iseäralise organisaatori nimetas; 3) nimetas Pärnu linna kohaliku raiooni jaoks iseäralise organisaatori; 4) maksis partei summadest vangisattunud ehk Eestist väljasaadetud seltsimeeste perekondadele abiraha.

2. Karl Sooni kohta, 18 a. v.: kas ta on süüdi selles, et ta 1920. a. astus liikmena ühingusse nimetusega „ülemaaline kommunistlik partei“, mis temale teadvalt koondunud oli Eesti Vabariigis maksva riigikorra väevõimuga kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemiseks, kusjuures tema, Soon, selle ühingu sihi edendamiseks: 1) võttis oma peale esiteks Kehra mõisa, pärastpoole Hommiku-Harju kommunistliku raiooni organisaatori kohustusi ja varjunime „K. Ostrati“ all töötades: a) korraldas kommunistliku koosoleku, mille protokoll tema ema põuest läbiotsimise ajal leiti; b) nimetas alamraionidesse Anija, Raasiku, Alavere ja Pikva mõisa organisaatorid, kelle ülesandeks oli mõisa- ja vallatööliste seas kommunistlikke kollektiive asutada, kihutus-tööd tehes ja lendlehti levitades; d) seadis nende jaoks kokku, paljundas ja andis neile kätte juhtkirja kollektiivi diktatuuri kohta; e) varustas

neid kommunistlikkude lendlehtedega; 2) seadis kokku kihutuskõne kava; 3) hoidis oma korteris levitamise otstarbega 30 eksemplaari kommunistlikku lendlehte nr. 15?

3. Aleksander Veltmanni kohta: kas tema on süüdi selles, et tema 1920. aastal ja ka varemalt osa võttis ühingust nimetusega „ülemaaline kommunistiline partei“, mis temale teadvalt koondunud oli Eesti Vabariigis maksva riigikorra väevõimuga kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemiseks, kusjuures tema selle ühingu sihi edendamiseks 1920. a. Hommiku-Harju kommunistlise raiooni esindaja ettepanekul hakkas Anija mõisa kommunistliku kollektiivi organisaatoriks, korraldas tööliste jaoks koosolekuid, kus tema aruandega Eestimaa ametiühisuse kongressi üle esines ja ettepaneku tegi, mahalastud kommunisti püstitõusmisega austada, kutsus Tallinnast kommunistlikke kõnemehi koosolekutest osa võtma, levitas tööliste seas kommunistlikke lendlehti, viimaseid Hommiku-Harju organisaatorilt tuues, tegi tööliste seas kihutustööd, nõukogude Venemaa elu ülistades ja Vabariigi Valitsust maha tehes, ja soovitas puhkusele lastud sõduritele: „lööge see valitsus ümber, mis teie ootate?“

4. Jaan Reinsoni kohta: kas tema on süüdi selles, et tema 1920. a. astus liikmena ühingusse nimetusega „ülemaaline kommunistiline partei“, mis temale teadvalt koondunud oli Eesti Vabariigis maksva riigikorra väevõimuga kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemiseks, kusjuures tema selle ühingu sihi edendamiseks 1920. a. Hommiku-Harju raiooni esindaja ettepanekul hakkas Raasiku mõisa kommunistliku kollektiivi organisaatoriks, kuid suutis ainult umbes 30 eksemplaari temale raioonist saadetud kommunistlikku lendlehte nr. 15 levitada, sest et ta politseivõimude poolt kinni võeti?

5. Gustav Loeberg, Alavere mõisa organisaatori, kohta küsimus samasugune kui Reinsoni kohta.

6. Johannes Kõlu, Pikva mõisa organisaatori, kohta küsimus samasugune kui Reinsoni kohta, kusjuures ära tähendada, et tema tõi ka Alavere mõisa organisaatorile Hommiku-Harju raioonist lendlehti ja võttis vastu täitmiseks juhtkirju kollektiivide diktatuuri kohta.

7. Mihkel Tipmanni kohta: kas tema on süüdi selles, et tema 1920. a. ja ka varemalt osa võttis ühingust nimetusega „ülemaaline kommunistiline partei“, mis temale teadvalt koondunud oli Eesti Vabariigis maksva riigikorra väevõimuga kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemiseks, kusjuures tema, Tipmann, selle ühingu sihi edendamiseks hakkas 1920. a. Pärnu linna kommunistliku kollektiivi organisaatoriks, võttis vastu kommunistlikke lendlehti, mis temale Tallinna keskbüroost saadeti, peitis neid levitamissihiga väljakäigukohta sadamas, hoidis oma korteris raamatute vahel peidetult revolvri ja juhatas kätte Pärnu partei liikmele Tallinna partei tegelase adressi?

8. Ida Mitti kohta: kas tema on süüdi selles, et tema 1920. a. astus liikmena ühingusse nimetusega „ülemaaline kommunistiline partei“, mis temale teadvalt koondunud oli Eesti Vabariigis maksva riigikorra väevõimuga kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemiseks,

kusjuures tema, Mitt, selle seltsi sihi edendamiseks: a) hoidis oma korteris informatsiooni otstarbeks Pärnu linna ameti-ühisuse liikmete nimekirja, b) tõi Tallinnast sealse kommunistliku tegelase käsul, kes talle abiraha partei kassast lubas maksta, Pärnu linna organisaatorile suurema hulga kommunistlikke lendlehti ja järelepärimise 100 brauningu kohta, mis 1905. aastal Tallinna ümbruses „Stroomi“ metsas peidetud olid?

9. Leena Malsroosi kohta: kas tema on süüdi selles, et tema 1920. aastal astus liikmena ühingusse nimetusega „ülemaaline kommunistlike partei“, mis temale teadvalt koondunud oli Eesti Vabariigis maksva riigikorra väevõimuga kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemiseks, kusjuures tema selle ühingu sihi edendamiseks 1920. a. käskjalana pidas sidet pealinnas ja maal elavate parteitegelaste vahel ja hoidis oma ema elumaja pööningul levitamise otstarbeks 3 eksemplaari kommunistlikku lendlehte nr. 15?

Iseenesest mõista ei ole see küsimuste kava kohtule mitte sunduslik. Ta on ainult näituseks antud, kuidas igaühe kohtualuse tegevust üksikasjalikult kirjeldada, kui süüdistus on tõstetud riigivastasest organisatsioonist osavõtmises. Kohus on õigustatud ja kohustatud küsimusi vastavalt täiendama ja muutma nende andmete põhjal, mis avalikul harutamisel ilmsiks tulevad. Üksikasjalik tegevuse kirjeldus on aga sääraseis asjus eriti tarvilik, sest et Riigikohtul teisi võimalusi ei ole läbi katsuda, kas kohus on kuriteo koosseisu kohta õige seisukoha võtnud.

Ülevalpool ettetoodud põhjustel tegi Riigikohus, S. Kp. S. § 1002 järele käies, **otsuseks**: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus 18. aug. 1920 ära muuta ja asi uueks harutamiseks anda samale kohtule teises koosseisus.

Nõ 92.

KRIMINAAL OSAKOND.

29. aprillil 1920 a.

Peet Kost'i süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. LÕO, ettekandja riigikohtunik P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO.

Viljandi-Pärnu Rahukogu kinnitas 4. jaoskonna rahukohtuniku otsuse, millega Peet Kost puuvarguse eest R. N. S. § 154 ja § 169 põhjal kolmeks kuuks vangi mõisteti.

Kassatsiooni kaebuses seletab kaebealune Kost: 1) et süüdistus tema vastu on algatud mõisavalitseja, aga mitte omaniku poolt, mis õige ei ole, sest et valitseja volikirja kohtule ei ole ettepannud, 2) et kohus ei ole jälgede ülevaatust teinud ega leitud palgiotsi asjalikude tõenduste hulka võtnud.

Prokuröri abi arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et süüdistus käesolevas asjas on tõstetud rahukohtuniku juures politsei poolt sea-duslikul teel Kr. Kp. S. § 49 ja 42 p. 3 põhjal, kui avalik süüdistus.

Kr. Kp. S. § 2 mõtte järele tuleb kahjusaajaks lugeda ka võera vara valitsejat, kelle hoole alla usaldatud varanduse kohta kuritegu korda on saadetud.

Süüdistuse valesti algatamise üle peab kaebealune apellatsioonikohtus vaidlema. Kassatsioonikorras esmalt selle üle väidelda ei ole tal õigust. — Et kaebealune ei ole palunud kohut jälgede ülevaatust teha ega ka pakkusid asitõendustena akti juurde lisada, siis ei ole tal õigust kassatsioonikorras selle üle kaevata. Kohus on Kosti kohta otsuse teinud tunnistajate ütluste põhjal.

Neil põhjustel tuleb P. Kosti kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

Seda silmas pidades ja juhtnõõriks võttes Kr. Kp. S. § 174 otsustas Riigikohus: Peet Kosti kassatsioonikaebus tähelepanemata jätta.

№ 93.

KRIMINAAL OSAKOND.

30. aprillil 1920. a.

Jaan ja Emillie Vahi, Aleksander ja Sophie Mölder'i süüdistuse asi.

(Eesistuja Riigikohtu abiesimees J. LÕO, ettekandja riigikohtunik P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO).

Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus, et käesoleval juhtumisel on ristikkein põllu pealt salaja maha niidetud ja ära viidud. Ristikkeina põllu peal, mille harimiseks kahjusaaja vaeva näinud ja hoolt kannud, ei või looduses vabalt kasvavate saaduste hulka lugeda, mispärast Rahukogu üsna õieti käesoleva juhtumise kui varguse R. N. S. § 169 järele on kvalifitseerinud.

Seda arvesse võttes tuleb kassatsioonikaebused tagajärjeta jätta.

Seda silmas pidades ja juhtnõõrik võttes Kr. Kp. S. 174 otsustas Riigikohus: Jaan ja Emile Vahide ja Aleksander ja Sophie Mölderite kassatsioonikaebused tagajärjeta jätta.

№ 94.

KRIMINAAL OSAKOND.

8. mail 1920. a.

Mihkel Viljak'u süüdistuse asi.

(Eesistuja esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik P. BENIKO, Sõjaväe prokuröri abi ltn. TRAKMANN.)

Rõjaväe Ringkonnakohus tunnistas rahvaväelise Mihkel Jaani p. Viljak'u muu seas süüdi selles, et ta 19. juulil 1919. a. Johan Lehe elukorterisse tungis ja seal kinnisest kapist, mille ukse ta lahti murdis, taskuraamatut ühes 5000 margaga ära varastas ja kui omanik Leht

teda kinni võtta tahtis, lahtise noaga, millega võimalik surmata või haavata, Lehele kallale kippus, teda lüüa ähvardades ehk katsudes, ja mõistis ta selle eest N. S. §§ 1653, 1629, A, V. määruse 25. 3. 19 § 19 p. 4 põhjal surma mahalaskmise läbi.

Kassatsioonikaebuses seletas kaebealuse volinik al.-leitnant Sõrra, et asjaoludest on näha, et kaebealune Viljak nuga tarvitas, et pärast varguse kordasaatmist kinnivõtmisest kõrvale hoiduda, aga mitte varastatud asjade enesele hoidmise jaoks, mis ta oli juba maha jätnud, ja sellepärast käivat tema väärtegu oma tundemärkide poolest N. S. § 1653, aga mitte § 1629 alla.

Prokuröri abi arvamist ära kuulates, leidis Riigikohus, et röövimise üks olulisematest tundemärkidest on vägivallaga ähvardamine ehk selle tarvitamine isiku vastu, kusjuures seda peab tarvitatama abinõuna võõra vara kättesaamiseks, ehk kui viimane juba sündinud, siis selle kinnihoidmiseks.

Seda üldist mõtet käesoleva asja harutamisel kasutades leidis Riigikohus, et kaebealune Viljak varastas Lehe majast 3 taskuraamatut ühes 5000 margaga. Kahe versta kaugusel majast jõudis Leht kurjategijale järele ja kui ta viimast tahtis kinni võtta, siis ähvardas see Lehte noaga lüüa.

Need kaks asjaolu on küsimuses p. 9 ära tähendatud. Kuid kohus on küsimuses tähendamata jätnud, et vägivallaga ähvardamine Viljaku poolt oli tarvitatud varastatud asjade kinnipidamiseks. Ilma selleta ei ole mingit sidet varguse ja vägivallaga ähvardamise vahel ja seesugusel korral ei olnud Sõjaväe Ringkonnakohtul õigust tarvitada N, S. § 1629. Sellepärast tuleb Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus Viljaku süüdimõistmise kohta röövimises ära muuta N. S. § 1627 ja 1629 rikkumisel.

Seda silmas pidades ja juhtnõõriks võttes S. K. S. § 1002 tegi Riigikohus **otsuseks**: Sõjaväe Ringkonnakohtu otsus selles osas, mis puutub Viljaku süüdistusesse Juhan Lehe vara varguses ja lahtise noaga ähvardamises kinnivõtmise puhul, muuta ja tema süüdistuse asja selles osas Sõjaväe Ringkonnakohtule teises koosseisus uuesti läbivaatamiseks anda.

№ 95.

KRIMINAAL OSAKOND.

14. mail 1920. a.

Ernst Meissneri süüdistuse asi.

(Eesistuja ja ettekandja Riigikohtu abiesimees J. LÕO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO.)

Kõrgemate protsentide võtmine kui 12% aastas ei ole iseene-
st mitte kaelakohtulikult karistatav. Selleks on R. N. S. § 180² p. 1
järele veel tarvis kindlaks teha: 1) et laenuandjale teada oli laenuvõtja

majanduslik kitsikus, 2) et see häda laenuvõtjat sundis laenuandja poolt seatud laenu tingimusi vastu võtma, 3) et need tingimused laenuvõtjale väga koormavad ja oma tagajärgede poolest üliirasked olid. Käesoleval juhtumisel ei ole Rahukogu neid tundemärke tõeks võtnud, vaid leidnud, et tasumaks laenu eest priitahtlik oli, et see maks kaebajale mitte koormav ei olnud ja et laen selle tagamõttega oli tehtud, et viimati maksmata jätta mitte ainult protsenta, vaid ka võlasummat. Niisugustel oludel, mis asja sisulisse külge puutuvad ja kassatsioonikohtu läbivaatamise alla ei käi (K. A. S. § 5), oli kohus õigustatud kohtualuse kuriteo koosseisu puudusel õigeks mõistma. Kassaator paneb oma kaebuses iseäralist rõhku selle peale, et tema oma riideid oli pantinud ja pandimaja kviiitungi jällegi panti pannud, ja arvab, et Rahukogu oleks pidanud sellest järeldama, et tema tol ajal väga raskes seisukorras oli. Et kohus seda ei ole teinud, siis oletab kassaator, et kohus on tähendatud asjaolu kahe silma vahele jätnud. See eeldus on ekslik. Kohtu otsusest on näha, et Rahukogu on seda silmas pidanud, et pandiks oli antud pandimaja kviiitung fraki ja visiit-ülikonna üle. Kuid Rahukogu on tähendatud asjaolu teisiti hinnanud kui kassaator, seda arvesse võttes, et pandimaja kviiitung oli kaebaja poolt kadumaläinuks kuulutatud. Asjaolude hindamine aga on täiesti selle kohtu asi, kes asja sisulikult harutab. Seadus ei tunnista eelkinnistatud tõendusi ega piira kohtunikkude sisetunnet mingisuguste eeskirjadega.

Neil põhjustel ei või kassatsioonikaebuse esimene osa rahuldamist leida.

Kuriteo kohta mida sama kaebuse teises osas käsitatakse, peab tähendama, et omavoliline pandiku mahamüümine annab kahjusaajale B. E. S. § 1442 järele ainult õiguse müügilepingu tühjastunnistamist ja kahjutasu nõuda. Võõra vara raiskamiseks muutub see müük ainult siis, kui tsiviilkohtu korras on kindlaks tehtud, et pandikuga kindlustatud võlg pandiku mahamüümise ajal oli täiesti ära makstud. Seesugusele seisukohale oli omal ajal vene Senati Kriminaaldepartemang asunud (Schaposchnikova asjas 1876 nr. 253), mille põhjendustega Riigikohus ühineb. Kassaator püüab selgeks teha, et vastasel poolel õigust ei olnud pandikut võõrandada, kohtualune aga kaitseb ennast algusest saadik sellega, et tal see õigus oli. Kassaator arvab, et võla maksmise tähtaeg ei olnud veel mitte kätte jõudnud, kohtualune aga on vastupidises arvamises. Need asjaolud näitavad selgesti, et käesoleval juhtumisel tegemist on tsiviil-, aga mitte kriminaal-asjaga.

Neil põhjustel ei või kassatsioonikaebuse teine osa rahuldamist leida.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 174 tegi Riigikohus pärast prokuröri arvamise ärakuulamist **otsuseks**: Erich P l ö g e r i kassatsioonikaebus tagajärjeta jätta.

№ 96.

Ü L D K O G U.

8. mail 1920 a.

Sõjaministri ettepaneku alluvuse küsimuse lahendamise kohta Ernst Seimi, August Hanshofi, Heinrich Väljamäe, Hirsch Hirschmanni, Tõnis Viisaki ja Mihkel Jakobsoni süüdistuse asjas.

(Eesistuja Riigikohtu esimees K. PARTS, ettekandja riigikohtunik P. BENIKO, Riigikohtu prokuröri abi k. t. R. RÄGO.)

Vabariigi prokurör pani Tallinna-Haapsalu Rahukogule süüdistuseakti ette, mille järele süüdistatakse 1) Ernst Mihkli poega Seimi ja August Jaani poega Hanshofi selles, et nad, kui sõjaväe-varustuse valitsuse ametnikud, üheskoos ning ettekavatsetult endi hoole all olevaid 16 palli villu, koguväärtuses üle 3000 marga, mis Hanshofi poolt kui enamlastest mahajäetud sõjamoona Narvast Tallinna toodi, osalt Heinrich Väljamäele müüsid ja osalt Tõnis Viisakule ja Mihkel Jakobsonile edasimüümiseks üle andsid, sealjuures ka peale kuriteo ilmsikstulemist tekkinud kahju katmata jättes, ja 2) kodanikke Heinrich Väljamäed, Hirsch Hirschmanni, Tõnis Viisakit, Mihkel ja Peeter Jakobsonid eespool-kirjeldatud kuriteost osavõtmises.

Rahukogu, silmas pidades, et kaebealused Seim ja Hanshof neile süüks antava kuriteo toimepanemise ajal tegevas sõjaväeteenistuses olid, et sellepärast nende kuritegu on ette nähtud S. N. S. § 232 ja on kuritegu sõjaväe-teenistuse vastu, ja olgugi, et sellest peale sõjaväeliste ka eraisikud osa võtsid, määras Kr. Kp. S. § 1246 põhjal käesolevat asja tunnistada alluvaks Sõjaväe Ringkonnakohtule.

Sõjavägede Ülemjuhataja resolutsiooni järele saadeti asi tagasi Rahukogule.

Sõjaminister saatis käesoleva asja S. K. S. § 275 ja 276 põhjal Riigikohtule Rahukogu ja Sõjaväe Ülemuse vahel tekkinud alluvuse vaidluse lahendamiseks.

Prokuröri arvamist ära kuulates leidis Riigikohus: 1) et eespool-kirjeldud Seimi ja Hanshofi kuritegu oma tunnismärkide poolest on ette nähtud S. N. S. § 232; 2) et seda kuritegu peab lugema kuriteoks sõjateenistuse vastu, sest et S. N. S. § 232 on paigutatud sama seaduse- raamatu II jaotusse „sõjateenistuse sõjalistest ja muist kuritõist ja üle- astumistest“; 3) et käesolev asi, kus sõjaväelistega sõjateenistuse vastu sihitud kuriteos osa on võtnud ka eraisikud, Kr. K. S. § 1246 põhjal peab harutatama Sõjakohtu poolt, nimelt S. K. S. § 260 p. 3 järele Sõjaväe Ringkonnakohtus.

Neil põhjustel tunnistab Riigikohus käesoleva asja alluvaks Sõjaväe Ringkonnakohtule.

Seda silmas pidades ja juhtnööriks võttes Kr. Kp. S. § 237 ja S. K. S. § 256, 257 tegi Riigikohus otsuseks: Käesolev asi tunnistada alluvaks Sõjaväe Ringkonnakohtule.